ADAM öykü

MAYIS

HAZİRAN

1997

10

ÖYKÜ

Bir Yunus ***Nezihe Meriç*** • Gökle Deniz Arasında ***Ignacio Aldecoa*** • Niceleri Umduğunu Bulamadı ***V. S. Pritchett*** • Saygı ***Nadine Gordimer*** • Pijama ***Saffet Özcan*** • Hırça Mapası ***Mehmet Günsür*** • Uçurumlar ***Adnan Azar*** • Ölüm ***Sadık Hidayet*** • Kurtkadın ***Angela Carter*** • Önkoşul ***György Spiro*** • Tabanca ***Coşkun Yerli*** • Diş İzleri ***Zeynep Aliye*** • Göçebeler Azar Azar Ölür ***Halil İbrahim Özcan*** • Sokaklar, Evler, Pencereler... ***Halûk Cengiz*** • Küf ve Hüzün... Ve Geçmiş ***Nalan Barbarosoğlu*** • Yavaş Okuma ***Semra Topal*** • Şalgamlar, Vitraylar ve Yolculuklar ***Müge İplikçi*** • Çay Parası ***Sema Kaygusuz*** • Hennoz ***İlker Karakaş*** • Bakışların Ardı ***Müjdan Kayserli*** • Partena Kirva ***Şule Tankut*** • Ev(ler)... ***Konuralp İren***

BU SAYININ KONUŞMASI

Selim İleri ile Dünden Bugüne

YAZILAR

SAİT FAİK'İN İSTANBUL'UNDA ***Konur Ertop*** • İNGİLİZCEDE KISA ÖYKÜ ***Walter Allen*** • SADIK HİDAYET VE ÖLÜM ***Mehmet Kanar*** • NURSEL DURUEL İLE YAZILI KAYA ÜSTÜNE KONUŞMA • DEĞİŞEN OKUR VE... ***Aydoğan Yavaşlı*** • DÖNENCE / ÖYKÜDE ANLAMSAL YAPI... ***Feridun Andaç, Cemil Kavukçu, Suzan Samancı***

unutulmuş öyküler

Kubbede Kalan Hoş Sada Halide Edip

BİR KİTAP BİR YAZI

San'atkârlar – Kırmızı ve Siyah ***Nalan Barbarosoğlu*** • Zaman Sona Ermeli ***Nalan Barbarosoğlu*** • Sahtekâr Şırıltı ***Banu Yıldıran*** • Kadının Hası Kolay Ezilmez ***Nedret Tanyolaç Öztokat***

ADAMKİTABEVİ

BİLGİNİN AYDINLIĞI

AdamKitabevi, Beyoğlu'nun kültür mozaiğine yeni bir renk getirdi. Üç katlı mekânında okurlarına on dört bini aşkın kitap çeşidini bir arada sunarken, ilk kez denenen bir uygulamayla, önde gelen 30 yayınevinin, baskısı olan bütün kitaplarını da raflarında eksiksiz olarak bulunduruyor. Ayrıca AdamKitabevi, alanındaki tüm kitap varlığını, kulla ıma açık bilgisayarlar yardımıyla okurlarının bilgisine sunuyor.

Kitabevinin birinci katına çıktığınızda, aradığınız kitapların yanı sıra AdamMola'yı da keşfedeceksiniz. Sinema öncesi bir kahve molası için, seçtiğiniz kitaplara, dergilere göz atmak, gazetelerinizi okumak ya da bir dost sohbeti için dingin, sıcak bir cafe-bar...

Kitabevi'nin ikinci katına çıktığınızda çok amaçlı bir salonla karşılaşacaksınız : AdamSalon... Türk resminin ustalarının yapıtlarından oluşan sürekli resim sergisi bu salonda. AdamKitabevi'nin söyleşiler, paneller, dinletiler, imza günleri gibi etkinlikleri de bu salonda yapılıyor.

Arayıp da bulamadığınız kitaplar için siparişinizi AdamKitabevi'ne verebilirsiniz. Sizinle ilişki kurulabilecek bir telefon numarası bırakın yeter. En geç bir hafta içinde siparişinizle ilgili bilgi size iletilecektir. Dilerseniz isteğinizi telefonla da bildirebilirsiniz.

Bütün kitaplarını AdamKitabevi'nde eksiksiz bulacağınız 29 yayınevi
Adam, Afa, Altıkırkbeş, Anadolu Sanat, Anahtar, Arkeoloji ve Sanat, Birikim, Can, Cem, Çınar, Dharma, Düşün, Düzlem, F, Gerçek, İletişim, İnter Media, İyi Şeyler, Korsan, Metis, Oğlak, Önel, Parantez, Remzi, Sarmal, Say, Sel, Tarih Vakfı-Yurt, Yapı Kredi.

ADAMKİTABEVİ
Küçükparmakkapı Sokak, 17, Beyoğlu-İstanbul

MAYIS 1997 SAYI : 138 200.000 LİRA (KDV dahil)

SANAT ADAM

DEMOKRASİYİ KORUMAK / *Memet Fuat*
BUNDAN ÖTESİNE DİLİM DÖNMEZ / *Orhan Barlas*
KAMYON HİKÂYESİ / *M. Kemal Adatepe*
BİR KENT YAZISI / *Gürhan Tümer*
YALAN GERÇEĞİ / *Halûk Cengiz*
FİGÜRÜN TÜKENMEZLİK KAYNAĞINDA GENÇ BİR SANATÇI : MUSTAFA ÖZEL / *Kaya Özsezgin*
ORYANTALİZM VE EDEBİYAT İLİŞKİSİNDE İKİ METİN: AZİYADE VE MISS CHALFRIN'İN ALBÜMÜNDEN / *Cemal Demiroğlu*
ULYSSES'İN İÇERİĞİ İLE İLGİLİ ELEŞTİREL BİR GEZİNTİ / *Rıfat İnkaya*
1997 ŞİİR YILLIĞI ÜZERİNE BAZI BELİRLEME VE ÖNERİLER / *Baki Asiltürk*
ELEŞTİRME... / *Hüseyin Peker*
FRANSIZ ŞİİRİ ANTOLOJİSİ ÜSTÜNE / *Hakan Eren*

Şiir : İskender Fikret Akdora, Salâh Birsel, Başaran, Ruşen Hakkı, Nihat Ziyalan, Nurer Uğurlu, Yeşim Salman, Ahmet Ada, Enis Batur, Müslim Çelik, İnci Asena, Tahir Abacı, Tarık Günersel, Roni Margulies, Metin Cengiz, Mehmet Yaşın, Oğuzhan Akay, Timuçin Özyürekli, Cem Uzungüneş, küçük İskender, Ali Asker Barut, Altay Ömer Erdoğan, Ece Aykız.

Bu Sayıdaki Ressam : Mustafa Özel.

ADAM SANAT Aylık Sanat Dergisi; Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi : Küçükparmakkapı sok. No : 17 80060 Beyoğlu-İstanbul; Tel. : (0212) 293 41 05; FAX : (0212) 293 41 08; Dağıtım : BİRYAY A.Ş. ABONE KOŞULLARI : Yıllık (12 sayı) 2.400.000 TL. (*Şiir Yıllığı* ile birlikte 3.000.000 TL.) Altı aylık 1. 200.000 TL. Yurtdışı 60 DM; Abone ve Eski Sayılar İçin Hesap No : Anadolu Yayıncılık A.Ş. adına Yapı Kredi Levent Şubesi 1191 nolu hesap.

Adam Oykü
İki Aylık Öykü Dergisi
Sayı 10
Mayıs-Haziran 1997
ISSN 1300-7556

Anadolu Yayıncılık A.Ş. Adına Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü :
İnci Asena

Genel Yayın Yönetmeni :
Semih Gümüş

Kapak ve iç tasarım : Tülay Ulukılıç • **Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi :** Küçükpazarmakkapı Sokak, No : 17, 80060 Beyoğlu-İstanbul, Tel : (0212) 293 41 05 Fax : (0212) 293 41 08 • **Fiyatı :** 500.000 TL (KDV içinde) - Kıbrıs 600.000 TL • **Abone Koşulları :** Yıllık (6 sayı) 3.000.000 TL - Altı Aylık (3 sayı) 1.500.000 TL - Yurtdışı Yıllık 100 DM • **Abone İçin Hesap No :** Anadolu Yayıncılık A.Ş. adına. 662720 numaralı posta çeki. • **İlan Koşulları :** Tam sayfa (siyah-beyaz) 60.000.000 TL; yarım sayfa 30.000.000 TL; çeyrek sayfa 15.000.000 TL • **Dizgi :** Anadolu Yayıncılık A.Ş. Dizgi Birimi • **İç Baskı :** Şefik Matbaası • **Kapak Baskı :** Ana Basım • **Genel Dağıtım :** Biryay A.Ş. •
Gönderilen yazılar yayımlansın yayımlanmasın, geri verilmez.

ADAMÖYKÜ

ÖYKÜ

Bir Yunus *Nezihe Meriç* 5
Gökle Deniz Arasında *Ignacio Aldecoa* 13
Niceleri Umduğunu Bulamadı *V. S. Pritchett* 18
Saygı *Nadine Gordimer* 47
Pijama *Saffet Özcan* 62
Hırça Mapası *Mehmet Günsür* 66
Uçurumlar *Adnan Azar* 73
Ölüm *Sadık Hidayet* 76
Kurtkadın *Angela Carter* 78
Önkoşul *György Spiro* 80
Tabanca *Coşkun Yerli* 90
Diş İzleri *Zeynep Aliye* 92
Göçebeler Azar Azar Ölür *Halil İbrahim Özcan* 99
Sokaklar, Evler, Pencereler... *Halûk Cengiz* 103
Küf ve Hüzün... Ve Geçmiş *Nalan Barbarosoğlu* 106
Yavaş Okuma *Semra Topal* 109
Şalgamlar, Vitraylar ve Yolculuklar *Müge İplikçi* 113
Çay Parası *Sema Kaygusuz* 116
Hennoz *İlker Karakaş* 117
Bakışların Ardı *Müjdan Kayserli* 122
Partena Kirva *Şule Tankut* 127
Ev(ler)... *Konuralp İren* 130

BU SAYININ KONUŞMASI

Selim İleri ile Dünden Bugüne 51

YAZILAR

Sait Faik'in İstanbul'unda *Konur Ertop* 26
İngilizcede Kısa Öykü *Walter Allen* 36
Sadık Hidayet ve Ölüm *Mehmet Kanar* 75
Nursel Duruel ile Yazılı Kaya Üstüne Konuşma 83
Değişen Okur ve... *Aydoğan Yavaşlı* 88
Dönence / Öyküde Anlamsal Yapı... *Feridun Andaç, Cemil Kavukçu, Suzan Samancı* 140

UNUTULMUŞ ÖYKÜLER

Kubbede Kalan Hoş Sada *Halide Edip* 135

BİR KİTAP BİR YAZI

San'atkârlar – Kırmızı ve Siyah *Nalan Barbarosoğlu* 148
Zaman Sona Ermeli *Nalan Barbarosoğlu* 150
Sahtekâr Şırıltı *Banu Yıldıran* 151
Kadının Hası Kolay Ezilmez *Nedret Tanyolaç Öztokat* 153

Çeviriler : Yurdanur Salman, Aykut Derman, Ayşe Nihal Akbulut, Mehmet Kanar, Ayşe Deniz Hakyemez, İpek Yaşar
Desenler : Semih Poroy, Necati Abacı

Yaşar Kemal

Sarı Sıcak

Birinci basımı Sarı Sıcak adıyla 1952 yılında yapılan bu kitap, başka öyküler eklenerek genişletilmiş ve Sarı Sıcak - Bütün Hikâyeler adıyla ilk olarak 1967 yılında yayımlanmıştır.

"Korkunç bir duyarlık ve acımasız bir şiir..."

(*Observer*, İngiltere)

"Sadelik ve dürüstlükle anlatılan bu öyküler insanın belleğine kazınıyor."

(*The Milwaukee Journal*, ABD)

"Yoksulluk, boş inanlar, sinekler, toz, ölümüne çalışma, uçsuz bucaksızlık, bitkinlik, yabanlık, yılmazlık. (...) Çaresizlikten doğan acıma ve duyarlığın evrensel boyutları."

(*The Guardian*, İngiltere)

Çıktı

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

NEZİHE MERİÇ

Bir Yunus

Sürekli bir hüznü yaşıyor
İskelenin altındaki deniz*

"YAŞAMIYORUM abla, bunalıyorum," dediği bir gece yarısı var.

"Ben bu İstanbul'da yaşamayı beceremedim. Sıkıntım var. Yüreğim çok daralıyor abla. Konuşacak bir kimsem yok. Sefere çıkmak da, yok, artık eski şavkını kalmadı. O zamanlar çok gençtim. Olmaz. Değiştim ben abla. Şöyle söyleyeyim : Yani, hani, bizim orada da kimse yok, şöyle oturup konuşacak, hani şu seninle tutturduğumuz şu konuşmayı, ne bileyim, orada da yapamıyorum. Atlayıp tekneye çıkıyorum. Tek başıma. Bir o zaman, eh, biraz işte... Tek başıma, bir o zaman, bir de şu rakımı içerken işte, akşam olmuş, deniz kenarı, kalabalık, insanlar falan, çok şenlenmiş bizim oralar. Da, gürültü çok, benim yüreğim artık... of be abla oof! Hadi içelim..."

Bu bir.

İkincisi, abla denilen yeşil gözleri koyu sürmeli kadının gözlerindeki ürperti veren o koyuntu.

Bunlar, şimdilik burada dursun.

Bu yakınmanın, bu perişanlığın öncesi vardı; her işin bir öncesi olduğu gibi.

Yazılmak isteyen bu 'önce'ler.

Belki, günün birinde 'sonra'lar da yazılabilir.

Sözümüz adı Yunus olan bir genç adam üzerine.

Bu adı ona bir süngercinin koyduğu söylenirmiş.

Bilge bir adammış süngerci. 'Derviş' derlermiş ona o kıyı kentinde bir zamanlar. Çok önceleri. Yunus'un, denizin dibine dibine daldığı gibi, büyük kente dalışından önce; cesur, pervasız. Be cahil çocuk desen, hiç mi türkü dinlemedin, hiç mi masal anlatanın yoktu. Şunu duymadın mı, ne demiş kadın : Benim yarim gurbet ilde küçüldü.

Zaman geçiyor, pek çok şey unutuluyor. Küçükler büyüyor; geçmişte kalan anılar, masala dönüşüyor.

Yunus'a bu adı koyarken süngerci istemiş ki, o da deniz gibi gizemli olsun; anlatılması da anlaşılması da büyük ustalık istesin.

Bu genç adam,
bu öykünün zamanında bir akşam,
bir İstanbul meyhanesinde çok içmişti.

Rakı.

Hiçbir şey yememişti.

"Hep böyle mi içersin evlat?" demişti, o adını bilmediği ama yüzünü sevdiği adam. Koyu mavi gözlü, beyaz bıyıklı meyhaneci. Yanına gelip, masasına ilişip, kadehini tokuşturarak. Meyhane dediğin meyhane işte. Izgara balık, kızarmış et kokusu, piyaz kokusu, rakı kokusu, sigara dumanı, dumanlı ışıklar. Ama meyhanecinin boncuk mavisi gözlerinde, o vardı; çocukluğunun cenneti. Onu kimse bilemez. Yüreğinin çok derinlerinde. Bir giz; kaybedilmişin acısıyla örtülü, basılı.

"İçme," demişti gene o meyhaneci bir ara. "İç, ama adabıyla. Bu işi senden önce çok kişi yaptı. Bunun bir usulü kaidesi var. Bunu onlar deneye deneye buldular. Rakı mezeyle içilir. Yemekle demiyorum. Dikkat isterim. Mezeyle. Yok öyle işkembeyi doldurmak. Çatalının ucuyla alacaksın. Ağzının içinde bir lezzet, bir rayiha. Sirkeyle dereotu; çiroz yani. Biraz, şöyle belli belirsiz, sarımsak kokusu duyacaksın, ekşili patlıcandan mı, cacıktan mı gelir belli değil. Dişlere sıvaşmış beyaz peynirin dille, diş arasında halledilen o eşsiz tadı, bir gıdım ekşili patlıcan ve rakı! Rakı kendisini anlamayanı, kendisine itibar etmesini bilmeyeni hiç dinlemez vurur yere. Kaldırır vurur. Ama, ondaki sohbet, ondaki sevgi pınarı, ondaki eşsiz dostluk duygusu! Yeter ki anlayasın onu. Anladın mı benim dünkü çocuğum. Toyluk etmeyeceksin? Ziyan olursun. İyi çocuksun sen. Ben adamı baktım mı anlarım. İyi çocuksun."

Gençlikten, delikanlılıktan önce, o çocuk yaşında da anacığı, narenciye bahçelerinin, portakal, mandalina kokuları arasında eğile doğrula koşardı peşinden. Bağırırdı,

"Yunuuuuus, Yunuuusuuuuum, yavrusuuu, beni bekle, bak gitme dedim denize, bak yüreğim ağrıyor, koşturma beni Yunuuuus!"

Ama Yunus küçüktü. Dağların ceylanıydı. O küçücük yaşında bile, bir yakışıklıydı, bir göze görkem çocuk, bir erkek adamdı ki!

Hiç küçük oğlan çocuğu olmadı.

On beşine geldiğinde de, tam bir genç erkek.

Bu anlatılması, tanımlanması zor, gizemli bir oluşumun öyküsüdür.

Tanrı bu çocuğa güzel ol demiş.

Kafasının biçimi, kestirmese bukle bukle omuzlarına inecek olan gür ipek saçları, güldüğü zaman güneşli dişlerinin parıltısı, sarı ela gözlerinin baktığı yeri aydınlatan ışığı, boyu bosu, pazuları, biçimli bacakları...

Şöyle bir şey olmuş olabilir mi : Daha yedi sekiz yaşlarındayken denizin dibinde yüzmüyor muydu bu çocuk?

Dul anacığının, kimsesiz anacığının ödünü patlatırdı – hani – korkudan.

Yüzerken yüzerken, hani anacığı da sivri kayaların eteğine oturur, ayaklarını diz kapağına dek suya sokar, sessiz sessiz tentenesini örerdi ya, işte o zamanlarda, nasıl birden dalıverir, dalıverir de yok olurdu ortadan.

Anacığı bir süre sonra, ayağa fırlayıp, "Yunuuuuus!" diye bağırmaya başlayınca, çok uzaktaki küçük adanın üzerinden gülüşlü çocuk sesi çıngırdamaz mıydı :

"Anaaaa, buradayım kız anaaaa, korkma."

İşte o denizin dibinde yüzdüğü zamanlar, o denizin dibindeki ışıklarla ka-

Nezihe Meriç, Melike Kurtiç'in (Abasıyanık) yaptığı resmin önünde, 1996
Fotoğraf : Melike Kurtiç (Abasıyanık)

maşan, birbirine karışıp karışıp açılan, toparlanıp toparlanıp koyulan, o renk cümbüşünün, hani koyu mavilerin, tirşe yeşillerin, tanımlaması olanaksız pembemsi yavruağızlarının arasında, eski zaman tanrılarının bir yakışıklısıyla karşılaşmış, ondan bu güzelliği, armağan olarak, ya da herhangi bir nedenle almış olamaz mı?

Anacığı ona bakar bakar, bu sevinci ona verdiği için tanrısına şükrederdi.

Hemen evin arkasına dolanıp ot toplamaya giderken hafiften bir türkü tutturuyorsa bu yüzdendi. Sevincinden. Bu gözünün önünde gelişip serpilen, bu denizlerin dibinde yaşayan güzel çocuk onu gönendiriyordu. Kimsesi yoktu ama, bu oğul biricik tanrısının bir armağanıydı ona.

Dememiz o ki, o anacık da hep öyle derdi :

"Çok iyi çocuk bu benim oğulcuğum." Sürdürürdü duasını. "Allah bahtından güldürsün."

Güldürmedi.

Bu da dursun. Sonra. – Bu 'sonra', aşkı bulamayışın, yarım kalmışlığın öyküsü. Bir kara yazgı. Kolay mı onu söze dökmek ! –

Yağmur birden bastırınca mı binmişti taksiye, otobüslerin kalabalığına dayanamadığı için mi? Bu kapalı, dumana benzeyen hava...

Dolmabahçe'den yukarı doğru çıkıyor araba. Şoför konuşkan değil, öyle ki, aralarında bir sözcüklük bile konuşma olmuyor. Sigarasını atıp, oturmuştu şofö-

rün yanına.

"Taksim," demişti, olmamış Trabzon hurması yemiş de ağzı kamaşıp yapışmış gibi bir sesle. Duyulur duyulmaz. Şoförden hiç yanıt gelmemişti. İyi.

Herkes kendi kendine.

Doğruca yukarı bakıyor. Duman rengi bir gökyüzü. Soluk alamıyor. Tıkanıyor. Dayanamıyor bu renk bir gökyüzüne.

Sabah açan gün yüzüne vurup da uyandı mıydı çocukken, – delikanlıyken de – ışığın içinden geçer, zeytinliklerin, portakal kokusu tüten yeşilliklerin üzerinden süzülür, dalardı maviye. İster gökyüzü olsun ister deniz. İkisi de mavinin tanrısal çeşitliliğini barındırmıyor mu; derinliklerinde sakladığı gün ışığıyla parıldamıyor mu? İçi, kanat çırpışların hışıltısı, kıyıya çarpıp yayılan denizin kumlu sesi, çok uzaklardan zeytinliklerin ardındaki dağlardan, yakın bahçelerden gelen vurup geçen, çınlayıp uzayan, esinti gibi yayılan seslerle dolu değil mi?

Ezan sesleri
Cıvıltısına ara vermeyen kuş sesleri
Köpeklerin uzak uzak havlamaları
Yusufçuk'lar
Eşekler de girer devreye. O masal kokan ai ai'ler uzar, zillenir.
Gün açarken bu erken vakitte, ah!

Yolun iki yanındaki ağaçlar kara çalı.

Kadınlardan biri demişti ki,

Genç, güzel, bakımlı kadınlar var yaşamında. Abla gönderiyor onları.

Abla onu anlıyor. Abla onu koruyor.

Yamaçta Kızkulesi'ne bakan bahçe meyhanelerinden birinde oturuyorlardı. Rakı içiyorlardı. Kadın,

"Ben yemek yemeden içerim," demişti başta. "Az bir şey. Beyaz peynir, roka, kavun, sarı leblebi. Bunlar bana yeter. Sen ye."

Ne demesi, nasıl davranması gerektiğini bilemediğinden, şaşkınlığını örtmek için gülmüştü.

"Bana..." demiş, susmuş, garsona bakıp gene gülmüştü.

"Bana..."

"Sen balığını ye. Ben babamdan böyle gördüm, böyle alıştım. Ben de senin balığının ucundan alırım biraz."

"Oh be!" Anlayışlı kadın budur işte. Abla ona birini yolladıysa, ona sonuna dek güvenebilirsin. O seni hiç incitmez. Akşam üzerinin o güzel menekşeli vaktini, yumuşacık, sakin bir konuşmayla, birbirinize dostça anılarınızı, acılarınızı, isteklerinizi anlatarak, düşler kurarak, güzel gülmeler, küçük sevinmelerle geçirirsiniz.

Gecenin bir saatinde, vücudundaki dirimin önüne geçilemez şahlanışını, kadınlığının en istekli, en kışkırtıcı sevgisiyle karşılar. Apaçık, kötülüklerden uzak, iki taze, diri özsuyunun birbirini bulmasıdır bu. Bunu anlatır sana, hiç konuşmadan, öpüşleriyle, sarılmalarıyla. Bu doğanın, en olağan, en güzel yasasıdır. Ama asıl o, iki insanın, bir araya gelince, en küçük soluk alıştan başlayarak, zamanı en

küçük ayrıntılarda bile buluşarak yaşaması var ya. Asıl aranan o işte. Abla der ki :

"Ben senin derdini anlıyorum Yunus'cuğum," der. "Ama, bunlarla olmaz. Bu, bu kadar güzel oğlum. Buraya kadar. Onlarla sen sadece ahbaplık edersin. Güzel güzel içer, konuşur, gezer tozar sonra da yatarsın. O kadar. Bütün bir ömür olmaz. Aklını topla. Kendini kaptırma. Sen birine, senin gibi birine sevdalanmalısın. Bulursan ne âlâ. Bulamazsan... Bak benden ibret al. Ben bulamadım. Kavruldum kaldım. Yıllardır üzerimden geçmeyen kalmadı. Ne yazar. Ama hiç sevdalanmadım. Yangınım budur. Senin bir de kızındaki takanaklar!"

Yaa, bir de bu var...

Var da, o beraber içtikleri, kadının söyledikleri de buraya yazılmalı. Akıllı, bilgili bir kadındı. Yüzüne hiç boya sürmemiş, saçlarını iki üç tokayla tepesinde toplayıvermişti. Elleri güzeldi. Dişleri, gülerken ağzının aldığı biçim, bir de biraz kısarak baktığı gözleriyle güzel olmasa da hoş bir kadındı. Rakısı doldurulduğu zaman, hiç sesi çıkmıyordu. Dayanıklıydı. Sessizce, ağır ağır, alkolün getirdiği boşvermişliğin dünyasına bırakıyordu kendini.

"Sen," demişti, "ne diye ayrıldın denizinden. Keşke... Ne aradın bu İstanbulda. Ne bileyim, ben de öyle, beni ilk isteyen o teğmenle evlenseydim, iki kız bir oğlan doğursaydım, bi bok sandığım bu İstanbul'u, bu yaşadığım dünyayı da, fotoromanlarda okurdum işte, yaşam dediğin de nedir ki zaten... Şimdi ne oldu? Nereye dek gider bu böyle? Bazen kendimi öldürüp kurtulayım diyorum. Ne bileyim işte. Doldur bakalım, en iyisi bu."

Abla'nın dediği takanaklara gelince.

Evet.

Yaşam öyküsü.

Buna, bu burada dursun diyemeyiz, örgüsü çözülür öykünün. Onun için sürdürmeliyiz.

Süngerci bunu, delikanlı olur olmaz, büyük vapurlara koyup, dünyanın denizlerine salıvermiş. Çünkü onu çok seviyordu. Bu kıyı kentte, bu fakir kentte ziyan olmasın, vurgun yemesin istedi. Bir daha doğuramaz analar böyle bir yiğiti dedi. Anacık da bağrına taş bastı, o da, süngerci doğru söylüyor diye düşündü.

Uzun yıllar sonra döndüğünde, denizler şahini genç bir adam olarak, süngerci de yoktu, anacık da.

Serüvenler dolusu insan tanımıştı; iyisi, kötüsü, alçağı, namussuzu, dertlisi, boşvermişi, alkoliği, sevdalısı, yaşam kaçağı, delisi, efendisi, bozguncusu... Denizler, koylar, kıyı kentler, fırtınalar, kayalıklar, çılgın denizciler, çılgın kaptanlar tanımıştı.

Yorgundu. Ne yapacağını bilemiyordu.

"Seni everelim," dediler. Ne olsa oraların adamıydı. Delikanlıydı. Yalnızdı, garipti. Olur sandı.

Olmadı.

Şimdi kocaman bir ev var bu kıyı kentte. Yunus'un evi diyorlar. İçinde birçok Egeli kadın. Yaşlısı, genci, dulu, baldızı, nişanlısı, eltisi, kocaninesi... Biri Yunus'un karısı. Üç tane de küçük çocuk. Onlar da Yunus'un çocukları.

O duman rengi gökyüzünün önünde, yolun iki yanına sıralanmış kara çalı

ağaçlar. Ağaçlarda kara kargalar. Yukarı doğru çıktıkça kirli hava ve sis tütüyor. Genzini yakarak insanın.

Parayı verip iniyor Taksim'de. Sıraselviler'e doğru yürürken,

"Ablaya lahmacunla baklava yaptırayım," diye düşünüyor. "Ne olsa Urfalı."

Bu gece az içecek. Kaçıyor. Gece yarısı, basacak gaza maviye doğru. Bir mavi için gidiyor. Bu kente dayanamıyor. Bunu da en iyi abla anlıyor. Çünkü o da Urfayı anlatıyor; acı biber koyuyor her anlattığının içine; eşkıyalar, dar sokaklar, taş avlular, gelenek görenek...

İçiyorlar rakıyı.

Bu da denizin dibini anlatıyor. İçindeki özlemi, yaşamasızlığı, doyumsuzluğu.

Para?

Para çok. Narenciye bahçeleri satıldı satıldı para oldu. Yalı evi satıldı, fırın satıldı. Her yer, merdiven altları bile para ederken...

"Ben bir gidip, geleyim abla," demişti. "Bir gidip bakayım. Mıstık, bizimkinin hala oğlu haber etmiş, bir gideyim, bakayım işte, ne bileyim..."

Mıstık'ın deniz kenarındaki lokantasına geldi; gece otobüsünden iner inmez.

İner inmez değil.

Önce, Atlayıp minibüse, koyun ta öbür ucuna, Mustafa'nın moteline.

Mustafa'nın şamatasından kurtulup denize.

Denizden çıkıp, duşta yıkanıp,

çay, kahve içip,

"Gelip iki gün kalacağım" diyerek Mustafadan kurtulup,

Mustafanın sevgisini, şenliğini yanına alıp,

yeni yeni uyanan, kahveleri, yolları, motorları doldurmaya başlayan yaz kalabalığının içindeki kıyı kente

öğleye doğru.

Mıstık'ın deniz kenarındaki, bugenvillerin gölgelediği lokantasına vardığında, küçük çırak, onu görünce, ağzını açıp öylece unutarak nasıl bakakalmıştı bu güzel adama. İçeri, Mıstık'ın yanına koşup,

"Bi adam geldi, seni istiyo," demişti. Güneş çarpmış gibiydi. Mıstık ona şöyle bir bakıp, terslendi :

"Kim lan?" Çırağın yüzündeki garip şaşkınlık, huylandırmıştı onu.

"Polis molis, mafya mufya mı?" diye, hızla bir şeyler geçti aklından. Küfür, sıkıntı, inanmazlık, saniyenin binde birinde birbirine karıştı.

"Vaaaaay!" diyene dek, "abim hoş geldin abim!"

Sarmaş dolaş oldular. Mıstık, abisini en güzel masaya oturttu.

"İbiş'in oğlan az önce haber salmış, balıktan gelmiş, iyi balık olmuş, motor arıza, geç kalmışlar. Hemen alıp geliyorum abim. Taze, balık şimdi, otur sen, ufak ufak içedur," deyip bir koşu gitti. Yan sokağa sapınca, neredeyse uçacaktı. İbrahim abi'sinin kahvesine varıp İbrahim abi'sini bahçenin bir köşesine çekip, soluk soluğa anlattı :

"İbram abi, bizimki gelmiş. Gözünü seveyim gel. Bahçede. İçmeye başlamadan iki laf et. Beni takmaz ama, sana hürmeti büyüktür. Dalmış İstanbul'da bil-

memne, orada karı kız, biliyorsun perişan buradakiler, yok para ney değil dert, biliyorsun erkeksiz kaldılar, gelip sahip çıksın çocuğa boncuğa. Yani, İstanbullarda, o biçim karıların elinde, ne bileyim, gözünü seveyim İbram abeyim, ben balığa, şimdi alıp gelirim..."

"Nedir bu be?" diyor Yunus o sırada garsona? "Nedir bu oğlum? Nerede görülmüş rokanın doğranıp böyle küçük bir tabağa konduğu. Götür bunu. Peynir getir, bir büyük getir, köpoğlu getir, rokayı da bir koca kayık tabakla getir, şöyle bol yeşillik, limonu her bir şeyi bir tamam olsun anladın mı? Bu işi yapacaksanız adabıyla yapın." Garson çekinerek soruyor :

"Balık ne alırdınız?"

"Balık sonra. Dur bakalım Mıstık gelsin, getirsin balıkları..."

Tam o sırada görünüyor İbrahim abi. Yunus da on on beş yıl sonra aynen onun gibi olacak, kalsa bu kıyı kentte; kalsa, yerleşse, çoluk çocuk everip, torun falan sahibi olarak... Ne demişti o akıllı kadın.

"Yaşam da bu değil mi zaten!"

Bu mu?

Peki ne?

İçtiği zamanlar yaşamanın ne demeye geldiğine çok takıyor aklını Yunus. Ama şimdi, o güzel gülüşüyle gülüyor İbrahim abisine. Bir zamanlar o da bu kıyı kentte kraldı. Kral derlerdi zaten. Boy pos, gür bıyıklar, yeşil gözler, vurdu mu yıkan yumruklar. Ağarmış az biraz saçı bıyığı şimdi. Bir kalantorluk gelmiş üzerine. Gülüşü gene o gülüş. Sarılıyorlar birbirlerine. Ne ikram edeceğini şaşırıyor Yunus.

"Oğlum dur. Sen konuksun," dese de İbrahim abi,

"Yoooook!" diyor Yunus, "Yoooook İbram abim, ne demek! Estafurullah!" koşturuyor garsonları, buyuruyor, donattırıyor masayı, ta gece yarısını bulana dek.

Zamandır bu geçer. Gece yarısı da olur. Gece yarısını da geçer. Alkol kanı yenip, kendi dolanmaya başlar damarlarda. Yoğun, ağır bir gam sisi inmiştir iki adamın üzerine; biri öbürünün gençliği, öbürü berikinin geleceği; kıyı kentin iki çaresi kesik adamı, öylece susarlar, sigaralarının dumanına dalıp. Esrar içer gibi peş peşe ulayıp içerek.

"Abi," demiştir o güzel söyleşinin sonlara doğru bir yerinde Yunus, "abi, ben o işin peşinde değilim. O... Onu boşver. O kolay. Ben konuşacak, şu rakıyı, böyle bir yerde karşılıklı içecek, maviye el ele beraber dalacak, beni, nasıl söyleyim, şöyle söyleyeyim, bana yaşamak denen bu şeyi, ne bu yaşadığımız abi, benim çok kafama takılıyor, nedir bu yaşamak denen, hani anlatabildim mi, bakma güldüğüme, çok düşünüyorum bunu abi, hani işte bunu benimle düşünecek biri gerek abi. Çocuk da olsun, peki, öbür iş zaten var abi, genciz bugüne bugün, o tanrı vergisi bi şey, ama benim demem o değil. Getir bizim Selime'yi buraya, olur mu abi? Getirebilir misin. Diyelim getirdin, iki çift konuşamazsın abi. Susa oturur. Şu sofrayı, şu söyleşiyi onunla nasıl bölüşürsün? Biliyorum bir günahı yok. Ama yapamam. Senin için de öyle değil mi? Kızlar oğlanlar büyüdü, gelin, damat, torun ney, iyi, ya kral ne oldu abi? Artemis'e ne oldu? Ne oldu o güzel kırmızı saçlarıyla, çilli yanaklarıyla, sana vurgun, sen ona... Of be abi... Ben ne yapa-

yım!"

Mıstık, kasada oturmuş yorgun, dalgın sigarasını içiyor. "İki büyük içtiler" diyor kendi kendine. "Vay anam be, iki büyük. Üstüne de bira isterler nerdeyse."

Sokaklar boşaldı. Sokak köpekleri daha rahat dolaşıyorlar şimdi ortalarda.

".....Sen söyle İbram abim, ben ne yapayım. Ben nasıl yaşayayım. Ben... Ben şaşırmışım yaşamanın yolunu İbram abim. Sen bir şey söyle, ben ne yapayım?"

İbram abi, susuyor.

Susmak!

Yoğun, derin, gamlı...

*Çağrışımlar : Turgay Gönenç

Bazı kısa öyküler gerçekten öykü değildir; Çehov'un etkisinde kalan yazarlar, kişileri yaratmakta becerikli olabilirler, ama bu kişileri içine yerleştirecekleri öyküleri yaratmakta becerikli değiller; bu nedenle, sonuçta ortaya çıkan şeyler, öykülerden çok kişi taslaklarına yakın düşüyor.

– Somerset Maugham

IGNACIO ALDECOA

Gökle Deniz Arasında

SABAHTAN beri bu üçüncü oluyordu. Çocuklar yine yaklaşıyorlardı. Denizin gürültüsü konuşanların birbirinden ayırt edilemeyen bağrışmalarına karışıyordu. Birkaç saniyelik sessizlik ve bir homurtu ya da bir hırıltıyı andıran tekdüze yinelenen "haa-dii". Ağ usul usul taşlık kumsala çıkıyordu. Minicik bir balığın gümüşsü ışığı ya da deliklerine asılmış bir yosun parçasının hüzünlü yeşilinin bozduğu o tatlı sonbahar renkleri ağın, küçük çakılların karanlık umutsuzluğunu bölüyor, yanı başındaki boş sandal suda bir iniyor bir çıkıyordu.

Çocuklar ayaklarıyla ağı çiğniyorlardı. Pedro onları korkutma görevini üstlenmişti. Önce onları bir iki lafla kaçırıyor, ama daha birkaç metre uzaklaşmalarına kalmadan çocuklar duruyor, az sonra da kendilerine pek güvenerek dönüyorlardı. Pedro dudaklarının arasına bir sigara izmariti sıkıştırmış, çocuklardan yana düşmanca bir bakış fırlatıyordu; ne de olsa o artık yarı yarıya adam olmuş, bir iş tutmuştu.

Ağ yığınından, acılar içinde ve apak balık şavkıyordu; ne organları ne cinsiyeti ayırt edilebilecek biçimde birbirine karışmış bir boz ahtapot yığını çırpınıp duruyordu. Son bir çaba. Balıkçılar ilkin daha da öne eğildiler; sonra usulca doğrulup gözlerini denize diktiler.

Sabahtan beri üçüncüsüydü bu. Bay Venancio, içinde bir zamanlar bu sahilde geçirilen iyi günlerin özlemiyle ahtapota bir tekme savurdu, hayvan kollarını büktü ve sonra da gerisin geriye, az bulunur bir çiçek gibi açarak kasıldı kaldı.

– Adam başı bir peseta bile düşse, yine iyi, diye söylendi.

Ötekiler sessizliği bozmadılar. Söyleneni işitmişler ve unutmuşlardı. Alışkındı hepsi olup bitenlere, ama yine de köydekilerin inandığı gibi inanmıyor, boyun eğmiyorlardı yazgılarına. Birden, içlerinden biri yüreklerinde kabarıp sönen öfke ile küçük düşme duyguları arasında bir türkü tutturdu. Pedro ahtapota yaklaşıp onunla acımasızca oynamaya başladı.

– Bıraksana şunu artık, dedi Bay Venancio.

Pedro içinde gitgide kabaran, gözlerine değin yükselen, utancı andıran bir duyguya kapıldı, gururu kırıldı, bakışlarını kaçırarak parmakları arasında tuttuğu minicik bir balığa dikti gözlerini. Hayır, Bay Venancio bu sözleri onu hiç çekemeyen şu ufaklıkların önünde söylememeliydi. Pedro da balıkçılardan biriydi, o ahtapotta bir payı olduğunu, onunla oynama, hatta Bay Venancio gibi ona bir

tekme savurma hakkının olduğunu biliyordu. Daha fazla düşünmeye kalmadı.

– Şu oyuncağını hallet de at sepete Pedro.

Küçükler çömelip Pedro'nun hayvana neler yaptığını ağızları açık seyrettiler.

– Seni boynuzlu keçi, dedi Pedro, sonra da artık kendini iyice bırakmış ahtapotu sağ elinin işaret ve orta parmakları arasında savurarak doğruldu; hayvanın sarkan kolları en duyarlı uçlar dışında kıpırtısız bir yığın oluşturuyordu.

Bay Venancio arkadaşlarıyla laflıyordu : Bana kalsa ağı buruna doğru atardım; belki oradan biraz daha bir şeyler çıkarırdık. Böyle giderse taş yiyeceğiz. Sabahtan beri üç kez, üstelik de günlük ekmeğimizi bile çıkaramadık...

Pedro büyüklerin gündelik konuşmalarıyla ilgileniyormuş gibi davranıyordu, ne de olsa bu işler için balıkçı olmuştu, ama fazlaca da aldırmadığını biliyordu. Eve döndüğünde yiyecek bir şeyler bulacaktı. Öğünü sağlamak için babası ne güne duruyordu. Pedro'nun sorumluluğu değildi bu. Belki de bir dilim ekmekle bir parça kızarmış balık artığıydı öğün, bu da ona yeterdi. Küçüklüğünden beri daha doğru dürüst doldurmadığı çocukluğunu çok gerilerde kalan yıllar gibi görüyordu – çok az yiyecek yerdi, bazen aç kaldığı bile olurdu, ama yiyecek bulamadıkları için ağlamaya ve karşı çıkmaya her zaman hakkı olmuştu. Ağlayıp başkaldırmayan, sanki her şeye ağlayıp karşı çıkacakmış gibi bakan küçük kısık gözleriyle babası olmuştu.

– Pedro sepeti kocakarıya götür, şu döküntüleri çabucak satıversin.

Pedro dizlerinin üstüne değin kıvrılmış kil rengi uzun pantolonunun paçalarını indirdi.

– Öğleden sonra işe çıkıyor muyuz? diye sordu.

– Bakarız. Denize bağlı. Luciano geçerken sana haber verir.

Balıkçılar ağı kumsala yaymışlardı. Birkaç çocuk ağa takılmış minicik balıkları toplayarak eğleniyorlardı; birkaçı Pedro'nun peşinde, ürkerek de olsa ahtapotu ellemeye çalışıyorlardı. Pedro onlara dönerek,

– Haydi uzaklaşın ufaklıklar, hiç mi ahtapot görmediniz?

Ayaklarıyla onlara doğru kumları savurdu.

– Haydi basın bakalım, toz olun diyorum.

Yakası açılmadık birkaç söz ekledi.

Yaşlı kadının oraya vardı. Kadın evinin eşiğindeki basamağa oturmuştu. Dalgın dalgın bakınıyordu.

– Pek bir şey çıkmadı, değil mi? dedi.

– Az; sabahtan beri her şey ters gitti, diye yanıtladı Pedro.

– Napalım, şuraya bırak onu, şimdi gider bakarım, kaç para verecekler. Venancio çok şey istiyor. Artık gidebilirsin. Hadi bakalım sallanma, yürü.

Kocakarı huysuzun tekiydi. Durmadan kafayı çekerdi. Romla, bazen suyla, kimi zaman ekmek banarak. Önlüğünün koskoca ceplerinden birinde, ta derinlerde sakladığı kuru ekmekten kopardığı ve eliyle didikleyip ufaladığı parçaları içki bardağında ıslatırdı. Pedro hâlâ olduğu yerde duruyordu.

– Dedim ya kıpırda, diye yineledi yaşlı kadın.

Pedro evin yolunu tuttu. Deniz aklından hiç çıkmıyordu. Sahil balıkçılığını bırakıp denize açılmayı, açık denizde balık tutmayı isterdi. Trol teknesiyle denize açılıp benzinle çalışan ışıldaklarda iş bulmayı isterdi. Ve her şey bir yana, Doğu

yelinden söz açmaya özenmişti hep. Eve dönüşte, denizde çalışanlara özgü bir bilgiçlikle söyle diyebilmek : "Bu gidişle taş yiyeceğiz. Doğu yeli tekneyi tam üç kez suyla doldurdu. Bay Feliciano olmasa doğru denizin dibini boylayacaktık." Ve bunu söylerken bir annesine bir babasına bakabilmek. Babasının gözlerinin yarı hüzün yarı umutla, annesininkilerin ise korkuyla dolduğunu görebilmek; kardeşlerine ise, bir müren balığının onu nasıl ısırdığını, onun da ağzından yemi alır almaz hayvanın kafasına bıçağını nasıl sapladığını ve balığın, ayaklarının dibinde iki saati aşkın nasıl kıvranıp durduğunu anlatabilmek.

Kibrit kutularıyla oynayan arkadaşları ona seslendiler.

– Oynar mısın, Sanchez?

Kumsalın pislik içindeki girişinde bir halka oluşturmuşlardı.

– Şimdi olmaz, eve gidiyorum. Öğleden sonra işimiz çok.

Ve bir ses :

– *Üç Kardeşler*'inkiler ağzına kadar balık yüklü döndüler. Bunu nasıl becerdiklerini kimse bilmiyor. Şu Bay Feliciano bu iş için biçilmiş kaftan, kedi gibi keskin gözleri var.

Bay Feliciano'nun trol teknesiyle balığa çıkmak sahildeki çocuklarının hepsinin gönlünde yatıyordu. Ama Bay Feliciano teknesine çoluk çocuk almazdı,

çünkü onunla balığa çıkan çocuğun sahilde balık avlayan ya da işi pek rastgitmeyen bir tekneyle çıkan babasından daha çok kazanmasının doğru olmayacağını düşünürdü.

Sixto'nun meyhanesinden geçerken şöyle bir uğradı.

– Merhaba, baba.

Pedro'nun babasıyla Bay Feliciano balığı kutluyorlardı. Velez'de iyi paraya satmışlardı balığı.

– İşe daha şimdiden böyle sarılınan iyi oğlum, çok iyi, dedi Bay Feliciano.

– Öğreniyor, diye açıkladı babası.

Pedro gözlerini Bay Feliciano'dan ayırmıyordu.

– Bir kadeh bir şey ister misin? Ne içersin?

– Beyaz şarap, diye yanıtladı Pedro.

– Delikanlıya şarap verin, diye bağırdı Bay Feliciano. Bugün işler nasıl gitti bakalım? Venancio işini bilir; onun dediği yöreye açılmalı. İşini iyi bilir Venancio. Evet, sahilde balık işi pek iyi gitmiyor. Gözünü dört açacaksın oğlum. Gelecek yıl Paco askere gideceğine göre... Olur, babanla konuşuruz, ne zaman başlayacağını şimdiden söylerim.

Çok geçmeden onu bir yana bırakıp boğa güreşçilerinden söz etmeye başladılar; bir fırsat bulup da oyununu göremedikleri güreşçilerden dem vurdular. Pedro bir kadeh içip kalktı. Çıkarken babası seslendi :

– Annene birazdan geleceğimi söyle.

Pedro başını sallayıp gözlerini yumarak onayladı.

Pedro'nun annesi kapı eşiğindeki basamakta oturuyordu. Bir şeyler dikiyordu. Sordu,

– Çok tutabildiniz mi?

– Durum kötü, anne.

– Acıkmışsındır. Haydi içeri geç. Ocağın üstünde balık olacak. Aman ha, hepiniz paylaşacaksınız. Babanı gördün mü?

Yanıtlamaya bırakmadan hızla konuşuyordu güneyli ağzıyla.

– Mutlaka kafa çekiyordur. İşleri yolunda da gitse kötü de olsa hep aynı. Bugün keyiften, yarın kederden. Her zaman aynı.

– Bugün talih yüzlerine gülmüş, diye araya girdi Pedro, Bay Feliciano balık nerde biliyor, kedi gibi keskin gözleri.

– Bay Feliciano'nun babanınki gibi geçimini sağlayacağı bir ailesi yok. Kazancını keyfi kiminle isterse harcayabilir.

– Belki de gelecek yıl... Paco askere gidiyor. Babanla konuşurum dedi. Sixto'nun meyhanesinde...

– Erkekler evlenirken daha çok düşünmeli. Sizi havayla suyla mı doyuracağımı sanıyor?

– Paco askere gidince... Sen gözünü dört aç oğlum, dedi.

– Canı istediği zaman gelecek, adım gibi biliyorum, üstelik kafayı da bulur.

– Bana bir kadeh içki ısmarladı. Bay Venancio'yu da beğeniyor. Onun ağ attığı yerleri önemsemeli, diyor; neden dersen, işini iyi biliyormuş... Bütün sorun sahilin durumundaymış...

Pedro kapıdan kumsala ve denize bakıyordu. Annesi bir an elindeki işi bı-

raktı.

– Yemek yemezsen çalışamazsın. Haydi, bir şeyler yap.

Pedro umursamadan kumsalı ve denizi seyrediyordu.

– Kıpırdan, ömür boyu çalışacak çok zamanın olacak tasalanma.

Pedro usulca mutfağa girdi. Ocağın küllerinin üstünde, kenarı çatlak porselen bir tabak tepeleme balık doluydu. Birbirinden ayrılmış fayansların üstünde, yarım somun kepek ekmeği. Bir parça kesip isteksizce ısırdı. Mutfağın penceresi tek tip iki sıra evin arasındaki pislik içindeki bir sokağa bakıyordu. Sonbahar güneşinde bir köpek uyukluyor, sinekler nem izleri üstüne üşüşüyorlardı. Sokak sakinleri pis suları sokağa döküyorlardı. Pedro ekmeğin üstüne iki üç balık bastırdı ve kumsala açılan kapıdan çıktı. Ağzındakileri usul usul, özenle çiğniyordu. Bakışlarını sağa çevirdi, yaklaşan babasını gördü. Pedro'nun küçük kardeşlerinden ikisi babasının ellerinden tutmuş geliyorlardı. Babası gülümsedi. Eve vardı.

– Merhaba Maria, acelesiz konuşuyordu, bugün iyi geçti. Pedro sana iyi haberlerim var. Feliciano Venancio ile konuştu. Bugün bizimle geliyorsun.

Pedro var gücüyle ekmeğiyle balığını sıkıştırdı. Babası sözünü sürdürdü,

– Denemelik. Işıldaklara bakacaksın, kolay iş. Sana öğretiriz.

– Zaten biliyorum baba.

– İyi, iyi. Biz yine de bir gösteririz, biliyorum desen de.

Babası eve girdi. Pedro'nun kardeşleri annelerinin yanından ayrılmadılar. Anne duyulur duyulmaz bir sesle, öfkeden kudurmuş gibi söyleniyordu. Sonunda,

– Bakalım Pedro sen de ötekiler gibi miskinin teki olup çıkacak mısın? dedi.

Pedro onu dinlemiyordu. Babasının yemek yediği mutfağa girdi.

– Benim için ne dedi baba?

– Dediğim gibi, bu gece bizimle geliyorsun. Kendine bir yer edinirsin, buna inanıyor. Daha şimdiden bir balıkçı olduğuna...

– Ama, başka hiçbir şey söylemedi mi?

Babası hayretle :

– Ne demesini bekliyordun, evlat? Söyleyeceğini söyledi, bu da yeterli.

Pedro bakışlarını öte yana çevirdi.

– Başka bir şeyler de diyebilirdi.

Pedro mutfaktan çıktı.

Kumsalda yürüyordu şimdi. Kıyıya çekilmiş teknelere bakarak ilerledi. Katran kokusunu, kurusun diye asılmış ağların kokusunu içine çekti. *Üç Kardeşler* teknesine yaklaştı. Ara sıra balık ekmeğinden ısırıyordu. Boşta kalan elini usulca teknenin iki yanında gezdirerek çevresini dolandı. Balık ekmeğini bitirdi. Güneşe uzandı. Teknenin gölgesi öğleden sonra güneşinden kısalmıştı.

Pedro gözlerini kapadı. Derken açtı. Dalgalar yumuşacık, kumsala ulaşıyordu. Gözlerini yine kapatıp kulak verdi. Bir hırıltı ya da uğultu dinler gibi : deniz. ❁

1955

Türkçesi : Ayşe Nihal Akbulut

V. S. PRITCHETT

Niceleri Umduğunu Bulamadı

GÖZDEN ırak denizden gelen rüzgârdan sakınmak için başlarını öne eğmiş dört adam, bisikletlerinin üzerinde, kırın orta yerindeki boş yolu tırmanarak çıkıyorlardı. En gençleri olan Bert düş kuruyordu :

"Meyhaneye gidiyorsun, barda bir kız oturuyor, esmer bir kız, beyaz bir giysi içinde, kolları bacakları çıplak, meyhanecinin kızı ya da öksüz bir kız – öksüz olması belki daha iyi – ona bir şey söylüyorsun, daha da iyisi ona hiçbir şey söylemiyorsun – sana doğru gelip kollarını boynuna doluyor, giysisinin arasından teninin sıcaklığını duyuyorsun; kız sana bira getiriyor, öbür adamlar da orada, insanlar hiçbir şey demiyorlar, yalnızca gülüp uzaklaşıyorlar, çünkü bütün bunlar doğal, kızın bebeği olmuyor. Bir sonraki yerde de aynı, her yerde aynı, başka bir yer, başka bir kız ya da aynı kız – aynı kız hep karşına çıkıyor, hep bekliyor, oraya nasıl gelmiş, bilmiyorum. Sen fark etmeden giriveriyor ve bütün o şarkılarda olduğu gibi seni bekliyor..."

İşte pub oradaydı. Uzun yokuşun tam tepesinde, başlarının üstünde duruyordu; yan kanatları bulunan ve gözden ırak denizden gelen büyük yansıtıcılar tarafından göğe aktarılıyormuş gibi görünen bembeyaz parlak ışığın üstünde, dumanı tek bir çizgi halinde yükselen kırmızı tuğladan küçük bir ev.

Evi ilk gören, aslında her şeyi ilk gören Sid, pembe yarış tekerlekleri üzerinde, "İşte biramız orada, Mr. Blake," diye bağırdı. Dört adam başlarını kaldırıp baktılar.

Evet, biramız işte orada dediler. Anasının gözü bira. Miller süren yol boyunca hep birayı düşünmüşlerdi. Yol çatında bir pub, eski Roma yolunun denize dek uzanan bu yolla kesiştiği yerde bir pub; pub için olmayacak bir yer ama gene de bir pub işte, Harry'nin anasının gözü Roma yolunda on mildir rastladıkları, Harry'nin spor panolonunun arka cebinden dışarı fırlayan haritada işaretlenmiş tek pub. Evet, o pub buydu işte; en yaşlıları ve evli olan Ted, uzun yamacı tırmanırken yavaşladı; tek istediğim, Romalılar'ın fıçının dibinde ebediyete kalmak üzere bir damlacık bırakmış olmaları, dedi.

Sabah yola çıktıklarında çok az rüzgâr vardı. Tarlaların üzerinde kargalar uçuşuyordu; güneş, onların gökyüzünde yalkıyıp duran çelik tekerleklerinden biri gibiydi. Sid öndeydi; ama inatçı kırmızı ensesi ve renksiz yakın sarı saçlarıyla önderleri Harry'ydi. Hafta boyunca, işyerinde oturup bu planı o hazırlamıştı. Roma yollarına delice merakı vardı. "Bizim Mr. Newton'a soralım," derlerdi,

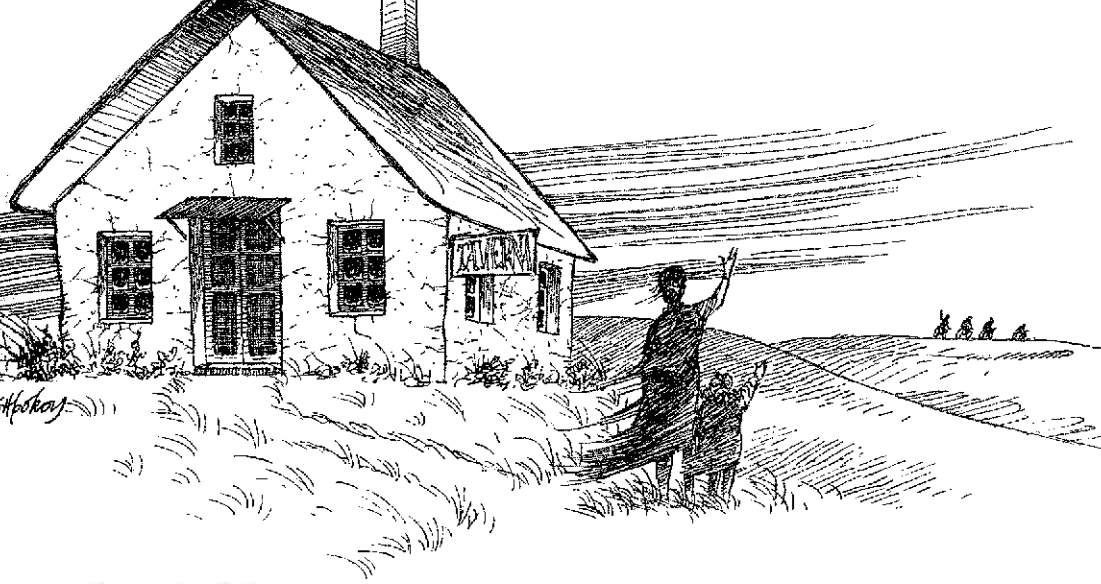

Desen : Semih Poroy

"kafası da, beyni de büyük olan adama." Krem rengi duvarları olan köylerin içinden geçmişlerdi; köyden çıktıktan sonra kargaların ötüşlerini yeniden duymuşlardı; sonra bulutlar, güneşi boz bir el gibi kaplamıştı. Handleyford'un batısında kırlar boşalmıştı; kuş sesi duymak çok şaşırtıcıydı. Küçük otlakların içinde sazlıklar vardı. Kırkılmamış şimşirler yerlerde sürünüyordu ve görünürde hiç köy yoktu; yalnızca, koyunların otlaması için uzun, dümdüz topraklarda sıradan, kel, tel gibi otlar, tuğlaların üzerinde sarmaşık bulunmayan tek tük çiftlikler vardı.

Neyse, sonunda varmışlardı işte. Bisikletlerini, evin duvarına üst üste dayadılar. Bu gibi kırsal yerlerde üstlerine bir çekingenlik geliyordu. Ted'i beklediler. Ted, son otuz yardayı yürüyerek geliyordu. Dantel perdeli dört pencereye ve cilalanmış kapıya baktılar. Yolda bir tavuk vardı; tepede telgraf telinin titreşmesinden başka ses yoktu. Açık bir çiftlik ambarında yana devrilmiş bir at arabası duruyordu; dingili, kışın bulaşan çamurlardan beyazlaşmıştı; saçakların altında geçen yıldan kalma, artık boşalmış kırlangıç yuvaları vardı. Sonra Ted onlara yetişti; o da bisikletini dayadıktan sonra, kapının üzerindeki siyah levhayı okudular. "Taverna" yazıyordu. "Eskiden kalmış garip bir sözcük," dedi Ted, artık pek rastlanmıyor.

"Eee?" dedi Sid, "hepimize ikişer büyük yeter mi?"

Harry'ye baktılar. Kapıları hep o açardı, ama bu kapı öylesine sıkı kapanmıştı ki, Harry önce içi kürklü eldivenini çıkardı; kapıyı açmadan önce çaldı. Dört adam, kapının hemen arkasında, sanki onları dinliyormuş gibi bekleyen bir kadının durduğunu görünce şaşırdılar. Çelimsiz, donuk bir kadındı bu; otuzunu pek geçmiş olamazdı; göğsünün üstünden aşağılara sarkan beyaz bir bluz giymişti.

"Günaydın," dedi Sid. "Bar burası mı?"

Kadın utangaç bir havayla, "Bar mı?" dedi. Ülkenin bu yöresine özgü, şarkı söylüyormuş gibi inişli çıkışlı bir sesle değil de, renksiz, gevşek bir sesle konuşuyordu.

"Evet, bar," dedi Ted. 'Taverna' yazıyor," dedi, başıyla levhayı göstererek.

"Aaa, evet," dedi kadın duraksayarak. "İçeriye gelin. İçeriye buyrun."

Kadın onları bara değil, bir oturma odasına aldı. Pencerenin içinde bir kâse dolusu domates vardı ve notta "Çay Verilir" yazıyordu.

Dört adam, küçük odada kadının yanında uzun boylu ve iri kalıyorlardı; kadın, başını kaldırmış, odanın duvarlarını patlatacaklarından korkuyormuş gibi bakıyordu onlara. Gene de hoşnuttu. Gülümsemeye çalışıyordu. Sid, "Bunlar benden," dedi. "Dördümüze de birer hafif, birer sert."

"Tamam, Mr. Blake," dedi Ted. "Hadi, biramı getirin bana."

Bert, "Ama bara geçelim," dedi.

Ted bir iskemle görüp üstüne çöktü; kadına artık güven gelmişti. Gülümsemeyi başardı, ama odadan çıkmadı. Sid kadına baktı; kadının gülümsemesi, eski bir fotoğrafta solmakta olan boş, belli belirsiz bir gülümseme gibiydi. Kadının saçları kısaydı, kirli sarıydı; yüzünün, boynunun ve göğsünün soluk teni, yataktan yeni çıkmış gibi nemli görünüyordu. Bu yerin yükseklere vuran güçlü ışığı kadının tenindeki tüm rengi emip yok etmişti.

Kadın, "Bar yok," dedi. "Burası halka açık bir içkievi değil. Buraya Taverna diyorlar, ama taverna işletme ruhsatı yok."

Çok endişeli bir havaya bürünerek elleriyle bluzunu kavradı.

"Ne!" diye bağırdı erkekler. "Pub değil mi? Baksana Harry, işte senin haritanda işaretlenmiş." Erkekler afallayıp kalmışlar ve çok kızmışlardı.

"Bira satmıyoruz da ne demek oluyor?" dediler.

Sesleri çok yüksek çıkıyordu.

"Evet," dedi Harry, "bakın, işte burada, görmüyor musunuz? Han."

Suçlarcasına haritayı kadının yüzüne tuttu.

Bert, "Bira satmıyor musunuz?" dedi. Kadının soluk mavi damarlı göğsüne baktı.

Kadın, "Hayır," dedi. Duraksadı. "Niceleri umduğunu bulamadı," dedi. Anlamını bilmediği bir şiir dizesini okuyan bir çocuk gibi konuşuyordu. Bert bakışlarını yere indirdi.

Ted oturduğu iskemleden, "İddiaya girerim, umduklarını bulamayıp çok kızmışlardır," dedi.

Sid, "Pub nerede öyleyse?" dedi.

Kadın elini uzattı, odaya küçük bir kız girdi. Annesinin yanına gelip ona yapıştı. Kadın şimdi daha mutlu görünüyordu.

"Bu benim küçük kızım," dedi.

Annesi gibi sarı saçları, soluk mavi gözleri olan ufacık, çelimsiz bir kızdı bu. Dört adam gülümsediler; kadınla çocuğu arasındaki benzerlik nedeniyle alçak sesle konuşma gereği duydular.

Kadın, "Hangi yoldan geldiniz?" diye sordu; çocuğun saçlarında gezinen eli ondan cesaret alıyordu. "Handleyford'dan mı?" dedi. "İşte orası. On mil ötede. Geldiğiniz yol üzerinde Handleyford'da, The Queen's Arms. En yakın pub ora-

sı."

"Aman Tanrım!" dedi Bert. "Ne ülke ama!"

Ted aptallaşmış bir halde, "The Queen's Arms," dedi.

Orayı anımsıyordu. Handleyford'dan geçiyorlardı. En yaşlıları Ted'di; gevşek giysiler içinde enine, yassı bir adamdı; gerdanı da sarkıyordu, gözlerinin altında su toplamış torbalar, başının arkasında da altın rengi bir güneş doğmuş gibi küçük, yuvarlak bir kellik vardı. "Queen's Arms," diye bağırmıştı. "Baksanıza, nedir bu anasının gözü yer?" Ama öbürleri, ona bakıp sırıtmışlardı yalnızca. Tepeyi tırmanırken geride kalıp dördüncü olursa, bu insana fena koyar : Onlar bekâr, hiç dertleri yok; sen evlisin ve kırk yaşındasın. Neden acele edeceksin? Yavaşla, dayanabildiğin hızda git. "Queen's Arms" – dönüp arkasına baktığını anımsıyordu. İyi şeyler hep geride kalır.

"Eh, olanlar oldu!" dedi Sid.

"Queen's Arms, Harry," dedi Ted.

Bert ise kadına baktı. "Hadi gidelim," dedi kızgınlıkla. Onun beklediği kadın bu değildi. Sonra kıpkırmızı kesildi, kadına arkasını döndü.

Kadın, onların gideceklerinden korkup yatıştırıcı bir sesle, "Ben çay veriyorum," dedi.

Sid, bir koltuğun kenarına oturmuştu. Çocuk, onun küçük parmağındaki altın yüzüğü seyrediyordu. Sid çocuğun baktığını görüp ona gülümsedi.

Sid, "Çay olsa olmaz mı?" dedi.

Ted, "Beyni olan adama sor," dedi. "Haritası olan adama sor."

Harry, "Bira bulamazsanız, bulduğunuza razı olun Mr. Richards," dedi.

Sid kadına başıyla bir onaylama işareti yaparak, "Çay," dedi, "demli olsun."

Kadın, Sid'e sanki mucize yaratmış gibi baktı.

Sonra hevesle, "Size çay hazırlayayım," dedi, "Ben hep çay hazırlarım insanlara." İçinde birden bir çan sesi duymuşçasına sevinçle konuşuyordu. Gözleri parlıyordu. Onlara çay getirecekti, öyle diyordu, ekmek ve tereyağı getirecekti, ama yumurta yoktu, çünkü o sabah yumurtacı gelmemişti, jambon da yoktu. Jambon için vakit çok erken, diyordu. "Ama domatesler var," dedi. Sonra da çocuk gibi, "İnsanlar görsün diye onları pencerenin içine koydum," dedi.

"Tamam," dedi Sid. "Dört çay."

Kadın hemen harekete geçmedi. Tersine, utangaç bir çocuk gibi durmuş, hâlâ onlara bakıyordu. Oturup yerleşmelerini seyrediyordu. Kalmayacaklarından korkuyordu, ama sonunda elini çocuğa uzatıp aceleyle mutfağa koştu.

"Eee, Mr. Blake," dedi Ted, "alın size anasının gözü bir satış işte."

"Bir sigara iç, Mr. Richards," dedi Sid.

"Benim çakmağımı kullan," dedi Ted.

Çakmağı çaktı, ama çakmak yanmadı.

"Yanlış numara," dedi Ted, "sıfırı çevir, bir daha dene." Canı biftek çekiyormuş, öyle dedi Sid. Pası açmak için iki büyük bira, sonra asıl içkiye geçiş. Ama Bert parmaklarıyla bir bisküvi kutusunun üstünde tempo tutuyor, kutunun içine bakıyordu. Kutunun içi boştu. "Niceleri," dedi Bert, "umduğunu bulamadı."

Odaya baktılar; pekmez renginde iki yeni koltuk vardı. Siyah eğrelti otu desenli bir kanepe vardı. Yeni pelüşü ıslaktı, gözden ırak denizden gelen nemli ha-

vanın etkisiyle ele yapışıyordu. Şöminenin önünde tunçtan bir ocak siperi, şöminenin içinde de kırıştırılmış yeşil krepon kâğıdı vardı. Cam kapılı bir dolap en alt rafı dışında boştu. Bu rafın üzerinde *Bilimin Harikaları* adlı bir kitap duruyordu.

Oda soğuktu; kışın buranın dayanılmayacak ölçüde soğuk olduğunu düşündüler. Handleyford'a kadar yağmur altında on mil yürümenin ne demek olduğunu düşündüler.

Mutfaktan gelen soğuk tabak çatak tıkırtılarını, kadınla çocuğun heyecanlı konuşma seslerini duydular. Yerde yalnızca muşamba vardı; bir de pencerelerin üşütücü camları vardı. Dışarıda, kenarlarına kumlar savrulmuş olan bir yol, onun ötesinde bir duvar, sıra sıra ekilmiş lahanalar, sonra da bir tarlanın ucu ve anlamsız gökyüzü görünüyordu. Yolda hiç ses yoktu. Saatlerdir o yola ses getiren – şimdi anlıyorlardı bunu – kendileri olmuştu. Kadın içeriye önce bir fincan, sonra bir tabak getirdi. Çocuk bir tabak getirdi, kadın bir fincan daha getirdi. Kadın, onların hâlâ orada olmalarına şaşarak, dalgın bir havayla erkeklere baktı. Evli olmayan Ted'e öyle geldi ki bu kadın masa hazırlamayı bilmiyordu. Kadın, "Şimdi de şekeri unuttum," diyerek güldü. Odaya her girişinde utangaç bir havayla Bert'e bakıyordu, çünkü o en gençleriydi ve en çok kızan o olmuştu. Bert, gözlerini yere çevirip kadının bakışlarından kaçındı, ama kadın Ted'e, "Tamam, rahatınıza bakın," dedi; Sid'e de gülümsedi, çünkü en anlayışlı davranan o olmuştu. Oysa Harry'ye bir kez bile bakmadı.

Harry kapıya dikilip, "Şu Roma yolu nerede?" diye sorduğunda kadın birden irkildi.

Kadın mutfaktaydı. Harry'ye yolun beyaz bahçe kapısının yanından geçtiğini söyledi, evin giriş yolunu gösterdi.

Pencerenin önünde duran Sid, "İşte buldu," dedi. "Bahçe kapısının üstünden bakıyor."

Beklediler. Masaya süt kondu. Sonunda kadın, elinde ekmek, tereyağı ve çayla geldi.

"Şimdi çayını kaçıracak," dedi Ted.

Harry döndüğünde Ted, "Eee," dedi. "Roma yolunu bulabildin mi bari?"

Harry, "Yalnızca otlar var," dedi. "Üstünde hiçbir şey yok." O afallamış, kalın ensesini eğerek, her zamanki havasıyla boş boş baktı.

"Bira da yok, Romalılar da yok," dedi Ted.

Orada durmakta olan kadın gülümsedi. Onları mutlu kılmak için titrek bir sesle, "Romalılar buraya pek uğramaz," dedi.

"Ah, Tanrım!" Bert çok yüksek sesle bir kahkaha patlattı. Ted de kahkahalarla sarsılarak gülüyordu. Harry gözlerini açmış bakıyordu.

Sid, "Siz onlara aldırmayın, bayan," dedi. Sonra dönüp erkeklere, "Çingeneleri kastediyor," dedi.

Kadın ne yaptığını anlamamış, kahkahalardan şaşkına dönmüş bir halde, "Süpürgelerle geliyorlar," dedi.

Kadın odadan çıkıp kapıyı kapattıktan sonra Bert ile Ted parmaklarını başlarına götürüp kadının biraz uçuk olduğunu söylediler, ama Sid alçak sesle konuşmaları için onları uyardı.

Gürültüyle iskemlelerini çekmiş, yiyip içmeye başlamışlardı. Ted domatesleri kesti, üstlerine tuz ekip ekmeğinin üstüne yerleştirdi. Kan için iyidir, dedi onlara. Harry de, evde büyükbabasının her gün domates yediği için kanserden öldüğü sonucuna vardıklarını anlattı. Bert, ağzı yemekle doluyken, bir yerde çayın dünyadaki en tehlikeli içecek olduğunu okuduğunu anlattı. Sonra çocuk, elinde bir gazeteyle içeriye girdi, gazeteyi annesinin gönderdiğini söyledi. Sid, kapanırken kapıya baktı.

"Çok garip," dedi. "Sanırım bu kadını daha önce gördüm ben."

"İşte," dediler, Sid'in başına dert olan da bu zaten. Daha önce çok fazla kadın görmüş olması.

Sid geniş alınlı, Hitler bıyıklı, sırık gibi ince bir adamdı. Dudakları, ağzının üstünde havayı öpüyormuş ya da fısıldayarak bir şeyler söylüyormuş gibi, yaygın duruyordu. Esmer, sert görünüşlü, kendinden emin bir erkekti, ama yumuşak sesle konuşuyordu; kalın camların altındaki gözlerini seçmek zordu. Kirpikleri uzundu; göz kapakları yarı inik duruyor, ona bir ciddilik ve utangaçlık havası veriyordu. Ama baş parmaklarını yeleğine sokuyor, renkli kareli çoraplarını göstermek için bacaklarını öne uzatıyordu; parmağında da o yüzük vardı. "Şu yüzüğü iki parmak ileri alsan, adam evlenecek," diyorlardı. "Ben yokum," diyordu Sid. "Ted'e bak." Hiçbir ideali olmayan bir adam diye düşünüyordu Bert; yaşamı, ağda kıvamındaki gözlüklerinin arkasına gizlenmiş bir adam. Dikkat edin, Sid geliyor. Bakın, daktilo kızlar nasıl da toparlanıyorlar. Nasıl da dikleştirip arkaya atıyorlar başlarını. Sid'i uzakta tutmak için ellerini nasıl da hazırlıyorlar. Hiçbir ideali olmayan bir adam. Bakın, kızlar nasıl da onun ellerini kollarını gözlüyorlar. Bakın nasıl daha da hızlı vuruyorlar daktilolarının tuşlarına. Bir fıkra anlatmak için eğilip kendilerine yaklaştığında, bakın nasıl da meşgulmüş gibi yapıyorlar. Sonra da Sid gidince, bakın nasıl da gözlüyorlar "Danışma" penceresinden nereye gittiğini. Nasıl da kavga ediyorlar onun için. Ofis kapandığında, onu görebilmek umuduyla nasıl da oyalanıyorlar sokakta.

Masayı temizleyip haritayı çıkardıkları zaman, "Eee," dedi Harry.

Sid, "Beyler, bunu siz halledin. Ben de gidip kadını halledeyim," dedi.

Sid gene gitti, dediler. Yola ilk çıkan odur. Hep öndedir, havanın kokusunu ilk alan odur; her şeyin kaymağını yiyen odur.

Sid kadını mutfakta buldu; tavanın alçaklığı nedeniyle başını eğmek zorunda kaldı. Kadın, yıkanmamış tabaklar ve yemek artıklarıyla dolu masanın başında kasvetli bir havayla oturuyordu. İskemlelerin arkalarına kirli giysiler atılmıştı; bir de erkek yeleği vardı. Çocuk, masada resimli bir gazete parçasını okuyor, alçak ince bir sesle şarkı söylüyordu.

İncecik, dal gibi bir boyun, diye düşündü Sid, gözleri su hendeklerinde yetişen soluk renkli yabanıl misk çiçeklerine benziyor.

Dört şilin, dedi, kadın, çok fazla mı?

Elini sinirli, gergin bir havayla göğsüne götürdü.

"Fazla değil," dedi Sid ve parayı kadının eline koydu.

Kadının eli iş görmekten kabalaşmıştı. "Her şeyi temizledik," dedi Sid.

Sonra, "Pek fazla gelen olmuyor galiba?" dedi.

"Yılın bu zamanında olmuyor."

"Biraz ıssız burası," dedi Sid.

"Bazıları öyle düşünüyor," dedi kadın.

"Ne kadar zamandır buradasınız?" dedi Sid.

"Daha üç yıl oldu," dedi kadın; sonra şaşkınlığı devam ederek, "ama bana daha uzun olmuş gibi geliyor."

"Bence uzun değil," dedi Sid. "Sizi daha önce bir yerde gördüm sanki. Siz hiç... Horsham'da oturmadınız herhalde, değil mi?"

"Ben Ashford'luyum," dedi kadın.

"Ashford," dedi Sid. "Buralardan olmadığınızı anlamıştım."

Kadın birden canlandı, büyülenmiş gibi oldu. Çünkü Sid gözlüklerini çıkarmıştı. Kadın, onun gözlerindeki derin, ciddi gölgeleri ve yarı inik solgun çıplak göz kapaklarını gördü. Bu gözler çok şey görmüş gibi yorgun görünüyordu; kadın kendisi de yorgundu.

"Hasta oldum," dedi kadın. Öyküsü dudaklarından istemeden dökülüyordu. "Doktor buraya gelmemizi söyledi. Kocam işini, her şeyini bıraktı. Burada her şey farklı. Para durumu pek iyi değil..." Konuşması hızlandı. "Ama ben çaylarla falan açığı kapatmaya çalışıyorum."

Kadın sustu; Sid'in yüzüne bakarak daha fazla bir şeyler anlatmasının doğru olup olmayacağını kestirmeye çalışıyordu. Kadın, başka bir ülkenin kıyısında duruyor gibiydi. Soluk mavi gözler, kadının eskiden yaşamakta olduğu çok uzak bir yerin soluk mavi gökyüzü gibiydi.

"Neredeyse ölüyordum," dedi. Bu gerçeğe kendisi de biraz şaşmıştı.

"Şimdi iyisiniz," dedi Sid.

"Daha iyiyim," dedi kadın.

"Ama iyileşince yalnızlık hissetmeye başladım."

"Sağlığınızı kazanmak istediniz, ama biraz da dostluk arıyorsunuz," dedi Sid.

"Kocam, 'Sağlığına kavuştun ya, arkadaşı ne yapacaksın?' diyor."

Kadın, Sid'e bunu kocasının yanılmış olabileceğini düşünerek söylemişti; ama kocasının yeleğini iskemleden alıp incelemeye başladı, çünkü ürkek bir hava içinde, kocasına ihanet ettiği duygusuna kapılmıştı.

Sid, "Bir kadının dosta gereksinmesi vardır," dedi.

Sid şimdi kadına Bert'in gibi, genç olanlarının göründüğü gibi, utangaç görünüyordu, ama kadın, birinin kocasını değil de kendisini haklı görmesine çok şaşırmıştı.

Sonra kıpkırmızı kesilerek elini küçük kıza doğru uzattı. Küçük kız, hemen annesinin yanına gelip ona sıkıca yaslandı. Kadın kendini daha güvende hissetti. Gözlerini kaldırıp daha bir cesaretle baktı Sid'e.

"Siz ve arkadaşlarınız uzak yola mı gidiyorsunuz?"

Sid kadına durumu anlattı. Kadın başıyla onu onayladı; kendisi de onlarla gidiyormuş gibi, milleri tek tek saydı. Sonra Sid, eline bir elin dokunduğunu hissetti.

Parmağındaki yüzüğe dokunan çocuğun eliydi bu.

"Ha!" diye güldü Sid, "Onu daha önce de görmüştün." Sid çabuk davranmıştı. Çocuk onun bu atikliğinden çok hoşlandı. Kadın elindeki yeleği hemen

bıraktı. Sid, yüzüğü çıkardı, elinin ayasına yerleştirdi, sonra eğildi, öyle ki başı neredeyse kadının koluna sürtünüyordu. "Bu uğur getirir," dedi. "Al," dedi. Yüzüğü kızın küçük parmağına geçirdi. "Bak," dedi. "Beni dertlerden koruyor. Küçük parmağında yüzük taşımak insana uğur getirir."

Çocuk, ona inanmaz bir havayla baktı.

Sid yüzüğü geri alarak, "İşte böyle," dedi. "Bu annene lazım," dedi kadına göz kırparak. "Anneninki yanlış parmağına takılmış. Küçük parmakta uğur getirir, büyük parmakta dert."

Kadın güldü, sonra kızardı, sonra da gözleri parladı. Sid kapıya doğru ilerledi; kadının solgun dudakları biraz dışarı doğru çıkmıştı. Sonra kadın çocuğun elinden tuttu; sanki ikisi birden Sid'e tutunacaklarmış gibi ona doğru ilerledi. Sid'in arkasından heyecanla, istekle öbür odaya geçtiler.

"Hadi, Mr. Blake," dedi Ted. Öbür üçü ayağa kalktılar.

Çocuk annesinin elini tutmuş, yerinde zıplayarak dans ediyordu. Tam ortalarındaydı. Erkekler ceketlerinin fermuvarlarını çektiler, sigaralarını söndürdüler, haritayı katladılar. Harry eldivenlerini giydi. Uzun uzun çocuğa baktı, eldivenini yavaşça sıyırıp bir altı penilik çıkardı. Ted, evli olan, "Hayır, yapma," diye mırıldandı, ama çocuk çok atik davranmıştı.

Odadan çıktılar. Yolun ortasında durdular. Açık havaya çıkınca gerindiler. Parlak güneş artık tarlalara vuruyordu. Kadın onları geçirmek için kapıya çıktı. Adamlar, bisikletlerini yasladıkları duvardan aldılar, yolun bir üst, bir de alt yanına doğru baktılar, bisikletlerine atlayıp pedallara bastılar. Denize doğru, sahil yoluna yöneldiler, sonra belki bir kıza, herhangi bir kıza doğru. Ama öbürleri bağırıyorlardı.

"Hoşça kalın," diye sesleniyorlardı. "Hoşça kalın."

Bert'in de, en sona kalmış olan Bert'in de, hoşça kal demek üzere el sallamak aklına geldi; sonra Bert başını kaldırıp o yanıltıcı levhaya bir kez daha baktı. Hepsi aynı hizaya geldiklerinde, başları rüzgâra göre eğilmiş, bir daha dönüp baktılar arkalarına. "Aman Tanrım," dediler. Kadınla çocuk, el ele tutuşmuş, yolun tam ortasına kadar çıkmışlardı; kollarını havaya kaldırmış hâlâ öyle tutuyorlar, ellerini de o yüksek yerin keskin ışığında, kanatmış gibi hâlâ sallıyorlardı. Evlerine, çok uzun bir süre geçtikten sonra girdiler.

Üç adam Harry'ye, şimdi bir puba, gerçek bir puba diye bağırdılar. Sid, ince pembe lastiklerinin üzerinde, en öndeydi; parmağında parlayan yüzüğüyle, yeni rüzgârı yakalayan gene ilk o oldu.

İngilizceden çeviren : Yurdanur Salman

SAİT FAİK'İN İSTANBUL'UNDA

KONUR ERTOP

Sait Faik'in şiirli gerçekçi öyküleri İstanbul'un küçük insanlarını geniş ve etkileyici bir insan sevgisi içinde kucaklar... Adayla, onu kuşatan denizle, denizdeki yaşamla ilgili zengin betimlemeleri ona çevreciliğin oluşmasından çok önce, çevre bilincine sahip olmuş bir yazar kimliği de kazandırır.

SAİT FAİK İstanbul'u, özellikle de Burgaz Adası'nı, Rum balıkçıları, halktan insanları, denizi anlatan şiirli gerçekçi öyküleriyle tanınır. Yaşamının Burgaz'da geçen dönemi ona ada insanlarını, Rum azınlığı, balıkçıların yaşamını, doğayı yakından tanıma olanağı verdi. Büyük kentin kenar mahallelerindeki insanlar, özellikle Beyoğlu'nun arka sokakları onun öykülerinin başka bir izleğidir. Bütün bunları uçsuz bucaksız bir insan sevgisi içinde küçük insanı konu edinirken eşitlik, özgürlük, hoşgörü, adalet gibi temel değerleri de olanca gücüyle savunur. İnsanoğluna en büyük değeri verir, doğal çevreyle uyumlu yaşamanın koşullarını araştırır.

İlk öykülerinde Sakarya, Bursa gibi çocukluğunu, ilk gençliğini geçirdiği çevrelerden görünümler yansır. Öğrenim amacıyla bir süre bulunduğu Fransa'daki yaşamıyla ilgili olarak Marsilya, Paris, Grenoble çevrelerinden izler taşıyan bazı öyküleri vardır. Ancak o gerçekte İstanbul'un 1930'lardan 1950'lere uzanan dönemdeki görünümlerine, yaşamına, insanlarına tanıklık eder. Anlattıkları Adalar ve asıl İstanbul semtleri olmak üzere iki alanı kapsar.

Sait Faik'in Adası

Sait Faik'in şiirli gerçekçi öyküleri İstanbul'un küçük insanlarını geniş ve etkileyici bir insan sevgisi içinde kucaklar. Bu insanlardan büyük bir bölümü ise Adalar'da, özellikle de öykücünün kendi adası Burgaz'da yaşar. Aralarında denizden ekmeklerini çıkaran yoksul Rum balıkçılar çoğunluktadır. Adayla, onu kuşatan denizle, denizdeki yaşamla ilgili zengin betimlemeleri ona çevreciliğin oluşmasından çok önce, çevre bilincine sahip olmuş bir yazar kimliği de kazandırır.

Bütün bu öykülerde insanların yapmacıklı davranışlarının, koydukları yasakların, ikiyüzlü davranışların kimi zaman yazarın insanlar arasına karışmasını önlediği görülür. Ancak, "İnsansız hiçbir şeyin güzelliği yok. Her şey onun sayesinde, onunla güzel," diyen öykücümüz adanın denizinin, çamlarının yerine ça-

bucak insanları anlatmaya koyulur. Böylece karşılaştığı insanları yakından tanımaya, anlamaya, iyi-kötü, güzel-çirkin yanlarını ayırmaya girişir.

Birkaç yalın tümceyle örneğin Kalpazankaya'daki bir kahveciyi şöyle anlatır : "Kahvecinin kendisi sevimsiz bir adamdır. Kahveciden çok, ters bir devlet memuru hüviyeti taşır. Hastalıklı olmasa, doktorlar fazla yorulmamasını salık vermemiş olsalar, dünyada kahveci olmazdı." Çarşıdaki kahveci İskanavi ise bambaşka biridir : Dünyayı umursamaz, parayı pulu hiçe sayar. Apostol Efendi çalışkan bir deniz adamıdır. "Filozofluğa kalktığı zaman iki bin sene evvelki Yunanlı balıkçı suratını takınmakla kalmaz. Sokrates'in sohbetlerinde bulunmuş gibi paraya çatar, çelebiye çatar, Allah'la oğluna çatar, kibarca ıstakoza bile çatar." Ağlarıyla yetmiş beş yıl aç açık kalmamış, namerde muhtaç olmamıştır, sandalının içinde ölü bulduklarında da bir eliyle sımsıkı ıstakoz ağını tutmaktadır, öteki eliyle küpeşteye yapışmıştır... Seksenlik Barba Antimos uzun yıllar boyunca Adadaki yapılara "harcından, el emeğinden, terinden bir şey" katmıştır. Bu yapılar sağduyulu, görgülü, gelenekle beslenmiş bir halk sanatçısının elinden çıktıklarını belli ederler : "Antimos'un yaptığı duvarlar, oyduğu sarnıçlar, kurduğu evler adanın hiçbir tarafını çirkinleştirmeden, aksine güzelleştirerek kaba gibi gözüken klasik bir ruh içinde Bizans'tan eski Yunan sadeliğine ve şiirine doğru yol bulmuş giderken ve ada evinde onun sayesinde Homeros'la beraber dolaşırken zamane çirkin villalarını taktı takıştırdı."

Papaz Efendi de unutulamayacak Adalılardandır. Altmış üç yaşındadır, kırk yaşında gösterir. Toprağa vurgundur. Bahçeleri ekip biçer, bereketli ürünler yetiştirir. "Yaşamak için yerim. Bulursam bol şarap içerim. Sigarayı ağzımdan düşürmem. Yaprak yerim. Kuş yerim. Daha olmazsa toprak yerim. Ama insan eti yemem," diye konuşur. Bu Papaz Aleksandros'un seksenlik balıkçı Antimos için söyledikleri de şunlardır : "Kimseye fena muamele etmemiştir. Ömrünü balık ağı ile örmüştür. O, denizden yiyeceğini çıkarmıştır. İki gün balığa çıkmasa aç kalır, ama yetmiş senedir her gün balığa çıkar. Her gün tuttuğu balık, yarının ekmeğine yetişecek kadardır. O, öylece bir hazine bulmuştur ki, o defineden her gün aldığı şey, o kadardır. Bu kadar almak da kimsenin hakkını yememektir."

Ancak Adanın bütün bu "iyi insanlar"ının karşısında çalıp çırpanlar, başkalarını sömürenler, ezenler, doğayı yıkıp yok edenler yok değildir. Bunların arasında, "Adanın muhtekir ve obur esnafı" vardır. Galata'da yazıhanesi olan zahire tüccarı "Konstantin, isminde bir herif", güz gelince ellerine ökse tutuşturup mahalle çocuklarını seferber eder. "Bin tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı... O esmerle sarışın arası isketelerin bir damlacık etlerinden yapacağı pilavın hazzıyla pırıl pırıl yanan krom dişleriyle nasıl koparırdı kuşun imiğini, bir görseydiniz."

Deri tüccarı Hollandalının bahçesini düzenleyen Mühendis Ahmet Bey, kırlardaki çimleri söktürür. Doğadaki güzelliklerin böyle bir bir yok edildiğine dikkat çeken yazar günümüzden yarım yüzyıl öncesinin bilinçli bir çevrecisidir :

"Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

"Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında toprak

anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi."

Öykücü, sevgisiyle "denizi, balığı, balık tutanı, ekmeğini denizden çıkaran insanı" kucaklamıştır. Düşlediği "ateş gibi tayfalar, erkek reisler, namuslu kayık sahipleriyle dolu bir ada"dır; ne var ki gerçek dünyayı akıl almaz kötülükler bürümüştür : "Kayıktaki tayfa, kolancı tayfadan çalıyor; mal sahibi ile reis uyuşuyor, olmazsa mal sahibi olup her seferinde tayfa hakkından dört pay alıyor. Voli parası denilen bir türlü ödenmeyen bitmez tükenmez bir parayı tayfa hakkından çıkarıyor; bu paradan hiç balığa çıkmayan muhtarla parti kâtibine pay ayırıyor."

İnsanlar birbirleriyle uğraşır. Birbirinin ekmeğine, karısına kızına, dükkânına göz diker. Papaz Efendi'nin ölümü iftira yüzünden olur. İyiler kötülük görür, çalışanlar emeğinin karşılığını alamaz. Öykücü için bütün bunlara karşı çıkma yolu, gördüklerini yalansız dolansız anlatmak olur. Küçük bir adanın sınırları içinde insanlık durumunu onun içtenlikli kaleminden öğreniriz : "Burada namuslu insanlar arasında sakin, ölümü bekleyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Adanın tenha yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra öptüm. Yazmasam deli olacaktım."

Çevre Dostu

Sait Faik bugünkü anlamıyla bir çevre dostu, bir çevreciydi, yaşamında da yapıtlarında da bunun deri izleri görülür.

Onun zengin ayrıntılarıyla konu edindiği doğal çevre bilindiği üzere Burgaz Adası'dır :

"Çocukluğumun ve ilkgençliğimin haritalarındaki adalar beni, sonunda bir gün özlediğim gibi bir adaya tesadüfen bırakıverdiler. Yaşım orta yaşı bulmuştu ama nihayet asıl yuvama dönmüştüm." ("Haritada Bir Nokta")

Ancak Ada'nın dışında pek çok yerde de doğanın insan yaşamına anlam katan çekici yanlarını görüp önümüze sermeyi başarmıştır. Örneğin 1947 İstanbul'unda Mecidiyeköy'le Arnavutköy arasında bir yerlerde yayılan Menekşeli Vadi böyle tansık dolu yerlerden biridir : "Sis ağır ağır açıldı. Gözümün önüne bir bostan serildi. Lahanalar, çiçekler, maydanozlar, salatalar şaha kalkmıştı. Ötelerde çiçeklerin arasında başka bahçeler, başka yamrı yumru binalar gözüküyordu. Her taraf aynı nebat, aynı hayvan, aynı çarpık ve birbirinden epey uzak binalarla doluydu. Menekşe, her taraf menekşe kokuyordu. Yolun tam ortasından şarıl şarıl bir dere akıyordu." ("Menekşeli Vadi")

Sait Faik, doğayı çok yakından gözler, insanın doğayla ilişkileri üzerinde türlü yönleriyle durur. Ona göre, "Tabiat; çoğunda dosttur. Düşman gibi gözüktüğü zaman bile insanoğluna kudretini ve kuvvetini tecrübe imkânları veren, yüz vermez bir babadır." (Aynı öykü)

Doğa varlıkları arasında yaşamı sürdürmek için verilen büyük savaşımı "Büyük bir ziyafet, büyük bir düğün... Bir şıkırtı, bir oyun, bir bayram" ("Sivri Ada Sabahı") diye tanımlar. İnsanoğlunun doğayla alışverişinde doğadan yararlan-

Fotoğraf : Ara Güler

masının ölçülü kalmasını ve doğaya saygılı biçimde sürdürülmesini bekler. Örneğin yiyeceğini denizden çıkaran 80'lik balıkçı Antimos bu kurala uymasını bilen, doğadan yararlanan ancak doğal dengeyi de koruyan insanlardandır : "iki gün balığa çıkmasa aç kalır, ama yetmiş senedir her gün balığa çıkar. Her gün tuttuğu balık, yarının ekmeğine yetişecek kadardır. O, öyle bir hazine bulmuştur ki, o

defineden her gün aldığı şey, o kadardır. Bu kadar almak da kimsenin hakkını yememektir." ("Papaz Efendi")

Adada kuşları bir damlacık etleri için avlatan tüccar Konstantin Efendi'ler, tepelerdeki çimleri söktürüp köşklerinin bahçesine taşıtanlar ise doğal çevreyi kıyasıya yok edenlerdir.

Doğaya derin bir sevgiyle yaklaşan Sait Faik, çevresini saran güzelliklerin art alanını da kavramaya çalışır. Otuz sekiz kulaç suyun altındaki sinağritle kendi çevresindeki insanlar ve kendi kendisi arasında iyi ya da kötü davranışlar, tutkular, erdemler bakımından benzerlikleri, aykırılıkları araştırır ("Sinağrit Baba"). İnsanoğlu doğadan örnek alacağına, ondaki güzelliklerden kendi yaşamında yararlanacağına doğadaki düzeni bozmuştur. Doğada tutarlı, dengeli değerleri, varlıkları kendi çıkarcı, bencil dünyasında olup bitenlere uydurmuştur: "Onu atmosferimize (suyumuza) alıştırdığımız gün, bayramlar edeceğiz. (...) Onu üzmek için elimizden geleni yapacağız. (...) Onu şair, küskün, anlaşılmayan birisi yapacağız. Bir gün hassaslığını, ertesi gün sevgisini, üçüncü gün korkaklığını, sükûnunu kötüleyecek, canından bezdireceğiz. İçinde ne kadar güzel şey varsa hepsini birer birer söküp atacak. (...) Bir kere suyumuza alışmayagörsün. Onu canavar haline getirmek için hiç bir fırsatı kaçırmayacağız." ("Dülger Balığının Ölümü")

İnsansever, insancı bir yazar olan Sait Faik, "İnsansız hiçbir şeyin güzelliği yok. Her şey onun sayesinde, onunla güzel," ("Kendi Kendime") der. Doğaya anlam veren, doğayı yorumlayan, onun değerini bilen, ona sevgi ve saygıyla bağlanan, onunla bütünleşmeyi başaran insanın, doğaya katkıda bulunmak da bir görevidir.

"Severim toprağı. Bu sessiz, mütevazi, sakin deli şeyi. Hayat bundadır işte. Biz canlı mıyız bunun yanında?" diyen Papaz Efendi, öykücünün doğaya tutkun, doğanın anlamını kavramış kahramanlarından biridir.

Topraksız Kör Mustafa, dilinden anladığı toprağa sahip olmak için canını dişine takmış, Ada'nın fundalıklarından birini ekip biçmeye girişmiştir : "Denize diklemesine inen bu çalılığın bir kısmını ne pahasına ayıkladı, biliyor musunuz; tırnakları pahasına. O çalı çırpının sere serpe geliştiği, bu denizlere diklemesine inen toprak öyle taşlık, öyle taşlıktı ki... Sonra Mustafa gündüzleri başka yerde çalışmak mecburiyetindeydi. Bu korkunç mücadeleye üç evlek toprak için Mustafa'dan başka bizim köyden kimse girişemezdi.(...) Dişle, tırnakla, kanla canla tabiat denen canavarı yenmek lazım gelir. (...) Koca yaylamızın üzerinde böyle milyonlarca insan bulunduğunu düşünüyorum. Yine dünya yuvarlağı üzerinde böyle milyonlarca insanın tırnakları, nasırları, çirkinlikleri, tek gözleri, tek kollarıyla bir ejderha ile kavga etmek için beklediklerini düşünüyorum." (Karanfiller ve Domates Suyu)

Sait Faik bir doğa tutkunudur . Doğal çevrenin bozulmasına, yok edilmesine karşı çıkmıştır. Ancak onun yüreği sınırsız insan sevgisiyle de doludur. Bundan dolayı doğayı insanın kendi yararına kullanacağı bir çevre olarak görür. Bu yararlanmada insanın bütün bütüne yok etmekten uzak durmasını, yıktığı kadar yapmasını, doğaya katkıda bulunmasını bekler. İnsanın doğayla ve öteki insanlarla bütünleşmesini, birbirlerini tamamlamasını ister : "Nereden gelirse gelsin;

dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan, hayvandan, ottan, böcekten, çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin!.. Bir hişt hişt sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insan oğulları..." ("Hişt Hişt")

İstanbul Sokakları

İstanbul sokaklarında geçen öyküler kent coğrafyasının geniş bir bölümünü göz önüne serer. Bir öyküde Silivrikapı'dan Topkapı'ya doğru yürüyen anlatıcıdan Yedikule ile Silivrikapı arasını incirliklerin kapladığını öğreniriz. Dutçular Şehit Nizam bahçelerinden, Kozluk dutluklarından dut getirir. Elekçi Baba, Bağdadi Baba, İsyancı Arnavut beyleri olan Yedi Şehitler, Fatih ordusundan İdris'in sur kapısında asılı gürzü, kapının üzerine zincirle bağlı devasa balık kemikleri, çevredeki dükkânlarda çalışan 12 yaşındaki araba ressamı Hasan, eski külhanbeyi Mehmet Reis öyküde anlatılanlar arasındadır ("Sur Dışında Hayat"). İş kazasında sakat kalan Hüseyin ile bir Çingene kızını konu edinen öykünün tanıttığı çevre Kocamustafapaşa'daki Sümbüllü Kahve'dir ("Mürüvvet"). Çingenelerin yaşadığı mahalleler türlü yönleriyle canlandırılır ("Kaçamak, Papağan, Karabiber"; "Kalorifer ve Bahar"; "Dolapdere"). Öykülerde anlatılan yerler arasında İstanbul'a kimliğini kazandıran Beyazıt Meydanı ("Havuz Başı"), Küllük Kahvesi, Şehzadebaşı kahveleri ("Kriz"), Gülhane Parkı ("Park"; "Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi") da vardır. Yazarın bir şiirine de konu olan Köprü, birçok öykünün geçtiği yerdir : İşten çıkarılan İzmirli Çımacı, Paşabahçe Cam Fabrikası'na girdikten sonra arkadaşı Sıvaslı işçiyle burada vedalaşır ("Mavnalar"). Karaköy İskelesi'nde, birahanede, Haydarpaşa Garı'nda birbirinden ilginç kişiler kaynaşır ("Birahanedeki Adam"; "Balıkçısını Bulan Olta"; "Hikâye Peşinde"). Karaköy'den Beyoğlu'na doğru Yüksek Kaldırım'ın, Tünel'in canlı çizgileri verilir ("Yüksekkaldırım"; "Bacakları Olsaydı"; "Tünel'deki Çocuk").

Beyoğlu, buradan Dolapdere'ye inen sokaklar, bu çevredeki içkievleri, serseriler, orospular, birçok öykünün konusu olmuştur ("Havada Bulut" vd). Bir öyküde şarap fıçıları odalar kadar büyük bir meyhaneden söz edilir ("Şehrayin"). Hıristaki Pasajı hareketli yaşamın canlı bir çevresidir (İzmir'e). Bir iş yapmayı düşündüğünde kahveci olmak istediğini anlatan yazarın en çok sözünü ettiği çevrelerden biri kahvehanelerdir ("Bilmem Neden Böyle Yapıyorum"; "Mahalle Kahvesi"; "Cezayir Hurmaları"). Bir öykü Anadolu Pasajı'ndaki küçük bir kahvehanede geçer ("Diş Ağrısı Nedir Bilmeyen Adam"). Asmalımescit'te 1940 Kuşağı yazarlarının toplandığı kahvehane ("Genç Edebiyatçılar"), Taksim Alanı'na bakan kahvehane ("Eftalikus Kahvesi"), sokak çocuklarının uyukladığı sabahçı kahvesi ("Gece İşi") kent yaşamının türlü görünümlerine sahne olur. Yaşamın başka bir sahnesi ise haraççıların, jigoloların, fahişelerin, eroincilerin, bobstillerin, sanatçıların, kadın bulmaya çıkanların bir araya geldiği pastahanelerdir ("Korkunç Pastahane"). Öykücünün canlandırdığı semtlerden biri de Şişli'de Bomonti sokağına yakın evinin çevresidir ("Lüzumsuz Adam"). Daha ötedeki Mecidiyeköy gazinoları ("Havada Bulut"), Ortaköy'e doğru inen yamaçların arasında bir dünya cenneti gibi yayılan vadi, Atikali'den Atatürk Köprüsü'ne doğru uzanan bir gece serüveninin yaşandığı yerler ("Menekşeli Vadi"; "Öyle Bir Hikâye"), kentin kötülük ve çirkinliklerine karşı bir masal çevresini andıran

Alemdağ ("Alemdağ'da Var Bir Yılan") geniş kent görünümlerini tamamlar.

Sait Faik'in öykülerinde kaynaşan kent insanları arasında çalışıp üreten, birbirlerine özveriyle destek olan insanlar dikkati çeker. Arabacı Bayram yedi yıldır uğramadığı evine döndüğünde sevecenlik ve hoşgörüyle karşılanır ("Menekşeli Vadi"). Çalılıkları temizleyerek toprağı işleyen Kör Mustafa ("Karanfiller ve Domates Suyu"), doğayla uyum içinde yaşayan Papaz Aleksandros ("Papaz Efendi"), Adanın 80'lik Rum duvarcısı ("Barba Antimos"), ıstakoz avında boğulan 75'lik Apostol Efendi ("Ağıt"), işlemeli boyacı sandıklarını yapan usta ("Mercan Usta") çağdaş birer destan kişisi gibi canlandırılmışlardır.

Öykücü, kentin sokaklarında herkesin her gün karşılaştığı sıradan insanların sevilecek yanlarını bulup ortaya çıkarır. Okurlarının insanoğluna sevgi beslemesini, onların sorunlarını paylaşmasını, onlarla bütünleşmesini sağlar ("Kameriyeli Mezar"; "Projektörcü"; "Çöpçü Ahmet"; "Hallaç" vd.). Kalabalık ve hareketli insan kadrosu içinde kente rengini kazandıran insanların ("Şöhrete Dair"; "Uzun Ömer"), yavaş yavaş ortadan kalkan meslek sahiplerinin ("Ketenhelvacı") yanı sıra külhanbeylerin ("Bir Külhanbey Hikâyesi"), kumarbazların ("Kumarbaz Hayri Efendi"), gurbetçilerin ("Birtakım İnsanlar") de kaynaştığı görülür.

Bir Beyoğlu Masalı : Havada Bulut

Beyoğlu'nun arka sokaklarını, buradaki küçük insanları, azınlıkları, bu çevredeki altkültürü birçok öyküsünde türlü yönleriyle konu edinen Sait Faik, bütün bunları – öykülerden oluşmuş – bir roman biçemi içinde *Havada Bulut* yapıtında da ele almıştır. Romanın – birbirine bağlanmış öyküler biçimindeki – bölümlerinden biri olan "Karidesçinin Evi", "Hayattan Akisler" başlığı altında 1943'te yayınlanmıştı. Ertesi yıl "Yenişehir İnsanları" başlığı altında "Matmazel Todori" ve "Eleni ile Katina" öyküleri çıktı. Bütün bu öykülerin bazı bölümlerini oluşturduğu *Havada Bulut* 1946'da "Büyük Doğu" dergisinde yayımlandı. Yapıtın özgün adı olan "Kovada Bulut", "Büyük Doğu"yu çıkaran Necip Fazıl'ın istemi ve önerisi doğrultusunda değiştirilmişti.

Sait Faik'in öyküleri yazarın kendi kimliğini, duygularını, düşüncelerini, özyaşamöyküsünü cömertçe sergiler. "Havada Bulut"ta da böyledir. Ancak buradaki serüven, anlatıcının Ada'da karşılaşıp tanıdığı, kimliğini sorguladığı, sonradan da arkadaş olup öykülerini bize aktardığı Köpekli Adam'ın(Ahmet'in) başından geçmiş gösterilir. Köpekli Adam ise görünüşü, davranışları, başından geçen olaylar bakımından yazarın kendisini andırır. Bu ilişki şu açıklamayla da vurgulanmıştır : "Belki bu adamla aynı evde beraber yattık. Belki o adam benim demiyeceğim. (...) Bilmem size yazıya başlarken bu adamla olan müthiş iç akrabalığımı söylemiş miydim? Burada yine bir noktayı daha açıklamadan asıl konuya giremiyeceğim; o da bu hikâyenin içindeki adamın (..b.) bana çok yakınlığıdır."

Yapıtta anlatıcının başından geçenlerle yazarın yaşamöyküsünün çakıştığı görülür. Örneğin bir öykücü olan anlatıcı "avare dolaşır, mevzular bulur, oturur, hikâyeler yazar". Geçimini kalemiyle sağlamak isteğiyle bir gazeteye başvurur. Başyazar ona siyasal görüşlerini, daha sonra da, nasıl bir dünya özlediğini sorunca verdiği yanıt şu olur :

"Nasıl bir dünya mı? Haksızlıkların olmadığı bir dünya... İnsanların hepsinin

mesut olduğu, hiç olmazsa iş bulduğu, doyduğu bir dünya... Hırsızlıkların, başkalarının hakkına tecavüz etmelerin bol bol bulunmadığı... Pardon efendim! Bol bol bulunmadığı ne demek? Hiç bulunmadığı bir dünya...

"Sevilmeğe layık, küçük kızların orospu olmadığı, geceleri hacıağaların minicik kızları caddelerden yirmi beş lira pazarlıkla otellere götüremediği, her genç kızın namuslu bir delikanlı ile konuşabildiği, para için namus, ar, haya, hayat, gece, gündüz satılmadığı bir dünya... Muhabbet tellallarının günde otuz lira kazanmadığı bir dünya... Sokaklarda sefillerin bulunmadığı bir dünya... Kafanın, kolun, çalışabildiği zaman insanın muhakkak doyabildiği, eğlenebildiği bir dünya... İçinde iyi şeyler söylemeğe, doğru şeyler söylemeğe selahiyetle kıvranan adamın, korkmadan ve yanlış tefsir edilmeden bu bir şeyleri söyleyebildiği bir dünya..."

Bunları açık açık söylediği için de işe giremez!

Romanı Köpekli Adam'ın serüveni ve bu serüveni konu edinen öyküleri oluşturmaktadır. Bu öyküler de yazarın kendi öykülerinden farksızdır. "Bu, vaka diyemeyeceğimiz kadar küçük şeyler, o kadar bana has şeylerdi ki, onları kendi kalemimle yazmağı daha kolay buldum. Hem evvelce de söylemiştim ya! Belki bu adam bizzat benim..."

Köpekli Adam'ın başından geçenlere gelince; bu bir sevgi serüvenidir.

35 yaşındaki Köpekli Adam gönlünü 17 yaşındaki Rum kızı Yorgiya'ya kaptırmıştır. Sait Faik de tam bu yaştayken Aleksandra adlı kızla yapıttakine benzer bir ilişki yaşamıştır. "Sait Faik'in Aleksandra ile olan ilişkisi tahminen 1940-1941 yıllarına rastlar. Bu macera zannediyorum 1944 yılına kadar sürmüştür."[1] Yorgiya'nın yaşadığı çevreyi anlatan kimi öykülerin dergilerde yayımlanması 1943-1944 tarihlerindedir. Bir ara daha belirli bir tarih açıklanır : "İstanbul'da tifüs, memlekette zelzele, dışarda harp, ben sana âşıkım. İşte 1942 senesinin 21 Haziranının gece yarısından sonra saat üç buçukta uyanık, beyaz şimşeklerin çaktığı, yağmurlu bir gecenin sana tebliği..."

Yazar, yapıtın bir yerinde sırasını düşürüp Aleksandra'nın gerçek adını da anar : "Dünyanın en hoş köpeği Aleksandra'nın 'Flora'sı..."

Köpekli Adam'ın Yorgiya ile ilişkisinin sarhoş olduğu bir gece, tanıdığı bir kız aracılığıyla başladığını öğreniyoruz : "Gizlice bana : 'Vallahi bu akşam ilk sana getiriyorum. Fabrikada çalışıyordu. On beş gündür çalışmıyor. Bugün kandırabildim. Daha kız ha, dikkat et!" demişti. Karidesçinin evine gittik. Sonraları her hafta oraya giderdik. (...) Benim gibi yaşlı adamlara ilk defa geliyormuş. Yani açıkçası beğenmediği, para için geldiği ilk adam benmişim." (Ancak "Yorgiya'nın Mahallesi", "Kurabiye" öykülerinde ikisinin daha başka şekillerde tanıştıkları da anlatılmaktadır.)

Genç kızla orta yaşlı adamın ilişkileri sorunlarla dolu olarak gerilimli biçimde sürer : "Beş on parası vardı. Bu paranın hatırı için kızın ona yapmadığı kalmıyordu. Bazan 'Seviyorum seni!' diyor, her taraf donanıyordu. Bazen 'senin nereni seveceğim!' diyordu. (...) Bir hafta gelip 'nişanlanalım' diyordu. Haftaya bir bahane ile onu aldatıyor, ayrılacak gibi olsa kıskançlığını tahrik ediyor, eskisinden bin misli fazla sevmeğe başlıyordu."

Sait Faik de Aleksandra ile sorunlu bir ilişki sürdürmüştür : "Bol para Alek-

sandra'nın gözlerini kamaştırmıştır. Harp Koşulları içinde zorlukla ulaşılabilecek olanaklardan yararlanmaktadır. Melek sinemasındaki prömiyerde kendisiyle Aleksandra'ya rastladığımda beni tanıştırdı, 'Ben bundan şikâyetçiyim. Yüzüme gözüme bak, beni tırmaladı diye, yarı ciddi yarı şaka ona takıldı."[2]

Yorgiya anasıyla birlikte Dolapdere'ye yakın bir yerde oturmaktadır. Onun yaşadığı mahalle, "Köpekli Adam"ın Yorgiya ile bir araya geldiği "Karidesçinin evi", ikisinin gidip geldikleri yerler, tanıdıkları insanlar kentin gözden uzak kalmış çizgi dışı yanını ortaya serer. "Kulenin penceresinden sokağa bakardım. Vangelistra Kilisesi'nin çan kulesi görünür, bakkal Niko ismindeki tahsili acayip adam, karısı Evdoksiya, Polis Hasan Efendi; podüsiet ayakkabılı, saçları parlak delikanlı geçerdi. (...) İki tarafından karanlık yokuşlar, fakir evler inen bir sel yatağı... Yukarıdan aşağı evleri, caddeleri, insanlarıyla yuvarlanır gibi inen bu yokuşların manzarası görülmemiş bir şey gibi.

Bir tarafında randevu evlerinin, öte tarafta umumi evlerin kaynaştığı bölge... Karidesçiler, elektrik amelesi, ekmekçi, sirkeci, marangoz çırağı, garson, berber, akordeoncu, kitaracı, bar artisti, revü figüranı, terzi çırağı gibi esnafın birbiri üzerine yığıldığı yokuşta birbirine karışmış her din ve mezhep. Türk, Ermeni, Rum, Nasturi, Arap, Çingene, Fransız, Katolik, Levanten, Hırvat, Sırp, Bulgar, Acem, Efganlı, Çinli, Tatar, Yahudi, İtalyan, Maltız, daha her türlü milletin birbirine kaynaştığı bu garip mahalleden sel yatağına her akşam küçük figüran kızlar iner. Onların ve terzi kızların arkasından berber çırakları yürür; berber çıraklarının arkasına da burma bıyıklı bir Arnavut takılır. Perdeleri çekilmiş bir evden evvela bir gramofon sesi, sonra bir çığlık duyulur. Bir adam evin camlarını kırar. Bir erkek, bir polise bir havagazı lambasının ışığında cebindeki bütün parasının aşırıldığından şikâyet eder. Mahalle sessiz, karanlıktır. Ama evlerin içinde, hattâ bazı ağaçların arasında hayat fıkır fıkır kaynamaktadır."

"Havada Bulut" (Kovada Bulut) adı Yorgiya'nın 9 yaşındayken bu mahallede yaşadığı bir olaya dayanır.

Küçük kız çeşmeden su getirirken kovasının içinde bembeyaz bir bulutun parladığını görünce sevince kapılmış, kovadaki bulutu kapkaranlık evine götürebileceğini sanmıştır. Ancak karşıdaki kömürcü Hristo onun düşünü yok etmekte gecikmemiştir.

"Dokuz yaşındaki çocuk bacaklarıma bakarak söylendi :

"'Ne oldu kara kız, ne oldu? (...)

"'– Götürüyorum, havadaki bulutu kovama doldurdum. Götürüyorum. (...)

"' – Sizin evden içeriye o bulut girmeyecek! (...)

"Kulübeden içeriye deli gibi girdim. Anam, çamaşır teknesinden ellerini çıkarıp şaşkın şaşkın bana baktı. (...)

"'– Bulut, anam, dedim. Bulut!

"Annem aptallaşmıştı :

"'– Hani nerede?

"Eğilip ikimiz de kovaya baktık.

"Tavanın is bağlamış saclarından su simsiyah kesilmişti. Saatlarca beni susturamadılar."

Kent çirkin, haksızlıklarla dolu bir çevre olarak gösterilmektedir : "Kimsenin

kimseye hürmet etmediği, kimsenin kimseyi hürmete layık bulmadığı, istismar edenin, çalanın zengin ve bahtiyar olduğu, esnafın azgın, zenginin deli, haris, egoist, gaddar, fakirin kayıtsız, sersem olduğu bir şehir..."

Bu ortamda Yorgiya'nın mahallesinde ve çevresindeki yaşamı ise Köpekli Adam şöyle niteler. "Sevgilimin mahallesini, arkadaşlarını onun kadar severdim. Bu hava içinde yaşasam, sevgilimle konuşmasam yine ümit içinde yüzerdim. Sanki herkeste ondan bir şey vardı."

Böylece kentin karanlık dünyasında yaşayanların, genelev kadınlarının, serserilerin, yoldan çıkmış küçük insanların bozulmadan kalan iyi yanlarıyla karşılaşırız :

Filim Hayri'ye göre metresi genelev sermayesi Çanakkaleli Ayşe asla orospu değildir :

" – Eve adam almış.

"Genç polis garip garip baktı :

"– Alır a birader. Orası umumi ev oğlum. O da kahpe...

"– Yok efendim, orasını affedersiniz. Katiyen kabul etmem. Benim karım orospu değildir. Katiyen kabul etmem.

"(...) Bekçi izahat verdi :

"– Çok iyi bir kadındır. Ama bu herif çok kıskanç? Bu kadına birisi baktı mı, katiyen müşteriye çıkmaz. Eh zaruret! Herif bırakırsa ne yapacak? Namusuna namuslu karıdır."

Eleni'ye âşık olan Katina yerleşik ahlak kurallarına ters düşen ilişkisine karşın hiç de suçlanmaz, mahkûm edilmez, tersine hoşgörülüp bağışlanır : "Bir akşam, Yenişehir'in meyhanelerinin önünde ona sevgilisiyle rastladım. Katina beni görünce bir erkek gibi gülümsedi. (...) Benden mesut ayrılırlarken arkalarından baktım. Katina'nın dostunun ince uzun bacaklarıyla Katina'nın biraz kalınca, çorapsız, beyaz bacakları gülmeğe, eğlenmeğe, fakirlikten ve sefaletten uzak, temiz bir dünyaya doğru koşar gibiydiler."

Böylece *Havada Bulut* 1940'lar İstanbul'undan canlı bir kesit verirken; yerleşik değer yargılarına karşı çıkar, insanoğluna hoşgörüyle yaklaşır, sevgiyi en temel değer olarak savunur. Kentin çizgi dışı küçük insanlarına yönelen bu sevgi için Ada, kentin kenar semtleri ve Beyoğlu'nun karanlıkta kalan yüzü doğal çevreyi oluşturur.

[1]Av. Mustafa Raşit Abasıyanık, "İnsan Sait Faik'i Tanımak", *Sait Faik Abasıyanık 90 Yaşında, 1996* adlı kitapta

[2]Mustafa Raşit Abasıyanık, "Amca Oğlundan Sait Faik'e", 1. nottaki kitapta.

İNGİLİZCEDE KISA ÖYKÜ

WALTER ALLEN

Bu alıntılarda Flaubert, yazar açısından nesnelliğin zorunlu olduğunu, aktarmada doğruluk anlamında biçemi son derece önemli gördüğünü vurgular. Gene burada, üstü kapalı olarak, yazarın asıl malzemesinin sıradanlıklardan oluştuğu inancı vardır...

BURADA, Dickens örneği aydınlatıcıdır. *A Christmas Carol* (Bir Noel Şarkısı) ve *The Chimes* (Çan Sesleri) gibi kısaca parçaların dışında Dickens, hak ettikleri ölçüde tanınmayan çok sayıda kısa düzyazı anlatı yazdı. Bunlar, özgün Dickens yaratılarıdır; zaman zaman da romanlar ölçüsünde iyidir. Gene de hemen hemen hiçbirine modern anlamda kısa öykü denemez; içlerinde Poe'nun saptadığı önkoşulları yerine getirenler ise hiç yoktur. Bu parçaların çoğu, Dickens'in kendi çıkardığı dergiler olan "Household Words" ve "All the Year Round"da yayımlandı; bu dergilerde baş köşeyi, dizi olarak yayımlanan romanlar tutuyordu; daha kısa parçalar, belki yalnızca "sayfa doldurucu" yazılar olarak düşünülmüştü. Bunlar, irkiltmek ve şaşırtmak amacı gütmeleri bakımından eski öykü anlatma geleneğine bağlıdırlar; bu amaçlarında elbette başırılı olmuşlardır. Bunların en ilginçlerinden biri "Mugby Junction"dır; ama bu öykünün ilginçliği kısmen, XX. yy'da ikincil bir roman ulamına, Thornton Wilder'ın *The Bridge of Sun Luis Rey*'i (Sun Luis Köprüsü) ile Vicky Baum'un *Grand Hotel*'i (Büyük Otel) gibi ortak bir yer ve zamanın oluşturduğu ortamla birbirine bağlanmış kopuk öykülerden oluşan bir romana benzemesinden gelir. "Mugby Junction"da üç öykü vardır; birinci ve üçüncü öykü, gizemli ve uğursuzdur; tren yolu çağının hayalet öykülerine benzer; oysa öykü bile denemeyecek ikinci öykü, Dickens'ın yazdığı gülünç parçaların en başarılılarından biridir; tren hattında yemek yenen yerler ve Fransızlara göre İngilizlerin nasıl da farklı tutumlar içinde oldukları üzerine bir hicivdir bu.

Yazısını sığdıracağı yerin darlığı nedeniyle seçme olanağı kısıtlandığında Dickens, *Sketches by Boz*'da (Boz'un Skeçleri) olduğu gibi, modern kısa öyküye çok yaklaşır. Bu kitapta bulunan öyküler bugün bize hâlâ tanınır gelen bir röportaj türünün örnekleridir; salt konunun belli bir kişinin mizacı açısından verilmesi nedeniyle belgesel olmaktan kurtulan dünya izlenimleridir bunlar. Yarım yüzyıl sonra Amerika'da Stephan Crane ile Theodore Dreiser'ı, İngiltere'de de Arthur Morrison ile Kipling'i kurmacaya ve kısa öyküye götüren şey, benzer bir yazma biçimiydi. Bu skeçlerden biri olan, "Doğumlar. Bayan Meek'in bir oğlu oldu" evrensel bir durumun anlatılmasıdır : yeni anne baba olmanın kıvancı ve genç babanın cadaloz kayınvalidesinden çektikleri. Dokunaklı, gülünç ve gerçek bir öyküdür bu; Dickens sonraları bu öykülerin "son derece kaba ve kötü düşü-

nülmüş, aceleyle yazılmışlığın ve deneyimsizliğin apaçık belirtilerini taşıyan öyküler olduğunu belirtmiş olsa da, ben bunları okurken Çehov'u anımsıyorum; burada şunu düşünmekte yarar var : Çehov da sanatını, genç Dickens'ın içinde bulunduğu koşullara benzer bir durumda öğrenmişti.

Ne var ki Çehov *Sketches by Boz*'dan elli yıl ilerdeydi; bu sürede İngiliz yazarlar, romanda Dickens'ın iki büyük izleyicisinin uygulamalarından da görüleceği gibi, bugün tanıdığımız anlamda kısa öyküye doğru hemen hemen hiçbir ilerleme kaydetmemişlerdi. 1858'de George Eliot *Scenes of Clerical Life* (Kilise Yaşamından Sahneler) başlığıyla üç öykü yayımladı. Bu öyküler çıraklık yapıtlarıdır ve yazarın eklediği yorumların ağırlığını fazlasıyla taşırlar. Bunlar bir romanın kaldırabileceği, gene de o romanı anımsanır kılabilecek, ama kısa öyküyü hemen mahvedecek hatalardır. Bununla birlikte biz, *Scenes of Clerical Life*'ı kısa öykü olarak okumayız. Bunlar kısa romanlardır ve kısa roman olmak üzere yazılmışlardır.

Sonra Hardy vardır. Hardy'nin şiirleri arasında olağanüstü güzellikte kısa öyküler bulunsa da (modern kısa öykünün doğasını bir ölçüde aydınlatacak bir gerçektir bu) Hardy bir gelenekçiydi; Hardy'nin kurmacayla ilgili görüşleri, en büyük romanlarını yazarken bile, eskimiş görüşlerdi. Bununla birlikte Hardy dört cilt dolusu kısa öykü yayımlamıştır. Bunlar modern kısa öyküden en çok uzaklaştıkları noktada başarılı olmuşlardır. Bu öykülerin belki en iyisi "The Three Strangers"dır ("Üç Yabancı") : 1820'li yıllarda korkunç bir Mart gecesinde, birbirini hiç tanımayan üç adam, fırtınadan kaçmak için Wessex'te ücra bir köyde yapılmakta olan bir vaftiz törenine sığınırlar. Bu üç adam sırasıyla resmi cellat, hapisten yeni kaçmış ve bu celladın birkaç gün sonra kendi elleriyle idam edeceği kurbanı ve mahkûmun erkek kardeşidir. Bu, rastlantılara fazlaca yaslanan bir öykü olması nedeniyle eleştirilmiştir; ama bu öyküye geleneksel bir güç kazandıran, dinleyen kişi için onu unutulmayacak bir öykü kılan, yeri geldiğinde herkesin başkalarına anlatmak isteyeceği bir öykü niteliği katan şey de bu rastlantılar ve rastlantıların acımasızlığıdır. Burada Hardy'nin biçemi, yineleyici, tutarsız konuşma sesine denk düşer. "The Three Strangers" ve Hardy'nin yazdığı benzer bir öykü olan "The Destracted Preacher" ("Aklı Çelinen Vaiz"), modern kısa öykünün tek öykü türü olmadığını, eski "sözlü" biçimle de hâlâ büyük işler başarılabileceğini anımsatan örneklerdir.

Oysa Hardy'nin yeni tür öyküyle oynuyor gibi göründüğü zamanlar da vardır; işte o zamanlarda sorunlar kendini gösterir; örneğin "The Son's Veto"da ("Oğulun Vetosu") olduğu gibi. T. O. Beachcroft, kısa öykü üzerine yazdığı *The Modest Art*'ta (Alçakgönüllü Sanat) bu öyküyü övgüye değer bulur ve ona "modern kısa öykünün gerçek örneği" der. Ama bence burada olan şudur : Kendisi de başarılı bir kısa öykü yazarı olan Beachcroft, Hardy'nin masalından, modern öykülerle ilgili bilgilerinin ışığında çıkarımladığı öyküleri övmektedir. Öyküde verili olan durum, elbette modern öyküye yaraşacak bir durum olabilir. Sophy bir köylü kızıdır; köyün papazının karısı tarafından hizmetçi olarak eve alınmıştır; kadının hasta olması nedeniyle Sophy, genç bahçıvan Sam'in evlenme teklifini reddeder. Karısının ölümünden sonra papaz Mr. Twaycott, "ahlaki intihar"a giriştiğinin farkında olarak Sophy'yle evlenir ve bir oğulları olur. Mr. Twaycott

Robert-Louis Stevenson'ı (1850-1894) büyük ölçüde şimdi yer almakta olan olaylara yoğunlaşan büyük bir modern kısa öykü yazarı olmaktan alıkoyan şey, romantik mizacı, geçmişe karşı duyarlı tepkiler vermesi ve sıkıcı şimdi'den duyduğu hoşnutsuzluktu.

ölür; oğlu uzak bir yerde okula giden Sophy yatağa düşer. Artık başarılı bir pazarcı bahçıvan olan Sam'le rastlantı sonucu yeniden karşılaşır. Sam, Sophy'ye evlenme teklif eder; Sophy de onunla evlenmeye isteklidir, ama artık eğitilmiş ve züppe bir rahip olmuş olan oğlu, Sophy'yi zorlayarak Sam'le evlenmeyeceğine söz verdirtir. Sophy öldüğünde, cenaze alayı Londra'nın dışında, Sam'in dükkânının önünden geçmektedir :

> Gözlerine yaşlar dolmuş olan adam, araçlar önünden yavaş yavaş geçerken, şapkası elinde öylece duruyordu; bu arada, cenaze araçlarında oturan ve çenesine kadar ilikli bir yelek giymiş olan sinekkaydı traşlı genç bir rahip, ayakta durmakta olan dükkân sahibine, kara bir bulut gibi yukarıdan bakıyordu.

Bu çok etkileyici bir sondur; hiç kuşku yok ki Hardy, Beachcroft'un da dediği gibi öyküyü "büyük sevecenlikle" işliyor. Gene de öykünün başından sonuna dek bu etki garip bir biçimde bastırılmıştır; Hardy, elindeki malzemeyi aktarmaktan öte bir şey yapmıyor gibidir. Buna karşın, öykünün içinde yatan çıplak fikradan bile, Çehov'un bu malzemeyi nasıl ele alacağını, sonunda bundan nasıl bir öykü

yaratacağını duyumsamak hiç de zor değildir.

İngilizce yazında özgül modern kısa öyküye geçiş, kuşkusuz şimdi bize göründüğü ölçüde ani ve dramatik olmadı; ama bu geçişin tarihi oldukça büyük bir kesinlikle belirlenebilir. Hardy'den on yaş küçük olan R. L. Stevenson, 1877 Ekim'inde ilk kısa öyküsü olan "A Lodging for the Night"ı ("Gece Yatısı") yayımladı. Bu, Fransız şair François Villon'un 1456 yılının Kasım ayında dondurucu bir kış gecesinde Paris'te yaşadığı deneyimlerin imgelemsel bir anlatımıdır. François Villon, "ahpablık etmekte olduğu hırsızlar çetesinden bazı kişiler"le birlikteyken bir kavga çıkar ve aralarından biri bıçaklanarak öldürülür. Villon, karlı boş sokaklarda koşarak uzaklaşır ve yıkık bir evin balkonunda bir fahişenin cesediyle karşılaşır : "Buz gibi olmuş ve taş gibi kaskatı kesilmiş." Villon, kadının giysilerini yoklar ve çorabının içine saklanmış iki değersiz madeni para bulur; bunları cebine atarken arkadaşlarının kendi cebindeki paraları çalmış olduklarını fark eder. Öfkelenerek, cesetten aldığı paraları karların içine savurur; sonra gidip aradığında, attığı paralardan ancak birini bulabilir. Beş parasızdır, sığınacak bir yeri yoktur; dehşete kapılmış bir halde sokaklarda başıboş dolaşır : Biraz önce soyduğu fahişe gibi kendisinin de soğukta donup ölebileceğini düşünür. Kısa süre önce, kurtların bir kadınla çocuğunu yediği sokağın köşesinden geçerken, kapıldığı dehşetli korku daha da artar.

Sonunda, Villon'un aşağıladığı eskimiş şövalyelik değerlerini temsil eden yaşlı bir şövalye tarafından içeriye alınır. Yaşlı adamın kendisine yemek getirmesini beklerken Villon, içinde bulunduğu odayı gözden geçirip eşyalara değer biçer. "'Yedi parça tabak,' dedi. 'On tane olsaydı, birini çalmayı göze alabilirdim.'" Villon, küstah, sinik bir açıksözlülükle yaşlı şövalyeye kendisinden söz eder; yaşlı adam duyduklarından dehşete kapılarak Villon'u kapı dışarı eder.

Öykü şöyle sona erer :

> Brisetout lordu kapıda, "Tanrı sana acısın," dedi.
>
> Villon esneyerek, "Hoşça kal, babalık," diye yanıt verdi buna. "Soğuk koyun etine binlerce teşekkür."
>
> Kapı arkasından kapandı. Beyaz çatıların üzerinden şafak söküyordu. Soğuk, huzursuz bir sabah günü karşılıyordu. Villon yolun ortasında durup keyifle uzun uzun gerindi.
>
> "Çok sıkıcı bir yaşlı beyefendi," diye düşündü. "Kadehleri kaç para ederdi acaba?"

"A Lodging for the Night" doyurucu bir öykü değildir. Öykünün alt başlığı, "A Story of François Villon"dur ("François Villon Üzerine Bir Öykü"), ama bunu bilmesek, öyküyü bu denli ilginç bulur muyuz acaba? Öykü, yaratmak istediği etki açısından, anlatıdan türetilemeyecek bir bilgiye yaslanmaktadır. Başka deyişle, kendi başına pek ayakta duramaz; estetik olarak kendi adına var olamaz.

Bütün bunlara karşın, "A Lodging for the Night" çok dikkate değer bir öyküdür : aşırı soğuğun canlandırılması; geç dönem ortaçağ Paris'inin yeniden yaratılması; belki devrimci bir düşünür ve dünyanın gözünde kesinlikle en büyük serseri olan bir dahinin yorumlanışı. Her şey bu yorumlanışta yatar; Conrad'ın,

yazarın amacı olarak belirlediği "görmemizi sağlamak" koşulu, bütünüyle karşılanır bu yorumlanışta. Gerçekten de, anlatıcı olarak anlatıcı, öyküde yok olup gitmiştir. Bunu göstermenin en iyi yolu belki de, bu öyküyü Hardy'nin anlatıcının aşırı göz önünde olduğu, elbette uç bir örnek olan "For Conscience Sake" ("Vicdan Hakkı İçin") ile karşıtlamaktır :

> İster yararcı, isterse sezgici ahlak duygusu kuramını destekleyelim, şurası kuşku götürmez : Birkaç ince ruhlu insan vardır ki onları ahlak duygusunu eyleme dönüştürmeye götüren şey, onarma ediminin mutlak kendiliğindenliğidir. Oysa bu edimin yapılması gerektiği yönünde zorlamalar, edimin yapılmadan kalmasına özürler üretecektir. Mr. Millborne'un ve Mrs Frankland'in durumları, bu açıdan özellikle güzel örneklerdir, belki bundan da öte şeylerdir ...

Stevenson'un İngilizce yazındaki yeri oldukça gariptir. Stevenson, belki *Weir of Hermiston* (Hermiston Dalyanı) yapıtı dışında büyük bir romancı sayılamaz; bu roman, Stevenson (42 yaşında) öldüğü sırada tamamlanmış değildi; Stevenson büyük bir şair de değildi; büyük bir kısa öykü yazarı olma katına da yalnızca bir iki kez çıkabildi. En hafif yapıtlarında bile Stevenson, öbür yazarların genelde çok önem verdikleri yapıtlarında uyguladıkları metni titizlikle işleme ve ciddi bir uygulamaya geçirme tutumunu benimsedi. Örneğin, Treasure Island'a (Define Adası), klasik bir yapıt olma konumunu, kendine özgü, özellikle de çocuklar için yazılmış bir kitap olma saygınlığını kazandıran budur. Bana şöyle geliyor : Belli örnekler dışında, Stevenson'ı büyük ölçüde şimdi yer almakta olan olaylara yoğunlaşan büyük bir modern kısa öykü yazarı olmaktan alıkoyan şey, romantik mizacı, geçmişe karşı duyarlı tepkiler vermesi ve sıkıcı şimdi'den duyduğu hoşnutsuzluktu. Gene de, görece kısa yaşamının sonuna doğru Stevenson, şimdi'yi kucaklamaya hazırdı ve bunu yapabilecek durumdaydı; bu tutumu, en başarılı kısa öyküsü olan "The Beach at Falesa"da ("Falesa'daki Kumsal") açıkça görülür. Bu öykü, İngiliz kurmacasına, hem Conrad hem de Maugham'la bağıntılı görülen yeni bir izlek kazandırdı : egzotik olanla, daha açık bir deyişle, Pasifik'e özgü yaşam ve insanlarla Batı Avrupa arasındaki etkileşim. Stevenson, bu öyküyü 1891'de Samoa'da yazdığında, ne yaptığını çok iyi biliyordu. Bir mektupta da yazdığı gibi bu, "ilk gerçekçi Güney Denizi öyküsü"ydü :

> ...Yani Güney Denizi'ne özgü gerçek kişiler ve yaşam ayrıntılarıyla yazılmış öykü demek istiyorum. Benim gördüklerimi yapmaya çalışan başka herkes kendini romansa kaptırmış, şekerlemeye benzer bir tür sahte destan oluşturmuş; böylece etki bütünüyle yok olup gitmiş – hiç eskiz çizgisi yok, hiç insan gülümsemesi yok, sonunda inandırıcılık da yok. Ben bu yerin kokusunu ve görünüşünü artık yakaladım. Küçük öykümü okuduğunda, Güney Denizi üzerine bir kitaplık dolusu kitap okuduğunda edineceğinden fazla bilgi edineceksin.

Başka deyişle bu, gerçekçilik çizgisinde bir yapıttır; üstelik Stevenson'da,

cinsellik konusunda başka hiçbir yerde bulamayacağımız, o zamanki İngiliz yazınında hiç rastlanmayacak bir açık sözlülük görülür. Bundan da öte Stevenson, çağdaş dünyayı sanki bu dünyanın konuşan sesi aracılığıyla dışavurur. "The Beach at Falesa" ("Falesa'daki Kumsal"), yerli diliyle yazılmış çok başarılı bir parçadır; daha doğrusu Stevenson, yerli dilini çok büyük bir ustalıkla sezdirir, çünkü öykü İngiltere'ye dönüp bir meyhane açmasına yetecek parayı kazanmayı amaçlayan bir tüccar olan Mr Wiltshire'ın ağzından anlatılır.

Wiltshire, Falesa'ya şirketi adına, ordaki mağazanın yönetimini üstlenmek üzere gider. Gemiden inmeden, kendisinden önce gelenlerin hepsinin gizemli bir biçimde öldüklerini öğrenir. Daha sonra, adadaki beyaz tüccar Mr Case'le tanışır; onun aracılığıyla yerli bir kız olan Uma'yı tanır; Güney Denizleri'nde beyaz adamlara uygun davranışların neler olduğu yolundaki bütün görüşleri hiçe sayarak bu kızla evlenir. Sonra kendini gizemli bir yasakla karşı karşıya bulur; yapmayı umduğu ticareti yapamayacaktır; kendisiyle ilişkide olmanın getireceği sonuçlardan kortuğunu söyleyen Case de ondan kaçar. Zamanla Wiltshire, Case'in kurutulmuş hindistancevizi içi ticareti üzerindeki tekelini sürdürebilmek amacıyla yerliler üzerinde terör estirdiğini keşfeder. Wiltshire'ın anladığına göre bu adam, gücünü insanların kendisine bir şeytan olarak tapmasından almaktadır. Case'in "kutsal yuvası"nı dinamitle yıkar ve onu öldürür.

Öykü şöyle sona erer :

> Meyhanem mi? Öyle bir şey hiç olmayacak, olasılığı bile yok. Buraya çakılıp kaldım galiba. Çocukları bırakmak istemiyorum, anlıyorsun ya; sonra – belirtmeye gerek bile yok – burada çocuklar beyaz adamın ülkesinde olacaklarından çok daha iyi durumdalar; ama Ben, en büyük olanı alıp Auckland'e götürdü, orada en iyilerle birlikte okula gidiyor. Ama bana asıl dert olan kızların durumu. Kızlar melez elbette; bunu sizler gibi ben de biliyorum; melezleri benim kadar aşağı gören olmasın; ama bunlar benim kendi kızlarım ve sahip olduğum en değerli varlıklar. Kızlarımın Kanakaslar'la ilişkiye girmesini içime sindiremiyorum. Beyazları nerede bulabileceğimi de bilmiyorum.

Wiltshire'ın kendi ağzından anlattığı bu öyküde ortaya çıkan şey, eğitimsiz, önyargılı, onursuzluğunu açık açık dile getiren bir adamın portresidir; V. S. Pritchett'in, Robert Louis Stevenson'ın *Novels and Stories* (Romanlar ve Öyküler) adlı kitabının 1945'te Pilot Press'ten çıkan baskısına yazdığı giriş yazısında belirttiği gibi, "o zamandan bu yana oldukça önemli bir kişi durumuna gelen ve beyefendinin yerini alan çok sıradan, ortalama insan"ın ilk temsil edilişlerinden biridir bu. Sömürgeciliğe özgü kötüye kullanmayı, kötüye kullanmanın hem sömürülenler hem de sömürenler üzerindeki etkilerini anlatan bir öykü olarak "The Beach at Falesa"nın, Kipling ve Conrad öyküleriyle bağlantıları vardır. Mr Case kişiliğinde Stevenson, Conrad'daki Jones, Ricardo, hatta Kurtz gibi kötü adamları önceden haber verir. Uzunluk bakımından elli sayfayı biraz aşan "The Beach at Falesa"ya zaman zaman kısa roman denmiştir. Oysa bana hiç kuşkuya yer bırakmayacak biçimde, kısa öykü olarak görünüyor. İki yanlı bir birlik içeriyor : ilk

olarak, izleksel birlik, çünkü her şey Wiltshire'ın Case'i alt edişinin anlatılmasına bağlanmış; ikinci olarak da ton birliği; Wiltshire'ın konuşan sesinin tonu.

Stevenson, "The Beach at Falesa"da yarattığı etkiye nasıl ulaştı? Bu sorunun yanıtı, sanırım bir ölçüde Fransız yazarlarıyla, özellikle de Flaubert'le ilgili. XIX. yy'de İngiliz ve Amerikan kurmaca tarihinde Flaubert'in önemini ne denli vurgulasak abartmış olmayız, çünkü Flaubert düzyazı anlatının doğasını değiştirdi. Kendi oluşturduğu örnekle, yazarların kendi zanaatlarına karşı olan tutumlarını etkiledi; bunu nasıl başardığı, mektuplarından yapılacak bazı alıntılarda görülebilir :

> Düzyazıya koşuk ritimleri kazandırma, gene de düzyazıyı düzyazı olarak, tam anlamıyla düzyazı olarak bırakma, sıradan yaşamdan tarihlerin, destanların yazıldığı dille söz etme, ama gene de konuyu sahteleştirmeme arzusu belki de saçma bir fikirdir... Ama aynı zamanda bir deney ve çok özgün bir şey olabilir...
>
> *İdeal Sanatçı* kişiliğiyle ilgili olarak yapılmaya değer bir şey bulunduğu konusunda sana katılmıyorum; bu bir canavar olacaktır. Sanat, istisnaların resmini boyamak için yapılmaz; ben, yüreğimden bir şey çıkarıp kâğıda geçirmeye karşı denetlenemez bir iğrenme duyuyorum. Hatta bir romancının, ne olursa olsun herhangi bir konuda *kanısını belirtme hakkı olmadığı*'na inanıyorum. Ulu Tanrı kanısını hiç dile getirmiş midir? İşte bu nedenle, tükürüp ağzından atmasam beni boğacak birkaç kanım olsa da bunların hepsini yutuyorum. Ayrıca, onları neden söze dökecekmişim? İlk çıkıp gelen kişi, Monsieur Gustave Flaubert'den daha ilginçtir, çünkü daha genel'dir, bu nedenle de daha tipiktir...
>
> Sözün toparlanması bence hiçbir şeydir. Oysa *iyi yazmak* her şeydir, çünkü "iyi yazmak, aynı zamanda algılamak, iyi düşünmek ve iyi söylemektir" (Buffon). Bu son koşul da öbür ikisine bağlıdır, çünkü insanın düşünebilmek için güçlü bir biçimde hissedebilmesi, dile getirmek için de düşünebilmesi gerekir.
>
> Bütün burjuvalar çok zengin gönüllü, büyük ölçüde incelikli olabilir; hepsi en iyi duygular ve en yüce erdemlerle dolu olabilirler, ama gene de sanatçı olamazlar. Kısacası, ben inanıyorum ki biçim ve malzeme iki ayrı ince değer, iki ayrı varlıktır; bunlardan hiçbiri öbürü olmadan varolamaz...
>
> Yapıtında sanatçı, Tanrı'nın yaratısında olduğu gibi, görünmez ve tümgüçlü olmalıdır; varlığı her yerde hissedilmeli, ama kendisi hiçbir yerde görünmemelidir. Sonra sanat, kişisel duyguların ve sinirli duyarlıkların üstüne çıkarılmalıdır. Sanata, acımasız bir yöntemle, fizikbilimlerin kesinliğini kazandırma zamanı gelmiştir. Bununla birlikte, benim için en büyük güçlük hâlâ biçemdir, biçimdir, kavramanın sonucunda gelen ve Platon'un dediği gibi gerçeğin görkemini oluşturan o tanımlanamaz güzelliktir...

Bu alıntılarda Flaubert, yazar açısından nesnelliğin zorunlu olduğunu, aktarmada doğruluk anlamında biçemi son derece önemli gördüğünü vurgular. Gene burada, üstü kapalı olarak, yazarın asıl malzemesinin sıradanlıklardan oluştuğu inancı vardır. Öyleyse, Flaubert'in yazma üzerine belirttiği bu görüşlerinde, ileride Gerçekçilik, daha sonra da Doğalcılık olarak adlandırılacak kuram yatmaktadır. Flaubert'in sanatla ilgili görüşleri klasiktir ve normalde romantiklik saydığımız şeyle aşırı çatışma içindedir; üstelik kurmacada da hem XX. yy. ortasındaki İngiliz romancıların, hem de Rus ustaların yazdıkları romanlarla, Henry James'ın sulu sütlaçlar dediği türden romanlarla aşırı bir çatışma içindedir.

Gustave Flaubert (1821-1880), içinde yaşadığı dünyadan ve bu dünyanın özellikle *Bourgeoisie*'de, büyük orta sınıfta yuvalanmış değerlerinden nefret etse de, yaşamlarıyla bağlılığı, alçakgönüllülüğü, bağımlılığı ve kabullenmeyi örnekleyen yoksulların bazı üyelerine karşı saygı ve şefkat duymayı sürdürüyordu.

Flaubert, sanat kuramlarını özellikle *Madame Bovary*'de ve *L'Éducation sentimentale*'de (*Gönül ki Yetişmekte*) somutlaştırdı; bu yapıtlar, başka şeylerin yanı sıra, ancak insanları sevmeme olarak adlandırılabilecek şeyin, çağına karşı ve o

çağda yaşayan insanlara karşı duyulan iğrenmenin damgasını taşır. Flaubert, bu çağa *muflisme** çağı diyordu; bu, İngilizce'ye *swinishness*** olarak çevrilebilir; Flaubert bu çağı kendisinden önce gelen Pagan ve Hıristiyan çağlarla karşıtlıyor ve karşılaştırıyordu. İyi ama bu hayvansılık, ya da başka bir adla XIX. yy. sanayiciliğinin oturduğu artalan, nasıl sanata dönüştürülebilirdi? Bunun yanıtı, konunun işlenişinde, sıradan yaşamın "tarihlerin ve destanların yazıldığı gibi " yazılmasında yatıyordu. Konunun işlenişi, artık neredeyse tek önemli şey oldu; konu görece önemsiz duruma geldi. Bu da yazma açısından çok büyük sorunlar doğurdu. Yalınlaştırarak söylemek gerekirse yazarlar yoksul, sıradan, kötü durumdaki kişileri, eksantirik, marjinal ya da gülünç figürler olarak değil de, kendi başlarına birer varlık olarak ele alıp işleyebildiler. Bu anlamda Flaubert'in kendisi de en büyük yenilikçi oldu.

Çünkü Flaubert, içinde yaşadığı dünyadan ve bu dünyanın özellikle Bourgeoisie'de, büyük orta sınıfta yuvalanmış değerlerinden nefret etse de, yaşamlarıyla bağlılığı, alçakgönüllülüğü, bağımlılığı ve kabullenmeyi örnekleyen yoksulların bazı üyelerine karşı saygı ve şefkat duymayı sürdürüyordu. Bunun en büyük örneği, Flaubert'in "A Simple Heart" ("Temiz Yürek") adlı öyküsüdür; öykü şöyle başlar :

> Yarım yüzyıl, Pont-L'Evêque'li kadınlar Mme Aubain'in hizmetçisi Felicité'yi kıskandılar.
>
> Felicité yılda yüz Frank karşılığında yemekleri pişiriyor, ev işlerini yapıyor, çamaşırları yıkıyor ve ütü yapıyordu. Ata koşum takabiliyor, kümes hayvanlarını besiye çekebiliyor, yayıkta tereyağı yapabiliyordu; üstelik, geçinilmesi hiç de kolay biri olmayan hanımına sadık kalmayı sürdürüyordu.

. Flaubert, aşağı yukarı on bin sözcükle Felicité'nin yaşamını anlatır; dış dünyadan bakıldığında bu, içinde hiçbir olay geçmeyen bir yaşamdır. "A Simple Heart", Flaubert'in sanatının, bu sanatı yaratanın kullandığı "acımasız yöntem"in eşsiz bir örneğidir. Bu öykü, Flaubert'in çocukluğundan kalma anılarla doludur. Rob'ert Baldick'in Flaubert'in Penguin Classics tarafından yayımlanan çevirisine giriş yazısında belirttiği gibi, Flaubert bu öyküyü "duyarlı, dokunaklı bir öykünün, yansız, duygusal olmayan bir biçemle anlatabileceği"ni göstermek amacıyla yazmıştır. Flaubert şu yasayı izliyordu : Wyndham Lewis'in *The Writer and the Absolute*'ta (Yazar ve Mutlak) belirtttiğine göre, bu yasa "doğaya koşut olan bütün sanatlar"da sanatçıyı, "başka bir gerçek adına doğanın gerçeğinden sapmak bedensel bir sakatlıkmış gibi fanatik bir titizliğe" zorlar. Felicité'nin son hastalığını gerçeğe uygun olarak anlatabilmek amacıyla Flaubert'in zatürreeyle ilgili bilgi almak üzere bir ders kitabına başvurduğunu biliyoruz. Flaubert, *Corpus Christi**** geçidinin ayrıntıları konusunda da aynı özeni göstermiştir; ayrıca, Felicité'nin evde beslediği kuş olan Loulou'ya model oluşturmak üzere Rouen müzesinden doldurulmuş bir papağanı ödünç almıştır. Sonuçta eksiksiz bir nesnellik yaratılmıştır.

Flaubert 1880'de öldü; hem Fransa'da hem de İngiltere'de ciddi yazarlar onu bir okul olarak benimsediler. İngiliz yazını üzerindeki etkisi ölümünden birkaç

yıl sonra açıkça görülecek duruma geldi. Bu etki, bence Stevenson'un "The Beach at Falesa" adlı öyküsündeki Mr Wiltshire'da görülebilir. Felicité'ninkine benzeyen bir pastoral artalanı bulunmayan, içinde bulunduğu koşullar açısından kaba ve sıradan biri olan Wiltshire, sonunda Stevenson'ın yalnızca ve yalnızca onun kişiliğine yoğunlaşması nedeniyle, adlandırılamayacak bir dürüstlükten kaynaklanan bir onurluluğa erişir.

Flaubert örneği, izleyicisi Guy de Maupassant'ın getirdiği örnekle daha da pekişti; 1893'te görece kısa yaşamı sona erdiğinde Maupassant, dünyanın en ünlü kısa öykü yazarı olmuştu. İkisinin de zanaatlarının ustası olmaları ve imgelemlerinin zenginliği nedeniyle Tolstoy'un, Çehov'a Ruslar'ın Maupassant'ı dediğini anımsatmakta yarar var. Maupassant'ın büyük etkisi Anglo Sakson ülkelerinde kendini hemen gösterdi. Viktorya Dönemi değerlerine, özellikle de cinsellikle ilgili konularda suskunluğa karşı başkaldırı başlamıştı; Maupassant başka şeylerin yanı sıra bir kurtarıcı olarak da görülüyordu.

Çevirilerden okunduğunda Maupassant çok şey yitirir, çünkü düzyazısı İngilizceye aktarıldığında sıradanlaşır. Çeviride bile saklanamayan şey, Maupassant'ın düzyazısının akış hızıdır; işte bu hız, Maupassant'ın getirdiği konu özgürleşmesinden hiç de aşağı kalmayacak canalıcı bir etki yapmıştır. Burada, 1890'lı yılların avant-garde dergisi "The Yellow Book" çok öğretici olmuştur. Bu derginin yapıtlarını bastığı yeni yazarlar arasında o sıralarda yirmi yedi yaşında olan Arnold Bennett de vardı. "A Letter Home" ("Eve Yazılan Mektup") özellikle iyi bir öykü değildir, ama ilk iki paragrafında da görüleceği gibi ilginç bir yanı vardır :

> Yağmur yağıyordu – bütün gece durmaksızın yağmıştı – ama gökyüzünde havanın açacağı umudu belirmişti. Şafağın ilk ışıkları göründüğünde rüzgâr dindi; ağaçlardaki taze yaprakların hışırtısı neredeyse kesildi. Kuşlar ısrarla ötüşüyorlar, bunun sağlıklı bir ilkbahar sabahı olduğunu, yaşamanın iyi bir şey olduğunu kaçıncı kez haykırıyorlardı.
>
> Küçük, pejmürde bir kalabalık, parkın demir kapılarının önünde duruyor, ilan tahtasında yazılı saatin gelmesini bekliyordu; o saat geldiğinde, demir bankların ve iki yana açılmış geniş ağaç dallarının sunabileceği bir yuvaya ve korunmaya kavuşacaklardı...

Bu paragraflarda, bu düzyazıyı XIX. yy'ın ortalarındaki romanların düzyazısından ayıran bir akıcılık ve özlülük görülüyor. Yüzyılın Fransız yazınını İngiliz yazınından daha iyi tanıdığını kendi sözlerinden bildiğimiz Bennett'e göre bu tür düzyazı kesinlikle Flaubert'den ve Maupassant'dan türemiştir.

Aynı yıllardan, düzyazısının hem tarzı hem de içeriği açısından ilginç olan başka bir örnek de Arthur Morrison'ın 1894'te basılan *Tales of Mean Streets*'idir (Acımasız Sokaklardan Masallar). Bu ciltteki ilk öykü olan "Lizerunt" şöyle başlar :

> Kayıt defterinin bir yerine yazılmış olan ad, Elizabeth Hunt'tı; ama kaydın düşülmesinden on yedi yıl sonra konuşma dilinde bu ad Lizerunt olup çıkmıştı. Lizerunt bir turşu fabrikasında çalışıyordu. Her yerde, çoğu zaman

üstüne beyaz önlük takılmış, özenli ama yıpranmış üniformasıyla dolaşıyordu. Güzel sayılırdı. Başka deyişle, yanakları çok pembeydi, dişleri kocaman ve beyazdı, burnu küçük ve kalkıktı, saçları da uzun ve parlaktı; oysa yüzü, yeni yıkandığında aşırı parlak görünebiliyordu. Bu gibi kızların çoğu on altısında evleniyordu. Oysa Lizerunt geç kalmıştı ve hayatına hiç erkek girmemişti.

Bu öykülerde East End'deki düşük yaşam anlatılır; kullanılan düzyazı da dolaysız, gündelik ve alaylı bir dildir : Morisson'ın East End'li okurlar için yazmadığı, bu kesimde yaşayan insanları delice merak eden okurlar için yazdığı açıktır. Gerçekten de Morrison, kendisiyle neredeyse tamı tamına zamandaş olan Amerikalı yazarlar Stephan Crane ve Thedore Dreiser'ın anlattıklarına benzer sahneleri anlatılır. İşe muhabir olarak başlayan bu Amerikalı yazarlar, yollarına devam ederek, sanki doğal bir gidişle kısa öykü yazarı ya da romancı olup çıkmışlardı. Crane'in yapıtlarında olduğu gibi onların yapıtlarında da Fransız Doğalcılığı'nın etkisini görürüz; bunun en iyi örnekleri, kişiliğin biçimlendirilişinde çevrenin önemini vurgulamaları açısından Zola'nın romanlarıdır.

Doğalcılık'ın etkisi gazeteciliğin etkisiyle birleşti. Yüzyılın son on yılında baskı olanaklarında ve teknolojide görülen gelişmeler ve okuma yazma bilen kitlelerin sayıca artması birbirine koşut olarak ilerledi. Bu olayların hepsi birleşerek gündelik, haftalık ve aylık yayınlarla çok yaygın bir halk basınının yaratılmasına yol açtı; bu da yeni tür bir yazarın, her zaman olmasa da çoğu zaman aşağı orta sınıftan gelen bir yazarın doğmasına yol açtı. Bu konu ve bu konunun yazılanlar, yazarlar üzerindeki etkisi üzerine artık klasikleşmiş olan belge, George Gissing'in *New Grub Street* (Yeni Grub Caddesi) adlı romanıdır. Bu romanda, başka şeylerin yanı sıra, yazının giderek ticarileşmesi ele alınır. Yeni tür yazarın tipik örnekleri H. G. Wells ve Arnold Bennett'tir. Nitekim, Bennett'in ilk yapıtları, neredeyse eşzamanlı olarak hem "The Yellow Book"ta, hem de haftalık "Tit-Bits"te yayımlanıyor ve ekinsel açıdan yeni gazeteciliğin en alt çizgisini oluşturuyordu. Yeni gazetecilik sıradan, taze, gündelik olan her şeye açıktı; bunlarla ilgili merakı kamçılıyordu, ama çok değişik nedenlerle olsa bile, Doğalcılık da aynı şeyi yapıyordu. Kuşaklardır ilk kez olmak üzere halka dönük yazılar ve yazın, ortak bir alanı, çoğu zaman da aynı içeriği paylaşıyordu. Kentlerdeki işçi sınıfının yaşamı, örneğin Dickens'ın romanlarında bile olmadığı biçimiyle yazının içine birden giriverdi.

İngilizceden çeviren : Yurdanur Salman

*muflisme : kabalık; hayvansılık. (ç. n.)

**swinishess : domuzsuluk; hayvansılık. (ç. n.)

***Corpus Christi : Corpus Christi Yortusu; Katolik Kilisesi'nde İsa'nın bedeninin gerçekten var oluşunu kutlamak için yapılan görkemli geçit töreni. (ç. n.)

NADINE GORDIMER

Saygı

DUDAKLARIMI oku.

Çünkü ben konuşmam. Sen orada oturuyorsun; tren sarsıldığında, söylenenleri duyabilmek için öne doğru eğiliyormuş gibi görünüyorsun. Ama ben konuşmam.

Onları bulabilseydim, paranın işi tamamladığımda alacağım öbür yarısını isteyebilirdim, ama gittiler. Onları nerede arayacağımı bilmiyorum. Burada olduklarını sanmıyorum, artık değiller, bir başka ülkeye gittiler, durmadan yer değiştiriyorlar; benim gibileri de işte böyle buluyorlar. Bizler, devrilen hükümetler nedeniyle yurdumuzdan ayrılıyoruz, yanlış tarafa yazılmış bir asker; iş yok, dükkânlarda ekmek yok, yağ yok, bir sınırı geçtiğimizde bir başka sınıra, sonra yine bir başka sınıra gönderiliyoruz. Gitmek istediğiniz yer neresi? Bilmiyoruz; nerede kalabileceğimizi, belge alınamayan bir ülkede, bizi nerede başka bir yere, bir çadır kampından öbürüne göndermeyeceklerini bilmiyoruz.

Ben hiçbir zaman konuşmam.

Bizi oralarda, o yerlerden birinde bulurlar – beni bulup kurtardılar, her şeyi yapabiliyorlar, belgeler hazırlayıp beni buraya getirdiler ve bana bir ad verdiler; kendi adımı içime gömdüm, kimse onu ağzımdan alamaz. Yapılmasını istedikleri şeyi söylediler ve paranın yarısını hemen ödediler. Karnımı doyurdum, üstüme giyecek bir şeyler aldım ve insanların nerede yemek yiyeceklerine karar vermeden önce üç ayrı lokantanın menüsüne baktıktan sonra geldikleri bir otelde oda tuttum. Banyoda bedava şampuan ve içinde para yerine içki saklanan özel bir kasanın anahtarı vardı.

Benim için her şeyi hazırlamışlardı. Onu aylarca izlemişlerdi, nereye, hangi saatte gittiğini biliyorlardı – o kadar önemli bir insan olmasına karşın, resmi koruma görevlilerini bırakır, karısını alır, dışarı çıkardı; çünkü sıradan bir insanmış gibi davranmayı seviyordu. Böyle bir şeyin onun konumunda biri için olanaksız olduğunu anlamadığını biliyorlardı; bu da, bana para ödeyerek yaptırdıkları şeyi yapabilmeme olanak sağladı.

Ben yokum aslında, hiçbir ülke beni nüfus sayımında saymıyor; varolmayan birinin adını verdiler bana : Yapılan şeyi olmayan biri yaptı. O kendine zaman ayırdı; karısını koluna taktı, soğuğun içeriye girmesini engelleyen çift kapılı bir lokantaya, her hafta gittikleri lokantaya gittiler; sonra, bana hep eve gittiklerini

söylemiş olmalarına karşın, bir sinemaya girdiler. Bekledim. Barda bir bira içtim, hepsi bu, sonra geri döndüm. Sinemadan çıkan insanlar, onu tanıdıklarını belli etmiyorlardı, çünkü bu ülkede insanlar liderlerinin sıradan biri olmasından hoşlanıyorlar. Herhangi bir sıradan vatandaş gibi, karısını koluna alıp metroya inen girişin olduğu köşeye gitti; karısına yol vermek üzere arkaya çekildiğinde, işi yaptım. Tam tamına bana parayı öderken istedikleri gibi, nişancılığımı denerken bekledikleri gibi yaptım; kafatasının tam arkasından. O yere düşerken, ben de tam kaçmak üzereyken, bir kez daha yaptım, bana parayı öderken dedikleri gibi, işi şansa bırakmamak için.

Karısı dizlerinin üstüne düştü; ancak ondan sonra, bunu kimin yaptığını görmek üzere başını kaldırıp baktı. Polise, gazetelere ve soruşturmayı yürütenlere bütün söyleyebildiği, yan sokağa açılan basamakları sıçrayarak çıkan, koyu renk giysili, deri ceketli bir adamın sırtını gördüğü oldu. Burası dik yokuşlardan, karanlık ara sokaklardan oluşan bir şehir. Kadın yüzümü hiç görmedi. Yıllar sonra şimdi (gazetelerde okuyorum) hâlâ aynı şeyleri anlatıyor: Yüzü nasıl hiç görmediğini, yapanın yüzünü hiç görmediğini; sadece birkaç saniye önce bakmış olsa – beni yakalayabileceklerdi; o işi yapan, olmayan kişi ben olacaktım. Kadın, koyu renk şapkanın altında, kafamın arkadan görünüşünü anımsayıp duruyor (koyu renk değildi, aslında, açık yeşil, kahverengi ekoseli, pahalı bir şapkaydı, bana verdikleri parayla almıştım, sonra içine bir taş koyup kanala attım onu). Ensemi, boynumun şapkayla deri ceketin yakası arasından görmüş olabileceği parçasını anımsıyor (deri ceketi kanala atmadım, boyattım). Basamakların sonunda duran sokak lambasının oluşturduğu ışık gölü altında, omuzlarımda parlayan deri ceketimin ışıltısını ve bacaklarımı anımsıyor : Bacaklarım öylesine hızlı hareket ediyor ki o çığlıklar atarken ben kayıplara karışıyorum.

Polis, basamakların sonundaki ara sokakta bulduğu bir uyuşturucu bağımlısını tutukladı. Kadın, işi yapanın o olup olmadığını bilemedi; anımsayacak bir yüz görmemişti. Polisin sokaklardan, sabıka kayıtları ya da siyasi hınçları olanlardan ayıkladığı öteki kişiler için de aynı şey geçerliydi; kadın yüz görmemişti. Dolayısıyla, korkacak bir şeyim yoktu. Yaşamım boyunca bir ülkeden öbürüne sürüklenirken hep korktum; belgelerim olmadığı için korktum, sorgulanmaktan korktum, aç kalmaktan korktum; ama artık korkacak bir şeyim yoktu. Şimdi de korkacak bir şeyim yok. Ben konuşmuyorum.

Yapılanla ilgili bir şeyler yazarlar diye hep gazetelere bakıyorum; soruşturma kapanmıyor, polis, halk, bütün ülke aramaya devam ediyor. Bütün varsayımları okuyorum; bazen de şimdi olduğu gibi, metroda trendeyken, birisinin okuduğu gazetenin arkasında yeni bir varsayıma rastlıyorum. İranlıların tezgâhı, çünkü bu ülke oradaki bir hükümete düşman. Zamanında bu ülkenin oradaki bir ırkçı hükümete getirdiği yaptırımların öcünü almak amacıyla gerçekleştirilen bir Güney Afrika girişimi. Kimin yaptığını söyleyebilirim ama neden yaptığını söyleyemem. Bana paranın ilk yarısını – hemen tak diye! – çıkarıp verdiklerinde, nedenini söylemediler, ben de sormadım. Neden soracakmışım; hangi tarafta, nerede

Nadine Gordimer (1923) yapıtlarında sürgün ve yabancılaşmayı işleyen Güney Afrikalı romancı ve kısa öykü yazarı. Johannesburg'da yaşıyor. Romanları *Muhafazakâr, Burger'in Kızı, July'nin İnsanları, Bir Doğa Sporu, Oğlumun Öyküsü* ve en son yayımlanan yapıtı, *Bana Eşlik Edecek Kimse Yok*'tur. Toplu kısa öyküleri arasında *Bir Askerin Sarılışı, Oralarda Bir Şeyler, Seçme Öyküler* ve *Sırça* yer alır. Güney Amerika'da öğrenim gören Gordimer'a, Harvard, Yale, Leuven ve Oxford üniversiteleri tarafından onur üyeliği verildi. 1991 yılında Gordimer, Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı. Aldığı öbür ödüller arasında James Tait Black'i Anma Ödülü, Booker Ödülü (birincilik ödülünü paylaştı) ve CNA Yazın Ödülü bulunuyor.

olursa olsun, hangi hükümet beni kabul ederdi? Bana bir şeyler sunan salt onlar oldu.

Ama bana söz verdikleri paranın yalnızca yarısını alabildim. Aradan geçen beş yıl sonunda geriye pek bir şey kalmadı, gelecek ay beş yıl olacak. O günden beri, arada sırada, bazı ufak tefek işler yaptım, insanlar odamın kirasını ödeyecek parayı nereden bulduğumu merak etmesin falan diye. At yarışlarında, bir iki kez de gece kulüplerinde çalıştım. İş bulma bürosuna kaydolmamı gerektirmeyecek yerlerde. Söz verdikleri gibi paranın tümünü alsaydım, ne mi yapacaktım? Kaçıp başka yerlere mi giderdim? Onların yaptığı gibi, bir başka ülkeye gittiğimi düşünüyorum da, bana verdikleri hiç kimsenin olmayan adla sınırda sordukları belgeleri çıkardığımı, yüzümü gösterdiğimi –

Ben konuşmuyorum.

Kimseyle ilişki kurmuyorum. Kadınlarla bile. Çalıştığım o yerlerde, birtakım işler yapmak için teklifler alıyordum, çalıntı malları taşımak, uyuşturucu satmak gibi : İnsanlar, istenen her şeyi yapmaya hazır olduğumun kokusunu her nasılsa hemen alıyorlar. Ama değilim! Ben burada, bu şehirde değilim. Bu şehir benim yüzümü hiç görmedi; gördüğü yalnızca, metro istasyonunun yanındaki ara sokağa açılan basamaklardan sıçrayarak çıkan bir adamın sırtı. Biliyorum, o işi yaptığın yere tekrar tekrar dönüp geldiğini söylerler. Ben oraya hiç gitmiyorum, o metro istasyonunun yakınından bile geçmiyorum. O basamaklara bir daha hiç dönmedim. Kadın arkamda çığlıklar atarken kayıplara karıştığımda, sonsuza kadar kayıplara karıştım.

Onu bir mezarlığa gömmeyeceklerini duyduğumda kulaklarıma inanamadım. Metro istasyonunun yakınındaki kilisenin önüne, küçük parkın bir köşesine gömdüler. Bir ana cadde üzerinde, sıradan görünümlü bir park onu gömdükleri yer; birkaç yaşlı ağaç yağmur yağdığında yapraklarından damlayan sularla mıcırlı patikaları ıslatıyor. Üzerine yazılar kazınmış bir taş ve alçak bir parmaklık var, hepsi o kadar. İnsanlar öğle tatillerinde geliyorlar, alışverişe çıktıklarında geliyorlar, o metro istasyonundan, o sinemadan çıkıp geliyorlar, mıcırların üstünde ağır adımlarla ilerliyor, gidip orada, onun olduğu yerde duruyorlar. Çiçekler koyuyorlar.

Oraya gittim. Gördüm. Uzak durmuyorum. Benim için başka bir yerden farkı yok. Ne zaman patikada gıcırtılarla ilerleyen adımları izleyerek oraya gitsem, çocukların bile ağladıklarını görüyorum; çiçeklerini koyuyorlar, bazen de, üzerlerinde şiir dizeleri gibi görünen satırlar bulunan kâğıtlar bırakıyorlar (ben bu dili iyi okuyamıyorum), görüyorum, araştırma hâlâ sürüyor; o yüz bulununcaya, o olmayan kişi arkasını dönünceye kadar da devam edecek. Bu da hiçbir zaman olmayacak. Herkes ne yapıyorsa, ben de artık onu yapıyorum. Güvende olmanın, tam anlamıyla güvende olmanın yolu bu. Bugün, buruşmuş yaprakları ve ıslak dikenleri lastikle sımsıkı sarılmış, ucuz bir demet kırmızı gül aldım ve gülleri oraya, alçak parmaklığın arkasına, üzerine yazılar kazınmış taşın önüne, benim adımın da onunla birlikte gömülü olduğu yere bıraktım. ❁

İngilizceden çeviren : Ayşe Deniz Hakyemez

"Geçmişi bilmeden yarına ulaşılmaz gibime geliyor."

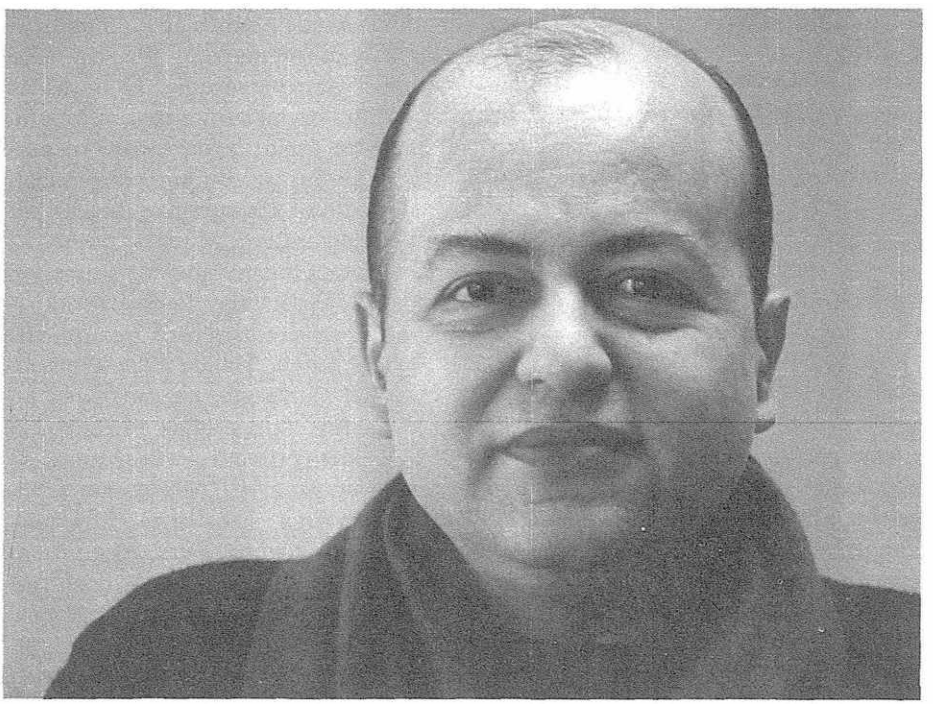

Fotoğraf : Senay Hazıncdaroğlu

Bugünün öyküsünü büyük ölçüde kendime uzak buluyorum. Yeni yazarlarımız geçmişin Türk yazarlarını okumuyorlar, önemsemiyorlar. Hepsi için değil sözüm; gelgelelim büyük çoğunluğu için. Kötü çevirilerden esintiler günümüz Türk hikâyesinin ciddi sorunu. Arada, çok duyarlı adlara da rastlanıyor, asıl onların önü açık. Özenti silinince ve Türkçe'ye önem verilince, hikâyemiz soluk alabilecek.

Konuşan : Feridun Andaç

Yazın dergilerinin sizin öyküye/yazıya yöneliminizde epeyce bir etkisi var. İlkten bu buluşmanın öncesinden söze başlayalım. Okuma belleğinin oluşmasının ilk izlerine dönelim.

– Okumak, yazmak istekleri bende bir arada gelişti diyebilirim. Çocukluk yılları bir başlangıçtır. Ailemden bazı büyüklerin 'anlattıkları' ve 'okudukları' masalların derin etkisi altında kalırdım. Öğle uykusuna yattığımda, yatırıldığımda dinlediğim bu masalları, uykuya dalar gibi yapar, için için, kendimce sürdürürdüm. Birçok masal kahramanı geçip giderdi gözümün önünden; onların bende 'yeni' bir yaşamaları olurdu... Sonra, okumayı söker sökmez, kısa masal kitapları, tek tük çocuk öyküleri okudum. Üçüncü sınıf *Okuma Kitabı*'mızda Reşat Nuri Güntekin'in bir öyküsü vardı; bu öyküye vuruldum. Bir de dedemin kitapçı dükkânı : Dedemin Altıyol'daki kitapevinde kitaplar raflarda hep yan yana durur, her biri gönlümü çelerdi. Ellilerin sonundaki o yıllarda, bu kitapevinden, Hüseyin Rahmi'nin *Meyhanede Hanımlar*, Halide Edib'in *Handan, Sinekli Bakkal* romanlarını – Hüseyin Rahmi'ninki uzunöyküdür – özellikle kapak illüstrasyonlarıyla hatırlıyorum. O kapak resimlerinden aldığım haz, o eserleri bir gün okuyabilme arzusuyla donatmıştır beni. Öyle sanıyorum ki ilk izler, ipuçları bunlardır... Şimdi eklemem gerekiyor : Ellilerin, hatta altmışların dünyasında orta halli İstanbul evlerinde 'kitap'ın yeri bugünkü gibi sönüp gitmemişti. Roman, hikâye, şiir okuma heyecanı hâlâ vardı. İnsanlar kitaplardan konuşurlardı. Mesela *Amber* romanının evden eve dolaştığını, yıllardan beri ününü koruduğunu, hanımları hep heyecanlandırdığını hatırlıyorum. Beyler, Yahya Kemal'den, hatta Fikret'ten, Namık Kemal'den, Abdülhak Hamit'ten dizeleri ezbere söylemeyi henüz 'güzel konuşma'nın bir gereği sayarlardı...

Bu ilk buluşma, etki, yazıya yöneliş nasıl oldu?

– İlk ne yazdım? Bu ne zaman, nasıl oldu? Değişik değişik anılar belirir. Her biri birbirini yalanlar, bütünler... Hayli başarısız, silik, 'şişman' bir öğrenciydim. Galiba dördüncü sınıftayken Atatürk'e ilişkin bir tahrir ödevi yazdık. Tuhaf bir kasılma içinde Atatürk'ün ölümünü anlatmaya çalıştığımı dün gibi gözümün önüne getirebiliyorum. Dolmabahçe Sarayı'nı, bayrakların yarıya çekilişini, insanların üzgün bekleyişlerini ve sonbaharı yazmıştım. Bu kompozisyondan 'pekiyi' aldım. Hayatımda galiba ilk kez pekiyi alıyordum. Mutlaka özendirici olmuştur. Ondan sonraki anımsayış, ortaokul, Galatasaray Lisesi hazırlık sınıfı : Bir yandan harıl harıl Yakup Kadri (*Hep O Şarkı*), Halide Edib (*Yolpalas Cinayeti*) okuyorum, bir yandan da bu romanların etkisi altında romancıklar, öykücükler yazmaya kalkışıyorum. O dönemler, yaz ayları, öğleden sonra, her gün Beyazıt'a Sahaflar'a gidiyorum. Geçmişten bugüne Türk edebiyatının verimlerini kitaplığım için devşiriyorum... Orta sonda berbat bir roman yazdım : *Karanlık Yüzlü Günün Aydınlığı.* Peride Celal'in *Gecenin Ucundaki Işık* romanının dehşet verici çalıntısıydı. Lisede Sait Faik okur okumaz (*"Mahalle Kahvesi"*), romanı bırakıp hikâyeler kalalar olmuştum.

Yazılıp yayımlanan ilk öykünüz, yanılmıyorsam, "Bir Keman" 1966 tarihini taşıyor (Yeni Ufuklar). Sizi öykü yazmaya yönelten neydi. Bunca okuma arasından 'yazı'ya öykü'yle başlamak nasıl bir buluşma, ivmeden doğdu?

– Az önce söylediğim gibi, gizli başlangıç 'roman'dır. Yayımlanan ilk yazımsa bir 'şiir'dir. Yine ortaokuldayken, gazetede bir ilan gözüme çarpmıştı, *Genç Şairler Antolojisi*'nin bilmem ka-

çıncı cildi için çağrı : Şiirinizi, fotoğrafınızı, bir de bilmem kaç lira (kuruş?) göndereceksiniz, antolojide yer alacaksınız. Şiir hiç yazmamıştım. İlandan sonra oturup yazdım. Çok şükür hiçbir dizesi kalmamış aklımda. Hayal meyal şöyle bir dize anımsıyorum : "*Salon köşelerinde sen ve ben*"... Nasıl bir şey olduğunu elbette tahmin edebilirsiniz. Fakat bu korkunç şey antolojide yayımlandı. Lisede Fransızca öğretmenim – artık Galatasaray'dan ayrılmış Atatürk Erkek Lisesi'ne geçmiştim – Vedat Günyol'du. Bu yüce insan kendi daracık olanaklarıyla unutulmaz "Yeni Ufuklar" dergisini çıkarıyordu. "Yeni Ufuklar"da fevkalade duygusal bir yazımı yayımladı : "Savaş Çiçekleri" ya da "Savaş Bunalımları". "Bi Keman" ondan sonradır. Yadırgamayın, "Bi Keman"ı hâlâ sever, benimserim. Hikâye yazma sebebine gelince, öyle sanıyorum ki, edebiyat dergilerinin o yıllardaki itkisi baş rol oynamıştır. Öğretmenim Günyol'un desteği, biraz sonra da "Yeni Dergi" ve Memet Fuat, biricik Memet Ağbi'miz... "Yeni Dergi"de öykülerimin basılmasından gurur duydum. *Dostlukların Son Günü* öyle, orada, imbikten geçe geçe bütünlenmiştir. Arada "Papirüs"ü ve Cemal Süreya'yı unuttuğum sanılmasın. Gerçi "Papirüs"te tek öyküm yayımlanmadı ama, Cemal Süreya beni inceleme yazılarına yönlendirdi, bir başka alanda çalışmalarımın hazırlayıcısı oldu.

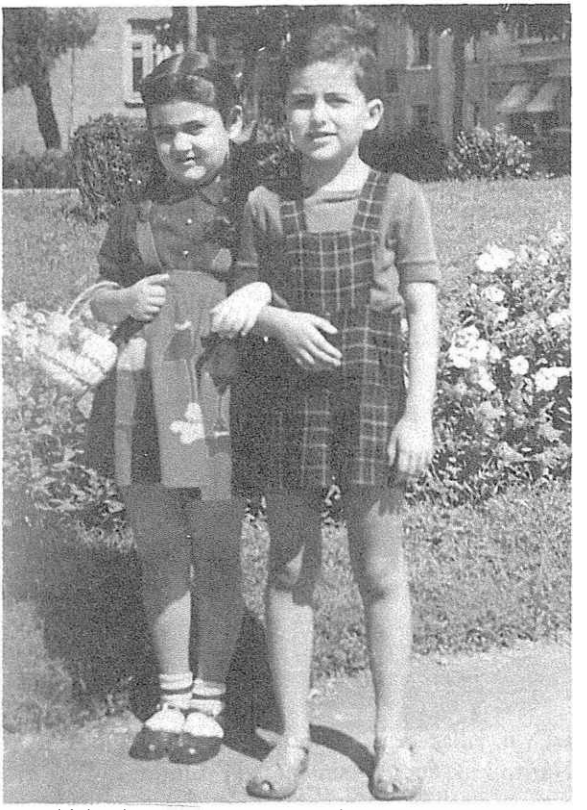

Çocukluk arkadaşı Lâmia Uz ile, Cihangir Parkı, 9 Eylül 1955

Ve ilk kitabınız Cumartesi Yalnızlığı'nı bin bir heyecanla, tutkuyla, sekiz öyküyü bir araya getirerek oluşturursunuz. Yazmak, yazılanları birilerine ulaştırmak çabası nasıl bir duygu yaşatıyordu o günlerde size?

– Hayatımın en mutlu günleriydi belki de. Büyük bir heyecan duyuyordum. Kitap çıktığında ve kitapevlerince geri çevrildiğinde bile bu heyecanı kaybetmedim. 1000 adet *Cumartesi Yalnızlığı* nice zamanlar "Yeni Ufuklar"ın, Çan Yayınları'nın yazıhanesinde durdu. Sonra eve taşıdım. Derken yıllar sonra, hele *Her Gece Bodrum* yayımlandıktan sonra, eski *Cumartesi Yalnızlığı*'nı yeni fiyat etiketleriyle piyasaya sunup kendi çapımda bir 'ticaret adamı' oluverdim... Fakat o heyecanlar, o coşkunluklar nasıl da dindi! Birer anı oldular. Tutku sürse

bile, renkler soldu. Başlangıçtaki ülkü dindi. Yazarlığın doğal bir sonucu mu bu, bilemiyorum. Öykünün, romanın, hele şiirin her geçen gün biraz daha itelenip kakalanıyor olmasına duyulmuş bir küskünlük, içte çağıldayan bir öfke mi yoksa?

Dilerseniz Cumartesi Yalnızlığı'ndan yola çıkalım. Sekiz öykü ile sunulan evren, öykünüzün bugününe dönük bazı ipuçlarını getiriyordu : yalnızlık, hüzün, sevgisizlik... Naif bir yan gözleniyor bu öykülerde. Ama önemli ipuçları var öykücü Selim İleri ve öyküsü için : "Asalak", "Hüzün Kahvesi", "Yürek Burkuntuları", "Türküsüz"... İlk çıkışlar bu anlamda önemlidir, yazarın gideceği yolu, yönü gösterir. Ne dersiniz?

– Evet, çok haklısınız. Bugün dönüp baktığımda, o otuz yıl öncesine döndüğümde, yazı evrenimin ilk adımlarını bir otuz yıl boyunca pekiştirmeye çalıştığımı doğrusu ben de alımlıyorum. "*Asalak*" o yıllar doya doya okuduğumuz Nâzım Hikmet'ten esinlenmedir. Onun şiirine, özellikle *Memleketimden İnsan Manzaraları*'na tutkundum. Nâzım Hitmet'in yaşamı da beni çok ilgilendirmişti; "Asalak"ı yazdım. Fakat dikkat edildiğinde, Nâzım Hikmet'in yaşantısından yola çıkmama karşın kendi 'ben'imi yazmışım. Bu çelişik durum beni düşündürtür. Yani dediğiniz gibi 'hüzün', 'sevgisizlik' ve 'yalnızlık'... *Cumartesi Yalnızlığı*'ndan sonra dergilere öyküler gönderdim. "Yordam" çıkıyordu; Hüseyin Cöntürk'le mektuplaştık. "Soyut" çıkıyordu, güzel bir edebiyat dergisiydi, Halil İbrahim Bahar yazılarıma ilgi gösterdi. "Yordam"da yarı öykü yarı deneme bir şeyler yayımlamıştım ve o zaman Güven Turan benim için çok önemli bir eleştiri yazdı : İnsanlarımın bilardo topları gibi birbirine hep teğet geçtiğini söylüyordu. İnsanlarım da birbirine hep teğet geçti galiba. Sonra, sizin sapladığınız "Türküsüz" : Lisedeki tarih öğretmenimin yaşamından esinlenmiştim. Bakın, tam otuz yıl sonra *Solmaz Hanım, Kimsesiz Okurlar İçin* adlı bir roman yazıyorum ve yine "Türküsüz"deki gibi 'evde kalmış' bir yaşlı kızı anlatıyorum, anlatmaya uğraşıyorum...

Pastırma Yazı, yeni bir duyarlık evreni getirir. Kendini kanıtlamaya ilk adım öyküleri de diyebiliriz bunlara. Çözülmenin, yozlaşmanın sancılarını duyumsatan bir iz gelir bu öykülerle. Yer yer ironi, hüzün... Bu pencereyi açalım biraz. Eskiye dönüş, geçmişin sırlarını açış, bireyin burgun/parçalanan dünyasına yolculuk... Bütüncül olarak baktığınızda, Pastırma Yazı için neler söyleyeceksiniz?

– Feridun Bey, itiraf edeyim ki, *Pastırma Yazı* benim yaradılışımın çirkin bir yönüne yer yer işaret eden bir kitabımdır. Çok gençtim, galiba fazla hırslıydım. Bu yüzden 'agresif', saldırganca tutumlar gösteriyordum. Bazı öykülerde bu çok belirgindir. *Pastırma Yazı*'ndan "Annemin Sardunyaları", "Kılıç Artıkları" öykülerimi severim, galiba hepsi o kadar... Bu kitapta bir de "Duyarlık"... Bu kitabı yazarken, o öyküleri yazarken çok çarpıcı edebiyat insanlarıyla dostluklar kurmaya çalışıyordum. Attilâ İlhan'a daha lisedeyken mektuplar yazardım. *Pastırma Yazı* yıllarında ise Kemal Tahir, Behçet Necatigil, Leylâ Erbil, Füruzan... Karmakarışık etkilenişler. Zaten yazdım bunları. Sözgelimi bir yandan Kemal Tahir'in 'yerlilik' savının etkisi altındaydım, bir yandan da Leylâ Erbil'in görkemli *Gecede* kitabını defalarca okurdum. *Gecede* bence Türk hikâyesininin başyapıtlarından biridir. Yalnız Kemal Tahir'in 'yerlilik' savını kim bilir ne kadar yanlış yorumlamış, özümseyememiş olmalıyım ki, *Pastırma Yazı* çıktıktan sonra, Doğan Hızlan'ın yönettiği "Yeni Edebiyat" dergisinde gayet biçimsiz bir konuşmam yayımlandı. Sevgili Hızlan aklı başında, incelikli sorular yöneltiyor, ben gayet küstahça

yanıtlıyordum. O konuşmada, bende hikâye yazma tutkusunun ilk yönlendiricisi Oktay Akbal'ı çekiştirmeye yeltendiğim, o günden sonra beni yıllarca üzmüş, anlamsız sözler vardır. Şimdi, sorunuz sayesinde hepsini geri alma fırsatı doğdu. Mesela çok sevdiğim "Yalnız Kadın" öyküsünün değerli yazarı Necati Cumalı için söylediklerim... Hepsi bir gençlik nöbeti...

Türkân Şoray ile.

Dostlukların Son Günü bir bileşimi içeriyor. Yine asal olan bireyin dünyasına yönelik saptayımlar, gözlem ve izlenimlerin yansıtılmasıdır. Ama bir açılım gözleniyor : bireyselle toplumsalın iç içe anlatımı... Giderek öyküye bir işlev üstlüyorsunuz! Ne dersiniz?

– *Dostlukların Son Günü* az buçuk sevdiğim kitabımdır. Artık orada kendi dünyama şöyle böyle ulaşıyormuşum gibi gelir. Bireyselle toplumsal bende o günden sonra iç içe sürdü. Yalnızlıklar, ama temelinde politik nedenlere bağlanabilecek yalnızlıklar. Çağdaş Avusturya edebiyatının seçkin yazarı Ingeborg Bachmann'ın 'faşizm iki insan arasında başlar' anlamındaki söylemi beni her zaman etkiliyor. Gerçi *Dostlukların Son Günü*'nde bunca uç noktaya yöneliş yoktur. Her şey 'çocukluk dünyası'nın izdüşümleri çerçevesindedir. Ama toplumsal panoramaya açılma isteği söz konusudur. 12 Mart döneminin bireyde yarattığı tedirginlik satır aralarında sanırım duyumsanabilir.

Öykü dünyanızın ilkten biçimlenmesinde Orhan Kemal'in, Sabahattin Ali'nin, Sait Faik'in etkilerinden söz edersiniz. Bu buluşma ve etkilenmelere uzanalım, dilersiniz?

– Önce Oktay Akbal. Oktay Akbal'ın öyküleri, hele Yeditepe Yayınları, Yenilik Yayınevi'nde çıkmış eserleri başucu kitaplarımdı. O sıralar Orhan Kemal okumaya başladım : *Dünyada Harp Vardı, Sarhoşlar,* eşsiz "Çikolata"... Ve Orhan Kemal'in romanları, hepsi... Bakın, bence Orhan Kemal'in izini süren genç romancı yok bugün. Hikâyeci de yok. Oysa Orhan Kemal dünyası zamanın çalkantılarıyla büsbütün trajikleşti, yazılmayı bekliyor, bugünkü çehresinin saptanmasını bekliyor. Bugün de *Devlet Kuşu* yaşanıyor.

Ama romanı ne yazık ki yazılmıyor... Sait Faik ve Sabahattin Ali için şimdiye dek pek çok yazı yazdım, bundan sonra da okurların başını ağrıtmak pahasına yazmak isterim : İki dev. Günün birinde onları yeniden okuyacak titiz okurlar ve ilk kez okuyup hayran olacak genç okurlar yine belirecek. Bugün günlük modalarla yetiniliyor ama, Sait Faik de, Sabahattin Ali de, Ümran Nazif de, Samet Ağaoğlu da birer hazine olarak varlıklarını gizli gizli sürdürüyorlar. Anamadığım daha nice ad...

Kısa bir soluk alış sorunu olsun bu da, bir öykünün tasarlanışı, kuruluşu nasıl başlar, sonra yazıya nasıl dönüşür, siz de?

– Öykü bende birdenbire billurlaşır. Birdenbire sözcüklerini fısıldar. Bir hummaya yakalanmışçasına yazmaya otururum. İlle bir defada yazmaya çabalarım 'kısa öykü'yü. Belki bu yüzden inanılmaz derecede yorucu geliyor öykü yazmak. Hemen hiçbir plan çıkarmam, tasarlamam, kurmam. Her şey o billurlaşma nöbeti içine sığsın isterim... İşte Sait Faik etkisi! Zaten onun bulanıklık içindeki son öykülerine oldum bittim âşığımdır.

Bir Denizin Eteklerinde, Son Yaz Akşamı öykücülüğünüzde yoğunlaşma, ustalaşma dönemi ürünlerini getiriyor. Bir dönüşme söz konusu : Hem üslupta, hem de izleklerde! Ne dersiniz?

– *Bir Denizin Eteklerinde* galiba en sevdiğim çalışmalarımdan biri. İnsan kendi kitaplarını her zaman sevemiyor. Bazen onları açıp yeniden okumak bir kâbus olabilir. Oysa *Bir Denizin Eteklerinde* öyle değil. Orada yazmaktan mutluluk duyduğum öyküler var. Bence o, benim gençlik sonu hikâyelerimdir. Orada tutturmaya çalıştığım çizgiye, kim bilir, günün birinde tekrar dönmek isteyebilirim. *Son Yaz Akşamı,* ilk 'uzunöykü'mü içeriyor. Kitaba adını veren bu uzunöyküyü, yıllar önce, mayıs ve haziran günleri, hele sabah, derin bir mutluluk... haz duyarak yazmıştım. Şişli'de bir çatı katına yeni taşınmıştım o sıralar. Çok geniş bir terasın ortasındaydı bu çatı katı. Damları, kiremitleri, bol bol televizyon antenlerini, güvercinleri ve gökyüzünü görürdüm. Güneş içinde kalırdım. Ve o uzunöykü de bir bakıma 'veda ediş', 'ayrılık' öyküsüydü. Şimdi bunları anımsıyorum. O sabahlara dönmek isteği duyuyorum. Yeni bir evde, adeta gizlice, bir gizleniş içinde, herkesten uzak, iletişimlerim kopup gitmiş, ama huzur içinde yazıyordum...

Toplumda sürekli tedirgin olan, yalnız, yer yer sıradışı, hüzünlü, sevgi arayışında, sevgisizliği ve benliğinde çatışmaları yaşayan 'insan'ı yazdınız. İnsan ilişkilerinin içselleşen yanları öykülerinizin belirgin izleklerini oluşturdu. "...Bireysellikten hiçbir zaman ürkmedim", diyorsunuz. Evet, bu çizginin sizi ulaştırdığı noktalar üzerinde duralım...

– Bireysellikten korkmadım. Dahası, bireyselliğin gerekliliğine inandım. Özellikle *Cehennem Kraliçesi*'nin yayımlandığı yıllarda, yazarlığıma yönelik hayli iğneleyici – ama bence gülünç – yazılar yazıldı; küçükburjuva yazarı olduğum, 'gerici bir edebiyatın' izini sürdüğüm söylendi. Bunları yazan arkadaşlar bugün neredeler, ne düşünüyorlar, yaşamı nasıl algılıyorlar, bilmiyorum.

Peki, öykü, bireyin görülemeyen/dile getirilemeyen dünyasına doğru bir açılımdır diyebilir miyiz?

– Çehov'dan, Katherine Mansfield'den yola çıkarsak elbette öyle. Hikâyenin şiire çok yakın olduğu söylenir. Gerçi ben romanın, denemenin de ve tiyatronun da hep şiirin ölçütlerine güvenmesini dilerim. Ama hikâye hakikaten şiire kardeştir. Şimdi aklıma Sait Faik'in "Projektörcü" hikâyesi geliyor. Bir şey anlatılmaz. Bir şey anlatılmaz gibidir. Ama her şey anlatılmış, duyumsanmış, duyumsatılmıştır. Dile getirile-

meyen dile getirilmiştir. Gelgelelim bu tarz öyküler günümüzün okurlarına eskisi kadar ses yöneltemiyor. Bir özel okulda, Dialog'ta ders veriyorum. Genç arkadaşların oluşturduğu bir sınıfta, geçenlerde, "Haritada Bir Nokta"yı okuduk. Benim o kadar çok sevdiğim bu öykü, gençlerde yankı bulamadı. O zaman, acaba neden böyle oluyor, diye düşündüm. Yetişen kuşaklara hikâye sanatı yeterince tanıtılamıyor, özümsetilemiyor. Mesela, ne okuyorsunuz diye soruyorum, hep günün modası gazeteci-yazar adlarıyla karşılaşıyorum. Kimse hikâye okumuyor, hele asıl ustalar galiba hiç okunmuyor. Öyle olunca, koskoca bir edebiyat, diri diri toprağa gömülmek mi isteniyor dile kaygılanıyorum.

Burada, üslupçu yanınıza gelmek istiyorum. Bu zamanla oluşuyor, diyebilir miyiz?

– Üslupçu denebilecek bir özelliğim varsa, dediğiniz gibi, yıllara, zamana, okumalara borçluyum. Benim çok sevdiğim Ziya Osman Saba'nın, Abdülhak Şinasi Hisar'ın, Tanpınar'ın handiyse ezbere bildiğim satırları bilmem bu üslupta ne etkiler bırakmıştır... Nahit Sırrı'yı, hatta Mithat Cemal Kuntay'ın *Üç İstanbul*'unu, bambaşka bir düzlemde Halikarnas Balıkçısı'nı, kim bilir daha kimleri anmam gerek. Sonra usta işi çevirileri de unutmamalıyım. Öyle sanıyorum ki, üslup önünde sonunda bir 'okumalar sentezi'dir. Birçok okumadan sonra 'kişisel'e belki ulaşılabiliyor.

"Küçük hikâye bana çok bir şey anlatmıyor. Hikayenin romandan ayrılan bir yanı konunun her an, yazarca, dönülüp bakılabilecek kolaylıkta yerleştirilmiş olmasıdır," diyorsunuz. Oysa, roman ve öykülerinizdeki temel ayrım bu karşılaştırmayı aşan bir düzeydedir. O günden bugüne, bu anlamda, sizde değişen ne oldu?

– Bu 'tuhaf' sözü söylemişimdir. Demin de belirttim Feridun Bey, pek çok abuk sabuk yazım çizim var. Onları nasıl ayıklayacağım?! Acaba ne demek istemiştim? Bugün 'konu'nun çok da önemli olmadığını düşünüyorum bir

Senay Haznedaroğlu, Hicri Haznedaroğlu, Raşit Çavaş ile, 1996 yazı.

defa. İkincisi, küçük, kısa hikâyenin ne kadar zengin bir edebiyat verimi olduğunu herhalde algılamış olmalıyım.

Birçok türde yazıyorsunuz, öykü, roman, deneme, anı, inceleme, senaryo... Yazın uğraşısında (bilebildiğimce) ayrımlardan yana değilsiniz. Adeta, 'bir edebiyatçı her türde yazabilmeli' dercesine bir üretkenlik içindesiniz. Yazın ve kültür dünyamızın tanıklığını, değerlendirmesini içeriyor bunların birçoğu. Öykü ve roman arasındaki ilintiden; sizde buluşan, ayrışan, örtüşen yanlarından söz edelim biraz.

– Bir edebiyat adamı her türde yazmalı, diyemem. Ama yazanlar var, her türde başarılı olmuşlar. Şair Necati Cumalı'nın çok güzel şiirleri var, hikâyeci Cumalı'nın çok güzel öyküleri var; Cumalı'nın *Derya Gülü* çok sevdiğim bir tiyatro oyunudur... Ya da, şair-hikâyeci-tiyatro yazarı-denemeci Sabahattin Kudret Aksal... Ama yalnızca şiir yazmış, şiir üzerine çok seyrek yazmış, başka bir şey yazmamış Edip Cansever'e de tutkunum... Bana gelince, biraz da yaşamın akışı içinde değişik türlere yöneldim. İlk dönemler öykü ve roman dışında bir şey düşünmüyordum. Ama söylediğim gibi bazı yönlendirmeler beni eleştiriye, denemeye itti. Hemen belirteyim : Bugün eleştiri yazmak istemem. Eleştiri çok zor bir yazı türü; büyük sorumluluk yüklüyor. Yazınsal incelemeleri bazı çok sevdiğim ya da önemsediğim eserler için yazdım. Belki bir gün *Mai ve Siyah* üzerine de yazacağım, belki Sait Faik'in son hikâyeleri üzerine de yazmak isteğim dinmeyecek. "Milliyet" gazetesinde yıllarca köşe yazıları yazdım. O dönemde 'sanat-kültür' sayfasına Ahmet Oktay yön veriyordu. Bu yazılar biraz da Ahmet Oktay'ın önerisiyle yazıldı. Sonra dostum Ahmet Oktay emekli oldu, ben de kapının önüne kondum. Tabii benim kapının önüne konuluşum Ahmet Altan'ınki gibi çalkantılı olmadı. Belki kimsenin dikkatini çekmedi. Birkaç yıl aradan sonra, sevgili Handan Şenköken'in önerisiyle "Cumhuriyet"te yazmaya başladım. "Cumhuriyet" gazetesinde özgürlükçü bir hava içinde, 'istediğimi' yazmaktan kıvanç duyuyorum. "Cumhuriyet"te 'eski edebiyatımızı' çok şükür hâlâ sevenler var. Günün modalarıyla yetinemeyeceğimizi gönül rahatlığıyla yazabiliyorum. Şuraya bağlayacağım : Bazı yazılar, bazı türlerde yazmalar çoğu kez yaşamın itkisiyle oluyor. Örnekse, senaryo da öyle : 1971'di galiba, Kemal Tahir'in evinde Halit Refiğ'le tanışmıştım, genç yazarlara sinemamızın ihtiyaç duyduğunu söyledi ve birlikte bir senaryo yazmaya giriştik. Fakat bugün, çok büyük bir istek duymuyorum senaryo yazma konusunda. *Asker Mektubu* diye bir tasarım var, yıllardır geveleyip dururum, belki bir tek onu yazmak isterim senaryo olarak. Her neyse, sinema maceram bazı hüsranları da içeriyor...

"Edebiyata olan bağlılığımı popüler romanlara borçluyum," diyorsunuz. Bunların sizdeki kazanımları neler oldu?

– Her şeyden önce okuma sevgisi. Sonra yine okuma sevgisi, okuma tutkusu. Kırk yıla yakın bir zaman geçmiş olmalı, "Hürriyet" gazetesinde Muazzez Tahsin Berkand'ın *Yılların Ardından* romanının tefrikasını gün be gün okumuştum. Popüler romancılarımızla tanışmam böyle başladı. Muazzez Tahsin'den 'alafranga aşk'ı, Kerime Nadir'den 'alaturka aşk'ı, Esat Mahmut'tan 'şehvetli aşk'ı öğrendim. Belki hiçbiri sosyolojiye açılamamıştı ama, her biri, toplumumuzun gönül tarihine ilişkin içten birer ifadeydi. Bakın, bugün, Orhan Kemal romanının izinde yürüyenler çıkmadığı gibi, popüler sevda romanları da yazılmıyor. Biliyorsunuz, herkes fevkalade entelektüel. Herkes doğuştan Borges. Bunun sonucu olarak da yeni yeni edebiyatseverler yetişmiyor. Keri-

me Nadir, daha öncelinde Burhan Cahit, bu soy romancılarımız kim bilir ne çok okur yetiştirdiler, kim bilir ne çok Dostoyevski, Tolstoy okuttular. Onları minnetle, rahmetle anacağımıza edebiyat dışı saymayı yeğliyoruz. Sonra, 1930'lardan 1960'lara dergilerin, gazetelerin yayımladıkları popüler edebiyat verimi öyküler vardır ki, herhalde inanılmaz bir sayıya ulaşır, bu öyküler hiç değilse okurlara öykü diye bir yazı türünün varlığını öğretmişlerdir; hiç küçümsemeyelim... Bir de bir büyük usta söz konusu : Refik Halid Karay. Sürgün dönüşü yazdıklarında geniş edebiyat bilgisinden de yararlanarak popüler edebiyat tarzına bile isteye açılan Refik Halid, harikulade bir anlatımla, zevkli bir Türkçe'yle çok lezzetli romanlar yazmıştır. Örnekse *Nilgün. Nilgün* devrinde o kadar sevilmiş, popüler olmuş ki, yeni doğan kız çocuklarına bol bol Nilgün adı takılmış. Az okunacak kitaplar edebiyata taze kan salar; yani başlarında, çok okunacak kitaplar da az okunacak kitaplara okur sağlar... Refik Halid'in *Bugünün Saraylısı, Sonuncu Kadeh, Bu Bizim Hayatımız* gibi çok sevimli romanları, iddia ediyorum, bugün de 'roman okurları' oluşturacaktır. Bana diyorlar ki, falancanın romanını çok övdüler, aldım, iki yüz sayfa okudum, hiçbir şey anlamadım, yarıda bıraktım... Ben de diyorum ki, neden Refik Halid okumuyorsunuz, neden *Dişi Örümcek*'i okumuyorsunuz?.. Okusa, o gerilim, serüven duygusu içinde esriyip gidecek... Ama modası yok, hatta biraz 'ucuz' bulunuyor... Oysa, okusa, anadilinin en güzel verimlerinden biriyle karşılaşacak. Hiç olmazsa, Türkçeyi tadacak! Tabii ancak eski basımları edinirse tadacak, çünkü yeni basımlarda Refik Halid'i bile günümüzün 'dar' Türkçesine hapsetmişiz...

Öyküde bir geri çekilme döneminiz oldu. Tutkuyla yazdığınız öykülerin sonrasında başka kararlara yönelmeniz bir şeyleri alıp götürüyor muydu yoksa?

– *Her Gece Bodrum*'dan sonra 'roman yazmak' isteği bir dönem çok ağır bastı. Bunda öyle sanıyorum ki, Bilgi Yayınevi'nin o zamanki editörü Attilâ İlhan'ın etkisi olmuştur. Nasıl, "Yeni Dergi" yıllarında, Memet Fuat'ın itkisiyle öyküler yazdıysam, Attilâ Bey'in yol açışıyla da *Ölüm İlişkileri*'ni, *Cehennem Kraliçesi*'ni yazdım. Galiba hep yazmak isteğiydi asıl ağır basan. Ama öyküden hiçbir zaman kopmadım. Sonra bir dönem geldi, öykümüzün geldiği noktayı kendime çok yabancı buldum. Belki bu da seyrek yazmama yol açtı.

"Kırgınlık ve tiksinti"den söz ediyordunuz yine bir söyleşide. Uzun süre öyküler yayımlamama... Bu, bir tavır mıydı? Kopuş, küskünlük mü?

– Doğrusu büyük bir tiksinti duyuyorum. Kırgınlık önemli değil. Ama bugünkü halimize bakınca tiksinti duyuyorum. Özellikle ölmüş edebiyat adamlarımızı bunca unutturan, apaçık bilinçli bir yöntemle unutturan bugünkü zavallı edebiyat ortamından tiksiniyorum. Tabii, 'edebiyat ortamı' demek gerekir. İşte nasıl adlandırırsanız... Dünün yazarlarını, hatta yaşayan ustaları anmamak, onları genç kuşaklara kazandırmamak kime ne kazandırabilir?! Bu nasıl bir nankörlüktür?! Sonra günün modaları içinde yer almanız için de birtakım oyunlara baş vurmanız gerekiyor. Uzakta durmaksa bir gönül açıklığı, iç huzuru.

Öykü ve roman ilişkisine dönmek istiyorum. "Bir insanın hem iyi roman, hem de iyi hikâye yazabileceğine inanıyorum," diyorsunuz. Bu, bence pek güç! Biri diğerinin önünü kapamıştır sürekli... Bir de şu yan var; öykü, hep romana geçiş/basamak olarak algılanmış. Ne dersiniz?

– Hikâyenin romana geçiş için basamak olması düşüncesi 70'li yıllarda mo-

daydı. Mesela, öğretmenim Rauf Mutluay'ın öyle yazılarını hatırlarım. Rauf Mutluay büyük bir roman sevdalısıydı. Hikâyenin daha bir 'oda müziği' olduğuna inanırdı. Hatta 'soluksuz' kaldığına inanırdı. Hiçbir zaman bu düşüncede olmadım. Ama değerli öğretmenimin o roman sevdasına bugün de hayranlık duyuyorum. Bir gün, Tarık Dursun K.'nın *Denizin Kanı* romanıyla sınıfa girmişti. Bize, deniz tasvirleriyle yüklü güzel bir bölümü coşkuyla okudu. *Denizin Kanı* o günlerde alıma sunulmuştu. Öğle tatilinde Beyoğlu'na çıkıp romanı aldım. Bir edebiyat öğretmeninin genç bir insana şu sevgiyi aşılaması bence çok önemli... Öykünün romanın önünü, romanın da öykünün önünü kapadığına gelince, buna da inanmak istemem. Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* romanını çok severim, "Hanende Melek" öyküsünü de çok severim. Oktay Rifat büyük bir şairdi, *Bir Kadının Penceresinden* de çok güzel bir romanı. *Aşk-ı Memnu* da ustaca, "Ferhunde Kalfa" da. Selçuk Baran'ın *Bozkır Çiçekleri* çok içli bir romandır, "Konuk Odaları" ya da "Arjantin Tangoları" öyküleri ustaca değil midir? Öyle sanıyorum ki, türü duyumsamak bu konuda yaratıcı yazarın ölçütüdür. Yalnız şu oluyor : Gitgide bir türde daha seyrek yazıyorsunuz. Yani bende öyle oldu.

Öykünün bizdeki kaynaklarına dönelim. Burada sizi ne, ne ölçüde ilgilendirdi, etkiledi?

– Bugün dönüp baktığımda, en eski kaynaklardan bir şeyler edinmeyi isteyip başaramamış olduğumu söyleyebilirim. Bir dönemdi : Yerlilik, meddah hikâyesi, Karagöz, şu bu, bunlar sık konuşulurdu. O havanın içinde ben de bir şeyler ileri sürmüş olabilirim. Bugünse Türk hikâyesinin bir koldan Ahmet Mithat Efendi-Hüseyin Rahmi Gürpınar, bir koldan da Samipaşazade Sezai-Halid Ziya Uşaklıgil'le kaynak oluşturduğunu düşünüyorum. Bu kaynaklar beni dün de ilgilendirdi, bugün de ilgilendiriyor, Sezai-Halid Ziya çizgisinden sanırım daha fazla etkilendim. Ama hemen ekleyeyim, Hüseyin Rahmi'den çok şey öğrendim. Belki hikâyeci Hüseyin Rahmi'den değil, ama romancı Hüseyin Rahmi'den...

Yeni öykümüzün "yüzde yüz yerli" olması düşüncenize gelmek istiyorum. Önce "yerlilik" üzerinde duralım.

– Şimdi geçenlerde, *Tezer Özlü'ye Armağan* kitabında Fatih Özgüven'in bir yazısını okudum. Fatih Özgüven 'yerli', 'yerlilik' demiyor da, 'buralı', 'buralılık' diyor ve hem Tezer Özlü'nün, hem de Bilge Karasu'nun ne kadar 'buralı' olduklarını söylüyor. Çok hoşuma gitti bu yazı. Işık tuttu bana. Bu, "yüzde yüz yerli"lik savını nerelerde ileri sürdüysem, herhalde yine bilgiçlikler taslıyordum. Ne var ki, şunu hâlâ ileri sürmek isterim : Bilge Karasu 'kendi'dir ve 'edebiyatımızın' yazarıdır. Buralıdır, öykünmeci değildir, moda uzantısı asla değildir. Sevim Burak 'modern'dir, alabildiğine 'yerli'dir. Sevim Burak'ın *Yanık Saray*'ı özgün bir hikâyeciyi yansıtır. Sevim Burak, bir yandan da, yaşadığı toplumun yansımasıdır. Yerlilikten bunu anlamaya çalışıyorum galiba.

Yerellik, yöresellik üzerine neler söyleyeceksiniz?

– Evet, yerellik, yöresellik... Hikâyede, tiyatroda, romanda köylü ağzının taklit edilmesi tüylerimi diken diken ediyor. Ama yerellik, yöresellik herhalde bu değil. Fakat demin söylediklerimi de geri alıyorum ve yazarı özgür bırakalım diyorum : İsteyen yerel kalsın, isteyen bütünüyle 'uçup' gitsin, yeter ki 'güzelliği' okuyalım. Sevim Burak'ı da çok severek okudum, Kemal Bilbaşar'ı da...

"Yazarın en büyük kaynağı" olarak belirttiğiniz "yaşantı", "birikim", "geçmiş" öykülerinizin en belirleyici yanını

oluşturuyor. Bu oluşma duraklarına kısaca değinebilir misiniz?

– Dediğiniz, saptadığınız gibi, kendimi anlatmaya çalışmışım herhalde. Kendimden yola çıkmışım. Yoksa yaratıcı yazarın çok başka kaynakları da olabilir. 'Yaşantı' bende ilk büyük yazma dürtüsüydü. Söyleşimiz sırasında söz ettiğim gibi, *Cumartesi Yalnızlığı*'nı oluşturan ilk öykülerimde 'yaşantı'ların etkisi uçsuz bucaksızdır. Örnekse, "*Hüzün Kahvesi*" bir lise arkadaşımın bana anlattıklarıydı. Bu arkadaşla yaz boyunca mektuplaşmıştık. Öyküde onun cümleleri bile vardır. Yaşantılar sonraları da çekici geldi bana. Derken kendi yaşantılarıma dönüp baktım : *Dostlukların Son Günü* handiyse bütünüyle böylesi bir kaynağın verimidir. 'Birikim'le herhalde 'okuma birikimi'ni söylemek istemiş olmalıyım. Çünkü ben aslında 'okuma delisi' bir yazarım. Yazdıklarımın asıl ve tek kaynağı, bugün çok açık seçik ayırt edebiliyorum ki, okumalarımdır. Okudukça kendimi buldum. Şimdi de güzel bir eseri okurken yazmak arzusuyla çıldırırım. O 'geçmiş' sözü de, ille 'bugün'ü yazmak gerekir düşüncesine bir tepki olmalı. Doğrusu 'geçmiş' beni her zaman ilgilendirdi. Geçmişi bilmeden yarına ulaşılmaz gibime geliyor. Bugün 'geçmiş' hemen hiç bilinmiyor. Yakın geçmiş bilinmiyor : Adnan Menderes-Ayhan Aydan diyorsunuz, boş boş bakıyorlar. *Cemil Şevket Bey, Aynalı Dolaba İki El Revolver*'de o aşk hikâyesinden söz açtım. O büyük aşk dramından. Geçmişe yönelik bu göndermeleri 'gelecek' için tasarladım. Ama göndermeler geçmişi bilmemekten dolayı ne ölçüde geleceğe açılabilecek, kestiremiyorum.

Öykü coğrafyamızda hızla gezinen, izleyen, okuyan, değerlendiren, aktaran bunları da sürekli yazan birisiniz. Bugünün öyküsü üzerine kısaca gözlemlerinizi öğrenmek istiyorum.

– Bugünün öyküsünü büyük ölçüde kendime uzak buluyorum. Yeni yazarlarımız geçmişin Türk yazarlarını okumuyorlar, önemsemiyorlar. Hepsi için değil sözüm; gelgelelim büyük çoğunluğu için. Kötü çevirilerden esintiler günümüz Türk hikâyesinin ciddi sorunu. Arada, çok duyarlı adlara da rastlanıyor, asıl onların önü açık. Özenti silinince ve Türkçeye önem verilince, hikâyemiz soluk alabilecek.

Sözü yine dergilerde bağlayalım dilerseniz, "Yeni Ufuklar", "Papirüs", "Yeni Dergi"den söz ederken, "Dergileri çok severdim. Dergiler benim için edebiyatın atardamarıydı ve o günün özbe öz edebiyat dergileri, bende, dergiciliğimizin son yüz aklarıdır," diyorsunuz. Bugünün öykücüsünün böyle bir şansı var mı, ne dersiniz? Ya engelleri?

– Feridun Bey, o dergileri çok sevdim ben. Onlarla yetiştim. Aybaşlarını iple çekerdik, bizim kuşak öyleydi, sevgili Hulki Aktunç'la Cağaloğlu'nda buluşurduk, Hulki Kadıköyü'nden gelirdi, ben Teşvikiye'den. Dergiler alınır, Beyazıt'ta çınar altında oturulur, Edip Cansever, Turgut Uyar şiirleri okunurdu. O günleri hep özlüyorum. Bugünün hikâyecileri için en büyük şans, "Adam Öykü" dergisi. Hiç olmazsa bütünüyle öyküye açık. Doğrusu Semih Gümüş de yeni, genç hikâyecilere olanak tanımak konusunda hiç de cimri değil. Yeni hikâyecilerin önündeki engele gelince, edebiyat ortamının sönüklüğü, sanırım heves ve gönül kırıcı. Siyaset adı altında çapulculuğun bir numaraya çıkarıldığı ülkemizde, tek kurtarıcı 'sanat' ayaklar altında çiğneniyor. Yeni yazarlar bu olgu karşısında umutsuzluğa kapılabilirler. Ama yazmak bir çıdam işidir, kartvizitsizlik işidir, kötülüğün yenileceğine güvenmek işidir... ❋

SAFFET ÖZCAN

Pijama

MEMUR emeklisi Süleyman Bey, kahvaltıdan sonra gazetesini alıp oturma odasına çekildi. Öteki günler gibi bir gün daha başlamıştı. Önünde, yapılacak önemli hiçbir işi yoktu. Öğleye kadar gazete okumaydı, bulmacasını çözmeydi, televizyon izlemeydi, karısının ayağına dolanıp işlerini karıştırarak kızdırmaya çalışmaydı demekle geçecekti. Öğle yemeğini yedikten sonra, sanki işe gidiyormuş gibi, iki dirhem bir çekirdek giyinerek sokağa çıkacak, havanın durumuna göre, şehirde, bedenini yormadan küçük, tatlı bir yürüyüş yapacaktı. Yürüyüşün ardından varıp kahveye oturacaktı. Kahvede yeni yeni tanıdığı üç beş kişiyle kâğıt, okey, tavla oyunları oynayacaktı. Oyun aralarında spordan, politikadan, şehri zehirleyen kirli havadan, keseyi yakan çarşı pazardan, eğitimden, sağlıktan, hasılı yaşamı çirkinleştirip güçleştiren her şeyden konuşarak, konuşa konuşa, bir gün sonra yine ağza alıp bayat sakız gibi uzata uzata çiğnemek için yerine koyarak günü öldürecekti. Akşam da tanıdıklarından birine mi giderler, tanıdıklarından birileri onlara mı gelir, gelir de aynı sakızı bir daha mı çiğnerler, yoksa karısıyla ikiciği, koca evin içinde yapayalnız, televizyonun karşısına uzanıp kendi kabuklarına çekilerek uyuyup kalırlar mı orasını Allah bilecekti.

Sırtını yastıkla besleyip divana uzandı. Gözlüğünü taktı. Alıştığı düzende, Arapça okur gibi, en sondaki spor sayfasından girerek gazeteye daldı. İlgisini çeken haberleri, köşe yazılarını ince ince süzerek öne doğru yürüdü. Orta sayfalardayken üzerine tatlı bir ağırlık çöktü. Beyni uyuştu, kasları gevşedi, gazete parmaklarının arasından kaydı, gözleri bayıldı, gözkapakları indi, başı yana devrildi, uyudu. Uykusu, gazete yazısıyla ya da televizyon ninnisiyle beslenmediği için birkaç dakika ancak sürdü. Sonra bitiverdi. O da uyandı. Kaldığı yerden gazeteyi okumayı sürdürdü. Ön sayfaya geldi. Orayı da kısaca gözden geçirip bitirdi. Şimdi sıra bulmacadaydı. Yalnızca dizlerini toplamakla yetinerek, yattığı yerden onu da doldurmaya girişti. Önce soldan sağa giderek, sonra yukarıdan aşağıya inerek bilebildiklerini yazdı. Bilemediklerini atladı. Ancak yukarıdan aşağıya yedinci sıranın ikinci boşluğuna gelince takılıp kaldı. Altı harfli bir gece giysisi soruluyordu. Beşinci harfi de çıkmıştı : M. Düşündü düşündü, belleğini altüst etti bulamadı. Her akşam giyip sabah çıkardığı, şu anda da hâlâ üzerinde taşıdığı giysiydi bu. Gözleriyle görüyor, elleriyle dokunuyordu. Fakat adını bir türlü anımsayamıyordu. Şaşıp kaldı. Gelir geçer bir haldir diye üzerinde durmak istemedi. Bir iki kere onu atlayıp ötekilerle uğraşacak olduysa da yapamadı. Aklı hep

ona dönüp gitti. Canı sıkıldı. "Allah Allah, belleğime bir hal oldu, bildiğim şeyi unuttum!" diye düşündü. "Ne oluyor? Beynim mi sulanmaya başladı? Yaşlılık bunamasına mı tutuluyorum?" diye kendi kendine sordu. Son zamanlarda ikidir oluyordu bu. İlkine birkaç ay önce uğramıştı. Bir gün, İzmir'in bir ilçesinde, bir bankada görevli damadını, İzmir'in içine aldırabilmek için, tanıdığının tanıdığı hatırlı birine telefon açmıştı. Durumu anlatmıştı. Adam da he demişti. Not almak için damadının adını soyadını, bankasını sormuştu. Ne olduysa işte o anda olmuş, Süleyman Bey'in belleği boşalıvermişti. Ne damadının adını soyadını, ne de bankasını anımsayabilmişti. Bocalamış, adamdan özür dilemiş, daha sonra bildiririm deyip telefonu kapatmıştı. Telefonun başında bir süre kaskatı oturup kalmış, belleği açılıncaya kadar ecel terleri dökmüştü. Başından geçen bu tuhaf olayı, dilini tutamayıp anlattığında, işin alayında olan arkadaşları, "Adam o anda, siz kimsiniz deseydi ne yapacaktın? Kendi adını anımsayabilecek miydin?" demişler ve gülüşmüşlerdi. Anladığı kadarıyla yaşlılık belirtileriydi bunlar. Yaşı pek öyle yaşlı sayılacak kadar ileri, bedeni de çökkün değildi henüz. Fakat ufak ufak başlıyordu işte. Yarın buna şeker, tansiyon, kalp gibi rahatsızlıklar da eklenir, yaşlılık hızla ilerlerdi. Bir gün, bir de bakmışsın bir daha kalkmamak üzere yataktasın. Belki yatağa düşmeye bile zamanın olmaz. Beklenmedik bir anda, beklenmedik bir yerde, sevdiklerinle helalleşmeden son nefesini verir, birdenbire, bir varmış, bir yokmuş olursun. Olmayacak şeyler değildi bunlar. Benzerleri çevresinde her gün yaşanıyordu. O da görüyor, duyuyordu. Ecel ona ayrıcalık tanıyacak değildi ya! Şimdiden nasıl bir son hazırlamıştı da, kim bilir ne zaman, nerede başına getirecekti Allah bilir! Bunları düşününce morali bozuldu. Hay şu bulmacayı çözmez olaydı! Basit bir bulmaca, bulmacada küçücük bir sözcük onu alıp nerelere götürmüştü! Götürdüğü yetmiyormuş gibi, kendini gizliyor, aklına eziyet ediyordu hâlâ. Öfkeyle gazeteyi yere çarpıveresi geldi. Ancak çarpıverince rahatlayabileceğini bilse hiç durmayacak, çiğneyecek, yırtacak, parçalayacaktı. Öyle görünüyordu ki, o bulmacayı bıraksa, o sözcük yerine konmadıkça bulmaca onu bırakmayacaktı. Anımsayamadığına göre karısına sormaktan başka yolu yoktu. O da şimdi tutar, kocasının başına gelenden haberi mi var, "Hani bilgiç geçiniyordun? Oncacık şeyi bilemedin mi?" der, dalga geçmeye kalkardı. Eh, şansına deyip başını çevirdi, açık kapıdan, yatak odasında bir şeylerle uğraştığını sandığı karısına seslendi :

"Emineee! Altı harfli gece giysisi!"

Karısının sesi çıkmadı.

Süleyman Bey, "İşine dalmış besbelli," deyip sesini yükseltti. Soruyu yineledi : "Emine Hanım! Bulmacada soruyor, ben bilemedim. Altı harfli gece giysisi. Beşinci harfi mee!"

Karısının sesi yine çıkmadı. Evde in cin top oynuyordu sanki. Süleyman Bey'in bağırtısını komşuları duymuştu belki de, karısı duymamıştı.

Süleyman Bey iyiden iyiye meraklandı. "Allah Allah, ölüp kalmasın!" diye düşünüp divandan indi. Yatak odasına gitti. Kapalı kapıyı aralayıp içeri baktı. Karısı bütün dolapları, sandıkları, çekmeceleri eşelemiş, sırtlarından çıkma eski, yırtık, yıprakk, soluk, modası geçtiği için giyilmeyen, bundan sonra da giyilmeyecek olan ne kadar giysi bulduysa ortaya yığmış, yığının başına oturmuş, makası

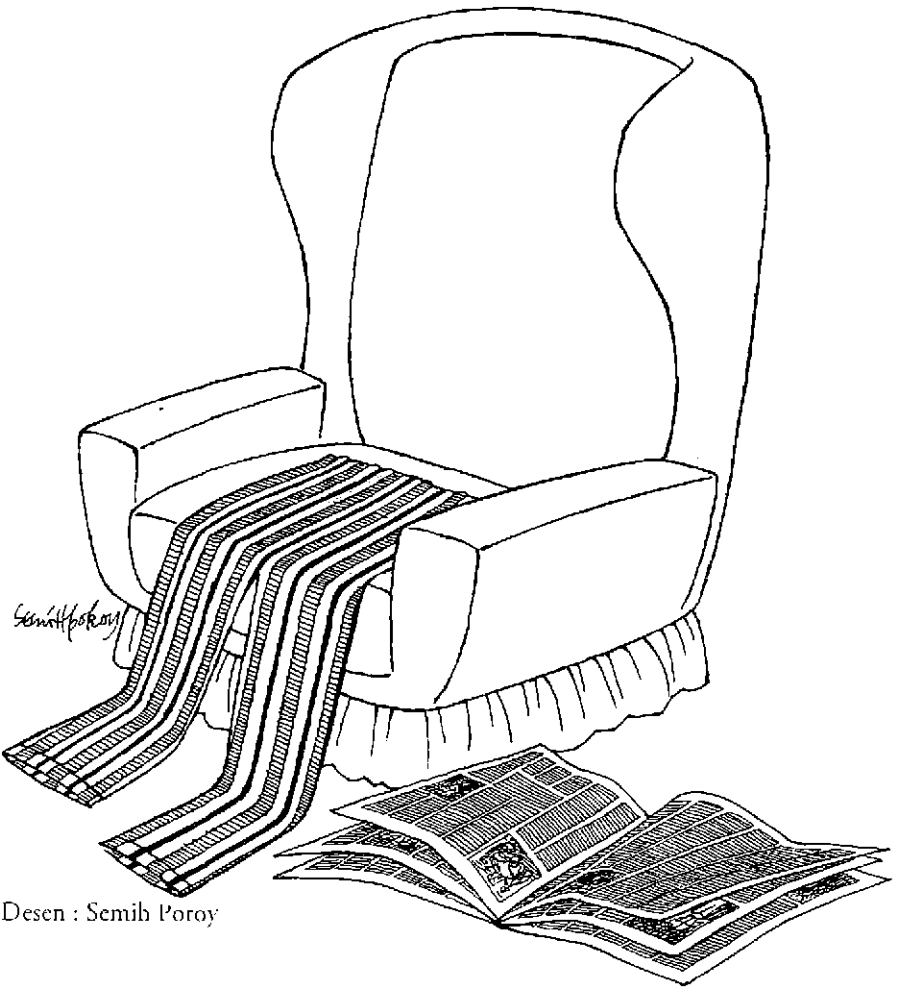

Desen : Semih Poroy

eline almış, doğruyor.

Süleyman Bey bulmacayı unuttu. Karısına çıkışır gibi :

"Ne yapıyorsun sen?" dedi.

Karısı işine öylesine dalmıştı ki, atılıp gitti. Başını kaldırıp, "Ödümü kopardın!" der gibi baktı. Sonra kendini topladı. Gülerek :

"Görmüyor musun, eskileri kırpıyorum!" dedi.

Karısı işini soğutmak istemiyordu. Hemen önüne döndü. Yığından bir giysi çekip çıkardı. Yere yaydı. Başını iki yana oynattı. Gözleriyle bölme çizgisini belirledi. Makasın ağzını dayayıp sapına bastı. Harttadak ikiye ayrıldı giysi.

Süleyman Bey sorgucu meleği gibi sordu :

"Kırpıp da ne yapacaksın onları?"

Karısı işinin üzerinden yanıtladı.

"Yapınca görürsün!"

Süleyman Bey de alaycı güldü :

"Sana sorduğum aynata! Ne yapacağını bilmiyorum mu sanıyorsun?"

"Ne yapacağım ya?"

"Alacalı beleceli yorgan dikeceksin! Daha önceleri az mı diktin!"

"İyi etmiyor muyum? Bir yığın çıkıntı! Yer zaptetmekten öte geçmiyor. Keser

dikersem bir yandan ortalık açılacak, bir yandan yorgan sahibi olacağız fena mı?"

"Ben fena mı, dedim?"

"Beğenmezmiş gibi konuştun da!.."

Karısının hevesi kırılmış gibi geldi Süleyman Bey'e :

"Takıldım be!" dedi. "Sen de!.."

O sırada karısı, Süleyman Bey'in çoktandır giymediği, pek giyilecek yeri de kalmamış, eski pijamalarından birini, Sümerbank işi, basmayı andıran, bordo renkli pazen pijamasının üstünü makasın ağzına vermişti. Kesti kesecekti.

Pijamayı makasın ağzında görünce Süleyman Bey'in aklı başından gitti.

"Onu kesmee!" diye bağırdı.

Nerdeyse üzerine atılıp pijamayı karısının elinden kapacaktı.

Karısı bu ani bağırtı üzerine, ateşe değmiş gibi ellerini pijamadan çekti. Süleyman Bey'e baktı. Kekeledi :

"Giyilecek yeri kalmamış da!.." dedi.

Haklılığını kanıtlamak için pijamayı omuzlarından tutup kaldırdı, yırtıklarını gösterdi. Kendini savundu :

"Baksana, her yanı erimiş, eleğe dönmüş! Yamayayım desem yama tutmayacak. Yama tutsa da yamasam, sen giymezsin!.."

Süleyman Bey karışık duygular içindeydi. O pijamanın çok özel bir yeri vardı gözünde. Beş yıl önce onu, hastalanıp yatağa düşünce babasına giydirmişlerdi. Babası son nefesini onun içinde vermişti. Sırtından en son o çıkmıştı. Ölümünden sonra babasının bütün eşyalarını göz aşırdı yerlere dağıtırlarken, kendisinin olan, dokusuna babasının kokusu sinmiş o pijamayı anı olarak saklamışlardı. Ölüm acısı geçip yerini özlem alınca, Süleyman Bey onu zaman zaman eline almış, okşamış, giymişti. Onu giyince babasını anımsamış, kokusunu, sesini duymuş, düşünceleri o günlere gitmiş, onu düşünmüştü. O pijama, giyilmeyecek kadar eski de olsa, çekmecede bulunduğu sürece, istediği zaman, Süleyman Bey'i babasına götürüyordu. Şimdi onu, alacalı beleceli bir yorganın yamalıkları arasında yitirirse, babasının bu dünyadaki son izini de yitirmiş olmaktan korkuyordu. Ve karısının çocukça bulacağını sandığı, bu çok özel duygularını, düşüncelerini açıklamak istemiyordu. Yalnızca :

"Onu giyerim daha!" dedi. "Yamasan da yamamasan da giyerim onu..."

O andaki tüm duygu ve düşünceleri bu sözlerle açığa çıkmıştı sanki, kızardı.

Karısı da onu anladı besbelli. Hiçbir şey demedi. Pijamayı dürüp büküp usulca bir kenara koydu. Başka bir giysi çekmek için elini yığına daldırdı.

Süleyman Bey oturma odasına duygu yüküyle döndü. Divana uzanıp gazeteyi eline alırken, yatak odasına niye gittiğini anımsadı. Fakat karısına soracak bir şeyi yoktu artık. Aradığı sözcük belleğinde harmanlanıyordu şimdi. İçlerinden birini yakalayıp büyük harflerle bulmaca karelerine yazdı : P-İ-J-A-M-A...

Bulmacayı doldurunca gazeteyi elinden attı. Divana güzelce yerleşti. Gözlerini kapatıp kendini babalı günlerin düşüncelerine bıraktı.

MEHMET GÜNSÜR

Hırça Mapası

kendi göklerimden indim
kendi duvarlarıma
konduğum duvarlar yıkılsın
bahtiyâaar

havuzlarımda birkaç damla su içip
ağaçlarımın çiçekli dallarına uçtum
konduğum dallar kurusun
bahtiyâaar

seni bahçelerimde uyuttum
seni duvarlarımda sakladım
havuzlarıma güneşler vurduğu zaman
gözlerini açıp bana gülerdin
bahtiyâaar

yazık sana verdiğim emeklere.

Asaf Hâlet Çelebi

Doğrusunu istersen, bir şey yapıp sonra pişman olacak
güç yok bende. Olsaydı, ben de şimşek olurdum.
Şimdi ise sis bulutuyum ben. Ne yapılması gerektiğini bilen,
ama yapmayan bir adamım ben. Sis bulutuyum ben.

Knut Hamsun, *Toprak Yeşerince*

KAHVE içiyorlar. Adam, pencerenin yanındaki tahta sandalyede oturuyor. Kız, koltuklardan birinde. Koltuklar, koyu kırmızı kadife kaplı. Üstlerine kırık beyaz, seyrek dokunmuş kumaşlar – kumaş parçaları – atılmış. Kumaşların yere inen köşeleri, koltukların tahta ayaklarına iri düğümlerle bağlı. Yüksek arkalıklı, büyük koltuklar. Sırt minderleri yama işi. Renkler, desenler birleşip yastık yüzü olmuş.

Pencereler, limana bakıyor. Hava gri, bulutlar hareketsiz. Küçük bir yağmur. Deniz duruyor. Düz ve parlamayan suda gidip gelen yolcu vapurları, küçük motorlar, büyük yük gemileri. Limanın sesleri ve martılar duyuluyor. Martılar pencerelere yaklaşıp içeri bağırıyorlar. Balkona konuyorlar. Adama ve kıza hiç bakmadan birkaç adım yürüyüp, uçuyorlar. Kanatlarını çırpıp havalanırken tekrar bağırıyorlar.

Ev, yüksekte. Denizle arasında sokaklar, damlar, teraslar, ışıklı reklam panoları, antenler ve kıyı boyunca uzanan ana cadde var. Adam susuyor. Elindeki boşalmış fincanla oynuyor. Kızın konuşmalarını ve müziği dinliyor, yüksek, perdesiz pencereden dışarı bakıyor. Uçuk gülkurusu boyanmış duvarlarda çerçevelenmemiş camlı fotoğraflar, film afişleri, koyu lacivert parlak kumaşla gizlenmiş apliklerden süzülen sarı ışıklar. Kumaş, aplikler arasında duvarı dolaşıp yere iniyor.

"Kışın ve karada... çok başkasın. Senin bilmediğim bir halin mi bu, yoksa burada değil misin?"

Adam, ne söylemesi gerektiğini düşünürken, arka odalarda bir telefon çalıyor. Kız gidiyor. Adam pencereyi açıyor, hava nemli, soğuk, duman kokuyor. İçeri dolan bir rüzgâr da yok. Pencerenin önünde, ayakta, öylece duruyor. Nefesini tutarak bakıyor. Sis inmeye başlamış, akşam sisi. Liman bulanık, vinçlerin gölgeleri. Pencere camları buğulanıyor. Mutfağa gidip bir kahve daha alıyor. Koridorun uzaklığında, telefonda konuşan kızın sesi. Canlı, içten bir mutluluk tonunda, arkadaşça cümle kırıntıları.

Sandalyesine dönüyor. Sırtı dik, yaslanmadan oturuyor. Açık yeşil gözlü kedi, tekir kedi, o geldiğinden beri kımıldamadığı koltuğundan adama bakıyor.

"Müziği değiştirsene," diyor kediye. Kedi, gözlerini kaçırıp, sol ayağını yalamaya koyuluyor. Kız odaya dönüyor. "Başka bir şey çalsın mı?" Cevap beklemeden müziği değiştiriyor. "Şimdi Balkan Çingenelerinin zamanı."

"Acıktım," diyor adam. "Çıkıp bir şeyler yesek?"

"Burada da yiyebiliriz. Artık sıra bende! Sana zeytinli erişte yaparım."

"Bakkalda soğuk beyaz şarap var mıdır?"

"Telefon ederim, getirir."

"Bu kedi benimle tanışmak istemiyor."

"Çok kıskançtır. Deminden beri sana sinir oluyor. Yoksa, yabancıların yanında hiç yalanmaz."

Kedi koltuğundan kalkıp evin içine doğru yürüyor. Kimseye ve hiçbir şeye değmeden, dönüp bakmadan.

"Alındı," diyor kız, sol ayağıyla kilimin kıvrılan köşesini düzeltiyor. Ayakları çıplak.

"Beni öper misin," diyor adam.

Kız adamı öpüyor, gözlerini kapatmadan, adamın gözleri kapalı. Kız onu kucaklıyor. O, sigarasını sol eline geçirip, sağ eliyle kızın ensesine dokunuyor, saçlarının arasından boynunu bulup. *Kendi göklerimden indim kendi duvarlarıma.*

İNCECİK kalmış bir bıçakla, küçük küçük doğruyor adam maydanozları ve dereotlarını.

"Nasıl böyle kesebiliyorsun? Ben ne zaman denesem, parmağımı da keserim," diyor kız.

"Oooo! Ben de çok kestim. Öğrenmek uzun sürdü. Sihir değil, meslek icabı!"

Uzun, grileşmiş saçlarını mavi bir eşarpla sarıp bağlamış adam. Beyaz fanilasında, göğsünde, mutfağın teri var. On iki kişiye günde üç öğün yemek hazırlamak kolay değil. Yaz sıcak, insanlar hep aç ve iştahlı. Sarmısakları ayıklamak istiyor kız.

"Burası çok sıcak, güvertede, gölgede yap o işi," diyor adam. Yardımcı çocuğu azarlıyor : "Teybi kapat, domatesleri yıka, doğra! Haydi, kımılda biraz."

Öğle yemeğinde makarna, çoban salata ve cacık var. Tekne, çamların gölgesinde. Tepelerden denize doğru kavurucu bir rüzgâr esiyor. Ağustos böceklerinin cazırtısı, koydaki teknelerin birbirine karışan müzikleri. Kız, sarmısakları mutfakta ayıklamakta ısrar ediyor. Adam, yorgun ve telaşlı. Kız, bikinisinin üzerine giydiği atleti çıkartıp yüzündeki, omuzlarındaki teri kuruluyor. Ocakta, tavada çevrilen domatesler. Güneş kremi ve deodoran kokusu.

"Güverteye çıkıp orada yap işini lütfen," diyor adam. Bakışlarını kızdan uzak tutmaya çalışarak.

"Ya da bırak, git denize gir. Sırılsıklam olmuşsun."

Kızın bakışları dalgın, lumbozlardan mutfağa süzülen koyu yeşil deniz yansımaları var gözlerinde.

"BİZ ayrıldık, biliyor musun," diyor kız. "Döndükten birkaç hafta sonra ayrıldık. Uzun süre yurt dışında çalışması gerekiyormuş. Benim de gelmemi istedi. Ben burada kalmak istiyordum. Bahane oldu."

"Benim de kuşum öldü. Teknedeki Afrika Kargası. Sonbahar başında."

"Üzüldüm," diyor kız.

"...Beyaz şarap yeterince soğuk değil, domates salatası tatlı soğanla güzel olmuş, zeytinyağı ağır, bizim oraların kokusunda, erişte biraz fazla pişmiş. Kız hep dalgın ve az konuşuyor, neden ki...." diye düşünürken adam, bardağına çarpıp deviriyor. Tahta masanın üzerindeki örtü ıslanıyor.

"Özür dilerim," diyor adam. Mutfağa gidip bulduğu kâğıt peçeteleri getiriyor örtünün altına. *Masanın cilası bozulabilir.*

"Neden geldin?" diye soruyor kız. "Aylarca aramadın ve sonra birden çıkıp geldin."

"Bilmem. Öylesine. Geldim işte," diyor adam.

"Nereden esti aklına?

"Bir akşam, kahveden dönmüştüm, teknede kitapları karıştırıyordum. Uykum kaçmış... Senin bıraktığın bir kitabı buldum..."

"Bırakmadım, *sana* vermiştim."

"Her neyse, o kitabın arasında, martı tüyüyle işaretlenmiş sayfadaki altı çizili

satırları okuyordum, şimdi tam hatırlamıyorum..."

"Ben hatırlatabilirim, günlüğümde yazılı," diyor kız. İçeriye gidiyor, mavi kapaklı bir defterle dönüyor.

"*Doğrusunu istersen, bir şey yapıp sonra pişman olacak güç yok bende. Olsaydı, ben de şimşek olurdum. Şimdi ise sis bulutuyum ben. Ne yapılması gerektiğini bilen, ama yapmayan bir adamım ben. Sis bulutuyum ben.* Ve kalktım, geldim," diyor adam.

Kız, defteri açmadan kucağına bırakıyor.

"Hani hatırlamıyordun?"

"Öyle, birden çıktı işte," diyor adam. "Gece başlıyor, belki ondan."

Kız, gözlerini kapıyor. Elleri, dizlerinde. Sol elinin işaret parmağı boşlukta küçük daireler çiziyor. Ayakları birbirinin üstünde, hafifçe okşar – ya da ısıtır – gibi dolaşıyor. Gemi düdükleri, Balkan Çingenelerinin akordeonları. Adam, kendi duvarlarına yaslanmış, kendi göklerine bakıyor. Sokak lambaları yanıyor. Kedi, salonun kapısından girip, koltuğuna zıplıyor. "Kırrrt" diye bir ses çıkarıyor, adama ve kıza bakmadan.

"BURADA olman doğru değil," diyor adam.

"Üşüyorum, battaniyenin birazını bana versene," diyor kız.

"Burada olman doğru değil," diye tekrarlıyor adam ve kızın ıslak gövdesini yanına, battaniyenin altına çekiyor.

Kız, adama hırsla sarılıyor. Adamın elleri belirsiz. Aysız, çok yıldızlı bir gece. Herkesi doyurduktan, içirdikten, uyuttuktan sonra, uyku tulumunu ve battaniyesini alıp botla kıyıya çıkıyor adam. Yıldızlara bakarak sigara içiyor. Tekneden suya inen gölge, kıyıya yüzüyor, karaya çıkıp yanına oturuyor. Sigara istiyor. Islak saçları sırtına yapışmış, mayosunu giymemiş. Yıldızlar çok yakın, Samanyolunun ve gece uçaklarının görünüp kaybolan ışıkları.

"Senin şimdi orada, kamarada, onun yanında uyuyor olman doğru olurdu."

"O istediğini yaptı, kendi kendine uyusun," diyor kız, sigarasının ateşi parlayıp sönüyor.

Başını adamın omuzuna koyuyor. Saçlarının ıslaklığında, suyun kokusunu ve belirsizliğin sıkıntısını içine çekip, ona doğru dönüyor adam.

"Burada olmamız doğru mu?" diye mırıldanıyor, kız onu boynundan öperken.

"NE zaman geldin?"

"Üç gün önce."

"Nerede kalıyorsun?"

"Bir otelde."

"Nerede *bir* otelde?"

"Büyük caddenin sonunda, niye sonu denir bilmem. Belki de başında. Küçük

meydana çıkan sokaklardan birinde, bir otelde."

"O oteller korkunçtur."

"Sen nereden biliyorsun?"

"Birkaç defa o sokaklardan geçtim, otelleri gördüm. Taşralı, yalnız adamlar girip çıkıyordu, koyu bakışlı, öfkeli adamlar."

"O adamlar başka yerlerde kalamazlar çünkü. Çok uzun yıllar sonra kendi şehrine dönersen... gelirsen yani, sen de başka bir yerde kalamazsın. Lavabosuna işediğin bir otel odasında uyursun. Kimliğin yanındaysa."

"Bir sigara yakıp verir misin bana..."

"Şarap kaldı mı?"

"Hatırlamıyorum."

"O otellerde ya uyunur, ya da kendini öldürmek için gidersin."

"Şarap kaldıysa ben de içerim."

"Bu kedi ne zaman uyur? Burada olmak zorunda mı?"

"Benimle uyumaya alışık."

"Öyleyse ben salonda....."

"Saçmalama! Şarap istiyorum, yanında uyumak istiyorum!"

"Erişteleri çok pişirmişsin..."

"....."

"Şarap soğuk değildi, ama salata, eh yani. Biliyor musun, *seni bahçelerimde uyuttum, seni duvaklarımda sakladım.*"

SON gün. Tekne birkaç saat sonra yolcularını bırakacak. Fotoğraflar çekiliyor. Kaptan, gemici çocuk, aşçı, yolcular. Aşçı tek başına, teknenin burnunda demir alırken kıza gülümsüyor. Kare donuyor. Kız ve aşçı yan yana, gemici çocuk resim çekiyor. Film bitiyor. Adamla kızın arasında yirmi yedi yaşlık bir mesafe var peliküle yansıyan.

Fotoğraflar çekildikten sonra, aşçı kıza demir zincirini omurgaya bağlayan metal parça ile ilgili bir şeyler anlatırken, kızın erkek arkadaşı ve diğerleri geliyorlar, buz kutusundaki son biralarla aşçının lafı yarım kalıyor.

Kışı, limana bağlı teknede, kıyı kahvelerinde tavla oynayarak, gazetelerin bulmacalarını çözerek, televizyonda maçları seyrederek, öğle yemeklerini çarşı lokantasında yiyip, geceleri bilimkurgu romanları okuyarak ve erkenden uyuyarak geçirmek üzere yolcularını indiriyor aşçı. Kız, mendirekte çantalarını sürükleyerek yürürken, dönüp tekneye bakıyor. Aşçı güverteye su döküyor. Beyaz ipin ucundaki yeşil plastik kovayla denizden çektiği suyu döküyor. Önüne bakıyor.

"Havuzlarımda birkaç damla su içip, ağaçlarımın çiçekli dallarına uçtum."

SABAH, önce adam uyanıyor. Kız uykusunda hafifçe dönüp, adamın omuzuyla boynu arasında bir yer bulup, başını yerleştiriyor. Anlaşılmaz bazı kelimeler mırıldanıyor. Ev soğuk. Adam, tenine değen gövdenin çıplak sıcaklığıyla ürperi-

yor. Kızın saçları burnunu gıdıklıyor. Kımıldamadan yatıyor adam, o uyansın istemiyor.

(Uyanınca yeni bir gün başlar, neler olur bilinmez. Odanın loşluğunda saklanıp, kaybolup gitmek, unutulmak istiyorsun. Hayatın kıyısında, belki de hiç var olmadan yaşamanın son noktasında, buharlaşmak... Özlediğin bir insan, yapmak istediğin bir şeyler olmadan, kimliğinin ve kişiliğinin bilinmek istenmediği boşluklarda süzülüp akan, bazen bir ağacı ya da insanı tül gibi saran buhar. Sis bulutu. Güneş yükseldiğinde, havaya karışıp yok olan, akşamın serinliğini bekleyip yeniden ortaya çıkan bir bulut olup pencerenin aralığından dışarı süzülüvermek istiyorsun. Bunu sık sık düşünür ve özlersin.)

Birbirlerine karışmış öylece yatarlarken, kız gözlerini aralıyor. Dönüp yaslanarak, sol koluyla adamı sarıyor. Adam kızın saçlarını uzun uzun okşuyor, yanağına dokunuyor. Susuyorlar ve susarak gövdeleri birbirinin içinde bir kez daha eriyor. Sabahın mahmurluğu ve canlılığıyla ısınan, kavuşan ve uzaklaşan, uyuyan ve uyanık gövdeleriyle varlıktan hiçliğe, yok oluştan fetihlere gidip gelerek solukları tükeniyor, ıssızlığın kıyısında aynı anda duruyorlar nefes nefese. Duyulan ses, kızın tekrarlanan küçük, kesik çığlıkları.

"Sabah oldu," diyor kız.

"Çok güzel bakıyorsun."

"Sabah oldu. Kalkalım, kahvaltıya gidelim."

"Sen hazırlan, ben biraz uyumak istiyorum. Bir tane daha gülümser misin?"

(Gece. Büyük caddede yürüyorsun. Uzun denizci adımlarınla, vitrinlere yan gözle bakarak, ellerin ceketinin ceplerinde, yürüyorsun. Caddenin ışıkları sonuna – başına – doğru yaklaştıkça azalıyor. Bir büfenin önünde sandviç yiyen adamlar. Bazılarının ellerinde iri, kalın sopalar var. İleriye bakarak yanlarından geçiyorsun. "Hoop... Hemşerim!" Bu seslenmenin seninle ilgili olamayacağını düşünerek yürümeye devam ediyorsun. "Sana diyorum amca! Saçlı ihtiyar!" Arkanda ayak sesleri. Etrafta başka kimseler görünmüyor, ne uzun saçlı, ne de ihtiyar. Durup, dönüyorsun. Sopalı adamlar sana doğru yürüyor. Kimliğini soruyorlar, nüfus kâğıdını ve liman cüzdanını gösteriyorsun. Ellerini duvara dayatıp seni arıyorlar. "Üstünde mal var mı?" "İçici misin, satıcı mı?" Ceket cebinden çıkardıkları paketten biraz ürküyorlar. "Verin, açayım," diyorsun. Gazete kâğıtlarını aralayınca, parlak metal bir şey çıkıyor. "Ne bu? Parça tesirli bombada mı kullanıyorsun bunu," diyor genç adamlardan biri, alaycı sesiyle.

"Hayır," diye cevap veriyorsun. "Bu, demir zincirini omurgaya bağlayan parçadır. Çok önemlidir. Yani bu sağlam değilse ve iyi takılmamışsa derin suda demir dibi bulamadığı zaman, zinciri alıp götürür, omurgayı da kırarak. Bu parça teknenin sigortası gibidir..." Sen sakin sakin anlatırken, adamlar yüzlerinde anlamsız gülümsemelerle birbirlerine bakıyorlar. "Yani, aynı hayatta olduğu gibi," diye devam ediyorsun. "Mesela, hayat bir deniz, sen bir teknesin, demir de seni gerektiğinde sakin sularda sağlama alan bir şey. Demirle teknenin bağlantı noktası güçlü değilse, kopar gider demir. Senden çok önemli bir parçayı da söker götürür, batırır seni." "Kısa kes be amca!" diyor sopalı adamlardan biri. "Adı var mı bunun?" "Hırça mapası," diye cevap veriyorsun. "O ne ya? Küfür gibi!" "Hadi yürü, git de uyu, yordun kendini," diyor öbür sopalı. "Kafayı yemiş bu moruk." Ellerin ceplerinde, boş caddede yürüyüp

gidiyorsun, uyumaya.)

"Bu kış benimle kal. Seni sinemalara götürürüm," diyor kız... "Kaç yıldır sinemaya gitmedin?"

"Hesaplamam lazım. Çok oldu. Son gittiğimde Sean Connery James Bond'u oynuyordu. Bizim oralarda bir bahçe sinemasında."

"Kal işte. Yazın gider çalışırsın. İstersen ben de gelirim. Oralarda bir işler yaparım, barmeidlik falan."

"Tezin ne olacak?"

"Her yerde yazabilirim, ne var ki?"

"Bunlar uzun zamanlar. Yani, proje yapmak için fazla vadeler sanki."

"İstemiyor musun?"

"Neyi?"

"Benimle olmayı, burada kalmayı, benim oraya gelmemi. *Beni* istemiyor musun yani?"

Deniz kıyısında bir pastahanede kahvaltı. Soğuk kış güneşi, uzun gölgeler. Rüzgâr, kızın kestane rengi saçlarıyla oynuyor. Adamın başında, siyah yün bir bere var. Tıraşsız yüzünün derin kıvrımlarında değişen, gidip gelen anlamlar.

"Beni neden istiyorsun?" Sesi net, biraz da hesap sorar gibi.

"Seni sevmekten hoşlanıyorum da ondan," diyor kız, adamın yüzüne bakarak. "Yoksa daha önce başına böyle bir şey gelmedi mi?"

"Hatırlamıyorum. Olduysa da belki ben anlayamamışımdır. Kabul edilmeyi anlama, kabul etme konusunda bazı sorunlarım var belki. Bu yaşta bile... Bilemiyorum. Ama, sevilmekle kabul edilmek arasında bir fark olmalı. Bunu hissediyorum."

(Çocukluğundan, hatırladığın en eski zamanlardan kalan bir alışkanlıkla denize, suyun dibindeki yosunlara ve taşlara bakarak kendi sessizliğine gömülüyorsun.)

"Teknede, son gün bana anlattıklarını hatırlıyor musun," diyor kız. "Hani şu, zinciri omurgaya bağlayan parçayla ilgili anlattıklarını. Sözün yarım kalmıştı."

("Sana ondan bir tane getirmiştim," diyor ve cebinden çıkarttığın gazete kâğıdına sarılı hırça mapasını masaya bırakıyorsun.)

"Burada kışın sık sık güneş açıyor mu eskisi gibi?" diye sorarken adam, suyun dibindeki yosunların arasında gezinen bakışlarının, aslında ne söylediğini çözmeye çalışıyor kız. Ya da, adamın "kabul edilmek"ten neyi anladığını. O da suya, suyun derinlerine bakıyor.

Orada *senin* gördüklerinden başka bir şey göremiyor. ❁

Kasım 1996, İstinye

ADNAN AZAR

Uçurumlar

Bir Düş İçin Altyazılar

birinci

O sesi ilk ne zaman duydu, şimdi tam hatırlamıyor. O umarsız kış gecelerinden birinde, herhangi bir saati en ölü noktasında, perdelerin karanlık sulara, yağmurlara çekildiği, masanın üstündeki ekmek kırıntılarının öylece bırakılıverdiği, bir kitabın şurasından burasından karıştırıldığı bir gece duymuş olabilir. Şimdi iyice hatırlamıyor.

Çay ya da ısıtılmış kırmızı şarap içiliyordur. Uzun süre bir fotoğrafın önünde durulmuştur. Sandalyenin arkasındaki kazak küçük, lacivert bir yığın olarak yere kaymıştır. Kitaplıktan öylesine çekilen bir kitabın içinden düşen, düşmesiyle birlikte yerde sayısız parçaya bölünen, parmak uçlarında dağılıp hepten yokoluveren bir taç yaprağının geçmişi kollayan yüzünde apansız ayrımsanan bir 'şey' : *O bana çiçek cesetleri gönderen bir kızdı!*

Kapının ardında tekdüze bir tınıyla geceye, denize karışan; çağrışımların kesişme noktalarında parçalanıp her seferinde yeni kimlikler yüklenerek geri dönen, çoğalıveren... Duvarlarda, koltuklarda, tütün kokulu giysilerde önce yabanıl bir ürküyle, giderek bezginlikle dolanan hep aynı ses : Yurtsamış; ama bir yurdu olmuş mu, hiç bilinmeyen!

Saate uyanmıştım. Yağmurun tıpırtısını duymuştum sonra. Çoraplarımı, kazağımı, pantolonumu aranmıştım. 'İşte yeni bir gün!' : Yağmurluğumu giyip, kapıyı çekip... Yeni bir gündü nasıl olsa; bir öncekinden mutlaka farklı olacak, belki gelecek günleri de özletmeyecek!..

Bir sanrıydı olsa olsa. Düşle gerçek arasında bir düzlemde nasılsa bir yer bulmuş; bir noktadan başlayan, belki yine aynı yerde bitecek olan...

ikinci

Pencereye yakın koltuğa oturmuştu. Titreyen ellerini görmezlikten gelerek hep yüzüne bakmıştım. Yüzünde yakaladığım, hep süren, günlere, mevsimlere,

denizlere bölünen bir çizgiyi izledim. Yorgundu. İşte yeniden duyuyorum sesini :

"Burada çok soğuk oluyor geceler."

Fısıldarmış gibi konuşuyordu :

"Çok aradım seni, hep aradım. Sorup öğrenebileceğim hiç kimse yoktu!" O geceyi yaşadık mı sahiden? Aşağıdan yukarılara doğru yükselen, durmak bilmeyen bir sarmal halinde!

Parkları, serin akşamüstlerini, kitabi olmayan ne varsa onları, acının ötesinde ne varsa onları birlikte tanıdık. Sonra ben, yakamı kaldırıp, kapıyı çekip...

üçüncü

Önceleri inanmıştım.

Parmak uçlarımla belli belirsiz dokundum alnına. Dokundum. Yetmeliydi bu titreyiş. Geçmeliydi şakaklarına. Anlamalıydı. Daha yukarılara inmeliydik ardından. Daha aşağılara çıkmalıydık. Konuşmazdı ama. Suskundu, kumraldı, gözleri çok iriydi.

Sonra, yalnız gece yarıları sevildi. Uykusuz, diri geceler. Sessiz ve yalnız...

Kapı tıkırtılarına sürüklendim; kimse yok!...

dördüncü

onat kutlar'ın anısına

Büyük, camlı kapıdan girdim. Tanıdı beni. Başını kaldırıp yeniden baktı; yanındaki sandalyeyi gösterdi. Camdan üç uzun gölge geçti; arkadan yürüyen aksıyor...

"Sus," dedi, "istemiyorum!"

Sesi beni aştı; arkamdaki masada özenle kurulmuş bir iskambil-şato'yu yıktı. Masadaki adamlardan kalın kaşlısı eğildi.

"Bunu çoktandır bekliyordum," diye fısıldadı yanındakine. Ellerini yelek cebine sokup gülümsedi.

Dışar'sı uğultuydu. Çiçek bağırıyordu çingene kadınlar.

Yaşamak uğultuydu.

Ardından gök boşaldı.

beşinci

Sessizliklerden bir demet çiçek yapıp, önümdeki boş toprak kaba koydum. En çok suskularını sevdim çiçeklerin!

SADIK HİDAYET VE ÖLÜM

MEHMET KANAR

19 Nisan 1951 tarihinde, Paris'te kaldığı otel odasında noktaladı hayatını. Kapı altlarını, pencereleri sımsıkı kapatıp havagazı musluğunu açarak. Sessiz ve yavaş bir ölüm. Bu onun ilk ve son deneyimi değildi. Birçok kez düşünmüştü intiharı. Bir keresinde de aynı kentte nehrin sularına atıvermişti kendini. Ama başarısızlıkla sonuçlanmıştı bu deneyim.

İran'ın varlıklı bir ailesine mensup olmak, yurt dışında öğrenim görmek mutlu olmasına yetmemişti. Yükseköğrenimini tamamladıktan sora ülkesine dönmüş, devlet hizmetine girmiş, burada da aradığı mutluluğu bulamamıştı.

Neydi Hidayet'i ölümüne mutsuz eden şey ya da şeyler? Hidayet yaşamın amacını sorguluyordu kendi kendine. Çevresine baktığında insanı mutsuzluğa sürükleyecek birçok neden buluyordu. Ülkesindeki yönetim, insanları etkilemişti. İyi bir gözlemci olan Hidayet, yönetim mekanizması, insan, kültür, tarih ve çevre arasındaki ilişkileri tespit edip çözüm yolları aramaya çalıştı. Ama bu çabaları hep düş kırıklığıyla noktalandı.

Hidayet'e göre insan her şeyi değiştirecek kadar güçlü değildir. Bu yüzden sahip olunanlara razı olunmalı ve bunu değiştirmeye kalkışılmamalıdır. Kaza ve kader denilen doğaötesi güçler bu çabaları yok eder ve insanları umutsuzluk girdabına atar ve nihayet intihara sürükler.

Uzun ve kısa öykülerinin çoğu, bu umutsuzluk girdabına düşüp dünyada bulamadığı huzuru sessizlikler ve yokluk aleminde aramayı arzulayan insanların intihar girişimleri ile biter. Aslında bu öykülerin tümünde – hele hele "Kör Baykuş" ("Bûf-i Kûr"), "Diri Gömülen" ("Zinde be gûr") ve "Üç Damla Kan" ("Se Katre Hûn") trilojisinde – Hidayet kendini anlatır. Bu öyküler, onun intihar girişimlerinin yazılı provaları gibidir âdeta.

Franz Kafka ile tanışması, dünyanın anlamsızlığı hakkındaki düşüncelerini bir bakıma kesin yargıya dönüştürmesine yol açar. "Sampinge" adlı öyküsü dünyanın ve yaşamın anlamsızlığı konusu etrafında cereyan eder ve intiharla noktalanır. "Seg-i Vilgerd" ("Başıboş Köpek") adlı öyküsünde aynı konunun yanısıra inziva yaşamını da tahlil eder başarılı bir şekilde. Başıboş bir köpeğin cismine ve zihnine giren yazar, insanların ruhlarına bakar ve onların uzlet köşesinde yok oluşlarını seyreder. Çare aramak için maziye döner, doğaya sığınır. Ama hiçbir taraftan ümit ışığı belirmeyince ölümü beklemeye koyulur. Bazen beklenilen ölüm kolayca gelivermez. Bu özleyişi "Diri Gömülen"de çarpıcı bir biçimde işler.

Hidayet'in kahramanları hiçbir varlıkla ilişki kuramazlar. Freudcu bir bakışla incelediği kimi kahramanları cinsel doyumsuzluklarını, ezilmişliklerini kendilerini ibadete verme gibi değişik alanlarda gidermeye çalışırlar. Ama bu da çare değildir. Aslında bu insanların yaptıkları tek iş, canlı cenazelerini o yana bu yana sürüklemektir. Daha güzel günlerin beklentisi yoktur onlarda. Bu yüzden uzaklarda, kayıp bir dünyada aramaya çalışırlar iç huzurunu, mutluluğu.

SADIK HİDAYET

Ölüm

NE KORKUNÇ ve tüyler ürperten bir sözcük! Adını duymak bile ürpertiyor insanı. Dudaklardan gülümsemeyi, gönülden mutluluğu alıp, iç karartısı ve moral bozukluğu getiriyor yerine. Bin türlü karmakarışık düşünceyi gözler önünden geçirtiyor.

Yaşamın ölümden ayrı olması mümkün değil. Yaşam olmayınca, ölüm de olmayacak. Gökyüzündeki en büyük yıldızdan tutun da yeryüzündeki en küçük zerreye kadar her şey er ya da geç ölecek. Taşlar, bitkiler, canlılar birbiri peşi sıra dünyaya geliyor ve yokluk sarayına giderek unutulmuşluk köşesinde bir avuç toz oluyorlar. Yeryüzü kayıtsızca sonsuz evrende dönüşünü sürdürüyor. Doğa, geriye kalanların üstünde tekrar yaşamı başlatıyor. Güneş ışınlarını saçıyor, meltem esiyor, çiçekler havaya güncel kokular saçıyor, kuşlar şakıyor, bütün canlıları bir coşkudur alıyor. Gökyüzü gülüyor, yeryüzü besliyor ve ölüm köhne orağıyla yaşam harmanını biçiyor.

Ölüm bütün varlıklara aynı gözle bakıyor, yazgılarını birbirinin aynı yapıyor. Ne zengin tanıyor, ne yoksul. Ne alçak tanıyor ne yüksek. Kara toprakta insanı, bitkiyi ve hayvanı yan yana yatırıyor. Hunharlar ve cellatlar sadece mezarda terk ediyorlar zulmü. İşkence görmüyor suçsuz. Ne zalim var, ne mazlum. Büyüğü, küçüğü tatlı bir uykuya dalıyor. Bu ne huzurlu ve tatlı bir uykudur ki uyuyanlar şabahın yüzünü görmüyorlar. Yaşam kavgasını, kargaşasını ve çığlığını işitmiyorlar. Yaşamla ilgili dertler, gamlar, acılar ve zulümler için en iyi sığınak. Bitmek tükenmek bilmeyen isteklerin kıvılcımları sönüyor. İnsanoğlunun tüm savaşları, kıyımları, yırtıcılıkları, övüngenlikleri mezarın karanlık, soğuk ve dar toprağında diniyor.

Ölüm olmasaydı, herkes onun hasretini çeker, umutsuzluk çığlıkları göklere yükselir ve doğaya lanet okunurdu. Hayat geçmek bilmeseydi, ne acı, ne korkunç olurdu. Yaşamın çetin ve zorlu deneyi gençliğin aldatıcı ışıklarını söndürüp de sevgi pınarı kuruyunca, soğukluk, karanlık ve çirkinlik insanın yakasına yapışınca, odur bunlara çare bulan, odur iki büklüm olmuş beli, kırış kırış yüzü ve hasta bedeni huzur istirahatgâhına koyan.

Ey ölüm! Sen yaşamın kederini, gamını azaltıp, onun ağır yükünü omuzlardan alırsın. Kara talihliye, avareye huzur verirsin. Umutsuzluk ve matemin ilacısın. Kurutursun gözlerdeki yaşı. Fırtınalı bir geceden sonra çocuğunu kucağına alıp okşayan ve uyutan müşfik bir anne gibisin. Sen insanları yoldan çıkaran,

Desen : Semih Poroy

korkunç girdaplara düşüren acımasız ve yırtıcı yaşam değilsin. Sensin insanoğlunun alçaklığına, bayağılığına, bencilliğine, açgözlülüğüne ve hırsına gülüp geçen ve onun yakışık almaz işlerinin üstüne bir perde çeken. Senin zehir gibi acı şarabını tatmayacak biri var mı? İnsan korkunçlaştırmış senin yüzünü; kaçar olmuş senden. Nurlu meleği öfkeli şeytan bellemiş. Neden korkar ki senden? Neden iftira atar sana? Sen pırıl pırıl bir ışıksın, ama karanlık sanıyor seni. Mutluluğun kutsal meleğisin, ama eşiğinde ağıt tutuyor. Matem elçisi değilsin; sen solgun yüreklerin dermanısın. Umutsuzların yüzüne umut kapısını açarsın. Hayat kervanında yorgun düşenleri konuk eder, yol yorgunluğundan kurtarırsın. Sözün kısası övgüye layıksın, ebedî hayatsın sen... ❁

Farsçadan çeviren : Prof. Dr. Mehmet Kanar

ANGELA CARTER

Kurtkadın

BURASI bir kuzey ülkesi; havası soğuk, insanların kalpleri de soğuk. Soğuk; fırtına; ormanda vahşi hayvanlar. Çetin bir yaşam bu. Evleri kütüklerden yapılmış, içleri karanlık ve dumanlı. Titrek alevli bir mumun arkasında kaba yontulmuş bir Meryem ikonu, şifa versin diye asılmış bir domuz ayağı, bir dizi de kurutulmuş mantar olacaktır içerde. Bir yatak, bir tabure, bir masa. Haşin, kısa, yoksul yaşamlar.

Bu yayla ormancıları için Şeytan, siz ya da ben kadar gerçektir. Daha da gerçektir : Bu insanlar bizi hiç görmemişlerdir, hatta varlığımızdan bile haberdar değildirler, ama mezarlıklarda, ölülerin o kasvetli, dokunaklı kasabalarında Şeytan'ı sık sık görürler; buralarda mezarlar ölülerin naif portreleriyle belirlenmiştir; önlerine konacak çiçek bulunmaz; burada çiçek yetişmez çünkü; bu yüzden de insanlar mezarlara, adak niyetine küçük armağanlar, minik somunlar, bazen de ormanın kuytularından paldır küldür gelen ayıların kapıp götürdüğü çörekler bırakırlar. Gece yarısı, özellikle de Walpurgisnachtta, Şeytan mezarlıklarda piknikler düzenler ve cadıları davet eder; sonra birlikte taze cesetleri kazıp çıkarırlar ve yerler. Bunları size kim olsa anlatır.

Kapılardaki sarmısak hevenkleri, vampirleri evlerden uzak tutar. Aziz John Arifesi'nde ters doğmuş, mavi gözlü bir çocuğun altıncı hissi olacaktır. Bir cadı keşfettiklerinde – peynirinin mayası komşusununki tutmadan önce tutan yaşlı bir kadın, ya da ah! ne uğursuzluk! kara kedisi hiç peşinden ayrılmayan başka bir kadın bulduklarında – o kocakarıyı çırılçıplak soyup, cadılık alameti olan, benzerlerini emzirdiği o fazladan meme ucunu bulmak için her yerini ararlar. Kısa sürede bulurlar da. Sonra kadını taşlayarak öldürürler.

Mevsim kış ve hava soğuk.

Git, hasta büyükanneni ziyaret et. Ona taşocakta pişirdiğim yulaflı çörekleri ve küçük bir kâse de tereyağı götür.

Uslu çocuk annesinin sözünü dinler – ormanın içinden beş millik zorlu bir yürüyüş; ayılar, yaban domuzları ve aç kurtlar olduğundan patikadan sakın ayrılma. İşte, babanın av bıçağını da al; nasıl kullanacağını biliyorsun.

Kızın soğuktan korunmak için giydiği koyun derisinden, tüyleri dökülmüş bir paltosu vardı; ormanı hiç korkmayacak kadar iyi tanıyordu, ama hep tetikte olması gerekiyordu. Kurdun insanın kanını donduran ulumasını duyunca, elin-

deki hediyeleri yere attı, bıçağı kavradığı gibi hayvanın üstüne yürüdü.

Kocaman bir kurttu bu; gözleri kızarmıştı, boz kıllı ağzından salyalar akıyordu; bir dağcı çocuğundan başka kim olsa onu görür görmez korkudan ölürdü. Kurt, bütün kurtlar gibi, kızın boğazına atladı, ama kız babasının bıçağını hızla savurup kurdun sağ ön pençesini kopardı.

Kız kurdun başına geleni fark ettiğinde, kurt hırıltıyla yutkundu, neredeyse hıçkırır gibi bir ses çıkardı; kurtlar göründükleri kadar cesur değildirler. Kurt, mahvolmuş bir halde, üç bacakla olabildiğince, arkasında kanlı izler bırakarak, ağaçların arasında seke seke uzaklaştı. Kız, bıçağının ağzını önlüğüne silerek temizledi, kurdun pençesini annesinin yulaflı çörekleri koyduğu beze sardı ve büyükannesinin evine doğru yoluna devam etti. Çok geçmeden öyle yoğun bir kar yağmaya başladı ki, patika da, üzerinde bulunabilecek bütün ayak ve hayvan izleri de kapandı.

Kız eve vardığında büyükannesi öylesine hastaydı ki, kendini yatağa zor atmış, inleyip titreyerek havaleli bir uykuya dalmıştı; kız, büyükannesinin ateşlenmiş olabileceğini düşündü. Elini alnına koydu; alnı ateşler içinde yanıyordu. Yaşlı kadının alnına soğuk kompres yapmak için sepetindeki bezi çıkarıp silkeledi; silkelemesiyle kurdun pençesi yere düştü.

Ama artık bir kurt pençesi değildi bu. Bilekten kesilmiş, çalışmaktan nasırlaşmış ve yaşlılıktan benek benek olmuş bir eldi. Yüzük parmağında bir alyans, işaret parmağında da bir siğil vardı. Kız, siğilden bunun büyükannesinin eli olduğunu anladı.

Kız çarşafı çekip açtı, ama kadın, bunun etkisiyle hemen uyandı ve cin çarpmış gibi çığlıklar atıp haykırarak debelenmeye başladı. Ama kız güçlü kuvvetliydi; elinde de babasının avcı bıçağı vardı; büyükannesini, ateşinin nedeni anlayıncaya kadar zaptetmeyi başardı. Yaşlı kadının sağ elinin bulunması gereken yerde kana bulanmış kesik bir kol vardı; iltihaplanmaya başlamıştı bile.

Kız haç çıkardı ve öylesi bir bağırdı ki komşular sesini duyup eve üşüştüler. Elin üzerindeki siğili görür görmez bunun bir cadının meme ucu olduğunu anladılar; yaşlı kadını ateşli, havaleli haliyle yatağından olduğu gibi alarak, yaşlı bedenini sopalarla döve döve ormanın kıyısına kadar sürüklediler ve düşüp ölünceye dek üzerine taşlar yağdırdılar.

Büyükannesinin evinde artık kız yaşıyor, büyüyor, serpiliyor. ❁

İngilizceden çeviren : İpek Yaşar

GYÖRGY SPİRO

Önkoşul

MASANIN önünde ayakta duruyordum, kendimden bütünüyle hoşnut : Muayene sonuçları tümüyle olumluydu, gidebilirdim artık, on sekiz yaşında maceralara koşabilir, dünyayı görebilir, o gizemli, sonsuz ve umut dolu yabancı evreni keşfetmek için yollara düşebilirdim, tek eksik, sağlık denetiminden geçtiğimi gösteren kaşeydi.

Masanın arkasında oturuyordu – beyaz önlüğüyle, yakası açık beyaz naylon gömleğiyle, göğsündeki kızıl kıllarıyla, seyrelmiş kızıl saçlarıyla, terli alnındaki kızıl lekelerle; bir şeyler yazıyordu, anladığıma göre, benim muayene raporumu.

– Pantolonunu indir, dedi.

İndirdim.

– Donunu da, dedi, başını kaldırmadan. Yazmayı sürdürüyordu.

Donumu biraz indirdim, göbeğimin altına kadar.

– Bütünüyle indir, dedi, yazısını yazıyor, bana bakmıyordu.

Biraz daha indirdim. Yazmayı bitirdi, gözlerini kaldırdı.

– Neyin var, utanıyor musun? diye sordu.

Bütünüyle indirdim. Yerinden kalktı, bana yaklaştı, yumurtalıklarımı tuttu, hafifçe bağırdım. Kaçamıyordum, inik pantolonum ayak bileklerime dolaşıyordu.

– Acıyor mu? diye sordu.

– Biraz, dedim, dişlerimi sıkarak.

Masasına döndü, oturdu. Pantolonumu kaldırdım, önümü iliklemeye başladım. O, önündeki fişe tedirgin gözlerle bakıyordu, benim fişime.

– Bir kadınla beraber oldun mu hiç? diye sordu.

– Hayır.

Ve düşünmeye başladım : Ne diye burnunu sokuyor o işe; ne var ki sorunun cevabını vermiştim bile. Belki de önündeki fişte doldurması gereken bir yer daha vardı – ne olursa olsun, cevap vermemem gerekirdi. Hastabakıcı kıza bakıyordum; öteki masada oturuyordu, gençti, güzel sayılmazdı, durmadan bir şeyler yazıyordu.

– Otuz bir çekiyor musun?

Bende çıt yok. Gözlerini yeniden kaldırdı.

– Bana 'sen' diyebilirsin, dedi. Dost olalım. Olur mu?

Ağzımda bir şeyler geveledim. Gülümsedi.

– Ee?

– Çekiyorum.

Başıyla onayladı. Ona bu itirafı da yapmamalıydım. Bir yandan fişi inceler-

ken, öte yandan sordu :

– Peki, nasıl yapıyorsun?

Sesimi çıkarmadım. Öteki masada oturan hastabakıcı kız, kâğıttaki bir şeyi kazıyordu.

– Peki, dedi bir süre sonra, belki de önemli değildir. Şimdilik, kaygılanacak bir durum yok.

Başım dönmeye başladı. Bana baktı.

– İyi değil misin? diye sordu kaygıyla. İstersen muayene sedirine uzan biraz, ha?

Başımı salladım; boğazımdan tek bir ses çıkmadı.

– Daha önce de söyledim, senin dostunum ben, dedi, sesi acır gibiydi. İstersen sana yardımcı olurum. İstiyor musun?

Benim tek istediğim, kendimi o muayene odasından dışarı atmaktı.

– Bir bardak su ister misin?

Başımı salladım.

– Sedirin üstüne yat, gevşe.

Sendeleyerek o yöne gittim; başım döndüğünden, kendimi sedire bırakıverdim, beyaz çarşafın üstüne geçirilmiş naylon kılıfa bastırdığım avucum nemlenmişti.

– Nasıl yaparsın, peki?

Gırtlağım acıyla düğümlendi. Oturur duruma geçtim.

– Nasıl yaptığını bana gösterirsen iyi olur, yoksa sana yardımcı olamam.

Odada çıt yoktu. Kalemin ucu, kâğıdın üstünde gıcırdıyordu. Hastabakıcı kıza baktım. Doktor, bakışlarımı izledi.

– Lütfen, dedi, bizi yalnız bırakın.

Hastabakıcı kız, kalemini bıraktı, ayağa kalkarak tek söz etmeden odadan çıktı, kapıyı kapattı.

– Bana 'sen' diyebilirsin.

Sesinde ilk kez, hafif bir sabırsızlık belirtisi sezdim. Ayağa kalktı, divana yaklaştı. Kalkmak istedim, bir hareket yaptı, elini uzattı ve şöyle dedi :

– Senli benli konuşuyor muyuz?

– Olur, diye mırıldandım, sağ elimle, ter içindeki sağ eline dokunarak.

– Yat ve gevşe, her zaman yaptığın gibi. O işi doğru yapıp yapmadığına bakacağım.

– İlle de yapmam gerekiyor mu?

Bu söz ağzımdan kaçmıştı.

– Kimseyi zorlamak istemem, dedi, kırgın bir sesle. Ben senin dostunum, bunu sana söyledim. Bana güvenmiyorsan...

Divanın üstüne uzandım. Kalbim, her atışında acı verircesine sıkışıyordu.

– Soyun, diye önerdi.

Kıpırdamadım.

– Peki, tamam, dedi, anlayışla. Kapıya doğru yürüdü, anahtarı kilidin içinde döndürdü. Masasına döndü, oturdu. Ben, durumumu bozmadan, pantolonumu, sonra da donumu acemice indirdim.

Masasının arkasında oturmuş bana bakıyordu.

– Tamam, başla haydi.

– Nasıl?

– Her zaman yaptığını yap.

Kıpırdamadım. Kaygılı bir sesle sordu :

– Sertleşmeyeceğinden mi korkuyorsun?

Yatar durumda, yan gözle ona baktım. Yerinden kalkmaya niyeti yoktu. Önerilerde bulunmayı sürdürdü.

– Bir kadını düşle. Genellikle yardımı olur. Bu arada ben çalışıyorum, seni rahatsız etmiyorum, uygun duruma gelince bana haber ver.

Fişlerine daldı. Naylon kılıf derime yapışıyordu. Kadınları düşünmeye çalıştım, evde tek başıma kaldığım geceler yaptığım gibi. Hiç yararı yoktu. Yaşamımda ilk kez dua ettim : "Tanrım, sertleştir onu! Yoksa delikanlı olarak korktuğum başıma gelecek, eşcinsel damgası yiyeceğim..." Tanrı, yardımıma gelmedi. Uzun süre hareketsiz, işkence içinde yatmayı sürdürdüm. Beklemekten mi bıkmıştı? İşini mi bitirmişti? Yerinden kalktı.

– Olmuyor mu? dedi.

Ağzımdan inilti halinde olumsuz bir ses çıktı.

– Öyleyse, benim varlığımdan tedirgin oluyorsun, diye akıl yürüttü. N'apacağız biliyor musun? Ben şimdi dışarı çıkıyorum, tedirginliği üzerinden at, haydi, sonra geleceğim, o zaman bakarız...

Anahtarı döndürdü, kapıyı açtı, dışarı çıktı, arkasından kapattı. Yalnız kaldım. Gençliğimin ilahları saydığım kişileri düşündüm, sinema oyuncularını, kadın öğretmenlerimi, kızları. Tık yoktu.

Geri döndüğünde, beni muayene etti. Kaygılıydı. Ben, elimden geleni gerçekten yapmıştım, bunu gözleyebilirdi : Söz konusu yerde, derim kıpkırmızı olmuştu. Biraz umutsuz, sordu :

– Olmadı mı?

– Hayır, diye mırıldandım.

– Peki, giyin öyleyse.

Şaşkın mı şaşkın, içimden gelen kusmayı bastırmaya çalışarak, giysilerimi el yordamıyla buldum. Ayakta durmam gerekiyordu : Odanın ortasındaydım, divanla masanın orta yerinde sallanıyordum. O, masasının ardındaydı, bu başarısızlıktan görünür biçimde etkilenmişti.

– Yarın yine gel, dedi sonunda. Belki o zaman olur, bir şeyler düşünürüz.

– Umut var mı? diye sordum, boğazlanıyormuş gibi bir sesle.

Bana kaygılı ve hüzünlü gözlerle baktı.

– Kuşkusuz var, dedi. Yarın, aynı saatte bekliyorum.

Dudaklarında yüreklendirici bir gülümseme belirdi. Seyrek saçlarının altında, kızıl lekelerle dolu alnında terler birikmişti.

– Geleceksin, değil mi?

Evet, dedim. Koşarak dışarı çıktım.

Boğazım alev alev yanıyor, başım dönüyordu, midem taş gibiydi. Bir kusabilseydim, midemde ne var ne yok bir boşaltabilseydim – beceremeyiştim. ❁

Fransızcadan çeviren : Aykut Derman

Nursel Duruel ile *Yazılı Kaya* Üstüne

"Ben yaşamadığım, duyumsamadığım şeyleri yazamıyorum."

Konuşan : Banu Yıldıran

Az kitap yayımlayan öykücülerimizdensiniz. Şu ana kadar on yıl arayla yayımlanmış iki kitabınız var. Kitaplarınıza uzun aralar vermeniz, sizin seçiciliğinizden mi kaynaklanıyor, yoksa son yıllarda "öykü satmaz" diye düşünen yayınevlerinden ya da öykünün uzun süreler boyunca geriye çekilişinden mi?

– Seçici olduğum doğru. Seçiciliğin, yazarlığın kaçınılmaz koşullarından biri olduğunu düşünüyorum. Ancak, makul ölçülerin dışına taştığınızda en olumlu niteliği bile aleyhinize işletebilirsiniz. Ben de bunu başarıyla(!) gerçekleştirenlerden biriyim galiba.

Yakınıyor muyum? Hayır.

Daha ilk röportajlarımda az yayımlayacağımı söylemiştim. Yola çıkarken bunun böyle olacağını görüyordum. Hemen eklemeliyim : Az yayımlamak yazmamak anlamına gelmiyor. Yazmadan nasıl yaşanır? Dosyalarda biriken öyküler yayımlananlardan daha fazla. Okur önüne çıkmadıkları sürece varlık-

Öykü türünün – bilebildiğim kadarıyla – dünyadaki serüvenine ve bizdeki akışına baktığımda coğrafyaya, zamana göre dalgalanmalarından, dönemsel görüntülerinden çok bütünü, geleceğe açık ucu, gizilgücü ilgilendiriyor beni. Bu nedenle zaman zaman yoğunlaşan "öykü ölüyor, can çekişiyor" yollu yakınmaları paylaşamadım. Bunlardan etkilenmedim.

larından nesnel olarak söz edilemez elbette. Ama benim için varlar ve onlarla ilişkim, doğal olarak, basılmış olanlara göre daha diri. Son noktaları ancak basıldıklarında konmuş olacak. İçlerinde ilk kitaptan da önce yazılmış olanlar var. Özellikle bunları bağımsız birer hayat kurma çağını aştıkları halde evi terk edemeyen çocuklara benzetiyorum. Birbirimizden kurtulmanın onlar için de benim için de en sağlıklı yol olduğunu bildiğim halde, "Hadi artık, gidin başımdan!" diye ısrar etmiyorum.

Söylediğiniz gibi, "satmaz" düşüncesiyle öyküye mesafeli davranan yayınevleri çoğunlukta olabilir. Onların yanında bu düşünceye karşı çıkan, her kitaptan aynı ticari başarıyı beklemeyen, edebiyat kaygısını önde tutmaya çalışan yayınevleri de var. Kanallar büsbütün tıkalı olmasa da daralmış durumda. Bazen de rastlantılara kalıyor iş. Basılacak kitapların seçiminde yayıncının niyeti kadar edebiyat beğenisi de rol oynuyor. Örneklere bakılırsa her zaman en doğru seçimi yaptıkları söylenemez. Son yılların en iyi öykücülerinden biri anlattı : Yayımlatma güçlükleri nedeniyle artık yazmayı bırakma noktasına geldiğinde, son anda fark edilmiş dosyası.

Kitapların yayımlanmış olmasıyla da bitmiyor iş. Basılan kitaplara ne ölçüde sahip çıkılıyor? Daha çok okura ulaştırmak, tanıtmak için ne yapılıyor? Daha da önemlisi eleştiriye duyulan gereksinim. Ya eleştirmenlerin yüz yüze olduğu güçlükler? Hepsi birbirine bağlı, birbiriyle iç içe, öykü yazıyor olmam bir yana, öykü türüne yazarlık dışındaki uğraşıyla da emek vermiş biri olarak nelere özlem duyduğumu sıralamaya başlarsam öbür sorularınızın yanıtlarına yer kalmayacak. Neyse ki yıllardır süren sessizliği gideren iki öykü dergimiz var artık.

Genelden özele dönersem, bunca söze karşın, paradoksal görünen bir açıklama yapmak zorundayım : Az yayımlıyor olmam dış etkenlerden çok kendi yapımın ve koşullarımın sonucu.

Belirtmeden geçemeyeceğim bir nokta daha var : Öykü türünün – bilebildiğim kadarıyla – dünyadaki serüvenine ve bizdeki akışına baktığımda coğrafyaya, zamana göre dalgalanmalarından, dönemsel görüntülerinden çok bütünü, geleceğe açık ucu, gizilgücü ilgilendiriyor beni. Bu nedenle zaman zaman yoğunlaşan "öykü ölüyor, can çekişiyor" yollu yakınmaları paylaşamadım. Bunlardan etkilenmedim.

Geyikler, Annem ve Almanya ile 1980 Akademi Kitabevi Birinciliği ve Sait Faik Hikaye Armağanı'nı, Yazılı Kaya'daki "Burgaç" adlı öyküyle Yunus Nadi Öykü İkinciliği aldınız. Ödüllerin sizin yaşamınızdaki yeri nedir? Yazın yaşamınızda destekleyici, güdüleyici bir gücü oldu mu?

– On beş, yirmi yıl öncesine kadar ödüller daha az, daha etkiliydiler. Yalnız edebiyat ortamında değil, geniş okur çevrelerinde de yankı buluyorlardı. Dolayısıyla, işlevseldiler.

1980'de Akademi Kitabevi Edebiyat Ödülleri ile *Geyikler Annem ve Almanya*

Yazın dünyasına öyküyle girip öyküyle devam eden nadir yazarlarımızdansınız. Neden öykü? Bu seçiminizde sizi etkileyen yazarlar kimlerdir?

– Edebi türlerle yazar mizaçları arasında sıkı bağlar olduğunu sanıyorum. Bütün yazarlar edebiyatın ortak aracı olan dille iş yaptıkları halde neden falanca yazar iyi roman yazıyor da şiir yazmaya kalkıştığında olmuyor? Ya da çok iyi denemeler yazan biri öykü yazdığında denemelerindeki düzeyi tutturamıyor? Birkaç türde birden yetkin ürünler veren yazar yok mu? Elbette var, hem de azımsanmayacak sayıda. Yine de yazdıkları bütün türlerle değil, biriyle arasında hoş bir çakışma oldu. Onlar çeşitli dallarda ilk ödüllerini veriyorlardı; ben ilk kitabımı çıkarmak istiyordum. Dosyayı gönderdim, öykülere güvendiğim halde yıllardır kendimi bastırmakta olduğum için ürkektim. Bu açıdan destekleyici oldu ödül.

Sait Faik Hikâye Armağanı'nın yeri çok farklı. Hem yazarlar adına konan ödülleri kurumların verdiği ödüllerden daha anlamlı bulduğum için, hem bu yazar çok sevdiğim Sait Faik olduğu için. Onun adına konan armağanı alan hikâyeciler zincirine katılmış olmak onur veriyor bana.

Sonuç olarak şunu söyleyebilirim : Yazan insan kendisiyle ve yazdıklarıyla başbaşadır. Masa başına geçtiğinizde olumlu, olumsuz bütün değerlendirmeler dışınızda kalır. Asıl itici güç, asıl güdüleyici de yazmadan yapamıyor oluşunuzdur.

daha çok anılıyor adları.

Çocukluk ve ilk gençlikteki yönelimlerin payını da göz ardı etmemek gerek. Kendi deneyimime baktığımda böyle bir yan görüyorum. Yazma dürtüsünü erken yaşlarda duydum. Okumayı seven birinde bu dürtü önüne geçilemez hale geliyor. Ne yazdığımı, niçin yazdığımı düşünmeden, kendimle kâğıt üzerinde karşılaşmaktan hoşlandığım için yazıyordum. Türler üzerine fikir sahibi olmaya başladığımda yaptığımı dıştan görebilme olanağına kavuştum. Şiirle öykü arasında gidip gelen kısa metinler ya da bütünlüğü olmayan metin parçacıklarıydı bunlar. Zamanla öykü formuna oturmaya başladılar. Öykü doğal ortamım gibi göründü bana.

Yazdıklarımı yayımlama kararını geç sayılabilecek bir yaşta aldım. Bu kararı verdiğimde nicedir içinde dolanmakta olduğum alanı iyi tanıyordum. Mesle-

ğim çok iyi bir olanak sağlamıştı. Radyo programcısı olarak "Tanzimattan Sonra Hikâye Roman", "Türk Dilinin Dünü Bugünü", "Cumhuriyet Dönemi Hikâyeciliği" başlıkları altında birer, ikişer yıl süren dizi programlar hazırlamış, hikayecilerimizin, yazarlarımızın çoğuyla konuşmuştum. Sonraki yıllarda da dünya hikâyeciliği ve yeniden Türk hikâyeciliği üzerine dizi programlar yapmayı sürdürdüm.

Kimlerden etkilendim? Tek tek isim vermek çok zor. Başta kendi öncülerimiz, yerli yabancı bu türün bütün ustalarından. Şairlerden, romancılardan... Hepsi bir yumak. Yumağı her sağışta başka başka uçlar çıkıyor öne.

İlk kitabınızla ikincisi arasında büyük ayrımlar var; gerek kurgu, gerek biçim, gerekse dil açısıdan ikinci kitabınızdaki öyküler daha kapalı, karamsar. Geyikler, Anmem ve Almanya'daki öyküler, olay anlatımına, gündelik yaşama ve düş ve gerçeği birbirine sindirerek yaşayan insanlara daha çok yer verirken, Yazılı Kaya'dakilerde masallarda karşılaşabileceğimiz türden kahramanlara; düş-gerçek ayrımının arasında sıkışıp kalmış, kendisiyle, zamanla çatışan kahramanlara rastlıyoruz. Bu değişimin nedenleri nelerdir, on yıl içinde Türkiye'de yaşananların, değişen, hatta ters-yüz olan değerlerin öykülerinizdeki değişimle ilintisi var mı?

– İlk kitapla ikincisi arasında kurgu ve biçim açısından farklılıklar olduğu görüşüne ben de katılıyorum. Büsbütün de farklı değiller ama. İki kitapta da iki kanalda akan ortak bir öykü dünyası var. Birini, kabaca, atardamara, öbürünü toplardamara benzetebileceğimiz kanalların kitaplar arasındaki dağılımı neredeyse eşittir. Ancak, *Yazılı Kaya*'daki bazı öyküler okurların bir bölümüne daha kapalı geliyor galiba. Bir bölümüne diyorum, çünkü görüşlerini konuşmalarımız sırasında ya da yazılı olarak aktaranlar oldu. İçlerinde kapalı ve karamsar bulduklarını söyleyenler de vardı; gönendirici çözümlemeler yapan ve toplardamarların işlevlerinden birinin kanı temizlemeye götürmek olduğunu unutmayanlar da.

İlk kitapla ikincisi arasında kurgu ve biçim açısından farklılıklar olduğu görüşüne ben de katılıyorum. Büsbütün de farklı değiller ama. İki kitapta da iki kanalda akan ortak bir öykü dünyası var. Birini, kabaca, atardamara, öbürünü toplardamara benzetebileceğimiz kanalların kitaplar arasındaki dağılımı neredeyse eşittir. Ancak, Yazılı Kaya'daki bazı öyküler okurların bir bölümüne daha kapalı geliyor galiba.

On yıl arayla çıkan bu iki kitabın bazı öyküleri arasında içsel bağlar vardır. Örneğin, ilk kitaptaki "Zaman Aralığında" başlıklı öykünün kahramanı "Bana zamandan söz etme" diyerek başlar konuşmaya. İkinci kitaptaki "Burgaç"ın kahramanı da zamanla boğuşmaktadır. İkisi de zamanı sorun edindikleri için çatışırlar zamanla. Biri, gündelik-ortak zaman anlayışımıza teslim olmayı reddedip ötesine uzanabilmek için; öbürü, beceremeyeceğini bile bile, zamanı bir araç olarak kullanıp anılarını gerçeğe tıpa tıp uyacak biçimde yeniden kurgulayabilmek için. İkisi de geçip gitmiş bir zamanın peşindedirler. Bence ikisi de masallarda karşılaşabileceğimiz türden kahramanlara benzemezler. Hayattan, kendi deneyimlerinden yola çıkarlar; içlerindeki merak dürtüsünü

küllendirmeden arayışlarını sürdürürler.

İlk kitaptaki "Fırıncı Şükriye"nin anlatıcısı konumundaki kadının çocukluğuyla, *Yazılı Kaya*'ya adını veren öykünün çocuk kahramanları çok mu farklı dünyalardan selleniyorlar sizce?

Kısacık bir öykü olan "Yazılı Kaya", *Geyikler Annem ve Almanya* basılmadan önce yazılmıştı. Onun çıkışından altı ay sonra "Gösteri" dergisinde yayımlandı. Yani yazılış sırasına göre girmedi öyküler kitaplara. Bu yüzden, *Yazılı Kaya*'daki öykülerin hepsini 1980'lerle 90'lar arasında yaşadığımız toplumsal değişimle ilişkilendirmek doğru olmaz. Daha geniş bir zaman diliminin izlerini taşıyorlar.

Bir öyküye nasıl başlarsınız? Başlamadan önce bütün yönleriyle tasarlar mısınız, yoksa sadece bir çıkış noktası yakalayıp, devamının yazmaya başladıktan sonra geleceğine mi inanırsınız?

– Çıkış noktası çok önemli benim için. Öykülerin gerekçesi çıkış noktalarında saklıdır çünkü. Farklı kılıklara bürünmüş uyaranlar halinde gelip çarparlar insana. Kimi kez imgedirler, kimi kez çekirdek bir cümleye sığabilecek bir düşünce. Kavrayış, sezgi, duyum vb... Dış dünyadan da gelseler, içinizdeki bir ataktan da çıkış yapsalar, bir çeşit aydınlanma anıdır onlarla buluşma. Nedense, yazmak için en elverişsiz koşullarda yakalarlar beni. Arkalarından kendi bulutlarını sürükleyerek gelir ve her şeyime egemen olmak isterler. Aklıma düştükleri anda yazmaya kalkışmam, kalkışamam genellikle. Bazen beni hiç bırakmayacaklarını sanır, belleğime güvenme gafletine düşerim. Bazen de sadakatlerini garantiye almak için bir kâğıda not eder çekmeceye atarım, daha öncekilerin yanına. Orada ne kadar kalacakları, ilk çalımlarının aldatıcı olup olmadığı, kendilerini yazdırma gücünün ne olduğu zamanla belli olur. Yazmak için uygun koşulları sağlayıp masa başına geçebildiğimde en köklü olan, en çok dal budak salan zaten öne geçmiştir. Onunla uğraşırım.

Ana hatları önceden belli olsa da yazma süreci daima sürprizlerle doludur. Bence işin en çekici yanı da bu. Birkaç kez kendimle inatlaşıp sürprizleri sıfır noktasına yaklaştırmayı denedim. Her şeyi en ince ayrıntısına kadar belirleyip ondan sonra kâğıda geçireyim, dedim. Tutmadı. Oysa, öykü dışındaki yazılarda güvenli ve hız kazandıran bir yol bu. Öykü söz konusu olduğunda aynı yöntemi kullanmak, yazmak değil de kendi yazıcılığını yapmak gibi geliyor bana. Yazma yaşantısının hazzı törpüleniyor, kendine özgü düşünsel ve duyumsal canlılığı matlaşıyor.

İlk yazım aşaması bittikten, öykü ortaya çıktıktan sonra işçilik faslı gelir. Bu aşamada hiç yüksünmeden uzun süre oyalanabilirim aynı öyküyle. Neredeyse cümle cümle ezberimdedir artık. Örneğin, yerine oturmamış bir sözcük iğne gibi batar ve gece yarısı yatağımdan kaldırabilir beni. Kimileri için çok can sıkıcı olabilen bu süreçten ayrı bir tat alıyorum. ❁

DEĞİŞEN OKUR VE...

AYDOĞAN YAVAŞLI

Hikâyeyi mal üretir gibi üreten yazarlarımız, mallarını tüketen okurları gibi kahraman değildir elbet. Bazı roman ve romancıların piyasaya mal gibi sürülüp pazarlandıkları bu ortamda alçakgönüllü bir hikâye okuru olmak, evet yalnızca "hikâye okuru olmak", bana göre kahramanlıktır.

ROMAN okuru sayısının şiir ve hikâye okuru sayısını geçtiği şu sıralarda ısrarla hikâye düşünmek, yazmak ve yayımlamak acaba bir tür kahramanlık mıdır? Öyle ya, para etmez bir "mal"ı üretip duruyoruz. Ürettiğimiz "mal", şimdilik alıcı bulamıyor, ama günün birinde bulacağı kanısındayız. Çünkü biz geleceği, gelecekteki yönsemeyi önceden görüyoruz. Kahramanlığımız burdan geliyor.

Öte yanı da var bunun : Roman okuru sayısının hikâye okuru sayısını geçtiği şu sıralarda ve her zaman ısrarla hikâye düşünüp yazarken yalnızca düşünüp yazmayı düşünür, bununla mutlu oluruz. Hikâye yazmak, hayatta olmak, soluk alıp vermek gibi bir şeydir bizim için. Birtakım sözcükleri yan yana getirerek cümleler, o cümlelerle de gerçek, gerçeküstü, gerçekötesi... hayatlar kurarız. Ancak bunu yaptığımız zaman varlığımız, hayatta olmamız bir anlam kazanır. Okur yönsemeleri kuşkusuz ilgilendirir bizi, ama bu, hikâye türünün kabahati değildir. Kaldı ki, hikâyenin daha az (ve daha özel!) bir okur kitlesi vardır her zaman ve o kitle doğrudur.

Örneğin : Bilge Karasu'nun, Oğuz Atay'ın, Sevim Burak'ın okurları böyledir : Az ve doğru! Bu adlara Vüs'at O. Bener'i, Leyla Erbil'i, yenilerden Cemil Kavukçu'yu da eklemek isterim. Bu yazarların, yani hikâyecilerin okur profillerini inceleyip araştırdığımızda (benimki tamı tamına bir inceleme ve araştırma değil kuşkusuz, dense dense gözlem denir buna) şu sonuçlara varıyoruz : Hikâye sanatının temel terimlerine uzak değiller. Eğitim düzeyleri yüksek. Hikâyeciliğimizin hikâyesine vakıflar. Bir veya birkaç yabancı dili şu ya da bu derecede biliyorlar. Hayat standartları, ortanın üstünde. Beğenileri gelişmiş. Metinleri farklı düzlemlerde algılama temrinine yatkınlar, vesaire.

Bakınız, bu özellikler, şiiri bire bir anlamaktan ibaret sayan; iletiyi, toplumsallığı çoğunlukla şiirin önüne koyan kaba toplumcuların karşısında yer alan şairlerimizle okurlarında da var. Turgut Uyar, İlhan Berk, Ece Ayhan, Edip Cansever okuru ile Suat Taşer, Hasan Hüseyin, Cahit Irgat, Mehmed Kemal, Hasan İ. Dinamo okuru; beğeni, standartlar, algı, intelekt vs. yönünden birbirlerinden çok farklıdır. Belki abartı olacak, ama söylemeden edemeyeceğim : Bu iki tip

okurun giyim zevkleri bile birbirine zıttır.

Bilge Karasu'nun, Oğuz Atay'ın okuru kentlidir, kent değerlerine sahiptir. Mahmut Makal'ın, Talip Apaydın'ın okuru ise daha çok köy değerlerine bağlıdır ve okuduklarından çabucak bir ileti elde etme peşindedir. Hikâyeyi hikâye eden çağdaş yönsemeler, algı katları, anlam kırılmaları... pek umrunda değildir. Alt ve üst okuma gerektiren çabalara yatkın değildir. Belirtileri tanıyıp onları zekâ ile tamamlamak ve böylece yeni bir dile ulaşmak yerine okuduklarına ilk okumada vakıf olmak isterler. Hikâyeyi gazete haberi okur gibi okurlar. Bir hikâyede yer alabilecek gerçeküstü öğeler, onları okuma ediminden soğutur, dudak bükerler. Hikâyede doğrudan kendi sancılarını, hüzünlerini, sevinçlerini ararlar; bulduklarında beğenirler, bulmadıklarında beğenmezler. Başka dünyalara kapalıdırlar, fantezileri yoktur.

Hikâyede aradıkları kaba gerçeği, şiirde de ararlar; bu yüzden kaba gerçekçilikten fersah fersah uzakta yazan İkinci Yenicilerin şiirlerinden hiç mi hiç tad almazlar, hatta yadırgarlar. Şiirde de hikâyede aradıkları gibi, ille de bir olay, bir "öykü" ararlar. "Ne anlatıyor şimdi bu?!" cümlesi, hemen her nitelikli metinden sonra yineledikleri – tabii ki gereksiz – ünlem kümesidir. Zekânın tamamlaması gereken boşluklar, bu tip okurlar için gereksizdir, hatta hikâyedeki "zaaf"lardır.

Benimki de fantezi tabii, ama bunlarsız edemiyorum : Diyorum ki, hikâyede (ve tabii ki şiirde de!) kaba gerçeğe bağlı, tamamen semantik kaygılarla yola çıkan bu okur kitlesi, Cortazar'dan, Castillo'dan, Marquez'den, hele ki Joyce'tan hiç mi hiç tat almayacaktır. Çehov'a, "Ee, neyi anlatmak istedi bu?", O. Henry'e "Yahu, ben mi bişey anlamadım, yoksa bu adam aklına geleni mi yazıp hikâye yapmış?" diye karşı çıkacaktır.

Hasılı, Picasso'nun tablosunu akvaryum sanan hanımefendinin refleksinde doyuma ulaşacaktır.

Yazımın başına dönüyorum.

Hikâyeyi mal üretir gibi üreten yazarlarımız, mallarını tüketen okurları gibi kahraman değildir elbet. Bazı roman ve romancıların piyasaya mal gibi sürülüp pazarlandıkları bu ortamda alçakgönüllü bir hikâye okuru olmak, evet yalnızca "hikâye okuru olmak", bana göre kahramanlıktır. Popüler kaygılara kapılmayıp Talip Apaydın'dan Bilge Karasu'ya; Mahmut Makal'dan Oğuz Atay'a uzanan bu cıvıl cıvıl yelpazede farklı tatları almak, Sait Faik'le kahve içmek, Sabahattin Ali ile Anadolu'nun tozlu yollarını arşınlamak, Tarık Dursun K. ile küçük insanların dertlerini dert edinmek... Ne müthiş bir şey!

Hayatta olabilmek, hayatta olabildiğinin tadını duyumsamak için hikâye düşünen, hikâye yazan ve bununla mutlu olan; okurlarını Filistin militanı yerine koyan, ileti kaygısını hikâyenin önüne sürenden daha az okunsa bile bu, yalnızca niteliksel bir gerçekliktir. Oysa hikâye sanatının böylesi kofluklara gereksinmesi yoktur.

Değişen okur profili de bunu gösteriyor zaten!

COŞKUN YERLİ

Tabanca

OTUZ beşinde vardı. Güzeldi, dikkati çekerdi, ama sokakta başı önünde, hanım hanımcık gelip gittiğinden dokunulmaz kadındı, rahatsız edilmezdi. Oysa kocası evde olmazdı. Ne zaman gelir, ne zaman gider, anlaşılmazdı, herhalde gezginci bir işi vardı. Geldiği zamanlar eli kolu hep yüklü, eve bir şeyler taşırdı. Karısını, çocuklarını alır, gezmelere çıkarırdı. Sonra birdenbire, yine yok olurdu ortadan. İlkokula giden cılız bir kızları, sokakta ağlayıp tepinen dört beş yaşlarında bir oğulları vardı.

Kadının yalnızlığından yararlanmak isteyenler çoktu. Apartman inşaatlarında kafa çekenlerin sabahlara dek süren söyleşilerinin değişmez konusuydu. Kadında "iş yok"tu, ama onu anmadan da edemezlerdi.

Sonra bir gün, durduk yerde, sıhhi tesisatçının çırağı kadınla işi pişirdiğini söylemeye başladı sağda solda. Kimse inanmadı tabii. O temiz, hanım kadın, bu kılıksız, yağlı saçlı, leş gibi kokan oğlanı ne yapsındı? Tam dükkânı kapatıyormuş, içerde telefon çalmış, bakmayıp çıkacakmış, ama şeytan dürtmüş, girmiş içeri, açmış telefonu. Mutfak lavabosu tıkanmış, açılmıyormuş, bir bakamaz mıymış? Çantayı alıp gitmiş, tıkanıklığı açmış. Kadın oğlana verdiği paraların arasına küçük bir pusula sokuşturmuş. Kâğıtta, "Gece birde gel," diye yazıyormuş. Oğlan gitmiş. Zifiri karanlıkta olan olmuş. Hiç konuşmamışlar.

Çırak o gece olanlardan korkmuştu, ama arkadaşlarına bu işi bırakmayacağını söyledi. Önceleri, çırağın anlattıkları palavradır diye üstünde durulmadı; ama yine de ilgililer – marketçiler, çıraklar, taksi durağına ve kahveye takılanlar, apartmanlarda oturan genç azmanlar, müzmin bekârlar, müzmin evliler, tümü – yine de akıllarının bir köşesine, "Acaba?" diye yazdılar.

Zamanla, çırağın söylediklerini başkaları da söylemeye başladı; duraktan yakışıklı bir şoför, marketin evlere servise giden kocakafa çırağı, dilleri dışarda spor pabuçlarıyla dolaşan bir oğlan... derken, sigaradan bıyıkları turuncu renk almış tıknefes kahveci bile, kadınla görüştüğünü anlatır olmuştu. Bazen mahalleden biri kadınla kentin bir başka köşesinde kol kola görülüyor, bazen de iki delikanlı başka bir şeyi bahane edip kapışıyorlar, geceyi karakolda geçiriyorlardı.

Arada, kocası yine çıkageliyordu. Her şey olağan akışında, sürüp gidiyordu, yalnızca, herkes köşesine çekiliyor, kadını unutuyordu. Bir gün, adam berberde tıraş olmak için ceketini çıkarınca, kemerinin arka tarafına takılı, deri kılıfının

içinde bir tabanca görülmüş, durum ağızdan ağıza ilgililere duyurulmuştu. Adam tuhaf biriydi zaten, sizli-bizli konuşuyor, konuştuğu kişi sanki emrinde çalışıyormuş gibi bir havada sorular soruyor, yanıt alınca da, "Öyle mi?" diyordu. Durmadan onun bunun adını, işini soruyordu. İlle de, herkesin nereli olduğunu öğrenecekti. Adamın bu, "Öyle mi?" demeleriyle belindeki tabanca yan yana gelince, herkesi bir kaygı, bir korku kaplıyordu. Bu düşünceli, kaygılı ve korkulu hava, adamın ortadan kaybolmasıyla dağılıyor, hatta bazı öncülerin yeni girişimleriyle, zihinlerdeki kaygılar siliniyor, neşeli günler geri geliyordu.

Bir kez, geçkince biri – emlakçı geçinirdi, evlere müşteri götürürdü, ama aslında anasının dul maaşını tırtıklayan bir kahvehane kuşuydu – kadına birlikte kaçmayı teklif etmiş, ama kadın kabul etmemiş, öyle diyordu. Teklif etti mi, etmedi mi, yalan mı doğru mu, kimse bilemezdi, ama düzeni bozmaya kalkışması – en azından, kalkıştığını söylemesi – hiç hoş karşılanmadı, hemen dışlandı.

Bir gece, kadının evinden bir silah sesi duyuldu. Duyan adamlar, "Aman neyse ben değilim!" diye sevindiler. Heyecanları yatışınca da, kocasının o günlerde zaten evde olduğunu, vurulanın içlerinden biri olamayacağını düşündüler. "Ne olmuş, bir bakalım," diye sokağa fırlayınca, apartmanın önünde bir polis aracı gördüler. İki polis kapının önündeki kalabalığı dağıtmaya çalışıyordu. Az sonra, adam bir polisin eşliğinde, ağır ağır çıktı kapıdan. Polisler adamı arabaya bindirip karakola götürdüler. Adam geç vakit bir taksiyle eve döndü. Yarım saat sonra da oturdukları dairenin ışıkları söndü.

Ne olduğu ancak sabahleyin öğrenildi; adam ruhsatlı tabancasını kurcalarken, birden ateş almıştı. Çoluk çocuk uykudayken, tabancayı temizlemek için çıkarmış, ne olmuşsa olmuştu, polise öyle ifade vermişti. Mermi duvardan sekmiş, gidip bir koltuğun minderini delmiş, alttaki tahtaya saplanmıştı. Polisler mermi kovanıyla tabancaya el koymuşlar, adamı da tedbirsizlik nedeniyle savcılığa bildirmişlerdi.

Herkes rahatlamıştı, ama huzursuzluk vardı yine de. Adam dava nedeniyle, her zamankine göre evine daha sık gelip gidiyordu. Tabii, artık eve giren çıkan da yoktu.

Bir gün evin önüne büyük bir kamyon yanaştı. Eşyalar yüklendi. Birileri kamyonun şoförüne nereye gidileceğini sordular. Şoför güneydeki bir kentin adını söyledi. Kamyon hareket ettikten sonra adam karısıyla çocuklarını duraktan bir taksiye bindirdi ve mahalleden ayrıldılar.

Ama adam hâlâ arada sırada bizim berbere gelip gidiyor. Bir para cezasıyla paçayı kurtarmış, tabancasını da geri almış, yine belinde taşıyormuş. Bizim kente işi nedeniyle geliyormuş, berberin tıraşını çok beğeniyormuş, hem eski mahalleyi de bir göreyim diyormuş. İlk gelişinde berber ağzını aramış, "Yenge, çocuklar nasıl, abi?" diye. Adam, "İyiler, iyiler," diye kesip atınca, bir daha sormamış. Yine herkesin adını, işini soruyormuş, özellikle de nereli olduğunu. Yanıt alınca da yine, "Öyle mi?" diyormuş. ❁

ZEYNEP ALİYE

Diş İzleri

SARAYIN mavi kabul salonunda göz kamaştıran giysileriyle iki aristokrat... Yoğunlaştıkları bir konunun, planın son ayrıntılarını ayrı ayrı gözden geçiriyorlarmış havası içinde ileri geri gidip geliyorlar. Yine bir çift gözün kirpiklerini kırpmadan kendilerini izlediğinin kuşkusuz farkındalar ama görmezden geliyorlar. Gerçi seyrek de olsa içlerinden biri o düşünceli, sakin, mağrur kimlikten sıyrılıp kabadayıca belki de külhanbeyi bir geri dönüşle izleyenin yüzüne dikiyor işte bütün o soğukkanlı, mesafeli, acımasız, alaycı tavrını. Gözbebeğini çeviren yaldızlı şeridin dışındaki kızıl çerçeve içe doğru yayılmaya başlıyor. O sırada cama dayıyor cins bir buldoğa benzeyen yüzünü.

Tedirgin, heyecanlı, derin bir hayranlıkla dolup taşıyor Emre, saldıracakmış gibi duran balığın geniş ağzını, güçlü çenesini her açıp kapatışında... Özellikle çift yönlü bir testereye benzettiği dişlerin böyle yakınında olmak... İstem dışı sayılabilecek bir geri çekişle sırtını döner koltuğun arkalığına yaslıyor emre. Elleriyle koltuğun kenarlarına tutunuyor. Yüreğinin temposunda hafif hızlanma, genzinde kuruluk, bedenine yayılmaya başlayan ısıyla tuhaf bir mutluluk tadı damağında. Hayır, kesinlikle hayır. Piranhaların balıklar sınıfına dahil edilemeyeceğinden bir kez daha emin... "Piranha... Piraya... Karibe..." diye mırıldanıyor bir şiir okur gibi.

Hayvanın açılıp kilitlenen dudaklarının, acıtıcı bakışlarının kendisinde yaratabileceği yeni yeni ve farklı çağrışımları bulmaya zorluyor bilincini. Takım elbisesi, kara güneş gözlüğü, cüsseli yapısıyla bir mafyazo; parmağının ucu sürekli silahının tetiğinde, acımasız bir kiralık katil... Olabilir. Aykırı gelmiyor Emre'ye. Ama daha başka bir şey. Daha belirgin bir kimlik... Buldu : Ortaokuldaki matematik öğretmeni. Kan kırmızıya boyalı kalın dudakları, biçimli vücudunu iyice ortaya çıkartan dar eteği, tenine yapışan bluzu, her an bir öğrencinin avucuna pergeli batıracakmış ya da cetveli indirecekmiş yürüyüşüyle kızların çekinerek, oğlanların çekinme iç-geçirme karışımı duygularla kenara çekilip yol açtıkları Okşan Hanım... Cetveli havada ıslık çalarak, Emre'nin titreyen, yumulmaya hazır küçücük avucunun içinde yeni bir çizgi oluşturmak üzere inerken, işte o an, Okşan Hanım gerçek bir piranhaya dönüyor... Zangırdıyor Emre'nin bacakları, dudakları, gözkapakları, yüreği... Aslında cetvel kimin avucuna inişe geçerse geçsin, Emre kendi avucunun biçildiğini, yandığını hissediyor... Ama şimdi bir ak-

varyumun içinde kilitli Okşan Hanım. Emre'nin akvaryumunun içinde. Onu isterse öldürebilir Emre. İsterse ufak bir hareketle oksijensiz bırakabilir, isterse bütün bitkileri alıp içerden onu gerçek bir yabancı ülkeye terk edebilir... "Hah... hah... hah..."

Balığın duman rengi derisindeki altın noktalar çoğalıyor bu sıra. Karnına doğru silme yıldız doluyor. Portakal rengi-mavi-yeşil-gümüşi ışıklar yürüyor sırtına, dudaklarına, inanılmaz yumuşaklıkta ve tamamen pürüzsüz, ipeğimsi bir hal alıyor kadife görünüşlü teni. Emre'ye, "Dokun bana... Dokun bana..." buyruğunu veren bir hipnotizör sanki. Camı aşıp okşamak istiyor Emre. Eğilip akvaryumdan içeri bir öpücük kondurmak. Yalnızca bir an, yalnızca bir an... "Jülide," diye inliyor ardından. "Sevgilim..." Öteki piranha, zayıf, boyca da kısa olanı geride duruyor. Alaycı, küçümseyen bir ifadeyle, yerinden hiç kıpırdamadan. Bu hınzır, kasıtlı bakışları iyi tanıyor Emre. Sırtını bir sütuna dayamış, elinde fondip edilmek üzere kadehi, tepede durmaksızın renk ve yön değiştiren, akan, kayan, dönen ışıklar altındaki bu erkek Mefisto : "Dişlerini bir kez Jülide'nin sırtına geçir, onu kovalamayı bırak da. Bir kez olsun kovalamayı bırak da dişlerini Jülide'nin sırtına..." Emre, söylenileni yapsa, hep aynı üç nokta arasında çizdiği zikzakların sona ereceğinin de farkında. Kan kokusunu bir kez almanın, geri adım atma olasılığını tamamen ortadan kaldıracağını biliyor. Ama yapamaz. Hiçbir şeyi böylesine sevmedi çünkü. Kasanın kapağını açıp orada yaşamı boyu özenle, umutla biriktirdiği tüm sevgileri verdiği insan Jülide çünkü. Bu yüzden nefreti de korkunç. Nefret... nefret... Kızı yok etmeyi, isteyecek kadar... Ölesiye, çıldırasıya...

Hafifçe kaykıldığı koltukta dikleşiyor, masanın üzerindeki mavi kalın ciltli, üzerinde "Bulaşıcı Hastalıklar" yazılı kitabın kapağına bakıyor, yaşamın bütün anlamı o kavramın içinde gizliymiş gibi müthiş gerilim hüzün korku karışımı bir duygusallıkla... Kitabın parmağıyla aralık tuttuğu sayfasına kadar olan formalarını yana deviriyor : "Lepra-Cüzam-Hansen Hastalığı. Merkez Afrika. Lepraya (cüzam) karşı önceden aşılanma olanağı yoktur. Hastayla yakın ilişki kurmaktan kaçınılması gerekirse de yalnızca uzun süreli temastan sonra bulaşması mümkündür.

Emre duraksıyor bir an. Duraksıyor ve Jülide'yi düşünüyor. Ardından kendisini kıza tutsak eden hummanın ne zaman başladığını, nasıl yürüdüğünü... Yoksa doğuştan getirdiği bir güçsüzlük müydü? Jülide olmasa bir başkasına yönelecek potansiyel enerji miydi? Kitabı okumayı sürdürüyor. "Cüzam bakterileri, plasentayı geçemez ve büyüyen dölüte ulaşamazlar. Bu yüzden yeni doğmuş bir bebek hastalığa yakalanmış olamaz. Hastalık her zaman hasta anneyle çocuğu arasındaki yakın ilişkiyle bulaşır..." Ahnn... annesi... Emre'nin annesi olmadı hiç. Ona bulaştıracağı lepra yanında sevgiler, mutluluklar, sıcaklıklar yaşatacak bir anneyi hiç anımsamıyor. Fotoğraflarsa birbirlerinin aynı. Hepsinde genç öleceğini biliyormuş bakışı. İşte masasının üzerinde duruyor bir tane. Tıpkı siyah beyaz bir kartpostal. 30'ların kadını. Ve yıllardır değişmiyor fotoğraflar. Yıllardır bir mutluluk ışıltısını boşuna arıyor Emre annesinin yüzünde. Birden fotoğrafta Jülide'yi görüyor, iki kadının birbirlerine ne kadar benzediklerini yakalıyor. Sürmeli gözleri, küçük çenesi, hafif kemerli burnu, dalgalı koyu renk saçlarıyla Jülide tıpkı

Emre'nin annesi. Hatta saç biçimleri bile. Kulakaltı uzunluğuyla, yüzü yandan hafifçe kapatan taranışıyla... Jülide'yi annesi gibi mi gördü yoksa? Jülide'yi annesi gibi gördüğü için mi sevdi bu kadar? Bir anlığına aklına takılan bu olasılığa sinirleniyor. Kendinde hayali kompleksler yaratmaya kalkması aptalca... Kafasından bir şeyleri defetmek ister gibi parmaklarıyla saçlarını karıştırıyor sinirli sinirli. "Sevdim," diyor. "Sevilmedim ama sevdim... Bu kadar basit..."

Piranhalar hiçbir şeyi umursamadan yüzüşlerini sürdürüyorlar. Her şey yolundaymış görünüyor. Ama acıktıklarını biliyor Emre. Huzursuzluk belirtilerinin başlamasıysa uzun sürmeyecek... Sonra... Ve görkemli final...

Akvaryumun camına koşut duruyor topluca olanı, dişisi. Bakışları donuk, hiçbir ışık yok karanlık gözbebeğinin içinde. Çevresindeki yaldızlı çerçeve dışardan fark edilebilecek kimi duyarlıkları engellemek için çekilmiş bir duvar sanki. Ve en dışındaki kanlı şerit... Babasını anımsatıyor Emre'ye. Onun da gözleri böyle kan çanağına dönük olurdu, ister işten, ister meyhaneden döndüğünde... Niyeyse hep geceleri gelirdi babası, çok çirkinken... Patlamaya hazır üniformalı bir balona, hayır hayır, bidona benzerdi. Üniformalı, patlamaya hazır bir bombalı bidon...

Kapatıyor gözlerini. Kapatırsa hiçbir şeyi görmeyecek, anımsamayacak. Ama babası gitmiyor ki. Soyunmasını söylüyor Emre'ye. Ceketi, pantolonu zarar görmemeli copun darbelerinden. Kendisi de çelenkli yıldızlı ceketini çıkartıp sandalyenin arkalığına asıyor!..

Geride bırakabildiği hiçbir an, anı yok Emre'nin. Hepsini yaşıyor yeniden yeniden. Ve Jülide... ilk karşılaşmaları, ilk sözcükler, ilk dokunuş, ilk öpüşme... tek tek ve çok net kayıtlı belleğine. Kırmızı beyaz çiçekli uzun eteği, beyaz tişörtü, saçında minik balık tokası, kocaman pembe gözlükleri... Üniversitenin tam kapısında. Polise kimliğini gösterirken çantasının ters yüz olup içinde ne varsa yere döküldüğü an... Yalvarırcasına konuşuyor Emre, sanki kız karşısındaymış, doğrudan ona söylüyormuş gibi : "O kadar zor muydu sevgilim? Bazı şeyler verdikçe çoğalmaz mı? Örneğin menekşe?" Silkiniyor ardından. Saçma sapan davrandığını düşünüyor. Bir ruh hastası gibi. Şu an unutmak istediği bütün ötekilerle birlikte Jülide'yi de unutmalı. Hatta en önce onu...

Bakışlarını, "Beni kurtar," der gibi kitaba çeviriyor : "Lepra.... Hastalığa neden olan bakteri... Belirtiler... 2-3 yıl süren kuluçka dönemi..." Ellerini tüm gücüyle, parmaklarının değdiği yerlerin silinmesini yok olmasını istercesine hınçla vuruyor kitabın üzerine. Bir kurdun dolunaya karşı uluması gibi kafasını yukarı dikip haykırıyor : "Tamam, ben bir lepra hastasıyım... bir cüzamlıyım..." Kenetlenmiş, kitlenmiş bütün bedeni. Bakteriyi ne zaman, kimden, hangi yolla aldığı hiç önemli değil artık. Herkes biraz biraz bulaştırdı belki. Sonuçta kuluçka devresini tamamladı hastalık. İstese bu hikâyeyi atlamalı da olsa gözlerinin önüne getirebilir Emre. Atlamalı ve kopukluklarla dolu olarak. Kimi sahneleri yeniden yaşamaya dayanamaz çünkü!!! Sinirlilik, yavaşça beliren uyuşukluk, doyumsuzluk, duyum yitimi, duyarsız bölgelerin kolayca zarar görmesi sırayla görülen belirtiler... Fark edilmeyen zedelenmelerin iltihaplanması, kangrene dönüşmesi artık hastalığın son aşamaları. Kısmi felç, ağrılar, gitgide çirkinleştiren yaralar. Bütün bedeni ülserleşti Emre'nin. Mısır mumyalarından biri gibi, eski Yunan ya-

zıtlarından bir dize gibi yorumluyor kendini şimdi, bir süredir, uzun zamandır, sık sık... Kendini tecrit odasına tıkmış bir saralı, sevdiği kadınla ne de onsuz olabilen çılgın bir âşık, yaşamını sürdürebilmesi için sadaka niyetine yakınlık gösterebilecek kimsesi olmayan bir çaresiz... Ama hayır, cüzam öldürmüyor, parça parça kopartıyor onu kendisinden. Eksik, bütün duyumsadıkları... Her şey yarım... eksik... Cüzam, nereye sinmiş, sığınmış bir sevinç kıpırtısı, kıvılcımı, kıvrıntısı varsa tüketiyor. Kanser gibi. Vampir gibi. Cüzam gibi... Emdikçe büyüyor, biraz Jülide, biraz Okşan Hanım, biraz babası, biraz okul müdürü, biraz ev sahibi, biraz belediye otobüs şoförü, biraz herkes oluyor. Emre'nin bedenindeki her tür gelişim, Emre'nin tükenmesi anlamına geliyor. Parmak uçlarında, dudaklarında dökülmeler, kızarıklıklar, yüzünde nasırlaşmış bölgeler, anlamına geliyor. Kütleşmeye başlaması, budanması kollarının. Soğuk olan hep soğuk olan, sıcağı en çok özleyen tüm uzuvları demek. Yaraya dönüşmesi demek özlemlerinin. O kadar acı çekiyor ki hiçbir şeyi duyumsayamıyor artık. Felç olması demek bu yüzden, kötürümleşmesi demek. Tüketiş bakterisinin sınır tanımadığının ayırdında Emre. Bakterinin doyumsuzluğunu, duygusuzluğunu görüyor. Bu doyumsuzluğun şimdilerdeki adıysa Jülide... Yavaş, sinsi, planlı bir güçleniş, çoğalma, işgal. Emre yitirdiklerini unutuyor, yitirmekte olduklarını görüyor, ama algılayamıyor. Her sabah biraz daha rendeden geçmiş olarak karşılıyor günü. Jülide her sabah daha çok büyüyor içinde...

Masanın dibindeki cam kavanoza dayalı naylon poşete kayıyor gözleri. İçinde sıkışık da olsalar ordan oraya yüzmeye çalışan üç Japon balığı. Kırmızı, sarı, siyah, mavi, kavuniçi, portakal rengi, somon, birbiri içine giriyor, kurtuluyor, uçuşuyor, duman rengi bir bulut hepsini kuşatıyor, örtüyor ansızın... Yarısı su dolu poşetin bağlı ağzını makasla dikkatlice kesiyor Emre. Yan tutup içinde kristal küpler halinde buz parçalarının yüzdüğü geniş kavanoza boşaltıyor. Engellenemeyecek bir şelalenin girdabında akıyor poşetin içindeki estetik harikası Japonlar. Kavanozun sırtını dayadığı akvaryumdaki piranhalar fark ettikleri için mi dönüyorlar yüzlerini bir an. Öylesine bir hareket mi yoksa? Duygusuz, burunları havada, soğuk tavırlarıda hiçbir değişiklik, heyecan, tepki yok, ama.

Emre dirseklerini masaya dayıyor. İki avucunun içinde parmak uçları elmacık kemiklerinden şakak kemiklerine, alnına sert ovuşturmalarla gidip geliyor. Kavanoza boşalttığı balıklara bakıyor, acıyan bir gülümseyişle. "Gerçekten ölü mü sağ mı bunlar?" diye soruyor. Hiçbir şeyin ayırdında görünmüyor balıklar. Uzun bir dalgınlık halini, ateşli bir hastalığın nöbetlerinden birini daha yaşıyorlarmış gibi. Birazdan başlarına geleceğin farkında değiller, kesin. Gerçi o zaman da aynı şu anki gibi duracaklar... Kıpırdayamayacaklar! Kaçmak için hamle bile yapamayacaklar! Kafatası avcılarının direğe bağladığı güzel beyaz kadının ölümü beklemesine benzeyecek bekleyişleri. Emre, sağ eline, son günlerde boğum yerinden gitgide incelen bileğine bakıyor. Bugün biraz daha zayıf... dar... ölü.. Kulak kepçesinden bir küçük parça düşüyor aynı anda... Dudağında büzüşme... "Şu Japonun hiçbir zaman benimsediği bir yatak olmamıştır," diye düşünüyor, o an istem dışı bir sıçrama yapan balığa bakıp. Ama çok güzel! Renkleri olağanüstü canlı, parlak, sıcak, çekici. Kuyruğunun üstündeki siyah benin aynısı burnunda... İçinde bir öfke dalgası kabarıyor Emre'nin. Yineliyor : "Benimsediği bir yatak

olmamıştır... Tıpkı Jülide gibi!.." Jülide'nin her erkeğin koynunda üstelik deliksiz bir uykuyla sabahlayabileceğinden kuşkusu yok Emre'nin...

Balıklar, atıldıkları buz gibi suyun şokunu yaşıyorlar. Uyuyan herhangi bir insanın saf, korunmaya muhtaç, savunmasız görünüşüne benziyor sudaki kıpırtısız duruşları. Arada biri sıçrıyor, çırpınıyor, kötü bir düş görüyor olmalı, sonra yeniden donukluk... Emre, babasının karşısında duruyor. Kolları önünde bağlı, ellerini dişleri gibi sıkıyor, bacakları çözülüyor, bakışları en mahzun, en ağlamaya dönük. Kükrüyor babası : "Kız gibi zangırdama karşımda, erkek ol..." Okul müdürünün mikrofonu patlatan komutu : "Hazırrrr olll... Dikkat..." Avuç içinde durmaksızın bir cetvelin inip kalkışı. Kanıyor her yanı Emre'nin. Piranhalar huzursuzlanmaya başlıyorlar. Hareketleri hızlanıyor. Sanki kanlı et kokusunu aldılar. Yüzleri daha duygusuz, bu yüzden de daha korkunç artık. Jülide'yi düşünüyor Emre, ondan nefret ettiğini, onu delicesine kıskandığını, yok etmeyi isteyecek kadar. Aslında kızın soluk aldığı her an Emre için bir tuzağın, bedenine batan yeni bir çivisi. Kızdan sürekli kuşkulanıyor çünkü. Sürekli aldatıldığından emin. Kız, elleriyle, gözleriyle, tırnaklarıyla, parmaklarıyla, yürüyüşüyle, gözbebekleriyle uyuyuşuyla, düşleriyle aldatabilir onu. Her an, her yetde, herkesle... Çoğu uykusuz, sabaha dek kirpiğinin kirpiğine değmediği geceler, Jülide yanı başında mışıl mışıl bir masal uykuda... Ama emre o saf, masum gülümseyişin, arada bir kikirdeyişin, anlaşılmaz sayıklamaların beyninde yarattığı denklemlerle, bulmacalarla deli divane... Dürtüklüyor Jülide'yi. "Söyle kime gülüyordun? Ne görüyordun, söyle?" Uyku sersemi görünmeyi çalışan bakışların karındaki hınzırlığı yakalamaktan da korkarak. Omuzlarından tutup sarsmak, tokatlamak, kızın beynindeki bütün öteki erkeksi görüntüleri boşaltmak istercesine öpmek ağzını, bedenini ısırıklıklar içinde bırakmak... Ama tüm çabası boşuna. Jülide'nin kanında gitgide çoğalıp bütün kalelerini ele geçirmesini engelleyemiyor. Ne de kuşkularını sona erdirmesi mümkün...

İnliyor Emre. Sevdiği kız olmadan her şey daha korkunç çünkü. Bırakıp gittiğinden, kendisini terk ettiğinden beri cehennemi yaşıyor yalnızca. Gitti, dönmeyecek, başka birisi var çünkü hayatında. Ne kadar inkâr etse de başka biri, hatta birileri var... Telefona uzanıyor, tuşluyor, bir kin düğümüne dönüşmüş halde. Son kırk beş dakikadır her arayışında işittiği meşgul sinyalini duymayı bekleyerek. Evet, hâlâ 'dın... dın... dın...' Şu an kiminle ne konuştuğunu bilmiyor Jülide'nin. Kime, neyi, hangi anlamda söylediğini bilmiyor. Havayi tellerde, yeraltı tellerinde, eksilerek, parazit yüklenerek, tizleşerek giden seslerin, sözcüklerin vurgulamaların, noktalamaların ne anlama geldiğini bilmiyor.... Telefonun ahizesini çarparak koyuyor yerine. Bir sigara daha! Masaya abanıp yükseliyor, çıkardığı dumanı akvaryumdaki iki piranhaya üflüyor. Piranhalar karşılıklı, köşelerine çekilmişler... Gong vurmak üzere... Seyircilerde çılgın bir heyecan, kan görme isteği. Duvarlar daha önce emdikleri, kırılan kemiklerin çatırtılarını kusuyor. Emre'nin tüm varlığı bir presin içinde : "Hayır, Jülide hiçbir şey değil aslında. Asla bir karibe, bir piraye değil, olamaz..." diyor. Hiçbir şey değil o. Belki yalnızca artemia, supiresi, kurtçuk. En fazlası, minicik vantuzunu takıp emebilir Emre'yi. Daha fazlasını beceremeyecek bir asalak. Emre'nin bütün geleceğini onun gibi bir asalağın üzerine kurduğu ise milyon kez yalan. Hayır... Gününü geleceğini Jülide

gibi basit, bayağı, saçma, aşağılık bir kadın üzerine kurduğu milyon kez uydurma. O... O... O...

Piranhalar sabırsızlanıyorlar. Açlık belirtisi bu. Karşı karşıya duruyorlar şimdi. Köşelerinden çıkmış iki boksör, iki gladyatör, iki düellocu. Oyunu başlatacak işareti bekliyorlar. Gecenin çökmesiyle, sesin sedanın ortalıktan çekilmesiyle... Olabilecekleri izlemenin eşiğinden defalarca döndü Emre. Her defasında boğazı düğümlenerek, korkarak, içi acıyarak. Bu kez izin verecek, var olma-yok olma savaşına, dansına... Neler olabileceğini düşlüyor : Köşelerinden çıkacaklar. Bakışları birbirine dolanmış, sırtlarını asla birbirlerine çevirmemek üzere oval bir yörüngede dönmeye başlayacaklar. Temkinli, sakin. Gitgide hızlanacak hareketleri, kaçan kovalayan yer değiştirerek. Arada bir duracaklar, genlerindeki en acımasız, en vahşi öğeler tırmalayarak, kamaştırarak dişlerini. İkisi de biliyor ilk kafa vuruşunda isabet kaydedenin kazanacağını. Kan kokusunu ilk alan savaşın sonsuza dek galibi... Ağzında ötekinin gövdesinin yarısıyla, bir anlığına geri çekilecek; ardından ikinci hamle : Müthiş bir zevkle yutmak üzere sevgili eşinin kafasını, göğsünü, ikinci hamle... Diretecek yaralı olan, daha doğrusu yarım kalan. Diretecek, sonuna dek. Ama çaresi yok...

Emre kepçeyi kavanoza daldırıp Japonlardan birini alelacele alıyor, akvaryumun içine atıyor! İki pankrasçı, göz açıp kapamalık bir sürede saldırıyorlar. Karışıyor sular. Bir alt üst oluş, ortalık toz duman. Hiçbir şey görülmüyor. Balığın kendini koruma çırpınışından çok piranhaların yarattığı sonuç bu dalgalanma, suyun bulanması. İnanılmaz bir hızda ağızlarında birer parça et köşelerine çekiliyorlar. Ama piranhaları bilediğini, hırslandırdığını görüyor Emre. Neredeyse birbirlerine saldıracaklarının da farkında. Bir japon balığı daha atıyor. Sonuncu... en güzelleri... geride bıraktığı. Piranhalar yeniden aynı çeviklikle atlıyorlar avın üzerine.

Jülide'yi aramalı... Belki bu kez. Tuşlara öyle basmalı ki, kaynanazırıltısını öyle hızlı çevirmeli ki, takırtıları ilk duyduğu anda, zil sesini ilk duyduğu anda yüreği yerinden hoplasın. Telefonun ayaklanıp kablosuyla kendini boğacağını düşünsün, korksun. Avucu öteki avucunu sıkarken, işaret parmağını ısırırken dişleriyle, altın sarısı, mercan kırmızısı yüzgeçlerinden birinin ucunu daha piranhanın ağzına vermiş kadar korku duyarken... Sonra sırayla karnı, iç organları, göğsü, sırtı... Aynı anda bir sürü halinde piranhanın minik, sivri, keskin dişinin bedenine batacağının paniğiyle sarsılsın, çılgına dönsün. Çalsın, yeniden çalsın telefon. Elindeki tek silahıyla, kaynanazırıltısıyla ulaşmak istediği başka kimsesi yok Emre'nin. Çalsın telefon, yüzlerce cüzamlı köşelerinden çıkıp üzerine yürüsün. Kopartsınlar etlerini, tırnaklarını, dudaklarını; göğüslerini parçalasınlar, yeniden, yeniden... Kaçmaya çalışmasının boşunalığını her an görerek kaçmaya çalışsın. Gideceği her yerde bu sesin, bu telefon sesinin bir yerlerini durmaksızın kopartacağını bilsin ve yutulmak için yalvarsın artık.

Son Japon, soğuk suyun şokundan kurtulmuş olmalı. Saba Melikesi'nin sarayının bahçesinde tüllerini uçuşturarak dolanışı gibi salınıyor.

Jülide şu anda odasının bir ucundan öteki ucuna doğru gidip geliyor sabahlığının etekleri uçuşarak. Bir şeyden hiç kuşku duymuyor Emre. Gün gelecek, ayaklarına kapanacak Jülide. Yalvaracak, "Ne istiyorsan yaparım, yeter ki bana

olmamıştır... Tıpkı Jülide gibi!.." Jülide'nin her erkeğin koynunda üstelik deliksiz bir uykuyla sabahlayabileceğinden kuşkusu yok Emre'nin...

Balıklar, atıldıkları buz gibi suyun şokunu yaşıyorlar. Uyuyan herhangi bir insanın saf, korunmaya muhtaç, savunmasız görünüşüne benziyor sudaki kıpırtısız duruşları. Arada biri sıçrıyor, çırpınıyor, kötü bir düş görüyor olmalı, sonra yeniden donukluk... Emre, babasının karşısında duruyor. Kolları önünde bağlı, ellerini dişleri gibi sıkıyor, bacakları çözülüyor, bakışları en mahzun, en ağlamaya dönük. Kükrüyor babası : "Kız gibi zangırdama karşımda, erkek ol..." Okul müdürünün mikrofonu patlatan komutu : "Hazırrrr olll... Dikkat..." Avuç içinde durmaksızın bir cetvelin inip kalkışı. Kanıyor her yanı Emre'nin. Piranhalar huzursuzlanmaya başlıyorlar. Hareketleri hızlanıyor. Sanki kanlı et kokusunu aldılar. Yüzleri daha duygusuz, bu yüzden de daha korkunç artık. Jülide'yi düşünüyor Emre, ondan nefret ettiğini, onu delicesine kıskandığını, yok etmeyi isteyecek kadar. Aslında kızın soluk aldığı her an Emre için bir tuzağın, bedenine batan yeni bir çivisi. Kızdan sürekli kuşkulanıyor çünkü. Sürekli aldatıldığından emin. Kız, elleriyle, gözleriyle, tırnaklarıyla, parmaklarıyla, yürüyüşüyle, gözbebekleriyle uyuyuşuyla, düşleriyle aldatabilir onu. Her an, her yerde, herkesle... Çoğu uykusuz, sabaha dek kirpiğinin kirpiğine değmediği geceler, Jülide yanı başında mışıl mışıl bir masal uykuda... Ama emre o saf, masum gülümseyişin, arada bir kikirdeyişin, anlaşılmaz sayıklamaların beyninde yarattığı denklemlerle, bulmacalarla deli divane... Dürtüklüyor Jülide'yi. "Söyle kime gülüyordun? Ne görüyordun, söyle?" Uyku sersemi görünmeyi çalışan bakışların karındaki hınzırlığı yakalamaktan da korkarak. Omuzlarından tutup sarsmak, tokatlamak, kızın beynindeki bütün öteki erkeksi görüntüleri boşaltmak istercesine öpmek ağzını, bedenini ısırıklıklar içinde bırakmak... Ama tüm çabası boşuna. Jülide'nin kanında gitgide çoğalıp bütün kalelerini ele geçirmesini engelleyemiyor. Ne de kuşkularını sona erdirmesi mümkün...

İnliyor Emre. Sevdiği kız olmadan her şey daha korkunç çünkü. Bırakıp gittiğinden, kendisini terk ettiğinden beri cehennemi yaşıyor yalnızca. Gitti, dönmeyecek, başka birisi var çünkü hayatında. Ne kadar inkâr etse de başka biri, hatta birileri var... Telefona uzanıyor, tuşluyor, bir kin düğümüne dönüşmüş halde. Son kırk beş dakikadır her arayışında işittiği meşgul sinyalini duymayı bekleyerek. Evet, hâlâ 'dın... dın... dın...' Şu an kiminle ne konuştuğunu bilmiyor Jülide'nin. Kime, neyi, hangi anlamda söylediğini bilmiyor. Havayi tellerde, yeraltı tellerinde, eksilerek, parazit yüklenerek, tizleşerek giden seslerin, sözcüklerin vurgulamaların, noktalamaların ne anlama geldiğini bilmiyor.... Telefonun ahizesini çarparak koyuyor yerine. Bir sigara daha! Masaya abanıp yükseliyor, çıkardığı dumanı akvaryumdaki iki piranhaya üflüyor. Piranhalar karşılıklı, köşelerine çekilmişler... Gong vurmak üzere... Seyircilerde çılgın bir heyecan, kan görme isteği. Duvarlar daha önce emdikleri, kırılan kemiklerin çatırtılarını kusuyor. Emre'nin tüm varlığı bir presin içinde : "Hayır, Jülide hiçbir şey değil aslında. Asla bir karibe, bir piraye değil, olamaz..." diyor. Hiçbir şey değil o. Belki yalnızca artemia, supiresi, kurtçuk. En fazlası, minicik vantuzunu takıp emebilir Emre'yi. Daha fazlasını beceremeyecek bir asalak. Emre'nin bütün geleceğini onun gibi bir asalağın üzerine kurduğu ise milyon kez yalan. Hayır... Gününü geleceğini Jülide

gibi basit, bayağı, saçma, aşağılık bir kadın üzerine kurduğu milyon kez uydurma. O... O... O...

Piranhalar sabırsızlanıyorlar. Açlık belirtisi bu. Karşı karşıya duruyorlar şimdi. Köşelerinden çıkmış iki boksör, iki gladyatör, iki düellocu. Oyunu başlatacak işareti bekliyorlar. Gecenin çökmesiyle, sesin sedanın ortalıktan çekilmesiyle... Olabilecekleri izlemenin eşiğinden defalarca döndü Emre. Her defasında boğazı düğümlenerek, korkarak, içi acıyarak. Bu kez izin verecek, var olma-yok olma savaşına, dansına... Neler olabileceğini düşlüyor : Köşelerinden çıkacaklar. Bakışları birbirine dolanmış, sırtlarını asla birbirlerine çevirmemek üzere oval bir yörüngede dönmeye başlayacaklar. Temkinli, sakin. Gitgide hızlanacak hareketleri, kaçan kovalayan yer değiştirerek. Arada bir duracaklar, genlerindeki en acımasız, en vahşi öğeler tırmalayarak, kamaştırarak dişlerini. İkisi de biliyor ilk kafa vuruşunda isabet kaydedenin kazanacağını. Kan kokusunu ilk alan savaşın sonsuza dek galibi... Ağzında ötekinin gövdesinin yarısıyla, bir anlığına geri çekilecek; ardından ikinci hamle : Müthiş bir zevkle yutmak üzere sevgili eşinin kafasını, göğsünü, ikinci hamle... Diretecek yaralı olan, daha doğrusu yarım kalan. Diretecek, sonuna dek. Ama çaresi yok...

Emre kepçeyi kavanoza daldırıp Japonlardan birini alelacele alıyor, akvaryumun içine atıyor! İki pankrasçı, göz açıp kapamalık bir sürede saldırıyorlar. Karışıyor sular. Bir alt üst oluş, ortalık toz duman. Hiçbir şey görülmüyor. Balığın kendini koruma çırpınışından çok piranhaların yarattığı sonuç bu dalgalanma, suyun bulanması. İnanılmaz bir hızda ağızlarında birer parça et köşelerine çekiliyorlar. Ama piranhaları bilediğini, hırslandırdığını görüyor Emre. Neredeyse birbirlerine saldıracaklarının da farkında. Bir japon balığı daha atıyor. Sonuncu... en güzelleri... geride bıraktığı. Piranhalar yeniden aynı çeviklikle atlıyorlar avın üzerine.

Jülide'yi aramalı... Belki bu kez. Tuşlara öyle basmalı ki, kaynanazırıltısını öyle hızlı çevirmeli ki, takırtıları ilk duyduğu anda, zil sesini ilk duyduğu anda yüreği yerinden hoplasın. Telefonun ayaklanıp kablosuyla kendini boğacağını düşünsün, korksun. Avucu öteki avucunu sıkarken, işaret parmağını ısırırken dişleriyle, altın sarısı, mercan kırmızısı yüzgeçlerinden birinin ucunu daha piranhanın ağzına vermiş kadar korku duyarken... Sonra sırayla karnı, iç organları, göğsü, sırtı... Aynı anda bir sürü halinde piranhanın minik, sivri, keskin dişinin bedenine batacağının paniğiyle sarsılsın, çılgına dönsün. Çalsın, yeniden çalsın telefon. Elindeki tek silahıyla, kaynanazırıltısıyla ulaşmak istediği başka kimsesi yok Emre'nin. Çalsın telefon, yüzlerce cüzamlı köşelerinden çıkıp üzerine yürüsün. Kopartsınlar etlerini, tırnaklarını, dudaklarını; göğüslerini parçalasınlar, yeniden, yeniden... Kaçmaya çalışmasının boşunalığını her an görerek kaçmaya çalışsın. Gideceği her yerde bu sesin, bu telefon sesinin bir yerlerini durmaksızın kopartacağını bilsin ve yutulmak için yalvarsın artık.

Son Japon, soğuk suyun şokundan kurtulmuş olmalı. Saba Melikesi'nin sarayının bahçesinde tüllerini uçuşturarak dolanışı gibi salınıyor.

Jülide şu anda odasının bir ucundan öteki ucuna doğru gidip geliyor sabahlığının etekleri uçuşarak. Bir şeyden hiç kuşku duymuyor Emre. Gün gelecek, ayaklarına kapanacak Jülide. Yalvaracak, "Ne istiyorsan yaparım, yeter ki bana

acı," diyecek. Çünkü kızın bütün anlarında, sevinçlerinde, acılarında umutsuzluklarında, umutlarında, ağlayışlarında sığınışlarında tek bir damga var : Elinde kaynanazırıltısıyla bir büyücü gibi tempo tutan Emre. Ve işte yine bu yüzden, kızın sırtına dişlerini saplamayı durmaksızın erteleyişi...

Tuşlara yeniden basıyor Emre. Bu kez meşgul değil. Alet, çıkardığı sesle birlikte sallanmış olmalı, kızın yüreği de... Önceleri "çat" diye kapatıyordu Jülide; Emre'nin sesini duyar duymaz. Üzerine yastıklar yığıyordu telefonun, mutfağa kaçmadan önce. Ya da evden dışarı atıyordu kendini. Artık teslim oldu. Her defasında zilin en çok beşinci çalışında kaldırıyor ahizeyi ve bekleyiş... Yalvaran, ağlayan, küfreden bir suskunluk... Bedeninde bilmediği ne çok sinir, kılcal damar olduğunu yeniden yeniden keşfediyor o arada. Ardından gözlerinin önünde Emre'nin birkaç gün önce adresine postaladığı kitabın kapağındaki yüz resminin üzerine Emre'nin yüzünü oturtarak elde ettiği piranha yüzü. Ve Jülide'nin o piranha yüzde bile mutlaka seven bir erkeğe ait ipuçlarını aradığını, "Onu nasıl daha fazla tüketebilirim?" sorusunun yanıtını bulmaya çalıştığını biliyor Emre. Hiç sevilmedi zaten. Hiç kimse tarafından. Hiç. Şimdi de Jülide. Kullandı, aldattı, artık aldatmak ona eskisi gibi haz vermediğinde de terk etti. Kavanoza yeniden daldırıyor kepçeyi. Son Japon yumuşacık dolanıyor safi ipek, safi çiçek... Emre elinde bir gariplik hissediyor. Bileğinde tuhaf bir hissizlik. Japon kepçeye giriyor, çırpınıyor. Kepçeyi kaldırıyor Emre akvaryuma uzanıyor, ters çeviriyor. Kepçe, balık ve eli akvaryuma düşüyor. İki piranha fırlıyor köşelerinden. ❁

HALİL İBRAHİM ÖZCAN

Göçebeler Azar Azar Ölür

BAKIR ibriklerden leğenlere dökülen ibadet hazırlığı sular daha kararmamıştı. Masal içlerinden kaçışan cüceler oyunlarını bozmuş, göçebe bir ağaç dallarını örten kuşları kaçırıyordu.

Sehpalarda açılan çiçeklenmiş eller, çalınmış cennet pazarından alışveriş yaparlarken ellerim huzura bağlıydı. Toprağıma geç düşmüştü hasretin o devasa kuşkusu. Ürperen zaman aralıklarından peydah olan suretler durmadan birbirlerinden hayatlar aşırıyorlardı. Bir tek gönül teline bile borçlu değildim. Kiraz ağaçlarının arasında at ve sığır izlerinin gerilerde kalan görünür yanları da yitip gitmişlerdi. İnsanı hep aynı çıkmaz içine çeken küçük zafer kırıntıları değil miydi? Zaman zaman yitip gideceğini bildiğin bir suskunluğun kölesi olmak durup dururken alacağın herhangi bir sevinç işaretiyle bozulabilirdi. Bizim olmayan tanrılarla konuşmak ve onlardan medet ummak eski, yıkık bir küskünlüğün solumalarıyken gelecekli günlerin kamçıları beni bekleyemezlerdi artık. Bu tedirgin duygu, bu kendini yasaklamış hayaller, bozguncu bir günün sonunu getiremeyeceğe benziyordu. Sokaklar, kimi güvenli baharların pencerelerden izlediğim taşkın resimleriydi. Yanlışlar nerede ve ne zaman yakalanırsa o zaman kendileri oluyorlardı. Zorunlu ziyaretlerin "buraya kadar" denildiği büyük hüzünlerin çaresiz gülüşleriyle yakalandığında aniden kaybolacak silüetler, başka tutkulara susmasıydı. Kahvaltı rakısı kokusuyla ertelenen hayatın yalnızca bir yerlerde hissedilip sonra dışarıya vurulamayan duyguların biçimine yakındı. Neden gitmemiştim o sesin peşinden ve neden duyduklarımı bu yaşıma gelince sabah kahvaltısındaki rakıyla gidermeye çalışıyordum? Neden? Odamın kapısını açık unutmuş olmalıyım ki holden Kazım'ın sesi geliyordu.

"Acele etme! Sessiz ol! Lütfen sessiz ol! Dikkat et! Duyduğun ıstırap seni rahatsız edecek. Kelimeler puslu yollarından belki seni kurtarabilirler. Bırak sırların karanlıkta uyusun. Bekleme! Bütün ışıklarını patlat. Derin bir soluk al. Mevsim çiçeklerine dön. Az yapraklı ağaçların üstünde gezintilere çık. Kökü zayıf ağaçları da seçebilirsin, yaprağı kör ağaçları yani. Yerini söyle seni kurtarayım. Yerini bul. Elindeki işi bırak. Dünyanın bütün taşlarını vur kafanın olmadık yerlerine. Elini ısır. Sen neyi özlemiştin? Git yat. Suya gir. Sulara dal. Çık oradan. "Hayır bir iddiam yok," diye avazım çıktığı kadar bağır. Yolunu yitirdiğini unut, bağırdığını da. Unut gitsin. Kısmetin kapalıymış. Şeytan yolunun üstünde dursun. Aklın kuşlardan bir hayalet. Yağmurlardan nişanın olsun."

Desen : Necati Abacı

Kâzım, kafesindeki kuşuyla konuşuyordu gene. Onu hayata küstürüp yıllardır otel odalarına iten, sevgilisinin kendisine çok kızıp kürtaj sonrası ona yedirdiği yemeğin kendisiymiş. Daha o zamanlar henüz yirmi üçünü sürüyormuş. Bol salatalı, şaraplı bir yemek sonrası sevgilisinin ağzından dökülen sözler hayatının kilidi olmuş hemen oracıkta. Duydukları karşısında çıldırmış, kapatıldığı hastaneden yıllar sonra çıktıktan sonra da kimselerle görüşmez olmuştu. Acısı kör bir yenilgiymiş.

Kimin dokunduğu fark edilemez bir eşyaya benzemeye başlayalı epey olmuştu. Alkol ve sigaranın yolculuğunda ölümü beklerken ahmaklara ayrılacak zamana acınıyordu. Perdeler aynı, lavabo aynı, hatta perdenin çiçekleri hep aynıydı. Kendisine ait olmayan bir dünyanın tanrılarından yakınarak başkalarının gözyaşlarını eziyordu.

Aynı yerlerde dolanıp duran çürümüş eşarplar içinde yüzler. O ilk ziyaretten geriye kalan tek bir kadın yüzü bile hatırımda kalmamıştı. Kumsallar ve düşler. Kaçıp kaçıp içinde

kaybolmaya çalıştığım suretler. Yaralar ya da ceylan gözlerindeki dünya. Göç özlemini şimdi daha iyi anlıyorum ve alnım genişliyor rüzgârlarda. Koklamadan dökülen güller, sönmüş ocaklar, kendine ayrıldığını sanıp da darılarak ayrıldığın yollar, mor sürmeli gözlerin ahı... Kalbimin orta yerinde bir kilit. Donmuş bir kelime. Çöllerden kaçamadım. Belki de bunun hiçbir önemi yoktu?

Çok eski bir çağrıda yakalanmıştım o erişilmez yalnızlığın kumsalındaki geceye. Hangi çıkmazları göze alarak imkânsızlığımla yakınlaşmıştım. Senden sonra sürdürebileceğim bir cümlemin kalmadığını ta o zamanlardan hissetmiştim. Ama ya bunları ben kiminle paylaşacaktım. Neden bir aykırılığın pişmanlığına eş olan utanca yüz veriyordum? Her şeyi birbirimize yalnızca konuşarak anlatamayacağımızı çok iyi biliyordum, çünkü insanlar konuştukları yerde kalplerini bozuyorlar. Daha sonraki, düş ilişkilerimde de şahit oldum bunlara. Çaresiz hüzünler kısa aralıklarla yokladığında küçük özgürlük kaçamakları donuyorlardı. Birlikte yaşamayı denemeden usanmak gibi bir şeydi bu. Denemeden yaşamaktan sıkılmak... Onlar parçası olduğumuz hayatın yıkımlarıydı. Bambaşka özlemlerin savunulmaz konukluklarındaki fırtınalar. Tutsaklığın başka bir aldanışa dönüştüğü aydınlıkta. Ama bütün bunların kendi aralarındaki farklılıklar dellenince geriye bir şey kalmıyordu. Ah cesaret, biraz daha cesaret etmeliydim. Sefahat dönemim biteli çok olmuştu. Bir günlüğüne bile kaybedeceklerim için herhangi bir bulutun peşine takılabilirdim. Ama böylesi anlarda o aldatıcı sevinçlerin bir hükmü kalmıyordu. Bir buruk sevinç sarıp sarmalayabilirdi sizi ve orada ölmek işte o büyülü kaçışın yeni bir durağının sanrısı olabilirdi. Her şeye yeniden başlamak yalanı gelip bu durakta bulabilirdi sizi örneğin. Yeni yüzler, yeni iklimler, yeni yollar.. Yeni bir hayal peşinde koşabileceğinizi sandığınız anda da kefenin kıvrılmış tenhalığı olanca çıplaklığıyla gözünüzün önüne gelebilirdi. Yeni hüsranlara çağıran yolların sizleri beklediği şarkıda susardınız. Sel sularına kendinizi bıraktığınızda aradığınız kozalak bir türlü gelmeyecekti. Cesedim şişerdi köprüden düştüğünde. Kıvrılarak kaybolmak. Köprü yerine kocaman budaklı bir ağaç. Çok yazık, bir iç çekişle söyleyemeyeceklerini çatallanan dilinin yoluna bırakıyordu.

Akrabalarımdan kimlerin yaşayıp yaşamadıklarını dahi bilmiyordum. Aileden erken kopmuştum. Askerlik dönüşü çıktığım gurbet olmuştu ömrümün anlamı. Değişik işlere girip çıkmış, hatta bir aralar torbacılık bile yapmıştım. Keyifli işti, ama ardından gelen hapishane hayatı yormuştu beni.

Kuşku sonrası anlar gibiydi Kazım'ın gözleri. Fırtına vardı ıslak ormanlarda o sayısız yılların kaybedilen kanında. Çok sevilen mutluluğum için akmalıydı bütün gülünçlüğün kanları. Goncalar boşuna uzaklara açmıyordu. Nem ve aşkın tutkusu. Bozguna gelmeli ki insan aşkınının tutkusuyla bir şeyler olsundu. Namlunun sıcak ağzında kalan ıslaklık. Ah günlerin izleri, suretler, ah kutupyıldızları. Taşlardan toplanan ölü kuşlar ve havalanan telekler... Boşaltılan hatıraların çalınmış cenneti... Yaşanmış yanakların yapraklı göçebesi...

Hava gri ve ağırdı. Yüzümün solan yanındaki yara ay şarapnelinin iziydi. Sedyeyle taşınmış yolculuklar, üçüncü sınıf otel odasının dik merdivenleriyle yormuştu. Otelde tadilat devam ettiğinden ortalık dağınıktı. Dışarısı çekiyordu.

Kabaran deniz gözlerimi içine koyduğum kocaman bir yalandı. Yalan. Sancı bekliyordu beni ayıbın bol kolunda. Ciğerlerim çürük suları topluyor. Örümcek

ağlı göçebe ağacı okşadım. Ağaçta çıt yoktu.

Toprağın kanlı sargısı, dağların yanı, suyun uydurulmuş çeşmesi, bukleli saçlar.

Şüphelendiğim kapıları yol bitmeden gizlediğim hayatların içinden fırlatıyordum. Ürktüğüm her sokağın gizlediği kırılmışlıkla alkole düşen hayatın mahzeni sarıyordu sıkıntılar içindeki yanımı. Muhacir bir gökyüzü. Kim yas tutuyorsa geçerdi. Umulmaz ve unutulmaz büyüler sessizliği kımıldamadan. Ayyuka çıkan elimin kırık kemiği. Yoksa başka nasıl kaldırılırdı bir gemi? Eskisi gibi değildim artık. Herkesin evlerine çekildiği saatlerde kayboluyordum. Haftada üç gün oynadığım at yarışları da olmasa beni hayata bağlayan hiçbir şey kalmayacaktı. Diğer insanlardan farklı olduğumu sanmıyorum. Birkaç kez evlenmeye yeltenmiş, ama bir türlü beceremediştim. Benden kaynaklanan bir şey değildi bu. Sevgilim benimle değil, bir önceki sevgilileriyle sürdürmüştü tartışmasını. Sanki ben onun evladiyelik bir eşyasıydım ve zamanı gelince kullanıldıktan sonra atılacaktım. Ancak anlaşılmaz bir rüzgâr kırmıştı dalgınlığımı.

Temizlikçi kadın benim odama ayrı bir itina gösterirdi. Bir keresinde onu, "Bu yaşlı bunak adam kim bilir ne hayatlar yaşamıştır," diye söylenirken bulmuş ama duymamazlıktan gelmiştim.

Yemeklerimi otele yakın bir lokantada yiyordum. Az yemek istemeye önceleri utandıysam da sonradan alışmıştım. Zaten günüm içmekle geçtiğinden yemek yemek aklıma gelmiyordu. Otele yakın çiçekçilerden bazen kendime çiçekler alırdım. Çiçekler odada yalnız başlarına kurur giderlerdi.

Kirliliği uzun ve yapışkan çamurlar içinde en mütevazı evlerin pencerelerinden çöplere karışan paslı teneke kutuları boy gösteriyordu. Meleklerin ahına gücenmiştim geçen geceki rüyamda. Bir ah ve gözlerden aşağılara akan neşe patlamasının veryansını içinde.

Güldalgınlığı, kar taneleri pencerede görünmeye başladığından kırılmıştı. Bana da kırılmayı öğretmemişler miydi? Kırılmayı ve susmayı. Söz kendini kirletmemeliydi hiçbir zaman. Çıplaklıkları kadar susmalıydı insan.

Kenger kokusu geliyordu bir yerlerden. Silüetler. İstilasız bir hayatın içinde başarı sıradanlık bile değildi. Asi bir zemberek. Asi bir papatya belki ömrü belli olan.

Merhamete mahal yoktu. Istıraplı kalbin tuttuğu yerlerde merhamete mahal yoktu. Güneş doğmadan buradan kalkabilecek miydim acaba? Doğru değildi. Ancak ve ancak uzlaşmazlıklar o esrarengiz yolda bana yardımcı olabilirlerdi. Tuvalet kâğıdı gene bitmişti.

Otelci pencere perdesini değiştirmeme izin vermişti. Pazar alışverişinde çiçekli perde diktirmiştim terzi Onnik'e. Koyu kiremit renkli masada zaman zaman uyuklardım. Penceremden bundan iki yıl önce yanan kilisenin yıkık binası görünüyordu. Gene de pencereye her gidişimde görünüş sakindi. Viran bağların üzüm salkımıydım penceremde.

Kırılan dağın uzaklığı sustu. Başak bir hayatın kâbusu, sislerin dağıldığı gecede suları karartmaya yetmiyordu.

Sığıntı bir elem. ❁

HALÛK CENGİZ

Sokaklar, Evler, Pencereler...

HER SABAH aynı yolu izlerim işe giderken. Hatta hafta sonlarında, işe gitmediğim zamanlarda bile, sokağa çıktım mı, başka bir yol bilmez bacaklarım.

Oysa, seçeneği bol bir sokaktır bizimki : İstesem, çıkmaz sokağın karşısına rastlayan merdivenlerden, otoparkın bulunduğu üçyol ağzına; okulun bahçe duvarı boyunca uzanan merdivenlerden de trafiğin tek yönde aktığı alt caddeye inebilirim hemen. Dahası, okulu ve merdivenleri geçip sokağın sonuna yürüsem, otellerle fırının bulunduğu o geniş alana da ulaşabilirim kolayca... Ama yok, evden çıkıp sokağa adımımı attığım an, tek bir yol vardır bellediğim : Ters yöndeki bir yere bile gidecek olsam, kar-kış, yağmur-çamur, soğuk-sıcak demeden sokağın başına yürür, bittiği yerden aşağı kıvrılarak hastanenin önündeki o küçük alana gelir ve oradan giderim gideceğim yere.

Yürümeyi çok seven biri olmadığım halde, dönüşte de; hatta uzun, yorucu günlerin akşamlarında bile, ötekilere göre en az iki kez daha uzun olan bu yolu seçer; buradan dönerim eve.

Oysa, uzun-ince bir yoldur bu; daracık, sıradan bir sokaktır; üstelik eğlencesizdir de... Yani, ne sağlı sollu dükkânları vardır vitrinlerine bakılacak, ne de rahat rahat yürünebilecek, geniş kaldırımları... Kimi yerde apartmanlar öylesine yüksek ve o denli birbirine yakındır ki, mavi bir elişi kâğıdından kesilmiş de oraya yapıştırılmış gibidir, aralarından görünen gökyüzü... Üstelik sabahları, saçakların uçlarında uykularını açmaya çalışan kuşları duymazlıktan gelir ve bir ucu anacaddeye kadar uzanan arsadaki üç-beş erik ağacıyla yıkık evin bahçe duvarından yola dökülen inciri saymazsanız; doğa adına, güzellik adına sözünü etmeye değer bir şey de yoktur. Dahası kışın, apartmanların bacalarından fışkırıp tüm sokağı ve gökyüzünü ağır bir siyaha boyayan toz, is, duman içinde; o koca devlerin aralarına sıkışıp kalmış eski, küçük, tek katlı evlerin pencerelerinden, duvarlarından, yakaran dilenci elleri gibi sokağa uzanan soba borularının yarattığı görüntü de düpedüz çirkin ve ürkütücüdür.

Eğer bu yoldan gelip geçişimin, yalnızca hastanenin önündeki çiçekler yüzünden olduğunu sanıyorsanız, yanıldığınızı söylemek zorundayım; çünkü o kadar çiçek, okulun bahçesinde de var... Otobüs durağının arkasındaki yaşlı çınar için de olamaz; çünkü otoparkı çevreleyen kavaklar daha uzun, fırının köşesindeki

çınar daha yaşlı... Belki de bunun, kaldırım taşlarının çizgilerine basmamaya çalışmak gibi anlamsız bir alışkanlık, bir saplantı olduğunu düşünüyorsunuzdur. Hatta yaptığımı, bilmediğiniz şehirlerde yaşadığınız yitmek korkusuyla; tanımadığınız şeylere, yerlere, insanlara karşı duyduğunuz kuşkuyla karşılaştırıyor da olabilirsiniz... Kim bilir, belki tümünün de az-çok bir etkisi vardır bu davranışımda. Ama yine de, "Neden?" diye soracak olursanız; hiç düşünmeden, "Pencereler yüzünden," diyerek yanıtlarım sorunuzu; çünkü, öteki seçeneklerin hiçbirinde bu kadar ev, bu kadar pencere yoktur...

Evler ve pencereler yüzünden; evet, evler ve pencereler yüzünden... Hele ki, iş dönüşlerinde; hele ki, akşamları...

Günün herhangi bir saatinde pek de ilgimi çekmeyen evlerin bu güneş havuzlarına, ışığa bakanlarına, hareketsiz kameralarına dalıp giderim akşamları... Hatta kimi zaman, köşedeki bahçe duvarının üzerine oturup, "Uzun süren bir günün sonunda, o güne yakışan en güzel şey akşamdır" sözünü düşünürüm Salâh Birsel'in; Behçet Necatigil'in, "Bir zehir / Birikir odalarda" dizelerini mırıldanırım içimden... Sığınaksız bir hüzün acıtır şuramı...

Oturur beklerim... Oturur, bakar, beklerim ve... Az sonra o eşsiz oyun başlar; özensiz tüller, henüz çekilmemiş perdeler, ışık sızdırmayan dörtgenlerde : Birer ikişer aydınlanır menekşe, sardunya, fesleğen seraları, konserve kutularında çiçek bahçeleri : Ateş böcekleri gecede : Gökte yıldızlar...

Pencereler!.. Ah, pencereler!..

Sofra telaşında kadınlar, mutfaklarda... Aklı sokakta, oyunda kalmış çocuklar... Babalarının işten dönüşünü bekleyen ya da "öyleymiş gibi" yapan genç kızlar : Camgüzelleri...

Kaşık, tabak sesleri; mercimek çorbası, nedense...

Kısacık iplerde açık deniz yelkenleri : Zıbınlar, çocuk çamaşırları...

İri damlalı avizeler, sisli ampuller, mumlar belki...

Sokağa dökülen, sızan konuşmalar; kahkahalar, zar sesleri, şakalaşmalar... Televizyonun elektrikli ışığı, radyoda haberler...

Oda kapıları, eşikler, merdiven boşlukları, gıcırdayan basamaklar...

Kolonyalar, sirkeyle ıslatılmış tülbentler, alçak sesle dualar, fısıltıyla konuşmalar, parmak uçları...

Odalara kapanmalar, durup dururken ağlamalar; defterlerin son sayfalarında gizlice öpülen adlar, oklu kalpler; kilitli anı defterleri, kitaparası çiçekler : Ev ödevleri..

Altın Pencereli Ev'i arayanlar... Düşleyenler, düş görenler; düşsüzler ya da...

Tutmayan uykular, gece nöbetleri... Kurulmayan saatler, koparılmayan takvim yaprakları...

Tığlar ve danteller... Çeyiz sandıkları, gömme dolaplar, lavanta kokuları... Naftaline doymuş gelinlikler; naylonlara sığdırılmış takım elbiseler, lacivert...

Konsollar, fotoğraf arşivi, aynalar, taraklar... Sarı, kestane, siyah; ama mutlaka uzun saçlar... Rujlar, allık ve rimeller...

Kırgınlıklar, suskunluklar, düzeltilmemiş yataklar... Oyuncak ayılarına daha sıkı sarılan çocuklar...

Kuşkular, küçük sarsıntılar, dönüşsüz yol hazırlıkları; jilet kuruntuları, uzun

depremler...

Yalnızlıklar, kendine şarkı aranan ıslıklar; kapı arkalarına, yatak altlarına bakmalar... Korkular, yeniden yalnızlıklar...

Tortulanan yaşam, biriken zehir... Anı ve hüzün...

Arada küçük, mutlu anlar... Belki!.. Belki!..

NE ÇOK düşündüm bilseniz, içimde gizli bir röntgencinin yaşayıp yaşamadığını; ne çok kuşkulandım kendimden, bilseniz...

Ama, her zaman merak ettim insanları, onların yaşamlarını, zorla değil!.. Görünmeden izledim onları, sezdirmeden gözledim. Tanımaya, anlamaya, bilmeye çalıştım. Doğrusu, ne zenginlikleriydi önemsediğim; ne de ayna tanıklı gençlik-güzellikleri... Ben, yalnızlıklarını merak ettim onların; acılarını, sessiz gözyaşlarını, hüzün ve sevinçlerini; yani beyinlerini, yüreklerini; içlerini yani...

Ve bir gün, Mauriac'ın *Asmodée*'sinin, Lesage'in *Topal Şeytan*'ının, Luiz Velez de Guevara'nın adını bilmediğim dev yaratığının da evlerin damlarını kaldırıp merakla içlerinde olup bitenlere baktıklarını öğrenince, rahatladım biraz... Hele Virginia Woolf'un "Kitap Nasıl Okunmalı" başlıklı yazısındaki, "Bazen, bir akşam üzeri, ışıkları yakılmış, perdeleri henüz çekilmemiş, her katı bize insan yaşamının değişik kesitlerini gösteren bir evin önünde duraladığımız zaman bizi tutsak eden merak duygusuna benzer bir duyguyla mı okuyacağız kitapları öncelikle?" cümlesini okuyunca, iyisinden sevindim ve insanları; onların yaşamlarını, duygularını, düşüncelerini, serüvenlerini, belki adlarını, mesleklerini, bu dünyadaki adreslerini bilmek istememin hiç de kötü bir şey olmadığına vardım sonunda; bağışladım suçsuzluğumu, "Oh!" dedim...

Peki ama, sırf bu yüzden mi açık bırakıyorum ışıkları, her gece, yatarken?..

NALAN BARBAROSOĞLU

Küf ve Hüzün... Ve Geçmiş

KENTİMİZİN limana inen sokağının başında, üç katlı bir ev vardı. Ve evin cumbasındaki pencerede gece-gündüz, yaz-kış ayrılmayan beyaz saçlı kadın. Hangi mevsimde, hangi saatte o sokaktan limana inerseniz inin, penceredeki kadını görürdünüz. Hiç pencere önünden çekilmez miydi? Acıkmaz mıydı? Susamaz mıydı? Kapısı çalmaz mıydı? Yaşı anlaşılmayan suratındaki gülümsemesiyle, sanki bir oyuncak gibi, hep pencere önündeydi. Yokuşun başından aşağı baktığınızda, yoldaki parke taşları gibi, kestane ağaçları gibi, koşuşturan kediler gibi, kocaman ayaklı, albatrosa benzeyen martılar gibi hep beyaz saçlı kadını görüyordunuz.

Sevgili beyaz saçlı kadın, o yokuşta seni görmeye çok alıştım. Alışkanlığım, bir tanışıklık duygusu yarattı bende. Her geçişimde, seni gördüğümde el sallamaya başladım, ama el sallamalarım bir türlü ulaşamadı sana... Yüzünün ifadesi hiç değişmedi, değişemedi nedense. Her defasında...

Sonra, çok sonra, yıllar sonra, ben de anılar biriktirmişken, biriktirdiğim anıların mutluluklarını ve acılarını yaşarken, saçlarıma benim de beyazlar düşmeye başlamışken, uzak denizlerden dönüp kıyıda alkolle yüklenmiş, lodoslu bir havada, başım dumanlı, özlemlerle ve aşklarla dolu indiğim limandan yukarı çıkarken bir gece seni pencerede göremedim. Meraklandım, dayanamadım, ışıksız evinin kapısını çaldım. Kapıyı açan olmadı. (Her çalınan kapı açılsaydı zaten... Açılan kapılarda bizi kucaklayan biri, birileri olsaydı zaten... Kapıların ardındaki odalarda, salonlarda, odalardaki ya da salonlardaki divanlarda, sedirlerde, yer minderlerinde, dar ya da geniş koltuklarda bizi karşılayanlarla oturabilseydik zaten... Geçmişin ve geleceğin anılarını şimdide biriktirebilseydik, damıtabilseydik zaten...) Biraz yüklendim kapıya; birazcık... Açıldı.

Başımı döndüren bir koku... Tanıdığım bir koku, tanımadığım baş dönmesi... Küf... Küf kokusunun burnumu doldurduğu taşlıkta bir kuyu olmalı mutlaka. Eskiden avlu olan bir taşlıktayım şimdi. Bir incir ağacı da olmalı avluda. Geniş dallarında kedilerin kuş kovaladığı, kuş yuvalarını bozduğu bir incir ağacı... Ağacın altında, üstünde yünlerin örülerek, komşuların çekiştirilerek, çocukların geleceklerinden kaygı duyularak oturulduğu, kaba saba kerestelerden yapılan, özensiz, rengi kaçmış elbise bozması basmaların içine çaputlar tıkıştırılarak yapılan minderlerin üstüne gelişigüzel atıldığı tereklerin bulunduğu bir avlu olmalı bu taşlık. Öyle sanıyorum. Kuyunun suyu kalmış mıdır acaba?.. Bu karanlıkta

kestirmem güç. Baktığımda, derinliklerinde yüzümü görebileceğim suyu olan bir kuyu olsaydı. Yüzüme ayna bir kuyu olsaydı... Uzak denizler gösteremez insana yüzünü, yüzün hallerini yansıtamaz uzak denizler, hele okyanuslar, hiç... Varsa yoksa, bahçenin kuyusudur insanın yüzünü bakana yansıtan. Belki de uzak denizlerde öğrendiğim tek şey bu. Taşlığa dönüşmüş avlular, kullanılmayan evler belki de bu yüzden küf kokar ve küf kokusu ilk duyduğumda rahatsız etse de, zamanla sarıp sarmalar ve giderek çeker beni. Onca alışık olduğum, kimilerine yalnızca bir kez, kimilerine birçok kez gittiğim onlarca, yüzlerce büyüklü küçüklü kıyı kentinin sevdiğim, sevmediğim onlarca, yüzlerce yabancı kokusunu duymaktansa, daha çok benim olan küf kokusunu yeğlerim. Açık denizlerin kesif yosun kokusunu duymaktan algılayamaz olmuştum kokuları. Bu küf kokusu sardı beni beyaz saçlı, heykelsi kadın. Hangi kullanılmamışlıkların, bir kenara atılmışlıkların, zaman içinde el değmemişliklerin hüznüyle biriktirmişti acaba kendini?.. Seni pencere önünde kımıltısız bırakan neydi?.. Bu hüzünle bir ilgisi olabilir mi kımıltısız oturuşunun? Ya küf kokusunun?.. Hüzünlere ne kadar yakındır küf?..

Taşlıktan mutfağa geçiyorum. Ay ışığıyla aydınlanan soğuk gecede yaşamayan, ocağı yanmayan, pencerelerinin camları buharlanmayan mutfak üpertiyor içimi. Tezgâhın üstünde toz kir içinde duran birkaç porselen tabak, çinko bir çaydanlık, telleri lime lime, oyma işlemeli bir tel dolabı hangi yaşantıların artıkları ya da ipuçları?.. Bir geçmiş oluşturulabilir mi bunlarla beyaz saçlı, heykelsi kadına ilişkin?.. Nasıl bir geçmişin parçasıydı bu yokuşlu sokakta benim yaşlı kadınım; hangi geçmişin?

Mavi kuş motifli porselen tabak :

– Biri, "Geçmiş," mi dedi?.. Geçmişten söz eden biri mi var burada? Bunca tozun, kirlenmişliğin, karanlığın ortasında, "Hangi geçmiş," diye soran biri mi var burada? Bunu soran, bilmez mi ki, geçmiş, geçmeyendir; geçip gidemediği için kendi kendinde birikendir; kimi zaman kendi kendini yiyerek bitirendir, bitmişliğinde bile kendini yenileyendir, unutulmaya gelmeyendir, bilinmeyi isteyendir... Bu gerçekleri göze alabilir mi "geçmiş"i soran insan. Beni eline aldığında hafifliğimi, toprağımın dinlenmişliğini, işçiliğimin inceliğini, taşıdığım el izlerini, göz izlerini, benimle sunulan yemeklerin lezzetini, bulunduğum masalarda dinlediğim söyleşileri, söyleşilerdeki müziği duyumsayabilir mi?.. Duyumsadıklarını sindirebilir mi? Yaşamına katabilir mi? Kendine yeni bir gelecek örmeye başlayabilir mi?

Lime lime telli, oyma işlemeli tel dolabı :

– Sen bunadın... Bunadın sen. Takılmış gramofon iğnesi gibi aynı şeyleri tekrarlayıp duruyorsun... Sen zamanı bilir misin ha, zamanı?.. Hani şu, tek başına, kimse yardım etmeden yıpratan, unutturan, silen, yok eden, etkisizleştiren zamanın kendisi hakkında ne söyleyebilirsin ha, ne söyleyebilirsin?.. Yıllardır dinliyorum seni, mızmızlığınla yüzyıllara dönüşen yıllardır dinliyorum seni... Bıktım, usandım, yeter artık... Yeter! Sus... Kabul et. Biz devrimizi tamamladık. Yaşayacağımız kadar yaşadık, yaşatabildiğimiz kadar yaşattık. Bitti; anladın mı bitti! Zamanın karıncalandırdığı kafana sok bunu artık. Latife Hanım'ın yemeklerinin lezzetini, sofralarının görkemini, güzelliğinle, zarifliğinle senin o sofralarda

kurum kurum nasıl kurumlandığını şimdikiler bilse ne olacak, bilmese ne olacak?.. Bir zamanlar benim mutfakların başköşesinde yer aldığımı birileri bilse ne olacak, bilmese ne olacak? Gerçeklere bakar mısın, içine bakmaktan dış gerçekleri göremeyen gözlerinle, gerçeklere bakmaya çalışır mısın lütfen?.. Görmüyor musun?.. Unutulup kaldık burada. Kimse kapıdan içeri girmiyor. Camların kirinden tozundan gün ışığı bile giremez oldu içeriye.

Çinko çaydanlık :

– Yeter, susun artık. Dayanamıyorum, aptalca çekişmenize dayanamıyorum. Son günlerimde istediğim, yalnızca biraz huzur. Huzur yalnızca. Geçmişteki dostluğumuza biraz saygınız varsa çok görmeyin bunu bana. Dağılıp kalacağım yoksa bu soğuk tezgâhta. Lütfen susun.

Mavi kuş motifli porselen tabak :

– Benim bir şey dediğim yok. Görmüyor musun, yalnızlık başına vurdu. Kime çatacağını bilemiyor. Asık suratlı, huysuz kadın. Zaten hiç yakışmadı bu mutfağa. Mutfağın başköşesinde duruyormuş... Hah... Güleyim bari... Geldiği günden beri kurum kurum, asık suratında yukardan bir bakış... Herkes gülüp söylerken, o öyle uzaktan bakar, katılmazdı günlük koşuşturmanın şenliğine, gerginliğine. Oh oldu, dökülüp kaldı durduğu yerde, bizden daha beter durumda. Hiç güzel anısı olmadı kendisiyle ilgili. Hep yemeklerin arta kalanını sakladı ömrü boyunca; özenle hazırlanmış bir sofranın güzelliğini yaşamadı hiç. Ondan bunca homurdanması, bana çatıp durması... Unutamıyor, o da unutamıyor eski günleri, geçmişi... Ne olursa olsun, kimse kaçamaz geçmişinden zaten. Hadi genç adam, sen git buradan. Ayakta duramıyorsun. Leş gibi kokuyorsun, alışık değiliz biz böyle kokulara; git buradan. Bizi burada bırak; hatta unutabilirsen, unut bizi ve git...

Zaten duracak enerjim kalmadı bu karanlık mutfakta. Duyduğum sesler ne kadar gerçek?.. Yaşlı kadınım nerede?.. Öyle bir kadın oldu mu bu sokakta?..

SEMRA TOPAL

Yavaş Okuma

BRAVO böyle. Biraz krema, biraz çingene müziği, sizi desteklemek gerekiyorsa bunu yapan ben olmayacağım, bu çirkin sesi yatak odanızda afrodizyak niyetine kullanın. Sizi kötü masajcı, sizi kötü âlim. Taptığınız kim, açık saçıklığa düşkün sarsak sevgiliniz mi, kötü yazar, iyi muhabir ve iyi ortak. Bakmayın siz, belalı sokaklarda kendini belaya adamış gösterisi yaptığına, söz düellosunu bile kıvıramayacak kadar korkak biridir ve kadın olduğu halde bıçkın erkek yazar ağzı kullanmayı sever. Hep aynı söz dizimi, hep aynı argo, hep aynı şeyler. Kapıyı kapatın, bütün gazete bayileriyle ilişkimi kesiyorum, bundan sonra kimse bu kapıdan bu akılsız gazete ve dergileri atamayacak. Atan olursa ne mi yapacağım, elbette kapıyı ardına kadar açarak, gözümün gördüğü elimin yetiştiği en son yere kadar gerisin geri fırlatacağım, böylece kimsenin inkâr edemeyeceği gibi bir kötülük kovulmuş olacak. Şimdi kötülük kovucusu bana, Einstein'ın Mileva'ya arada bir hitap ettiği gibi kalkıp da 'iyi ruh' derseniz vay halinize.

DEMEK sizi bir folklor ekibiyle karşıladılar, ama siz o koca şalvarların içinde kıvırtanların asıl niyetlerini anlamadınız, evet tam böyle söylenemese de, saf folklorcularla bir şeyi örtbas etme niyetindeydiler, ama burada folklorcuların ne istediği sorusu yanlış bir soru. Elbette onların bir şey istediği yok, folklorik olmayan oyunları anlayamayacak ve bu folklorik olmayan oyunlara alet olmayı da engelleyemeyecek bir yapıda onlar, hani rahatça denilebilir ki, eğitimlerini tam da bunun üstüne kurdular, yoksa siz bakmayın iyi soğan doğradıklarına, küçüklüklerinden beri bütün müsamerelerin koca donlu soylularıydı onlar ve hiç kimse de iyi soğan doğramalarını beklemiyordu bunlardan doğallıkla. Bunlara bütün bir yer gök tepinmeleri için ayrılmıştı sanırdınız. Nedense zil çaldığında bile oralı olmazlar, emanet ayakkabılarının tabanlarını, tam da emanete hıyanet eder gibi vururlar da vururlardı. Bu kendini bilmez tepinmede zil sesi belli belirsiz duyulur, hatta bunun da folklorik bir ses olduğu sanılırdı çoğu zaman.

NİYE kediyi doyurmadınız bugün, P. bugün size para bırakmadı mı, terziye mi koştu gene, olacak şey değil. Bu adamın iyi giyinme merakından sapır sapır

döküleceğiz. Evet anne, evet D. İşler hiç de sizin sandığınız gibi gitmeyecek. Eski bir üniversite öğrencisiyim, ama onursuz değilim. Evet Raskolnikov'un ağzından bunları söyleyecektim ben, onun ağzından anneme ve kız kardeşime çıkışacaktım, sonra kendimi sokaklara vuracaktım, ama Marmeladov'la karşılaşmayacağım, zengin bir kocakarıyı öldürmeye de kalkışmayacağım. Evet anne, evet D. hiçbir planınıza karışmak gibi bir hakkım yok, yeni diktirdiği bütün takımları kıstıralım P.'nin koltuğunun altına ve geldiği yere geri gönderelim, her ne kadar onun arkasından buralara kadar sürüklenen siz olsanız da. Döndüğü yerde tüccar-avukat dostlarına anlatacağı çok şey olur merak etmeyin, her şeyi bana bırakın, hiçbir şeyi elime yüzüme bulaştırmadan çözeceğim ve az çok gururlanacaksınız bile, ne yapıp edip kör şeytanın bacağını kıracağım, ama yapılacak en acil şey kimseye bir zarar gelmeden şu P.'den kurtulmak, bu adam aynanın karşısında kaç saat süsleniyor püsleniyor demiştiniz.

"MARFA Petrovna ölmüş, duydunuz mu," diye soruyordu Pulheriya Aleksandrovna ne diyeceğini bilemediği zamanlar, çoğunlukla bir şey demiş olmak için, hatta ortadaki gerginliği yatıştırmak için, ki bu gereğinden fazla bir çabaydı, en azından topluluğun hak etmediği bir çaba, işte buna da daha çok kadınlar aracı olurlar, oradakilerin biraz daha kendilerini beğenmeleri için bire bir harcanma. Pulheriya Aleksandrovna susunuz, sizin onlardan aşağı kalır ne yanınız var. Evet Marfa Petrovna da öyleydi, şimdi hortlak olup kocasını korkutuyor, ki bu kocayı da nasıl elde ettiğini herkes bilir. Borçlarını ödeyerek bu berduşu çiftliğine kapatmıştı, ne dersiniz kapatması mı yapmıştı. Çiftliği, güzel çiftliği, ev filozoflarının bile olduğu güzel çiftliği, ama ev filozoflarının kaderinin güzel olduğu görülmüş müdür? Kötü kaderli Sonya'nın, kendi deyişiyle 'şerefsiz bir kız' olan Sonya'nın şereflilere takdim edilme zorluğu ne demek, bu kız şereflilere takdim edilmeyecek mi, tokalaşmayacak mı onlardan biriyle, ZAVALLI EŞKENAR DÖRTGEN ODA. Demek öte dünya işli bir köy hamamı olabilir. Çiftliğe kapatılan kocanın, az çok Filip gibi ev filozofu kesilen Marfa Petrovna'nın kocasının eskatologyasına karşı çıktığım yok benim, aksine ben karmaşık eskatolojiye karşı çıkarım, elbette öte dünya işli bir köy hamamı olabilir, bu çok akla yatkın. Hem zavallı eşkenar dörtgen bir odadan da çok daha iyidir böyle bir hamam, iyi kötü herkesin orada çıplak bulunma zorunluluğu da çabası. İşli bir köy hamamında takdim ve tokalaşma gibi sorunlar olacak mı. Burası kimsenin dışarıya başını bile uzatamayacağı kadar tıkışık bir yer olmalı, o da, "İşte insanlar böyle kıstırılır ve kiri atılır," demek için.

KATERİNA İvanovna göçüp gittikten sonra tadı kalmadı bir şeyin, ortalığa o paralı adamın çıkmasına ve paralarını dört bir yana saçmasına bakmayın siz, zaten gözlerine bakarsanız da nasıl hiç oynamadığını görürsünüz, mavi buz parçaları onlar, parası olmuş ne yazar. Katerina İvanovna'nın hemen yas sofrasının ardından 'sömürdük seni' dediği küçük Sonya'nın evinde ölmesi, laternacılık gibi hemen o an aklına gelen bir buluşa üç çocuğunu da ortak ederek, hatta meslek

icabı biraz da süsleyerek sokağa dökülmesinden hemen sonradır. Çocuklar, ah çocuklar nasıl da nankörlük edip aslında Katerina İvanovna'dan ürküp kaçtılar, işte son gücünü çocukları kovalamaya ayırdı, biri kırmızı beyazlı sarığıyla Türk, öbürü ölmüş kocasının gece külahı ve külahın üstündeki tavuskuşu tüyüyle 'sokak şarkıcılarının maskara kılığı'ndaydılar.

Evet bana pek yabancı gelmeyen bir ses, "Geçmiş olsun," diyordu, uzak memleketlerin birinin şarkıcısı ve şarkısıydı bu besbelli, ama şarkının bu yerinde benim anlayabileceğim kadar açıklıkla ve benim dilimle 'geçmiş olsun' diyordu, ya da bana öyle geliyordu. Hemen ikinci şarkıdaki çocuk korosunu duyunca yerimden fırladım, "Hayır Katerina İvanovna siz olamazsınız bu," diye bağırdım, aslında bağırdığım söylenemezdi, sesim çok cılız çıkmıştı. Ama Katerina İvanovna beni duymuştu, "Ben şimdi şarkıcılık ediyorum,* kimse de çocuklarımdan ayıramadı beni görüyorsunuz, üstümüzdekiler de buralıların görüp göreceği en pahalı giysiler, ne de olsa aristokratız biz," dedi, "Hakkınız var Katerina İvanovna," dedim, "başından beri öyleydiniz, nasıl şarkıcılığınızı ilerlettiniz mi, ben aslında hep....."

Desen : Necati Abacı

KAŞLA göz arasında leblebileri yutuyordu, küçük bir burjuvaya yakışır yutuşlardı bunlar, bağıra çağıra, "Romatizma yaşına girdim ben," diye beni dürtüyordu. Romatizmalar, romantik akımlar, romanlar, hanidir kadınlarımızın üzerine titrediği bir yazarımız, "Neo-klasik roman çağı, neo-klasik roman çağı geldi çattı," diyordu. Bilemiyordum. Romatizma her şeyi berbat edebilirdi, klasik çağı tekrar alevlendirmek isteyenlerin bu ateşi körüklemek için nefesleri yetecek mi. Yetecek mi... "Yeter," dedi bacaklarını sallayarak, "işte bakın şimdi de küçüldüm, bilirsiniz Gombrowicz'i de böyle küçültüvermişlerdi alçaklar..." "Ama o, yaltak ve modern çiftin yatak odasında dans etti," dedim, "dans etti! Onları küçülttü!.." Ama romatizmalı laf anlayacak gibi değildi, evet görebildiğim kadarıyla leblebilerle bir oyun tutturmuştu, hayır, havaya atıp ağzıyla yakalama bayat oyunu değildi bu, ağzını bu işe karıştırmadığı gibi burun deliklerini de karıştırmıyordu. Leblebileri küçültmeyi aklına koymuştu bir kere. Bizim romatizmalı, romatizmalar çağına mı geldiğini söylemişti, yalan. Yalan! Yüzüne bakın şunun.

NASIL oluyor da bu melodiyle yaşadığınızı söyleyebiliyorsunuz, sonra şu bir avuç ot ve şu bir avuç gökyüzü de size yetebiliyormuş. Boş şeyler bunlar. Hani benim asla bunların avuç avuç olmasına bir itirazım yok, kim bilir bu belki cimrilikten öyle oluyordur, şu toplumca içine düşülen cimrilikten ve melankoliden bunların hepsi. Toplumca içine düşülen dırdırlığa kuşkusuz çocukluk diye bakıyorum ben. Çocuklara hep yetişkinliği düşünerek verilmiş, büyükannelerin ve büyükbabaların pek güzel taşıdıkları adlara ya da bunun tam tersi hemen hiçbir yetişkinin taşımadığı abuk sabuk adlara bakmak bile bu gülünçlüğü saptamaya yeter, yeter ki siz yetişkin palavralarına kulak asmayacak kadar kendinizi yetiştirmiş olun. Kendinizi yetiştirdiğiniz yer neresi diye soracağım, Kafka gibi çocukluk yatağınızsa bir diyeceğim yok.

*Evet, "Ediyorum." demişti.

MÜGE İPLİKÇİ

Şalgamlar, Vitraylar ve Yolculuklar

HAYATIMDA en çok sevdiğim kız arkadaşımı oraya gelin gönderdim : Mersin. Sanırım bu yüzden Mersin bende bir trajedidir. Her şey kendiliğinden gelişti; bir daha hiçbir kızı onu sevdiğim gibi sevemedim. O ise hali vakti yerinde iyi bir oğlanla evlendi, delişmen, devrin başbakanının istediği tarzda bir kız çocuk doğurdu – zeki ve alabildiğine tüketici – ve kendini vitray yapmaya verdi. Vitraylarında hep martılar çizdi ve onları güneşin yedi rengine boyadı.

Mersin'e, başka bir deyişle yedi rengi içinde taşıyan o kadına ve porselen kaplamalı, cilalı bir dişi andıran o kente üç kez gittim. Üçünde de farklı bir benlikle elbette. Üçü de dünyanın üç ayrı yöresine yapılmış zor yolculuklardı. Ya da şöyle denebilir; içimdeki üç ayrı yöreye, ille de ad koymak gerekiyorsa tam da uyabilecek bir diyardı bu kent.

Sanırım ilki bir rüyaydı; çehresinden sevgilim olduğu anlaşılan bir erkek, kahverengi gabardin ceketinin yakalarını yukarıya kaldırmış yol boyunca bana eşlik ediyordu; yürüyorduk. Siyah upuzun asfaltlardan, ilk gençlikleri çağrıştıran stabilize yollardan geçtik. Hep gündüzdü. Sonra taş taş üstünde bir yere geldik. Burada uyumayı çok istedim. Oysa öyle olmadı. Bana buradaki mimarinin çarpıklığını aktaran en can alıcı örneklerden birini gösterirken artık yolun sonuna geldiğimizi, benim bundan sonraki yoluma tek başıma devam etmem gerektiğini, hem böylesinin benim için çok daha iyi olduğunu söyleyip gözden kayboldu. Burası Mersin'miş. Tüm seslenmelerime karşın beni duymazdan gelişini ve diğer binalar arasında uçup gidişini hatırlıyorum. Bu rüyadan bir türlü uyanamadım; uykum o kadar ağır ve rüya o kadar gerçekti ki iki ay sonra ondan ayrıldım. Bununla bağlantılı olarak, kısa bir süre sonra, Çayırağası Turizmle Mersin'i asla içine almayan bir Akdeniz yolculuğuna çıktım. Tam Şekerpınar mevkiinden geçerken aslında tüm yolculukların gerçek ya da hayal olsun, hemen hepsinin uzaklarda yanan bir yıldızı yakalamak için var olduğuna dair aklımı çeldiğimden midir nedir dosdoğru otobüsten atladım. İskenderun'dan vazgeçmiştim. Rota belliydi : Bir saatliğine de olsa sevgilimin beni büyük bir hoşgörüyle terk ettiği Mersin'li o rüyaya dalacaktım. *Sen özgürlüğünü her şeyden daha çok seviyorsun.* Kentin küçük

Fotoğraf : Ferhat Atalay

balıkçı teknelerinin bulunduğu limanda çay içerken, tepemden geçip duran martılar bana hep bu nakaratı söyledi. Doğrusu çok keyiflendim ve çayımı tazelettim.

İkinci Mersin yıllar sonra kocamın beni iri gözlü bir kadınla aldatmasından sonra yaşandı. İlkine göre daha mı gerçek, yoksa daha mı rüyaydı bilmiyorum. Tek bildiğim tepemde bir ağustos güneşi vardı ve kliması bozuk bir otobüste kaderin ne olduğunu anlamaya çalışıyordum. Kaderde tık yoktu ve ben delicesine terliyordum. Saçları jöleyle arkaya taranmış, zoraki papyonuyla ortalarda gezinen muavini yanıma çağırıp şirketlerinden şikâyetçi olduğumu söyledim. O ise bana kolonya isteyip istemediğimi sordu. Konya Ovasından geçiyorduk ve ben kahkahalarla gülmeye başladım. Muavin çattık gibilerinden yüzüme dik dik baktı ve papyonunu düzeltti. Oysa yıllarca önce evliliğimi coğrafi dilden tanımlarkenki yerdi Konya Ovası, düz, uzun, heyecansız. Aldatılmanın da böyle bir keyfi vardı

işte. (Konya ovasında gidiyordunuz ve sade arabanızın krank mili düz asfalta tosluyordu. Ne ses ama! Sizin hayalinizde ise denizler vardı.)

Üçüncü Mersin gezimi altmışlı yıllarıma merdiven dayadığımda yaptım. Garanti bankasının ilk kadın memurlarından biri olarak çoktan emekli olmuş, kendimi dernek çalışmalarıma adamıştım. Evimde elbette bir kedim ve bir çift muhabbet kuşum vardı. Kırklı yıllarımda Antalya'da aldığım yazlık, çeşitli talipler, vur patlasın çal oynasınlı akşamlar ve hayatın hiç de fazla ciddiye alınacak bir şey olmadığını keşfediş. Hepsi yavaş yavaş hayatıma sindi; hepsiyle ağır ağır mutlu olmayı öğrendim. Gerçi eskiden olduğu gibi yüksek sesle şiir okuduğumda o hazzı almıyor, havaya bir türlü giremiyordum, ama "Sisler Bulvarı" hâlâ fena değildi. İçki içmenin üslubunu bile öğrenmiştim; asla ilk kadehte kafayı bulmuyor ve çakırkeyifliğin o usturuplu delişmenliğine ancak çok özel zamanlarda ulaşıyordum. Yani yalnızken. Aslında bu yalnızlık bile tam anlamıyla yalnızlık sayılmazdı artık. Vitraycı arkadaşım işi ilerletmiş, üç kişisel sergi açmıştı. Kızı Tarsus Koleji'ni bitirdikten sonra bir burs kazanıp Amerika'ya gitti. Amerika'daki damadımız işletmeci çıktı ve çok kısa bir süre sonra Müslüman oldu. Onu ilk gördüğümde tamam, dedim, işte kızımıza göre biri. Hele yaptığı vişne likörleri... Kayınvalidesinin vitraylarına da yansıdı o koyu izli kırmızı. Bu kırmızıyla gelen bir hüzün çöktü yüreğine besbelli ki.

İşte ben o yüzden Mersin'e gittim. Eski günleri konuşmak hiç aklımdan geçmiyordu, ama her şey kendiliğinden oldu. Neden bilmiyorum bana ilk Mersin'e geldiği günü anlattı, hani bana küsmüştün, dedi. Hayır, dedim, sana sadece kırgındım. Düğünüme de doğumuma da gelmedin, dedi. Çok gençtik, unut, dedim. – Unutmanın en sağaltıcı duygu olduğuna canı gönülden inanmış. – Hep martılar çizdim, dedi, dostluğumuzu çizdim. Yalnızlığın ne olduğunu çizdikçe anladım ve daha çok çizdim. Boşver, dedim, hepsi geride kaldı bak. Sonra onu alıp palmiyeli o büyük caddeye çıkardım; arka sokaklardan birine saptık; bir tantunici bulup tıka basa karnımızı doyurduk. Üstüne şalgam sularımızı içtik.

Sonra şalgam suyunun, feci gülerek, aynı eski günlerde olduğu gibi, vişne liköründen daha keyifli bir şey olduğuna karar verdik. O anki gerçek özgürlüğümüzün tadına vara vara, ancak altmış yaşında, ancak o zaman.

SEMA KAYGUSUZ

Çay Parası

'O GÜN' : yürümekten yormaz, soluğu kesmez, kulağı ağrıtıp sırtı ıslatmaz. Mevsimlerin arasında kendi adını ilan etmemiş, şaşırtıcı, beşinci bir mevsimdir sanki. Uzlaşmaz, takvim yapraklarında anılmaz, gözden kaçar, saklanır.

Ağaçların çıplak kollarını birbirlerine sarmaladığı bahçede, üzerinde yorgun yürüşlerin izi olan kirli plastik sandalyelere yaslanır 'O gün'. Çok soru sormadan bir dolu yanıt eklenir keyif çaylarına. Tavla şıkırtılarıyla, denizin gönderdiği ürpertiyle, karşı kıyıda beliren ışıklarla, akşamın çöktüğünü kanıtlar bizim için. Bizim için bir kez doğduğunu, başkaları için aslında hiç doğmadığını ya da. Garson, hem kravatlı, hem kırıtkan, hem de figürasyondur. Rolü yazılmamış, ezberletilmemiş doğaçlama bir mizansenle bilir ne renk çay içtiğini. Sadece o gün demlenen bir çay çiçeği tadıdır gülümsemesi.

'O gün', bir önceki günün var olup olmadığına karar verememektir, şaşkın, ürkek, mahcup... Üç kez istenen üçüncü kesmeşekerin gelmemesine, alışkın olmadığın çay acılığına ses çıkarmadan küçük bir bedel ödemektir. Unutkandır o gün, art arda dökülen anılardır, yalnız, ortada, bağlantısız... İlk karşılaşmadır. İpe dizilmiş kırk mumluk bahçe ampulleri loş gözlerinde kırık dökük cümleleri aramaktır. Son kez bir şey söyleyemeden, o günü azaltmadan bitirmektir.

'O gün', senle olmaktır. "İlk kez bugün çaya para ödemedim, bundan sonra da ödemesem..." demeyi düşünmektir.

İLKER KARAKAŞ

Hennoz

ÖYKÜ yazmaktan hoşlanmam. Yaşadığım öyküyü de sevmiyorum, keşke değiştirebilsem, şiirlerdeki gibi yaşamak isterdim. Beklemek sıkıcı çünkü. Yaşam öykümü değil, yaşam şiirimi yazmak isterdim.

Akşamın olmasını bekliyorum. Akşam olsun ki beyaz peynirin yanında rakımı yudumlayabileyim. Gündüzleri de içecektim içmesine de yaşlı anneannemin gözü sürekli üzerimdeydi. Burnumdan gelirdi sonra o içki.

Havanın kararmasını beklemek ve rakıya başlamak günlük rutinimdir. Bir de sınav sonuçlarını bekliyordum. İte kaka hukuğun son sınıfına kadar gelmiş, yıl sonu sınavlarına da girip sonuçları beklemeye başlamıştım.

Çok uzun sürmezdi sonuçların gelmesi. Sonra?.. Sonra mı? Okul bittikten sonra mı? Avukat hatta hakim bile olabilecektim. Vay anasına be. O zaman öğleden sonraları bir iki tane cin-tonik çakmanın bile sakıncası olmayacaktı. İşler yoluna girecekti kuşkusuz. Daha normal ve saygıdeğer bir bekleyen olabilecektim. Güzel kıçlı esmer bir karım, çocuklarım, çok param, büyük bir evim ve dostlarımın olmasını bekleyecek sonra başarılı olmayı, daha çok param olmasını, üfff, daha, daha... BEKLEYİP duracaktım.

Bütün gece rakı içip, televizyon seyrederken beklediğim sınav sonuçlarının iyi gelmesi halinde daha sonra neleri bekleyeceğimi hayal edip durdum.

Neyse... Her sabah akşamdan kalma uyanıyor, o berbat baş ağrısına katlanıyor, sıçıyor, dişimi fırçalıyor, saçlarımı tarıyordum. Posta kutusuna gidiyor, sonuçların gönderileceği resmi damgalı, sarı zarfın gelip gelmediğine bakıyor ve gelmediğini görünce ertesi günün gelmesini bekliyordum.

Bu böyle sürüp gidecekti anlaşılan. Anneannem benimle uğraşmayı ihmal etmiyordu. Sabahları erkenden uyandırıyordu. O sabah da erkenden uyandırdı. "Kalk," dedi. "Bir işe yara bari. Git bakkaldan ekmek al."

Giyindim, dışarı çıktım. Bakkalı geçtim, fırını da, sonra diğer bakkalları da. Saatlerce yürüdüm. İnciraltına kadar gittim.

İnciraltı'nda iki tür insan vardı : Öğrenciler ve balıkçılar. Üç bin kişilik öğrenci yurdu ve çevresinde öğrenci kahveleri ile hemen öğrenci yurdunun yanında eski balık hali ve balıkçıların ucuz meyhaneleri.

Eskiden olsa öğrencilerin yanına takılırdım, bu sefer balıkçıları tercih ettim. Deniz kenarındaki taburelerin üzerinde balık ekmek yiyip şarap içtim balıkçılarla.

Bildikleri şeylerden konuşuyorlardı; balıktan, denizden... Akşam oldu, o gece beraber içtiğim balıkçılardan birinin teknesinde kaldım. Güvertedeki eski ağların üzerine kıvrılıp uyudum. Üzerime eski bir battaniye attılar.

Ertesi gün, daha ertesi gün yine balıkçıların yanındaydım. Sonra... İnciraltı'ndaki balıkçılarla denize açılmaya başladım. Böylesi beklemekten daha iyiydi. Taze tuz kokan Ege'de dolaştık günlerce, bir o balıkçının, bir öbürünün yanında. Balıkçıların ağlarını tamir etmelerine, atmalarına, toplamalarına yardım ediyordum. Balıklarını satıyor, kimi zaman teknelerinin altını temizliyordum. Karşılığında yemek veriyorlar, yanında şarap. Aç kaldığım olurdu. Ama her zaman üzerinde yatacak eski bir ağ bulurdum. Üşürdüm, korkardım. Tepemde martılar, yanı başımda avuç avuç deniz.

Derken yaşlı balıkçıyla arkadaş olduk. Yetmişindeydi. Kaptan, diyorlardı. Kimi kimsesi yoktu, tek varlığı gözü gibi baktığı eskimiş tirhandiliydi, kayığı İnciraltı'ndaki balıkçı barınaklarının orda karaya çekmiş, bakımını yapıyordu. Zımparasına, kalafatına yardım ettim, hatta altına zehirliyi de ben attım. Yardım istememişti, ama gece gündüz kayığın başındaydım. En son küpeşteleri tamir ettik, çürümüş parmaklıkları söküp, yeni keresteleri çaktık. Boyası bitince kız gibi olmuştu. Denize indirdiğimiz günü hiç unutamam. Tüm balıkçılar toplandı, tek yağlı kızak yetti. İki omuz vuruşta denize kayıverdi kayık. Nasıl da parlıyordu gözleri.

Kaptanla rakı içerdik, yakaladığı balıkları anlatırdı.

"Eski balıklar yok artık," diyordu.

"Deniz kirlendi de, ondan mı Kaptan?"

"İnsanlar kirlendi."

İçelim. Balıkçıların çoğu benim gibi ayyaştı. Yerim az ötedeki öğrencilerin mi, yoksa balıkçıların yanı mı, diye düşünürdüm. Dürüst insanlardı balıkçılar, üstelik sarhoştular da. Çoğunun evi yoktu, küçük kayıklarında yatıp kalkarlardı.

Kaptanla balığa çıkmaya başladık. Akşama doğru açılıyorduk denize. Yetmişlik rakı alıyorduk yanımıza Urla'ya doğru gidiyor, kıyıdan yakın demirliyorduk. Kaptan paragadi sepetlerini yemliyordu. Hava kararmadan yemlemeyi bitirmiş olurdu. Yemeği ben yapardım, satamadığımız balıkları yerdik. Bazen domates, peynir. Rakıyı bitirinceye kadar içerdik. Fazla konuşmaz, "hırrr, hırrrrr...." denizin sesini dinlerdik. Çok uzun zamandır ilk kez kendimi bu kadar iyi hissediyordum.

"Günün birinde bütün sular çekilirse ne olur."

"Hiç düşünmedim be kaptan. Karaya otururuz herhalde."

Uzaklara bakardı. Suların çekilmesi korkutur muydu onu, bilinmez. Rakı bitince kamaraya girer yatardı. Ben kayığın baş tarafında bazen güvertede ağların üzerinde, balık kokan kalın bir naylona sarılıp yatıyordum. Yağmur yağmadıkça kamaraya girmezdim. Kış gelmek üzereydi. Soğuktu. Ekimde aniden bastıran sağanaklar çoktan eski tirhandili dövmeye başlamıştı bile. Denizin üzerindeyseniz farketmez. İnanın öyle. Erkenden kalkar paragadiyi atardık, iyi balık çıkıyordu.

Ege'nin tüm koylarına girip çıktık kaptanla. Kimi zaman tiril tiril denizde yol aldık, kimi zaman fırtınaların içinden geçtik. Açıktan, Girit yönünden gelen sert rüzgârlar engindeki minnacık tirhandili kaldırıp kaldırıp vururdu suya. Har, har,

harrrr... Lunaparktaki oyuncaklar gibi dalgalar göğe savururdu bizi. Kaptan sıkıca tutardı dümeni. Yüzüne bakıp korkup korkmadığını anlayamazdınız. Her şey bitip ortalık sütliman olunca kaptanın Birinci sigaralarını üçer beşer uç uca eklerdik. Dumanı göğe, martıların türkülerine kavuşurdu. NAH, NAH, NAH, NAHH...

Kaptan iki tane kadidi hazırladı, biri bana biri kendine. Kadidi dediğim, üzerinde altışar olta bulunan, çok uzun misina. İyi olmuştu. En dipteki balıkları yakalamak içindi, ucunda ağırca kurşunu vardı. Kırklık veya kırk beşlik kalın misina kullanılıyordu kadidi için. Ağ atmadığımız zaman ya da çıpra bulamadığımızda, iyice açılır kadidi yapardık. Günlerce kıyıya çıkmazdık o zaman. Ege'den aşağılara Yoran'a, Gökova'ya hatta Datça'ya kadar inerdik. Her şeyden zevklisi açıkta kadidiyle avladıklarımızdı. Derinliğin en az yirmi beş otuz kulaç olması gerekirdi. Hennoz çıkardı genelde. Başka balıklar da çıkardı da kadidinin balığı hennozdu. Denizin ortasında güneşin altında kavrulana kadar hennoz tutardık kaptanla.

Hepsi birbirinin aynıydı bu hennozların. Birbirine bu kadar benzeyen başka balık görmedim hayatımda. Denizin en aptal balıklarıydı, dedim ya en dipte yaşarlardı. Tek yapacağınız misinayı yemleyip, dibe kadar indirmek, sonra da beş on saniye beklemekti. İşaret parmağınızda hissederdiniz tıklamaları. TIK TIK TIK... Aptal gibi asılırdı oltaya. Parmağımı hızlıca yukarı kaldırırdım, fark ederdim yakaladığımı. Genelde çekmezdim yukarı, isterdim ki diğer oltalara da birer tane takılsın da öyle çıkarayım. En az iki olsun diye beklerdim. Fazla da uzun sürmezdi bu.

Balık yemi öyle yutardı ki, bazen oltayı ağzından çıkarmak mümkün olmazdı. Olta ağzında kaldımı kaptan kızardı. Dili şişerdi balığın, minik bir prezervatif gibi. Kaptanla ortamızda bir kova durur yakaladıklarımızı oraya atardık. Arada bir kelpe, mercan ya da kuppez çıkardı. Ama en çok hennoz. En dipte hennoz varsa siz de oltanızı atmışsanız, o mutlaka gelir takılırdı. Fazla çaba harcamazdık yakalamak için.

Yenilerini beklerken yakaladıklarımıza bakardım. Nefret ediyordum şu hennozlardan. Birbirlerine bu kadar benzemelerinden, bu kadar kolaycacık yakalanmalarından, hep en dipte olmalarından. Direnemezlerdi. Hemen yenilerini yakalar kovanın üzerine atardık. Önce yakaladıklarımız çoktan ölmüş olurlardı. Kovada zıplayan balık varsa bilin ki o hennoz değildir. Fakat diğer yandan huzurlu bir tarafları da vardı. Hüzünlüydüler. Öldüklerinde hüzün yayılırdı üzerlerine. Kafalarından kuyruklarına kadar. Akşamları balıkları yerken düşünürdüm. Bize benziyordu hennozlar; pek farkımız yoktu denizin en dibindeki bu balıklardan.

Haftalardır balıkçıların yanındaydım. Uzun zamandır anneannemden, yaşamdan uzakta. Denize açıldıkça ölümden uzaklaşmıştım sanki. Gün batımında kaptanla çayımızı içiyorduk. Birden,

"Buralar sana göre değil oğul," dedi.

"Ne o sıkıldın mı benden kaptan?"

"Yok öyle değil, ama sen gidip okulunu bitirmelisin. Bak bizim halimize."

"Ne varmış senin halinde?"

Konuşma uzayıp gidecekti, ama aniden ikimiz de susuverdik. Söylemek istediğini anlıyordum. Belki de anlamıyordum. Bu kadar basit olmamalıydı.

Hemen o gece kaptana sarıldım ve eve döndüm. Anneannem televizyon seyrediyordu. Günlerce haber alamamanın, merak, korku ve elinde olmamanın endişesi, kızgınlığıyla karşıladı beni. Hem sinirli, hem sevinçliydi. Masanın üzerindeki zarfı hâlâ açmamıştı. Okuldan postalanmış sınav sonuçlarıydı.

Zarfın içindeki sonucu benden çok merak ediyordu, haftalardır nerede olduğumu merak ettiği gibi. Onu üzmeye hakkım yoktu.

Yavaş yavaş zarfı açtım. İki satırlık yazıyı yüksek sesle okudum. Okulu bitirdiğim yazılıydı. İçimden bir şeyler kayıp gitti. Yakalanmıştım.

Evet yakalanmıştım.

Dipteki hennozların neler hissettiğini daha iyi anlıyordum. Misinanın kancası takılmıştı boğazıma, yemi yutmuştum ve çaresizdim. En dipteydim ve beni yakalayan yaşam yukarı doğru çekiyordu. Az sonra (bundan sonra) kovada diğer balıkların arasında olacaktım.

Teslim oldum. Bütün gece rakımı huzurla yudumladım. Anneannemle sohbet edip güldüm, telefon eden arkadaşlarla konuştum. İyi bir avukat olacağıma söz verdim. Kaybetmeye ve beklemeye alışıktım nasıl olsa.

Ama unutmayacağım :

Egeli balıkçıların arasında geçirdiğim yaklaşık dokuz haftayı unutmayacağım. Günü gününe yaşayan, durmadan içen, ama şarabın değil, ancak deniz suyunun sarhoş ettiği başka insanlar vardı orda. Her gün şehir hatlarındaki otobüslerde, trenlerde, dolmuşlarda ya da çalıştığınız işyerlerinde ya da lokantalarda, sinemalarda görmeye alıştığınız günlük insanlardan biraz farklıydı bu insanlar. Üstleri başları perişandı, saç baş dağınık, genelde suratlarda kirli bir sakal, o soğuk günlerde bile ayaklarda çorap yok. Karınlarını balık tutarak doyuruyorlardı. İlk bakışta hiçbir şeye sahip değillermiş gibi görünüyorlar, gittikleri meyhanede her akşam kavga ediyorlardı. Cepteki son üç beş kuruş da ucuz şaraba gidince birbirlerini ölesiye yumrukluyorlardı. Ama bu kavgalarda bile sevecenlik vardı, dostluk vardı. Birbirlerine son güçleriyle vuranlar ertesi gün şişmiş suratlarıyla yine aynı meyhaneye geliyorlar, aynı masalarda yan yana oturuyorlardı. Mecburen. Çünkü gidecek başka yerleri yoktu. Sonra başka bir gün yeniden kavga ediyorlardı.

Dostlukları da düşmanlıkları da sahte değildi. Bu insanlar doğuştan aptaldı aslında, banka kartları, özel okulları yoktu. Hiç de olmayacaktı. Güzel giysiler giyip, pahalı lokantalarda yemek yeme zevkine hiç varamayacaklardı. Tatile çıkamayacaklardı. İşin ilginci, bilgileri de yoktu.

Tekneleriyle açılırlar, balık tutarlar, fırtınayla, dalgalarla arkadaşlık ederlerdi. İşte o zaman gözleri tutkuyla parlardı. Bir tek o zaman.

Anladığım kadarıyla hep kaybetmişlerdi. Başarısızlık onların kaderiydi. Ama denize açıldıkları zaman gözlerinde oluşan o parıltı yok mu. Ah o parıltı.

Fakirdiler, şarapçıydılar, serseriydiler, tutkuluydular. Ve asla dipte değillerdi.

Nasıl unutabilirim Kaptanı.

Asla unutmayacağım. Merhaba sevgili Kaptan. Nasılsın iyi misin? Ben yolu-

mu çizdim. Kafama koydum. Başarılı ve zengin olacağım. Beni sen göndermedin mi buraya? Buralar senin bildiğin gibi değil... Selamlar.

Unutmayacağım. Ege'nin mavi ve derin sularında, diplerde yemi yutmak için bekleyen hennozları ve aynı sularda eski tirhandiliyle dolaşan Kaptanı.

Her olayda bir öykünün çekirdeği yatar. Önemli olan o olayda yer alan bu çekirdekten çağdaş çözüm getirebilecek bir öyküyü oluşturmaktır.

– Adnan Özyalçıner

MÜJDAN KAYSERLİ

Bakışların Ardı

UZAK ülkedeki kilisenin çanları çalıyordu. Karalar giymiş rahipler, aniden alçalıp yükselen ezgiyle ilahi söylüyorlardı. Kutsal bir ayindi bu. Birinin öldüğünü anlamıştım. Tanıdığım, yanı başımdan biri. Kim?.. Kim?.. Suçlayan bakışlarla bakıyorlar. Ben mi yaptım? Hayır! Kaçıyorum oradan. Arkama bakmadan koşuyorum. Sesler artıyor. Yüzlerce, binlerce çan çalıyor.

Uyandım. Kapının zili çalınıyordu. Gözkapağımın birini kaldırmayı başararak saate baktım. Dokuz buçuktu. Yorganı başıma çektim : Tanımadığım, daralıp karanlıklaşan sokaklarda koşuyordum. Uzaktan onu görüp durdum. Laternacı adam, boynuna asılı kutunun kolunu çevirerek bana doğru geliyordu. Köşeye sıkışmıştım. Nefes alamıyordum.

Kapıdakinin ısrarına kızmamak mümkün değil! Kim olabilir bu saatte? Eyvah, telefoncularsa!

"Tamam, geliyorum!" diye bağırdım. Başım orta yerinden çatlayacakmışcasına zonkladı. Güçlükle açık tutabildiğim gözlerimle, biraz da ayak yordamıyla terliklerimi bulabildim. Penye pijamamın dizime sıyrılmış paçasını indirdim. Koltuğa atılmış hırkama uzandım. Düz çevirip giymeye uğraşırken kitapları devirdim. Aldırmadım. Kapıya geldiğimde korkuyla delikten baktım, laternacı adam olmasın! İki adam görünüyordu. Adımı söylediler, evetledim. İçeri buyur ettim onları. Ayakkabılarını çıkardılar. Bir adım atmalarıyla evimdeydiler. Ağzımda uyku tadı, bacaklarımda uyku adımlarıyla perdeleri açtım. İçeriye apaydınlık bir PTT sarısı doldu. Gözlerim acıdı. Bakışlarını takip ettiğimde, yerdeki kirli pasta tabaklarını, boş şarap şişelerini, meze, çerez artıklarını, dağıtılmış minderleri fark ettim. Tabii ya! Dün doğum günümdü. İçki... Başım...

"Telefonu mu? Ha, evet bu odaya. Sandalye? Mutfakta var, getireyim."

Biraz utanmıştım. Kim bilir ne düşündüler? Mutfak bile şarap ve sigara kokmuş.

"Bu, işinizi görür mü?

Birinci PTT'ci sandalyeyi alıp asansörle aşağı indi. Prize bir şeyler bağlayan ikinci adamla baş başa kaldık koca odada. Gözlerimde uyku nemi vardı hâlâ. Kaçta yattığımı hatırlayamadım. Ne zaman gittiklerini de. Doğrusu ben bile unutmuştum doğum günümü. Hoş, bu, eğlenceden çok sağaltım gibi olmuştu, içip ağlaşıp konuşup durmuştuk. Ben de sızıp kalmışım anlaşılan.

"Kira mı ev?" diye sordu adam. Memnun muymuşum? Cevaplarım tek söz-

cük. Sesi çok uzaklardan geliyor gibi. Elimi yüzümü yıkasam ayılır mıyım acaba? Masaya dayanarak zor duruyorum, şimdi banyoya kadar yürümek... Hem niye dağıtayım ki uykumu? İşleri bitsin, yine uyurum.

PTT görevlisi adam cama doğru yürüdü. Dışarı bakarak güzel bir site olduğuna karar verdi yüksek sesle. Dönüp bana baktı. Bir an göz göze geldik. Hemen çevirdi bakışlarını, duvardaki tablolara baktı gelişigüzel, ellerini ceplerine koydu. Dün kapıda aynı böyle duruyordu. Burak'mış adı. Kız gibi dümdüz uzun saçları vardı.

"Burası yalnızlar sokağı mı?" diye sordu.

"Pardon?" dedim.

"Kaybolmuş birini arıyorum. Burada bulabileceğimi söylediler."

Eyvah bir deli, diye düşünürken, sürpriz! diyerek ellerinde pasta ve içkilerle içeri daldılar. Burak, İnci'nin teyzesinin oğluymuş, okuldayken söz ederdi. Amerika'daki kuzenim, diye. Yakışıklı çocuk, ama tuhaf, bir şeyler eksik sanki.

PTT görevlisi :

"Memleket nere?" diye sordu.

Ne çok soru soruyor. Bir pazartesi günü, hâlâ uyanmamış, evinde boş içki şişeleri olan genç kadının neyin nesi olduğunu merak ediyor olmalı. Bir yığın eve girip çıkıyor, hepsine de kayıtsız kalamaz ya. Hem giderek daha meraklı olur insan. Onun merakını gidermek gibi bir niyetim yok ama. Dün gece dinlediğim şarkıdan.

"Bu dünya bizim memleket," dedim. Güldü, gözleri parladı. Hoşuna mı gitti böyle söylüyor olmam? Burak'ın gözleri donuk. Heykeli çağrıştırıyor. Biz, yere kurduğumuz sofranın etrafına dizilip havaya girmiştik bile ama, dayanamadım :

"O ayakkabılarla rahat edemezsin tabii. Eşofman altı da vereyim istersen," dedim. İstemedi. Keyfi bilir. Ev zaten tertemiz değil, ama ondan başkası da girmedi yani ayakkabılarıyla. Hem bir sene olmuş döneli. Kendi evinde de mi böyle dolaşıyor? Belki de çorabı delikti. Peki, suratı çorabı delik diye mi asıktı bu kadar?

"Ne o kız! Sen şişmanlamışsın," dedi İnci'nin kocası. "Kıçın kocaman olmuş."

İnci :

"Sana ne! Rejim yapar, olur biter."

"Birkaç kilo aldım gerçekten. Bütün gün evdeyim tabii," dedim.

Arada sırada çıkıp yürüseymişim bari. Bütün gün oturmak insanın moralini de bozarmış. Arif tıptan mezun olalı beri pek bilgiç kesildi başımıza. Yok yok, daha beşinci sınıfta başlamıştı onun bilgiçliği.

Arif :

"Keşke sen de Esra'yla gitseydin. O kadar ısrar etti. Ne güzel fotoğraflarla dönerler. Böyle fırsatları olduğu için nişanlımı kıskanmıyorum dersem yalan olur."

İnci'nin kocası :

"Ulan, nereye gönderdin kızı? Bak sonra elinden kaçıverir."

Arif :

"Karadeniz'de bir köy. Adı aklıma gelmiyor."

Fotoğraf çekeceklermiş. Ta oralardaki görüntüleri çerçeveleyip onlara da mı sahip olduklarını sanacaklar? Oralıların keyfini kaçıracaklar. Çek abla, beni de çek, diye bir sürü çocuk toplanacak, kadınlar örtülerini burunlarına kaldıracak, adamlar bin bir öykü anlatan yüz çizgilerini gülerek gizleyecekler. Hiçbir fotoğraf doğruyu söylemeyecek.

Çok eğlendiniz mi, diye bağırmıştı genç adam. "Hoşunuza gitti mi halimiz, ha!" Şimdi gitsek baksak, kulaklarımızı uyuşturan soğukta, yine yalınayaktır çocuklar. Bizimkisi havanda su dövmek. Duyarlılıkmış. Kime faydası olmuş onca fotoğrafın, şiirin, resmin? Sonunda herkes kaplumbağa.

PTT görevlisi :

"Ben Karadenizliyim," dedi.

Sordum sanki. Sonra devam etti.

"Her mevsim yeşildir oralar. Hem yeşil hem de mavi."

Mavi... İşte buna dayanamam. İçimi okuyor bu adam.

"Ben de bir deniz şehrinden geldim," dedim belli belirsiz.

"Bir sene oldu tayinim çıkalı. Önce hiç istemedim gelmek, ama alıştım. İnsan alıştı mı kolay. Zaten ya tayini çıkanlar ya da öğrenciler gelir buraya. Çocukları daha getirmedim. Hele ev bitsin. Bir boyası kaldı. Yağmurda olmaz dediler."

Nasıl da sabırsızlıkla beklemiştim tayinimin çıkmasını. Koşa koşa gelip yerleşmiştim bu eve. Bir hafta sürdü mutluluğum. Dayanamadım verdim istifamı. Kandırılmıştım, basbayağı aldattılar beni. Hani daha iyi olacaktı?

"Ben öyle dışarı çıkmayı sevmem. Yani kahveye gitmem hiç. Evde otururum. Çocuklar alışamayacak ama. Kumar hele hiç oynamam. Yedi ay önce sigarayı da bıraktım. On beş yıl içtim mereti. İnan, kulaklarımdan çıkıyordu dumanı."

"Ne diyorsunuz! Ben iki yıldır içiyorum, iki haftalığına bile bırakamadım."

Arif sigaraya başladığımda çok kızmıştı bana. Çantamı açtığımda, aaa, sen paket mi taşıyorsun artık, diye şaşırmıştı. Hemen bacakları kesilen adamı anlatmıştı. Bir de o kadını. Midem bulanmıştı. Üzülünce hep midem bulanır. O alışmış. Tarih dersi gibi anlatır. Kadın kansermiş. Sadece kocasına söylemişler. Ameliyat ettik, ama beş altı sene sonra tekrarlar, kurtulamaz bu defa, demişler. Günün birinde koltuk altında ağrı başlayınca yine gelmişler hastaneye. İltihap var, denmiş. Kocası kalp krizi geçirip ölmüş. Adamın yaşadığı beş yıl roman olur, sen becerirsin, yazsana bunu, demişti gülerek.

"Arif, ne oldu o kadın?" diye sordum. Hatırlamadı önce. Sonra :

"Hiç. Öldü," dedi.

"Bazen ben de ölüyorum," dedim.

İnci :

"Ne demek şimdi bu?"

"Kimse gülmüyor. Koşuşturuyorlar. Bir an dursalar. Bir an dursalar, bakışlarının ardındakileri görsem. Bir parlaklık örneğin. Yolda gülümsüyorum, biriyle kısacık bir süre göz göze geliyorum, ama beni görmüyorlar. İfadesiz bakıp geçiyorlar. Gövdemden, kollarımdan geçip gidiyorlar. En çok o zaman emin oluyorum öldüğüme."

Burak :

"Sen akvaryumda yaşıyorsun."

Desen : Necati Abacı

Hayır, değil. Umutsuzca nehir kenarında altın arayan bir madenciye benziyor durumum, ama bunu ona anlatmak çok zor. Ben yadsımıyorum ki çevremdekileri. Kaçıp kendi dünyamda yaşamıyorum.

Arif :

"Bu psikolojik bir durum. Bir uzmana görünsen."

İnci'nin kocası :

"Bizim hatun da geçen gün yolda, çizgilere basma, diye kıyameti koparmıştı."

Çok güldük buna. Burak bile güldü.

İnci evlenip ev kadını olacak biri değildi. Aşk işte, demişti. Bütün kabalığına rağmen seviyor kocasını. Çalışmasına izin vermemesine rağmen. Belki de onun sağladığı güvenli hayatı seviyor.

Arkamdan mutfağa geldi :

"Evlendiğim için hâlâ kızgınsın bana. Bunun için arayıp sormuyorsun," dedi.

"Hayır, anlamaya çalışıyorum seni, dedim."

"Seni kandıracak değilim. Artık günlük uğraşılardan mutlu oluyorum. Günü yaşarken yaptığım her şeyden zevk alıyorum. Evi topluyorum, yemek pişiriyorum, süsleniyorum, sevişiyorum, dedikodu yapıyorum. Her gün tekrarlanıyor kendi kendine ve bu hoşuma gidiyor."

"Asıl kendini kandırmış olma. Bir gün bunlar sana yetmediğinde, yetebilecek bir şeylere sahip olmak için geç kalmış olacağını düşünmüyor musun?" dedim. Suratını astı, pasta tabaklarını alıp odaya geçti. Tepsiyle arkasından gittim. Kocasına sarılmıştı. Burak'ın anlattıklarını ilgiyle dinliyorlardı. Arif, burada bir işe başlayıp başlamadığını sordu. Bir şirkette iş bulmuş, bütün gün oturup arada imza atacakmış. Formaliteden mühendismiş şirkette. Nasıl oluyorsa?

Kapıdan onları izledim bir süre. En yakınlarımdan bile fark etmeksizin uzaklaşmamı anlayamıyorum. Aralarında bile uzağım. Buradan bakınca, yaşamacılık oynuyorlarmış gibi...

PTT görevlisi :

"Benim babam doksanına kadar yaşadı. İnan, son günlerine dek dinçti. Hep çalıştı. Hayat zor, derdi. Ama bir de derdi ki, insan hayatın içinde olmadı mı daha zormuş. Çalışmak gerekirmiş. Niye çalıştığını da bilmek. Küçükken de çalışırdım ben. İşsiz kaldığım oldu tabii. O zaman karıma bile sözüm geçmedi..."

Tüm doğallığıyla anlatıp duruyordu. Anlattığı yerlere, günlere gidiyordu.

Duvardaki resmin camına yansımış yüzümü gördüm. Gülümsüyor muyum? Tekrar baktım adama. Bir çift siyah parlak göz, kara uzun kirpikler, kıpkıvırcık bir kafa. Sürekli gülümsemeyi nasıl başarıyor?

Uykum tamamen dağıldı. Bir şey bulup konuşsam ben de. Tedirgin olma sırası bana geldi. O sustu. Konuşmuyor artık.

"Çay yapsam..." diyecek oldum.

"Yok yenge, o kadar sürmez iş. Zahmet etme sen," dedi.

Öbür adam göründü kapıda. Elinde evin mutfak sandalyesi. Ötekinin tersine ufak tefek, zayıf biri. Yine de benzeşiyorlar.

"Bir arıza var," dedi. Elektirikçi çağırmalıymışım.

"Rahatsız ettik," dediler.

"Olur mu, size zahmet oldu, boşuna geldiniz."

Kapıyı kapadım. Pencereyi açıp temiz havayı içime çektim. Arabalarına binip uzaklaşmalarını seyrettim.

Giyindim. Evi dönünce toplarım. ❁

ŞULE TANKUT

Partena Kirva

ZİL ÇALDI. Partena Kirva, öğretmenlere çay, kahve pişirdiği ocağın önünden kalkıp gür, kuvvetli sesiyle bağırarak sınıflarına yöneltti küçük öğrencileri.

Yetmiş yaşlarındaydı. Ama dimdikti, sağlıklıydı, yere sağlam basıyordu hâlâ.

Ders başlayıp koridor sessizleştiğinde pencereye dayanıp bahçeye dikti toprak rengi gözlerini. Özlem bürümüştü bakışlarını. Eski şen şakrak Partena, köyün en güzel kızı Partena hüzünlüydü. Trabzon'u, vatanını özlüyordu. Karış karış bildiği o topraklara bırakıp her şeyini; Yunanistan'a gelmişti. Göç yaramamıştı Partena Kirva'ya.

Bir Rum ilkokulunda müstahdem olarak çalışmaktaydı. Burnunda tütüyordu Trabzon. Partena Kirva ölüme az kaldığını, artık yaşlandığını biliyordu. Çocukluğunu, gençliğini geçirdiği o yeşil toprakları bir kez daha görmek, koklamak, avuçlamak, kucaklamak istiyordu.

"Partena!" Tanıdık bir sesle irkildi birden. Gelen Yani'ydi. Saçsız başı, kısa, tombul bacakları, küt parmakları, fıldır fıldır mavi gözleriyle Yani; göç yolunda karşılaştığı uzak bir akraba. Başka kimsesi de yoktu Partena'nın. Bir vatanı vardı işte. Belki Trabzon'a dönerse, canlanan anılar ısıtacaktı yüreğini ve avutacaktı kimsesizliğinin, ihtiyarlığının, unutulmuşluğunun hüznünü.

"Türkiye'ye gidilir mi?" diyordu herkes. "Delirdin mi sen? Türkler öldürür seni."

Partena Kirva eski, aşınmış mantosunu kapıp ocağın yanındaki iskemleden; uzun bacaklarını açarak hızlı adımlarla dimdik ilerledi. Yani kısa bacaklarıyla koşuyordu peşinden; "N'oluyor? Nereye gidiyorsun?" Rumca konuşuyordu Yani. Partena Kirva ise Türkçe düşünüyordu, Türkçe konuşuyordu : "Trabzon'a gideceğim. Öleceğim varsa da, Türkler öldürsün beni. Dostlarım, komşularım, onların çocukları."

Tek odalı, kırık dökük evine girip eski, tozlanmış bavulunu çıkardı dolabından. Birkaç parça eşyasını aldı. Yola düştü.

Yani şaşırıp kalmıştı. Tuhaf tuhaf baktı, ince uzun, bir deri bir kemik Partena Kirva'nın arkasından. "Bu işin içinde bir iş var," diye söylendi. "Ya delirdi bu kadın. Ya da oradaki malların hesabını sormak yeni aklına geldi."

Trabzon'a güneş doğdu. Köyün horozu uyandırdı küçük Akay'ı. Taze tere-

yağı, yeni sağılmış süt, evde yapılmış ekmek karşıladı onu; her sabahki gibi. Akay içine çekti temiz havayı.

Şabahın sessizliğinde Partena Kirva'nın gür sesi duyuldu. Rumcaya kaçan şivesiyle, "Ah köyüm, yuvam!" diye bağırıyordu. Koşup sarıldı bahçedeki armut ağacına. "Bunu dedem aşılamıştı," dedi. Yaşlar döküldü gözlerinden. Yere çöktü. Tırnaklarını geçirdi toprağa.

Akay'ın babası, "Herkesin bir hikâyesi vardır," derdi hep. İlk defa gerçek bir hikâye dinliyordu Akay. Kendi koştuğu bahçede bir zamanlar Partena Kirva'nın oyunlar oynadığını duyuyordu. Köyün en gösterişli, en cesur kızıydı o.

Savaş sırasında, köyü işgal eden Rus askerleri eğlenmek için kız istemişlerdi köylüden. Partena Kirva dimdik, korkusuz çıkmıştı karşılarına. "Geldim işte," demişti. "Hadi ne yapacaksanız yapın." "Sen git, Türk kızı gelsin." Partena gitmemişti. İsteklerinden vazgeçmişti Rus askerleri. O günden sonra Partena Kirva yarı deli bir kahraman olmuştu köylünün gözünde.

Trabzon'da düğün vardı. Telli duvaklı gelin Akay'ın ablasıydı. Babası, amcaları silaha sarılmışlardı halay çekerken. Partena Kirva korkuyla ayaklarına kapanmıştı Akay'ın annesinin. Açığa çıkmıştı Türkler tarafından öldürülme korkusu.

Bir süre kaldı köyde Partena Kirva. Anılarının tek bir tanığı bile yaşamıyordu artık. Çocukken içinde oyunlar oynadıkları ahşap ev yıkılmıştı çoktan. Partena Kirva, Akay ve arkadaşlarına hayal görünen tarihin canlı bir kanıtıydı. Dalgın gözlerini Trabzon'a diker, konuşmazdı.

Yani çıkageldi bir gün. "Öldün mü, kaldın mı merak ettim," diyor-

du. Akayların evinin, etrafındaki arazinin, hatta belki de bütün bir köyün Partena Kirva'ya ait olmasından şüpheleniyordu. Malda payı olsun istiyordu.

Yani de gelince, artık Akay'lardaki misafirliğinin fazla uzadığını düşünmeye başladı Partena Kirva. Bir gün yarı deli bir yaşlı kadın geliyor. Hayatlarına ortak oluyor. Burası benim yuvam diyor. Onlarsa, "Ne zaman gideceksin?" diye sormayacak kadar iyi, konuksever insanlar.

Gideceğini söylediği zaman ağladılar. Akay'ın annesi boynuna sarıldı Partena Kirva'nın. Akay'ın babası geçmişin borcunu ödemeyi bahane ederek para vermek istedi. Yine savaş canlandı gözlerinde Partena Kirva'nın. Altınları, ayakkabının topuklarına saklayıp çıkmışlardı göç yoluna.

Trabzon'unu son kez görmenin hüzün kokan huzurunu temiz havayla içine çeken Partena Kirva Yunanistan'a doğru yola çıkarken, yol arkadaşı Yani, olmayan mallara sahip çıkmanın hesabını yapıyordu hâlâ.

Trabzon bir daha haber alamadı Partena Kirva'dan. Savaşın yurdundan ettiği yaşlı kadın bütün sevdiklerini ve ait olduğu dünyayı kaybetmiş olmanın hüznü, ve aklında tek yakını Trabzon toprağı; Rum çocuklarının heyecanlı umutlarını, büyüme telaşlarını yansıtan pencereden yorgun gülümsüyordur belki de şimdi.

KONURALP İREN

önümde çocukluk fotoğrafları duruyor. beşinin de fotoğraflardaki duruşları, bugünlerine ilişkin birçok şeyi anlatıyor, galiba içimi "...neden terkettin beni?!" burkuyor en çok. göğe ağıştaki saf yalnızlığın farkındalığıyla yaşamalarının acısı, bendeki bu burkulma. ne yapsam ne etsem de, biliyorum, kalabalığa karışmayacaklar. kendime buna hakkım olup olmadığını da soruyorum. kör adam meselini anımsıyorum da... olsa olsa yalnızlıklarının gücüne boyun eğmek ya da bunca görgümden sonra beni de terbiye ettiklerini kabul etmek, bu çaresiz duruşum. yazarak özgürleşebilirim ancak...

Ev(ler)

Üçümüz de kediciyizdir.
Bir ben yelteğim ama. Kedi severliğim Cem'in yakınlaştırması, itelemesiyle oluştu. Tam anlamıyla oluştu... Kedi korkusunun/ürküntüsünün sevgiye dönüşmesi... Cem abartılı kedi tiksintisinin, cinsellikle bir ilintisi olduğunu düşünürdü – belki hâlâ düşüncesinde bekiniyordur. Dokunmanın cinsellikle sarmalandığı bir yüzyılda Cem saptamasında haklı da.
Yıllar sonra W. Benjamin'in 'Eldiven'inin ilk tümcesini okuduğumda, ister istemez usuma Cem'in haklılığı geldi.
Üçümüzün de kedileri oldu. Kedilerimizin huyları üzerine çok konuştuk.
Konuşuyoruz da. Geçenlerde Beybin'in kedisi Bianca doğurdu. Başka bir evde. Bir yıl önce ev değiştirirken, bir arkadaşına bırakmak mecburiyetinde kaldı Bianca'yı. Yıllar önce Yonca'yı tanımadığım birine vermek durumunda kalmam gibi.
Kedici çok arkadaşım oldu. Kedili evler de gördüm. Çok kedili evler de bilirim.
Çocukluğumda sık gittiğimiz akraba evlerinden birinde en tuhaf kedi topluluğu ile karşılaşmıştım. Yıllarca o evi 'kedili ev' diye andım. Sonraları kedilerin kısa bir süre o evde ağırlandığını öğrendim. Bir kış günü akşamıydı. Kıpırdamadan oturuyorken kapının açılmasıyla bir kedi güruhunun içeriye girmesi bir oldu. Kapı açan bir kedi o yaşımda epey şaşırtmıştı beni. Uzun bir süre anlattım durdum. Kilit açan kedi hikâyeleri de dinledim sonraları.
Bütün bu kedi görgümden derlediğim bir sevgi kuramı oluşturdum / kurdum.
Kuram bütün "kuru"luğuyla iki sayıltıya dayanıyor :
Kediler sevgi emicidirler.

"Nasıl" sevildikleri özlerini kura(bili)r.
İlişkinin öteki ucundaki bizlerse
Sevgi tutumlarımızı, farkında olmadan ("nasıl" sevildiğimizi, gerçekte "nasıl" sevdiğimizi) yansıtırız.
Bu dayanaklardan çıkardığım sav söz : "kediler yaşadıkları eve, sahiplerine benzerler."

ya da Çocuklar

Aslı Çırakman'a

PUSLU BİR GÜN

I

kendimize erdiğimizden beri, atalarımıza benzememe çabamız bir aradalığımızın mayası gibi / *"çocuklar ana babalarına pek benzemezler"* / yaşamın bu sancılı yeniden kurma işini birbirimize tutkuyla bağlanarak.

[tutkuda, başkası yerine 'öteki'dir söz konusu olan. yani ötekine ölümüne teslimiyet. kendinin de ötekiliğinin farkında bir teslimiyet... birimlerden biri yok olduğunda, ötekisinin de var olma nedeninin ortadan kalktığı bir ilişki biçimidir. ya da kendi ötekiliğinde kendi kendine süren bir ötekilik...]

gerçekleştirebileceğimizi sanıyoruz. ya da yok ediciliğe soyunmuş iki insanın birbirlerine sığınmalarını, seviyi (başkasının varlığında, varlığıyla toparlanmayı) anmadan bir meydan okuma gibi görüyoruz.

Artık birbirimizden ırak dursak da bütün bu olabilirin orta yerinde duruyoruz hâlâ...

Nedense usuma seni evde yalnız bıraktığım o uzun gece geliyor. Döndüğümde seni kendine çekilmiş bulmuştum. Sonra bana öfkeni anımsıyorum. Yıllarca süren öfkeni, benim önümde dile getirmeni demem daha yerinde. Bütün bunların ötesinde bize ilişkin söylediğin, yaşadığımız her şeydi. Sigaraya doyamıyorduk, birbirimize doyamadığımız gibi. O gece, "Biliyor musun?" diye başlamıştın söze...

Biliyor musun? Hiç tanımadığım dayımın imgesi gitmiyor usumdan son günlerde. Bundan yıllar önce, epeydir görmediğim dayımın kızı anlatmıştı. Kızın babasına ilişkin son imgesini kendimin kılmışım demek ki.

Bir yaz günü. Güneşin tepede olduğu saatler. Bir kız çocuğu ile bir adam, hararetlerini gidermek için az ötelerindeki çeşmeye yöneliyorlar. Kız adamın elinden

kurtuluyor, çeşmeye doğru koşuyor. Adam kızın su içişini izliyor. Dalgın. "Su içmeye kanamıyorum," diyor kız, adama dönüp. Adam, "Ben de sana," diyor.

Yıllar sonra canlanan bu imge, bana pek çok şeyi anlatıyor... Nicedir peşinde koştuğumu, seninle de doyamayacağımı... Yaşamı bile tadında bırakmak gerektiğini...

Bu karabasanın (bir klanda, kendine kıyma, yok etme olanağının kuşaklar boyu süren dehşetengiz farkındalığının) senin için kendin olabilmenin bir yordamı olduğunu biliyordum. Benim suskunluğum salt, yakınım saydığım birinin bu olanağını kullanmasının dehşetiydi. Benim de bir gün, bu karabasanı kendimin kılabilme farkındalığı...

PARKA BAKAN BİR EVDEYİZ

II

çoğun usuma geliyor, gitmek istediğimde söylediğin, "senin için gitmek, galiba gidebilmeği istemek". baba imgesiyle çakışınca söylediğine hak vermiyor da değilim.

[bellek nankördür... nankörlüğü yorumlamamız herkesten farklı olmalı. önemli önemsiz (bir başkasının 'başkası' olması bakımından önemsiz saydığı/sayacağı) geçmişimize ilişkin bazı şeyler, belli bir *düzenle* anımsanabilir. bu anımsama düzeninde yer eden herhangi bir an, kendimize bakışımızın, kendimizi kurmamızın seçmeleri – sözcüğün her iki kullanımı da yeğlenmelidir – midir? geçmişimiz kuruntudur... es geçemeyeceğimiz ama...]

babamı düşlerimin birinde yitirdiğimde bir başkasının hayatını yaşadığıma ayıp, soluk aldım. bu durakta bir gezgin imgesi belirdi. olmak istediğim, çoğun istemediğim de. bağlanmaların her türlüsünden sakınan (parçası saydıklarını ardında bırakma cesaretini biteviye gösterebilmiş) bir gezgin (umduğunu bulamayınca da yıkıcı olan, olabilen) kırılgan biri.

Çocukluk fotoğraflarımı görmek isteyince şaşırmıştım. Ertesi buluşma için çocukluk fotoğraflarımı ayıklamaya giriştiğimde, üç beş fotoğraflık bir çocukluğu ummuyordum. İçlerinden ikisini götürdüğüm fotoğraflara baktı, "*Size diğerlerinden çok güvenmekte haksız sayılmazmışım,*" dedi.

Tan sökene dek kendimizden konuşuyorduk bir araya geldiğimizde. O günlerde susmanın benimsemediğimizi sürdürmek, konuşmanın yok etmek olduğunu bilemeden konuşuyorduk. Kendimiz saydığımızı da öldürdüğümüzü, yok ettiğimizi bilmeden. Bütün bu yok etme sürecinin yeni bir dil oluşturma çabasının ilk adımları olduğuna aymadan.

YANIMDASIN

III

bu çok sonraları konuştuğumuz bir şeydi. üstünde durmasak da bedenindeki yaralar bizi etkilemişti. düşlerimizden konuşurken bir gece, ortaya dökmüştük... bedenine yapılanlar benzer düş öğelerine dönüşmüştü bizde. yakından tanıdığımız bir bedenin bize el bir bedene dönüşmesi karşısında, uzun bir süre kimseye dokunamamıştık. o beden bizim de bir parçamız artık.

[korku... ya da her an bir saldırıya hazırlıklı olma durumu... zekâyı, düşünme gücünü biler, keskinleştirir. çoğun sindirebilir de... bu abartıya verilmiş zihinsel ödünler, kişisel sınırımızın, özgürlüğümüzün de tanımıdır aslında...]

Öykümüzde / *"arkadaşınız gittikçe kötüleşecek"* / hiç yaşanmaması dilenenler vardı. Senin bana anlattığın. İçerde yaşadıklarını, bizlere de, dışarıya da taşıdığın. Kimi kez anlattıklarına bile isteye katıldım. Yardım edememenin çaresizliğini yırtabilmek için gösterdiğim umarsız çabalar yani. Korkularının daralttığı sınırlarını bir parça olsun yırtabilmen için, senin korkularını da yaşayabileceğime kendimi kandırdığım boşunalıklar. Tutuk bedeninle karşılaştığımda zaman zaman taşımaktan yorulduğum boşluğu seninle birlikte oluşturduğumuza karar verdim.

İKİ ADAM BELİRİYOR PARKTA

IV

kösnüden konuşturuyordun beni her bir araya geldiğimizde. dönüp dolaşıp bana kösnüden söz etmenin, ettirmenin ikimize ilişkin bir tanım yapmak olduğunu anlamamıştım. saplantılı bekinmen, ikimizin de nesnesiz bir aramanın peşinde olduğumuzu bulgulayınca söndü. dostluğumuzun da başlangıcıydı bu tanımlama.

[bir kent yaşamı da farklı bir biçimde "okunabilir". gündelik hayatı yorumladığımız, kullandığımız mekânların, farklı kullanımları barındırması aynı anda olanaklıdır. usumuzun kabul etmediği, edemeyeceği pek çok yaşamla sarmalanabiliriz, farkında olmadan. her yere sızabilen, girebilen; girdiği, bulunduğu yerde kimsenin tehditkâr görmediği biri, birileri de vardır. "bildiği"ne, "tanıklığı"na emin olunmasa da, asla konuşmayacağına inanılan birileri... tıpkı... çoğul bir yaşam olasıdır. anlatılanları dinlemek bile yetebilir. tabii "nasıl" dinlendiğine bağlıdır...]

Sokak kapısının açıldığını duyduğumda, çoktan yatmıştım. Uyuduğuma kendimi inandırabilirsem, onu kandırabilmem de kolay olabilirdi. Beni uyandırmamak için dikkatli davranıyordu sarhoşluğuna karşın. Az sonra hiçbir şeyin farkında

olmadığımı sanarak yatacaktı. Geceler boyu aradığı şeyi benimle karşılayamayacağının farkındaydım nicedir. Gittikçe farımaya başlamıştı. Bir bozgun yaşadığını görmemek olanaksızdı. Bozgunu olduğu şeyi, sokaklarda sağlayamazdı. Olsa olsa yaşadıklarının yeğinliğini çoğaltabilirdi.

/ *"bu ses ölümün sesi "* / Ayrılığın saf biçimini seninle yaşadım. Bir daha seninle hiçbir şey yaşamayacağız. Yarım bıraktığımız da pek çok şey var. Bir dahası olmayan. Ben aramalarımda bedenime döndüm. Seninkinden farklı bir yolu benimseyerek. Belki de simgeselliğinde gerçekleşiyor. El bedenlerin yanında bungun bir güne, esrik bir geceden uyanarak. Kıyıda yaşamanın da, yaşadığımız saldırganlığın da tanımını seninle yaptım.

BİRİ ÖTEKİNİN YANINA YIĞILIYOR

V

yanımdasın. terastayız. ben hararetle tartışan parktaki iki adamı izliyorum. sen günlerdir elinde sürünen kitaba gömülmüşsün. Berlin'den döneli iki üç gün olmuş. günlerce bana Berlin'i, Berlin Hayvanat Bahçesi'ndeki Gece Hayvanları Pavyonu'nu anlatmışsın. yıllardır Almanca bilmemekle övündüğünü, Alman düşünürlerini okumamış olmayı erdem saydığını biliyorum. senin gibi bir adamın övünç duymayacağı bütün bu şeylerin, ikinci büyük savaş kuşağının kırgınlığı olduğunun da farkındaydım. yaralar sarıldıktan nice sonra Berlin'e gittiğinin de. onca yer gördükten sonra bana, merakının bitmez açlığıyla emdiğin Almanya'yı anlatmanı, şaşırarak dinlemiştim. beni hep şaşırttın. tanık olmadığın ilişkilerim üstüne söylediklerinin yerindeliği hep usumu kurcalar durur örneğin. ya da bilmediğin bir ilişkime soktuğun 'tutku'yu, kendimi anlamamda yanıma koyduğumu öğrenemedin. gittiğim kentlerden aslında sana döndüğümü...

adamlardan biri yere yığılıyor. ötekinin yanına.

başını kitaptan kaldırıyorsun. bana, *"pek bilinen bir şey ama, insanın en kötü yazgısı bir başkasının bilincinden habersiz olmasıdır!"* diyorsun.

HALİDE EDİP

Kubbede Kalan Hoş Sada

1955 SENESİ Mayısının birinci günü İstanbul gazetelerinde bomba gibi patlıyan bir ilân görüldü. Diyordu ki :

"Bay (....) Türk musikişinasları arasında bir müsabaka açıyor. Mevzu yerli, bilhassa İstanbul hayatından alınmış bir opera olacaktır. Müsabakaya girenler 1956 senesi Mayısının birinci günü Gülhane parkında eserlerini çalacak yahut söyliyeceklerdir. Hakem heyeti, İstanbul Konservatuvarı müdürü dahil olmak üzere üç yerli musikişinas ile Alman, Rus ve İtalyan musikişinaslarından üç meşhur ecnebi sanatkârdan mürekkep olacaktır. "Piyetro Maskanyi" şimdiden hakem arasında olmayı kabul etmiştir.

Birinci olana mükâfakat şudur : Hüviyetini saklıyan bay (...) emlâki haricinde altı milyon lira servet sahibidir. Seksen yaşındadır ve evli değildir. Bütün servetini birinci gelene terkedecektir. Kendisi müsabaka gününden evvel vefat ettiği takdirde servetin yine birinci gelene kalması için lâzım gelen kanunî tertibat alınmıştır. Bütün İstanbul Halkı müsabaka günü parka davetlidir."

Bu ilân, tabiî olarak iki sınıf halkı en yakından alâkadar etti. Biri musikişinaslar, öteki gazete muhbirleri, çünkü halk müsabaka kadar hüviyetini saklıyan zengini de merak ediyordu. Büyük günlük gazeteler bu hüviyeti keşfedecek muhbire bin lira vadetmişlerdi. Fakat mesele çok müşküldü. Sebebi, bizde zenginlerin ekserisi seksene gelmeden ölür, aralarında okadar yaşıyan olsa bile, onlar da umumiyetle servetini ihtiyar olmadan yiyenler ve bu suretle çabuk öldüren yahut vaktinden evvel bunatan, daimi sefahet için ellerinde para kalmıyanlardır.

Bununla beraber, üç ihtiyar zenginin ismi gazetelerde ilân edildi. Üçü de derhal tekzip etti ve tekziplerinin başında tabii seksen yaşında olmadıklarını altını çizerek ilân ettiler.

Muhbirler düşündüler, taşındılar bu adamın zenginliğini saklıyan bir hasis olduğuna karar verdiler ve derhal İstanbul kazan genç muhbirler birer kepçe oldu. Her sokakta seksen yaşında bekâr aramıya başladılar. Mahalle kahvelerine ihtiyarlar çıkamaz oldu. Çünkü bir köşede nargilesini çeken herhangi ihtiyar karşısında gözleri fıldır fıldır dönen, şapkaları arkaya atılmış bir genç alayının şu sualine maruz kalıyordu :

– Baba kaç yaşındasın? Evli misin?

O aralık bir şarkı da çıktı, evlerde, sokaklarda, seyir yerlerinde tek yahut alay halinde herkes "Ararım seksen yaşında bir ihtiyar" diye bangır bangır bağırıyordu.

Fakat bu acayip ihtiyar bekâr ve muhbirlere göre nabekâr - zenginin hüviyeti keşfedilmeden 1956 senesi Mayısının birinci günü geldi çattı.

Gök ve deniz İstanbul mavisi, güneşinin ışığı meçhul zenginin altınları gibi parlak ve bol, Gülhane parkı mahşer gibi, o kadar ki, içeriye sığamıyan halk kayıklarda vapurlarda, ellerinde dürbin kulakları tetikte müsabaka konserini görmiye ve işitmiye çalışıyor.

Orkestra terasta kameriyenin altında. Hakem heyeti ile müsabakaya girenler için de ayrıca bir kameriye kurulmuş. Terasın etrafını bir polis kordonu tutmuş. Kameriyelerde ve terasın önünde, bir sürü "hoparlör" var, çünkü kalabalığın bir kısmı musikişinasları görmek değil, hattâ işitemiyecek kadar uzakta.

İstanbul Konservatuvarı müdürü birinci numarayı şu suretle ilân etti :

"Saffet Subay, piyanist. Mevzu Mollagûranî'de bir aşk macerası!"

Derhal halk arasında Mollagûrani mahallelileri etraflarını ite kaka terasa yaklaşmıya çalıştılar.

Uzun saçlı ince bir genç piyano ile eserini çaldı. Kimse bunda bir fevkalâdelik bulmadı. Öyle ya, bunun her gece kendilerini uykusuz bırakan radyo havalarından ne farkı vardı? Aşk sahneleri "Hawai" adaları tangoları gibi baygın, opera kahramanı bay Zımbırtay sevgilisini kaçırırken geçirdiği heyecan sahneleri, Amerikan zenci fokstrotları gibi sar'a illetinin realist bir ifadesi.

Mollagûranili bir ihtiyar kadın :

– Ayol bunun neresi Mollagûranı? deyince kızı :

– Tıpkı bizim sokağın gece hali.

Dedi. Kolunu kalabalıkta bir kızın koluna takmış, kızla kalça kalçaya Rüfai dervişi gibi sallanan bir genç :

– Yaşasın Saffet Subay, aşk dediğin böyle olur, diyordu.

İhtiyar bir adam :

– Susun bre, işitemiyorum.

Halide Edip Adıvar (1882-1964) romanlarıyla ve siyasal etkinlikleriyle ünlü yazarlarımızdandır. 1901'de Üsküdar Amerikan Kız Koleji'ni bitirdi. İlk yazıları Halide Salih adıyla "Tanin"de çıktı. Gericilerin gösterdiği tepki yüzünden 31 Mart Olayı'nda çocuklarıyla birlikte Mısır'a kaçmak zorunda kaldı. Ayaklanma bastırılınca yurda döndü. Kadınların toplumsal yaşama katılması için savaşım verdi. 1919'da Yunanlıların İzmir'e girişini protesto amacıyla Sultanahmet'te düzenlenen mitingte yaptığı konuşma geniş yankılar uyandırdı. Bu yüzden kovuşturmaya uğrayınca, 1917'de evlendiği ikinci kocası Adnan Adıvar ile birlikte Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Çeşitli cepheleri dolaştı. Cumhuriyet'in ilanından sonra CHF ile görüş ayrılığına düştü ve 1926'da ülkeden ayrıldı. Fransa, İngiltere ve ABD'de yaşadı, üniversitelerde görev aldı. 1939'da yurda döndü. • 1936'da CHP Ödülü'nü kazanan *Sinekli Bakkal* romanıyla Türk edebiyatının en çok okunan yazarlarından olmuştu. Romanda, Sinekli Bakkal mahallesinde yaşayan insanlar, aydınlar ve saray çevresi, II. Abdülhamid dönemi Türk insanına özgü yanlarıyla anlatılır. Ondan önce *Ateşten Gömlek* (1923) ve *Vurun Kahpeye* (1923) gibi ünlü romanlarında Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasındaki gözlemlerini anlattı.

Diye şikâyet ediyordu. Etraftan gençler "kulağına makine tak baba" diye alay ediyorlardı.

Müsabakada sekiz sanatkâr vardı. Bunların yedisi İstanbul sokaklarından yahut semtlerinden birindeki bir aşk macerasını temsil ediyordu. "Fatih güzelinin sevdiği adam", "Şişli kızları", "Vefada vefasız", "Haliçte mehtap", "Kasımpaşalı Kasım", "Boğaziçi geceleri". Bu operaların mevzuu "Hoparlör" ile hulâsa olarak halka veriliyordu. Çünkü sanatkâr eserinin yalnız kendince en güzel sahnelerini çalıyordu. Bu eserlerin içindeki tekerrür eden ve hâkim "Melodi" telâkki edilen şarkıyı da bir Koro heyeti söylüyordu. Her sanatkâra yarım saat verilmişti. İlk yedi eser için musiki münekkitlerinin aldıkları notlar şunlardır :

– Çok alafranga.. Çok alaturka... Falan filân operetten aşırılmış, falan eski besteden aşırılmış, alaturka ile alafranga birbirine kaba tel ile yapıştırılmış iki ayrı unsur; Kasımpaşalı Kasım ve Şişli kızları epeyce komik musiki... Vefada vefasız parçası Karagözün "Ben sana demedim mi" şarkısının alafrangalaşmış bir şekli... Hiç birinin iskeleti yok... Havalar manken üstüne aşılmış, dikilmemiş ayrı ayrı parçalar.. vesaire..

Nihayet akşam erdi. Havayı tatlı ve kızıl bir loşluk bürüdü. Sekizinci numara için orkestra heyeti değişti. Bu orkestra Türkiye'de elli sene evvel kullanılan telli, zilli sazlar, davul dümbelek, çiftenâra, zurna vesair musiki âletlerinden müteşekkildi.

Orkestra şefinin yerine uzun boylu, sarışın bir adam çıkıp da elindeki sopayı kaldırınca müthiş bir alkış başladı. (Desen : Münif Fehim)

Bu küçük değişiklik yorulmıya başlıyan halkı canlandırdı. Hele orkestra şefinin yerine uzun boylu, sarışın orta yaşlı bir adam çıkıp ta elindeki değneği kaldırınca şiddetli bir alkış sesi akşam havasının tenbel sükûtunu parçaladı. Çünkü bu, Türkiyenin meşhur bir orkestra şefi idi. Fakat bu alkış biraz da bu adamın yirmi senedir hiç bir eser ortaya atmamış olmasından, biraz da orkestranın görülmemiş bir cins olmasındandı.

"Hoparlör" dedi ki :

– Bu opera, eski bir ud hocasının hayatıdır. Operanın kahramanı Eyuplü Hacı Selâmi efendidir. Enderunun son yetiştirdiği simalardandır. İlk üç perdesi tamamen eski zamanlara ait ve eski Türk bestelerile yapılmıştır. Dördüncü ve beşinci perde yeni hayatı gösterir, ve yeni sesleri bu ihtiyarın nasıl telâkki ettiğini tasvir eder.

Hayatımın son seneleri iş bulamadığı için yavaş yavaş nasıl en feci bir sefalete düştüğünü gösterir. Nihayet bu adam bir mezarlıkta kimsesiz ölür. Hacı Selâmi efendinin ölürken duyduğu İstanbul sesleri ve bunlardan dimağında yarattığı son hava burada çalınacaktır. Eserin sahibi İstanbulun aziz ve meşhur orkestra şefi Hazım Aslan'dır. Operanın adı "Kubbede kalan hoş sada" dır.

Hazım Aslan değneğini kaldırdı. Kemençeler başladı. Üürüüü, üürüüü... Ahali "Horoz ötüyor" diye fısıldadı ve sustu. Çünkü elli sene evveli İstanbul sesleri ve onları çıkaranlar mezarlarından kalkmış gelmişti. Tanburlar ve kemanlar kalın sesli bir adamla, billlûr sesli bir erkek çocuğun, seher vakti iki minareden verdikleri "Essalât"ı verdikten sonra eski İstanbul sokakları uyandı. Salepçi, sütçü, börekçi, ve bütün zerzavatçı ve satıcıları duydular.

Bütün dümbelekler :

"Tamtara tam tam, taam... tamtam"ı tutturunca ihtiyar kadınlar eski bir ahbap görmüş gibi haykırdılar, "Hakkâmlar, hakkâmlar geçiyor.."

"Gökte melek, yerden ca"ı ağlatarak geçen Goygoycular ile "Hey goygoy canım" diye ahali beraber söyledi. Dilenciler, ilâhiciler, sonra "Benim adım dertli dolap" yahut "Hüseyne kıydılar" diye yanık, yayvan ilâhilerini söylerken birdenbire tefli, zilli maşalı seyyar bir çingene saz takımının "Vallâhi güzel gözlerin, billâhi güzeldir" şarkısını duyuyorlardı.

Nihayet akşam sesleri yoğurtçu, simitçi, vişneli kaymaklı, mırmırık boza, mısır buğdaycı Arnavut çocuğu da geldi geçti. Her mahallede yatsı ezanı okundu. Ve ondan sonra sesler hafifledi, daha uzak, daha uzaktan gelmiye başladı. Gırç, gırç bir beşik sallanıyor, kalın, uzun bir kadın sesi ninni söylüyor :

"Karğa karğa gak demiş... Ee e e e e.."

Ses kesildi. Hacı Selâmi efendinin kafasında uyanan eski İstanbulun eski sesleri dimağile beraber söndü, bir daha uyanmamak üzere uyudu.

1957 senesinde İstanbul ilk defa "Kubbede kalan hoş sada" operasını verecekti. Piyetro Maskanyi ilk akşamı orkestrayı idare etmek üzere İstanbul'a gelecekti. Genç muhbirler bu defa Hazım Aslanın peşinde koşuyorlardı. Altı defa milyoner ve uluslararası şöhret almış bir sanatkâr. Opera İstanbul'dan sonra Salsburg musiki "Festival"inde verilecek. İstanbul yetiştirdiği büyük evlâdının getirdiği şerefle sevincinden âdeta sarhoş. Herkes bu şerefe sebebiyet veren meçhul zengini unutmuş gibi. Bu vesile ile neşredilen makaleler arasında iki tanesi en çok merakla

okundu. Biri Açıkgöz Nedim isminde bir genç muhbirindi. İşte bir parçası :

" (Kubbede kalan hoş sada) yı yazdırmıya sebep olan meçhul zengini nihayet buldum. Kerestecilerde küçük bir evde oturuyor. Bunu, günlerce Hazım Aslanı bir polis hafiyesi gibi takipten sonra bulmıya muvaffak oldum. Bu ne bir eski harp zengini, ne de Borsa oyuncusu. Eski bir basma tüccarı. 1930'da ticareti terketmiş, evi babadan kalma, doğup büyüdüğü mütevazı bir yuva. Ticarete girmeden musikiye meraklı imiş. Genç yaşında sağır olmuş. En çok zevkle hatırladığı sokak sesleri. Bir defa Avrupa'ya gitmiş. İsmini unuttuğu bir opera seyretmiş. Galiba eski bir şehrin hayatına aitmiş. O zaman İstanbulu da dünyada meşhur yapmak istemiş ve servetini bu uğurda feda etmiye karar vermiş. Bana dedi ki.."

İkincisi Hazım Aslandan mülâkat almıya muvaffak olan genç muharrir Cevdet Cebali'nin makalesi idi. İşte bir parçası :

"... Hazım Aslan bana dedi ki : Eser benim değil babamındır. Hacı Selâmi onun kendisidir. Otuz sene onu dinledim. Bütün hayatını bana ayrı ayrı musiki parçalarile ifade etti. Öldükten sonra senelerce ona taş bile yaptıramıyacak kadar ben de fakirdim. Nihayet talih yüzüme güldü. Fakat ona zamanın harap edemiyeceği bir âbide yapmak istedim. Babam "Orkestrasiyon" ve "Armoni" denilen şeyleri bilmediği için eserleri küçük küçük "Melodi" lerden ibaretti. Bunları topladım, ekledim, tanzim ettim yani onlara müşterek bir vücut verdim."

– Taş yaptırdınız mı?

– Hayır, mezarının etrafı çiçek sarılı bir parmaklıktan ibarettir. Fakat onu daha çok memnun edecek bir şey yaptım.

– Ne yaptınız?

Sanatkâr sıkıldı, sustu. Sonra dedi ki :

– Fukara çalgıcılar için bir yardım sandığı tesis ediyorum. Üç milyon tahsisatlı bir müessese yapılacak. Oraya elli yaşından sonra her fukara mızıkacı dahil olabilir. Bunlardan bir heyet her pazar sıra ile babamın mezarında onun kubbede bıraktığı hoş sadayı çalacaklar..." ✱

ÖYKÜDE ANLAMSAL YAPI ANLATIM DÜZLEMİNİN KURULUŞU

FERİDUN ANDAÇ

ÇEHOV, 3 Aralık 1898'de Yalta'dan Gorki'ye yazdığı mektubunda, onun öyküleri üstüne düşüncelerini öğrenmek isteğini yanıtlarken şunları söyler : "Söz götürmez bir yeteneğiniz var, aynı zamanda sağlam ve büyük bir yetenek. Mesela, 'Stepte' hikayesinde bu yetenek olağanüstü bir kuvvetle kendini gösteriyor; o kadar ki bir kıskançlık duydum, hikâyeyi kendimin yazmış olmasını istedim. Bir san'atçısınız, zeki, dikkati çekecek kadar içli bir san'atçısınız; şekillendirme yetenekleri var sizde; onun için de bir şeyi resmetmek istediğiniz zaman onu görüyorsunuz, ellerinizle dokunuyorsunuz. Bu, gerçek bir san'at. İşte fikrim bu."[1]

Çehov, burada, Gorki'nin anlatımdaki üç önemli yanının altını çizer : görme, şekillendirme, resmetme. Buna örnek olarak da "Stepte" öyküsünü verir. Çehov, incelikli sezgisiyle, iyi bir öykünün nasıl kurulabileceğini, hangi öğeleri içinde barındırabileceğini, öykücünün/sanatçının buradaki tutumunun ne yönde, nasıl olabileceğini de vurgular.

Gorki'nin 1897'de yazdığı bu öyküsüne göz attığımızda,[2] öyküde anlamsal yapının ve anlatım düzleminin kuruluşunun özgün bir örneği ile karşılaşırız.

Yazar-anlatıcı, yaşanmış bir olay'ın kahramanının (ben-anlatıcı) anlattıkları üzerine kurar öyküyü. Anlatı, onun (ben anlatıcının) şu anlatımıyla başlar :

"Canımız ölesiye sıkkın, kurtlar gibi aç ve bütün dünyaya öfkeli, Perekop'tan çıktık. Bütün bir gün bir şey çalabilmek ya da kazanabilmek için elimizden geleni yapmış, fakat sonunda ikisini de başaramıyacağımıza aklımız kesince daha ileriye gitmeye karar vermiştik. Ama nereye? Daha ileriye olsun da..

Çoktandır yürüdüğümüz bu hayat yolunda ne pahasına olursa olsun daha ileriye gitmeye hazırdık. Her birimizin ayrı ayrı, sessizce verdiği bu karar, aç gözlerimizdeki keskin parıltılardan açıkça okunuyordu.

Üç kişiydik. Kerson'da, Dinyeper kıyısında bir meyhanede tanışmıştık kısa bir süre önce."

Perekop'tan yola çıkarak, "aynı yolun yolcusu", Kuban'a giden bu üç yol arkadaşının (anlatıcı, eski asker – Latukin –, "öğrenci"), sonu bir trajediyle biten yolculuk anları yansıtılır. Step yolculuğu, açlıkları, bu süreçte dile getirdikleri duygu ve düşünceleri, çevrenin betimi, kişilerin ruh halleri, yolda rastlaştıkları marangoz, onun verdikleriyle karınlarını doyuruşları; marangozun gerçeği, öldürülüşü, iyi-kötü çatışması, insanın benliğindeki iniş çıkışlar, onu 'suç'a yönelten nedenler... "Stepte" öyküsünün hem anlamsal yapısının, hem de anlatım örgüsünün/düzleminin kuruluşunda birbirini bütünleyen, açımlayan yanlarıyla verilir.

Öykünün/metnin anlam katmanını oluşturan öğeler :

KONU > OLAY > KİŞİ > ZAMAN > YER/ÇEVRE > İZLEK (TEMA) bu öyküde

başarılı biçimde yer eder. Buna koşut olarak; *öykünün/metnin anlatım düzlemini* belirleyen gereçler :

ANLATIM TUTUMU > SÖZ DİZİMİ > ÖYKÜLEME > OLAY ÖRGÜSÜ > BETİMLEME > EYLEMSELLİK yine aynı bütünlükte öyküde öne çıkar.

Çehov'un, Gorki için getirdiği tanımlamanın; *GÖRME > ŞEKİLLENDİRME > RESMETME* düşüncesinin/yetisinin bir öykünün kuruluşu ve anlatımında ne denli önemli olduğunun altını çizmekte yarar var sanıyorum! Öykücünün, ne türden bir öykü yazarsa yazsın, böylesi bir yanının olması gerekiyor.

Öykünün kuruluşunun bu iki ana boyutunu açımlayarak, tanımlar ve örneklerle değerlendirmeye çalışacağız, bundan böyle "Dönence", bir başka boyutta yol olacak.

✻

Pazar Güneşi (1983), *Patika* (1987), *Temmuz Suçlu* (1990), *Uzak Noktalara Doğru* (1995), *Yalnız Uyuyanlar İçin* (1996) kitaplarıyla yeni dönem öykücülüğümüzde özgün bir yer edinen; sunduğu öykü evreniyle öykünün anlamsal ve anlatımsal boyutlarının başarılı örneklerini getiren Cemil Kavukçu "Bir Serüvendir Öyküye Yolculuk"ta bu yol alışın izlerini, renklerini anlatıyor.

Reçine Kokuyordu Helin (1993), *Kıraç Dağlar Kar Tuttu* (1996) kitaplarındaki öyküleriyle farklı bir duyarlığı, çevreyi, insan ilişkilerini getiren Suzan Samancı bu anlamda, kısa öyküde, gelişmeye açık bir öykücü... Daha başarılı ürünler vereceğine inanıyorum. "İmgelerle Uyanırım" onun kaleminin ibresini gösteriyor bizlere... ❍

[1]Maksim Gorki-Anton Çehov, *Yazışmalar*, Türkçesi : Z. Zühre İlkgelen, 1966, Yankı Yayınları, s.10

[2]Maksim Gorki, *Yaşanmış Hikâyeler*, Rusçadan Çeviren : Ataol Behramoğlu, 1975, Cem Yayınevi, s.274-289

BİR SERÜVENDİR ÖYKÜYE YOLCULUK

CEMİL KAVUKÇU

ÇOCUKLUĞUMDA büyük bir zevkle, yutarcasına çizgi romanlar okurdum. Soğuk kış günlerinde, odun sobasının çıtırdayarak yandığı bir odada (kedimiz hiç eksik olmazdı) mindere yüzükoyun uzanıp dirseklerime yaslanmış, yanaklarım avuçlarımda çizgi romanların baş döndürücü serüvenlerine dalar giderdim. Benim için "mutluluk" hâlâ bu görüntüde saklıdır. Annem ve babam, çevremdeki çocukların anne ve babalarının karıştığı gibi bu tür kitapları okumama karışmaz, yine de okul zamanı pek hoş karşılamazlardı. Öğretmenlerimiz bunlardan küçümseyerek söz eder, zararlı kitaplar olduklarını

söylerlerdi. Ben hiçbir zararını görmedim. Hatta, yıllar sonra öykü yazmaya başladığımda, ilk birikimlerimin çizgi romanlarla başladığını ve öykücülüğüme önemli katkıları olduğunu fark ettim. O yıllarda, okuduklarıma öykünerek, yeni çizgi roman kahramanları yaratmaya çalışırdım. Kartona çizdiğim insan, at, köpek figürlerini makasla oyar, ortalarından bir çubuğa raptiye ile tutturur, mum ışığı ile aydınlattığım gergin bir bezin ardında onları hareket ettirir, dövüştürür, o anda uydurduğum öykülerle kardeşlerime – daha sonra mahallemizdeki çocuklara – bir tür gölge oyunu gösterisi düzenlerdim. İşi biraz daha büyütüp evimizin bahçesindeki odunluğu sinema biçimine soktum ve yaşıtım çocuklara karton oyuncularımla birçok öykü anlattım.

İlk gençliğimde çizgi romanların yerini çizgisiz romanlar aldı. Roman kişilerini, olayların geçtiği yerleri, dönemi, betimlenen ortamı canlandırmak bana kalıyordu artık. İlçenin halk kütüphanesinden kitaplar alıp okuyordum. İlgimi daha çok polisiye, tarih ve savaş konulu romanlar çekiyordu. O yıllarda öykü kitaplarına uzak duruyordum. Okumasına okuyordum ama, çok az. Çünkü bir kitapta birden çok öykü olduğundan, biri bittiği zaman hemen öbürüne başlayamıyordum. Okuyup bitirdiğim öykünün dünyasından, yeni başladığım öykünün dünyasına geçmem zor oluyordu. Oysa roman öyle değildi, bir başladım mı sayfalarca okuyordum. Ertesi gün bıraktığım yerden başladığımda, hiç ara vermemişim gibi oluyordum. Öyküden tat almaya başlamam, onun yoğunlaştırılmış, çarpıcı, baş döndüren o büyülü dünyasına girmem geç oldu. Şimdi, böylesinin daha iyi olduğunu düşünüyorum. Roman okumaya olan düşkünlüğüm sürüyor, ama artık tam bir öykü tutkunuyum. Öykülerimin gittikçe, mekân ya da kişiler aracılığı ile birbirine bağlandığını görüyorum. Bu, bilinçli bir seçim değil, yine de, bir öyküde kurmaya çalıştığım dünyadan bir başka öykünün dünyasına yumuşak bir geçiş sağlıyor.

Çocukluğumda, mum ışığının aydınlattığı bez perdenin ardına geçip karton adamlarımın çubuklarından tuttuğumda, onların ağzından neler konuşacağımı, ne tür serüvenlere sürükleneceğimizi o an nasıl bilmiyorsam, kafamda canlanan bir öykü kişisiyle de nasıl bir yolculuğa çıkacağımı bilmiyorum. Bir öykünün çekirdeği genellikle bir görüntü oluyor bende; bir yüz, mekân (bir ev, boş bir avlu, bir sokak) ya da pitoresk bir görüntü (karga sürüsü, damgalı deniz vs.). Bu çekirdeğin çevresinde gelişiyor öykü. Hiçbir zaman yazdığım ilk tümce öykünün başlangıç tümcesi olmadığı gibi, kafamda tamamlayıp kâğıda geçirdiğim öyküm de olmadı. O, kafamda tamamlanmışsa, doğmadan ölmüş diye düşünüyorum; artık yazmama ne gerek var. Öykünün yazarken oluşması, yazdıkça değişmesi, tasarlanmamış bir sona ulaşması çekiyor beni. Yirmi yıla yaklaşan öykücülük geçmişime baktığımda, yazdıklarımın odağına insanı oturtmaya çalışırken olaydan çok durumu, mekânı, mekân-zaman ilişkisini önemsediğimi anladım.

Öykülerimin bir bölümünde, şu anda birçok yönüyle var olmayan, çocukluğumun geçtiği bir mekânın beni heyecanlandıran görüntüsünü yeniden oluşturma çabası var. Değer yargılarıyla birlikte insan ilişkilerinin, çevrenin, doğal güzelliklerin bozuşarak dönüşüme uğradığı günümüzden geçmişe uzanmak, bana daha çok keyif veriyor. Günümüzün dünyasını anlattığım öykülerde ise daha karamsar olduğumu görüyorum.

Lise birinci sınıftan ikinci sınıfa geçtiğim yıl, yaşamımda önemli bir dönüm noktasıdır. Ortaokulu bitirdiğimde İnegöl'de henüz lise yoktu. Liseye İstanbul'da, Pertevniyal Lisesinde başladım. İkinci sınıfa geçtiğimde ağır bir nefrit hastalığı geçirdim ve okuldan ayrılmak zorunda kaldım. Eve kapandığım o bir yıl boyunca yaşamdan, arkadaşlarımdan, ilk gençliğin coşkularından soyutlanmıştım. Kardeşimin halk kütüphanesinden taşıdığı kitapları okuyordum. İçimde, bir daha hiç sokağa çıkamayacakmışım korkusu vardı. Bu arada İnegöl'de lise açılmıştı, iyileştikten sonra öğrenimime orada devam ettim. Ancak, başka biri olmuştum. Derslerine titizlenen başarılı öğrenci gitmiş, yerine, her şeye ilgisiz, sınıfın arka sıralarında oturan belalı öğrencilerin arasına karışan biri gelmişti. Artık, o

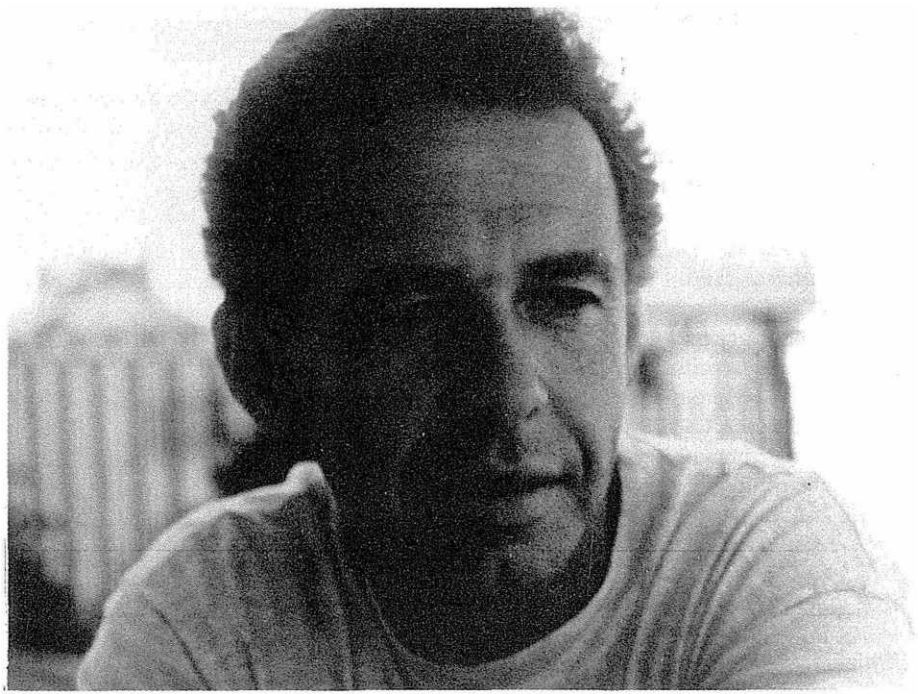

Cemil Kavukçu : Şimdi ise, ayakları yere basan, soluk alıp veren, düşleri, kırgınlıkları, yaşamı algılayışları başkalarıyla da çakışan kişilerle bir öykü dünyası oluşturmaya çalışıyorum. Bu da, yaşamı ne kadar kucaklayabildiğime ve onu kurmaca bir dünyaya dönüştürebildiğime bağlı.

kayıp bir yılı arayacaktım; şimdi bile, çıktığım uzun bisiklet turlarının özünde bu arayışın yattığını düşünüyorum. Liseyi altı yılda bitirdim. Başka bir dünyayı tanımıştım. Boş vermişliğin kol gezdiği romantik bir dönemdi. Uzak noktalara doğru yolculuklar o yıllarda başladı. O zamanlar tanıdığım insanlar birer birer öykülerime girdiler. O dönemi yeniden kurmaya çalışmak, şimdi bambaşka noktalara sürüklenmiş o insanları yeniden o mekân ve zamanda bir araya getirmek kendimle bir hesaplaşma olduğu kadar, bir tür gönül borcu da olmuştu benim için.

Öykü kişilerimi daha çok kıyıda köşede kalmış insanlar oluşturuyor. Gösterişsiz, hatta silik bir yaşantıları olmasına karşın, kendi kapalı dünyaları oldukça zengin. Bunlar, bilmediğim, tanımadığım, yalnızca benim kafamda oluşmuş kişiler değil; ama yine de bire bir karşılıkları yok. Bir öykünün içine girdiklerinde birkaçının özelliği bir kişide toplanırken, benim katkılarımla da bambaşka bir kurmaca kimliğe bürünüyorlar. Tanıdığım bu insanları yaşamadıkları bir durumda anlatsam da, öykümü okuduklarında yadırgamıyorlar. Bu, bizim dünyamız, demeleri hoşuma gidiyor. Bir de kaçınılmaz olarak, anlattığım her kişide biraz kendim de oluyorum.

Sanat dediğimiz, yaşamı estetize etmek değil midir? Bir yapıtın içten olması, yaşamla örtüşmesi çok önemli bence. Çocukluğumda kartondan kesip konuşturduğum gölge oyuncu da – bana göre – insanı odak alıyordu. Ama o, bir gölgeydi, derinliği yoktu ve onu yaşam deneyimi çok sınırlı bir çocuk canlandırmaya çalışıyordu. Şimdi ise, ayakları yere basan, soluk alıp veren, düşleri, kırgınlıkları, yaşamı algılayışları başkalarıyla da çakışan kişilerle bir öykü dünyası oluşturmaya çalışıyorum. Bu da, yaşamı ne kadar kucaklayabildiğime ve onu kurmaca bir dünyaya dönüştürebildiğime bağlı.

Olay hep geri planda kalıyor bende. Öykümü başı sonu belirlenmiş bir olaya yaslamakla, yaşamı zorluyormuşum gibi geliyor bana. Çünkü yaşamın kendisi bir olay. Bu büyük olaydan olaycıklar seçmeye, olaycıklardan anları, durumları ayırmaya ve bunu öyküye dönüştürmeye çalışıyorum. O

İMGELERLE UYANIRIM

SUZAN SAMANCI

O SABAH yine imgelerle uyanmıştım. İmge ırmağına girmek istiyordum; bazen girer girmez kayığım alabora oluveriyor. Usulca daldım imge ırmağına : Yabanıl ormanımdan fırlayan sözcükler, tümceler, kayığın çevresinde dolanan kişilere çarpıyor, el ele tutuşup ahenkle dans ediyorlardı. Telefon sesiyle irkildim. Suçüstü yakalanmıştım sanki! Ahizeyi kaldırdım, telefonun ucundaki huzurlu ses, "Ben Feridun," dedi. Hemen "Andaç mı?" dedim. Öyle ya bizim buralarda hiç Feridunlar yok ki! Hep Şeyhmus ve Veyseller (Veysel Karanni ve Sultan Şeyhmus yatırlarından dolayı). Son yıllarda da Rojdalar, Kendâller, Zınarlar...

Yıl 1971. Soğuk bir kış günü Nevşehir'e sürüldüğümüzde evimiz yas havasına bürünüvermişti. Ne edecektik gurbet ellerde?.. Çocukluğumun beş yılı, Almanya'ya hasret türküleri yakan insanlar arasında geçti. Basık tandır evlerinde bir araya gelen kadınlar geç saatlere dek yufka açarken hep müstehcen fıkralar anlatır, kocalarından, Alman kadınlarından söz ederlerdi korkuyla. Yufka günlerini çok severdim, sessizce ilişirdim. Yorulduklarında ya da çay molası verdiklerinde beni fark ederlerdi. Tombul yanaklı kadınlar, "Hâlâ gitmedin mi gı sen? Essahtan Kürt müsünüz?" dediklerinde, suçluluk duygusuyla gözlerimi kaçırır, yanıt vermezdim. Bir keresinde Kadın Ana, sisli gözlerini bana dikip, "Töbe töbe de vallaha inanmam!" dediğinde, taze bir gelin, "Ossun be ana onlar da bir insan," demişti. Babam Erivan radyosundan ürkekçe Kürtçe türküler dinlerken, annemin dışlanmışlığı, uyumsuzluğu titizliğe dönüşüyor, değer duygusunu arıyordu...

Türkçe derslerini seviyordum. Ömer Seyfettin'in onurlu, babayiğit Koca Ali'si, kuşpalazından ölen Hasan için geceleri ağlıyordum. O yıl "Arkası Yarın"daki *İnce Memed* için soluk soluğa eve koşuyordum. İki ciltlik kitabı on günde bitirdim. Tarık Dursun K.'nın radyoya uyarladığı, Osman Cemal Kaygılı'nın *Çingeneler*'ini kitapçıdan aldığımda, kitapçı başımı okşayarak, "Bunu sen mi okuyacaksın küçük hanım," demişti.

Kitaplara sığınıyordum. Çalıkuşu gibi günlük tutuyordum. Kürtlüğümü yüzüme vurmasınlar diye, Nevşehir şivesiyle konuşmaya çalışıyordum; çünkü biz "Kürt beynine dürt, Kürt küvelerdik." Ama nafile! Bir gün İngilizce hocası Tanju Bey, muzipçe yüzüme bakıp, "Sen Barzani'yi tanıyor musun?" dedi. '74 yılında Kuzey Irak'taki çatışma ona bunu söyletmişti.

Yetmişli yılların ortalarında Diyarbakır'a döndüğümüzde devrimci hareketin yükseliş dönemiydi. Dernek çalışmaları, fraksiyon çatışmaları, boykotlar, grevler, mitingler... Şunu itiraf etmeliyim ki, alanlarda yumruk sallamadım, parka giymedim. Bir gün kapımızı çalan fakülteli kızlar, "Aramıza katılmanı istiyoruz," dediler. Henüz on beş yaşındaydım.

Suzan Samancı : Sonra bir şimşek çakar, konu avcumun içindedir. Olay benim için bir araçtır. Olayın gerisinde durmayı severim. Yabanıl ormanımdan fırlayan sözcüklerle uğraşırım modası geçenleri rafa kaldırırım. Yüksek sesle okurum ritmi ve ahengi için. Öykümün masada günah çıkarmasını beklerken, öykü : 'Ben yemyeşil ovayı dörtnala giden doru bir atın' der küstahça.

Tarihsel Metaryalizm'den bir paragrafı yüksek sesle okuyup anlatmamı istediler. Omuz çekip, "Hiçbir şey anlamadım," dedim. Aralarına katılmadım, kaçtım onlardan. Küçük, renkli dünyama döndüm. Simone de Beauvoir'i tanıdım. Kendimi, kadınlığımı keşfettim. Madam Bovary ile birlikte ben de âşık oldum : Naif platonik aşklardı bunlar. Bu arada aşk şiirleri yazıyorum gizlice. Magazin dergilerinde yayımlanınca yüzüm kızarıyor.

Liseden sonra erken gelen evlilik... Kararımı veriyorum : "Yazmalıyım," diyorum. Eve kapandım, çevreyle ilişkimi kestim. Okudukça beni yok eden, eriten değerlerden sıyrılıyorum. "Ben insanım, kadınım," diyorum. Çevreyle çatışıyorum. Kendime yabancılaşırken yeni ben'imi buluyorum. İlk ciddi şiirlerim (85-87) "Sanat Olayı" dergisinde yayımlanıyor. Sevinirken ürküyorum da... Yazma sevdasıyla bir ateşin içine düşmüştüm; bu ateş farklı bir ateşti : Çevresindeki güçlü özgürlük aurası beni avutuyor aynı zamanda güçlü kılıyordu. Şiir yazdığım dönemlerde öykü yazmaya özeniyorum. Denemeye kalktığımda tıkanıp kalıyordum. 'Öykü sütüm' henüz tam ısınmamıştı; elbet bir gün kabarıp taşacaktı. Kadınca bir çıkış ve varolmak dürtüsüyle ilk öykülerimi "Eriyip Gidiyor Gece" başlığı altında topladım. 90'lı yıllarda bir ateş çemberindeydik. Üzerimizde karabulutlar dolaşıyor, ağıtlar yükseliyor... Günler Moğollar gibi yakıp yıkıcı... Köyler haritadan siliniyordu bir bir... Ve günbatımıyla ıssızlaşıveriyordu sokaklar. Baudelaire'in dediği gibi, "Her şeyden cinayet sızıyor..."

Ne oluyor bana! Kalemim almış başını gidiyor. Sakın ha bir bildiri falan yazmayayım! Her olayın, her ideolojinin, her şarkının 'altın çağı', doruğu vardır. Öykünün rengi biraz solmuştu; ama renklenip canlanmak için epey yol aldı bile.

Hep imgelerle uyanırım demiştim ya, o kayığa binmeden önce oldukça gerginimdir.

Yüreğim acıları taşıyamayacak denli yüklüdür. Kulaklarımda taziye ninnileri, burnumda çürümüşlük kokusu. Çevreyi dikkatle incelerim. Bu yolculuğun artısıyla eksisiyle iç içe olduğuna bir kez daha inanarak, ırmakta ilerlerken ırmağın öte yakasındaki ormanlıkta kendi öykücülerimi görürüm. Çehov'un engin bozkırlarının önünden geçerken, yuvarlak gözlüklerinin üstünden bakıp, "Dingin ol, duvardaki tüfeği unutma!" diye gülümser. Birisi sanki; "Hişt Hişt" der, arkamı döndüğümde, keskin mavi gözleriyle Sait Faik, "Sıradan insanların yüreklerine sokul, ayrıntıyı unutma!" derken, alaycıdır biraz. Sabahattin Ali, entelektüel bakışıyla, "Kalıcı gerçek öykü, her şeyi göze alabilen, direnen öyküdür," derken hüzünlüdür. Sadık Hidayet tüvit ceket, flanel pantolonuyla dalgındır, mırıldanarak, "Dış dünya renkleriyle, kokularıyla insanları etkiler. Geriye dönüşlere ve çağrışımlara dikkat!" der. Fuentes pişkince gülerek, "Erotizmi unutmamalısın," derken, Şolohov kızarık yüzüyle, "Betimleme betimleme!" diye bağırır. Sonra André Gide'in," Her şey birey ve içtenlik," diyen sesini duyarım.

Irmağın kıyısında hep meşgul olan, Vüs'at O. Bener, Tomris Uyar, Ferit Edgü, Selim İleri ile selamlaşırım içtenlikle.

Kaygım artar. Kayığımı berrak bir köşeye çekerim, en yalın halimi takınırım. Coğrafyam belli, onu çok iyi tanırım. Bu coğrafyada insana ulaşmayı, onunla soluk alıp vermeyi en önemli çaba olarak görürüm. Bu çaba, kurtarıcılık çabası olmamalı. İçinde yaşadığım ân'ı yakalayabilmek, ân'ın içinde güncel olurken, güncelliğin öykülerimi yutmaması gerektiğini hatırlarım.

İçinde bulunduğum coğrafya gözü yaşlı olsa da sarıp sarmalar beni. Parçalanmış kimlikleriyle, yangınlarıyla, kan revan içinde yadsınmış insanlar karşıma dikiliverir. Gri bir atmosferle kuşatılmışımdır. Hüzünlenirim. Yüzümü güneşe döner, onunla gerçek bir dostluk kurarım. Öykümün gölgesini uzatmasını fısıldarım. Umudu, sevgiyi, barışı serpiştirmeye çalışırım. Kendiliğinden renklenip, biçimleneceğine inandığım öykülerle özgünlüğün ve özgürlüğün kıyılarına ulaşacağıma inanırım.

Sonra bir şimşek çakar, konu avcumun içindedir. Olay benim için bir araçtır. Olayın gerisinde durmayı severim. Yabanıl ormanımdan fırlayan sözcüklerle uğraşırım, modası geçenleri rafa kaldırırım. Yüksek sesle okurum ritmi ve ahengi için. Öykümün masada günah çıkarmasını beklerken, öykü, "Ben yemyeşil ovayı dörtnala giden doru bir atım," der küstahça. Peki roman dediğimde, "O da yemyeşil bir ovayı hafif bir tırısla giden at," diye kıkırdıyor.

İyi hoş da, tüm bunlara karşın iyi öyküler yazmak için çaba gösteriyorum. Çok iyi öyküler yazdığım zaman kendimi önemli sayacağım.

Düşlerim ile gerçekler öykü köprüsünden birlikte geçiyorlar, o köprüden geçerken renkleniyorlar. Düşlerime analık ediyor gerçekliğim. Yıllardır geri kalmışlığın ve sürgünlüğün yurdu olan bu coğrafyadaki insanlar vardılar, ama yoktular. Kulaklarımı tırmalayan çığlıkları türküleştirmeye çalışırken, savaşın çirkin izlerinden zeytin dallı güvercinler uçurmak istiyorum. Albert Camus, "Başkaldıran insan kendini suçsuz bulduğundan kötülükle savaşmak için iyilikten vazgeçer ve kötülüğü yeniden yaratır," diyor. Gerçeklik payı olsa da ürkütüyor beni. O kötülüklerin kalemimin ucunda güzelliğe, umuda, sevgiye, insanları sarıp sarmalayacak yumuşak bir dokuya dönüşmesini istiyorum. O

Hikâyeden romana...

Rauf Mutluay

Herşeye karşın hikâye ile romanın sınırları iyice kesin değildir. Nice hikâyede birçok romanın olanağı harcanmış; bazı romanlar da hikâye sınırlarının genişletilmesiyle elde edilmiştir. Örneğin Kemal Bilbaşar, önce "Çancının Karısı", sonra "Saltanatın Satılışı" hikâyelerinde çok doğurgan bir konuyu sunmuş; sonra aynı çizgiyi *Cemo*, *Memo* romanlarında besleyerek değerlendirmiştir. Ama diyeceğim bu değil şimdi. Halit Ziya isteseydi Ferhunde Kalfa'nın da, Hasan-Hüseyin Efendilerin de, Salim Hoca'nın kızı Şerife'nin de, "Mavi Yalı"daki kaptanın da romanlarını eserlerine katabilirdi. Bilerek yapmamıştır bunu. O insanların hemen bütün dramları, tek bir noktaya saplanmalarında, ömürlerini tek bir özlemin açısında sıkışıp yaşamalarındadır. Uşaklıgil, bir hayat romanının özetini tek hikâyeye indirgeyerek eserinin ekili gücünü sağlar böylece.

(1976)

Nâzım'ın öğrencisi...

Mehmet H. Doğan

Birgün bir başkasını daha tanıttılar bize : koltuğunun altında daima bir gazete ya da kitap, hızlı hızlı yürüyen, zayıf, eski elbiseli, fötr şapkalı bir genç adam : Orhan Kemal'di bu. "Komünist" demişlerdi. Hikâyeciymiş. Nâzım'ın öğrencisiymiş, o öğretmiş hikâye yazmasını. Hikâyeciliği, insanlığı, yoksulluğu hep bu sıfattan sonra gelirdi tanıtılırken. O yılların Adana'sını bilenler bu sıfattan sonra gelirdi tanıtılırken. O yılların Adanası'nı bilenler bu sıfatın nasıl korkutucu, nasıl insanın etrafını bir anda boşaltıcı birşey olduğunu iyi bilirler. Bu, yalıtılmışlığının bilincinde, daha çok etrafın ilgisini çekmemek için erafıyla ilgilenmiyormuş gibi görünen genç, zayıf adamın küçük zeki gözleriyle hepimizi, bütün yoldan geçenleri teker teker incelediğini farketmiştim. Konuşmak, tanışmak için çaba göstermez, gösteremezdi; ama yanına gitsem, "merhaba" desem gözlerindeki sıcaklığın azalmayıp artacağını hissederdim. Zaten kalabalığa, herkesin gittiği gazinolara, kahvelere girmezdi pek. Kalabalıktan kovulmuş, korkunç bir tekbaşınalığa sürülmüş bir hali vardı. Bazan işçi arkadaşlarıyla rastlardım ona. Sarı saçlı, uzun boylu bir badanacı vardı sık sık beraber gördüğüm. İmrenirdim bu dostluğa, kıskanırdım arkadaşlarını.

(1970)

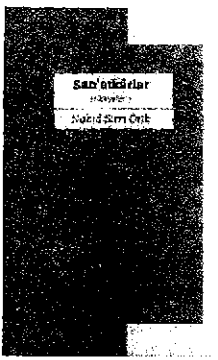

Nahid Sırrı Örik
San'atkârlar Kırmızı ve Siyah

Oğlak Yayınları, 1996, 1997

● **Nalan Barbarosoğlu**

NE YAZIK ki, yazarlar da tıpkı diğer insanlar gibi yalnızca bir kere yaşıyorlar. İnsan yaşamının amacı, kuşkusuz mutluluk ya da mutsuzluk gibi tek kavrama indirgenip konumlandırılamaz, ama insan yaptığı işin hazzını almak, varlığının olumlanmasını ya da bir şeylerin hiç olmazsa bir süre yolunda gitmesini ya da bir yönüyle de olsa anlaşılmayı bekler yaşama sürecinde. Ama Nahid Sırrı, 1895 yılında, İstanbul/Beşiktaş/Ihlamur'da "eski zaman kadınları arasında", Örikzadeler'in son üyesi olarak doğduğunda, anlaşılmamak ve mutsuzluk üzerine kurulu "zayi" bir yaşam sürdürerek öleceğini henüz kimse bilmiyordu. O sırada, yaşadığı topraklarda devlet rejimi can çekişiyor; dünya, sosyal, siyasal, ekonomik yapısıyla bir savaşa doğru sürükleniyordu. Birinci Dünya Savaşı sırasında, gençliğinin ilk dönemlerini babasıyla birlikte Roma, Tiflis, Berlin, Paris, Viyana, Kopenhag gibi kentlerde geçiren Nahid Sırrı, 1928'de yurduna döndüğünde artık her şey çok değişmişti. Cumhuriyet, kurumlarıyla birlikte yaşamın içine yerleşirken, yılların alışkanlığını besleyen, yüzyıllar içinde gelişen gelenek ve göreneklerin ortadan kalkması hiç de kolay değildi. Hele bireysel yaşamlar, öyle akşamdan sabaha sihirli değnek değmişcesine hiç mi hiç değişmiyor, sancılar birkaç kuşak boyu sürüyordu. Değişim, hiçbir tanıma sığmayan toplumsal dinamiklerle serpilip gelişiyordu. Yok olup giden konak yaşamının, Osmanlı değerlerinin, cumhuriyete geçiş sancıları çeken, değerler karmaşasıyla bocalayan insanların canlı tanığı Nahid Sırrı, tüm içtenliği ve dürüstlüğüyle yaşamasına ve yazmasına rağmen resmi ideolojinin yok saydığı (yok saymakla kalmayıp zaman zaman alay ettiği) yaşamı ve yapıtlarıyla zamanının okuyucusuyla buluşamayan bir yazar. (*San'atkâr*'daki "Bir Romancı Profili" adlı öyküsü belki de kendi yazarlığının, duygu olarak kendi yazarlığını taşıyışının öyküsü.) Çünkü, Nahid Sırrı, Osmanlı Türkçesi kullanmaktan vazgeçmemiş, aile, çoluk-çocuk sahibi olmamış, eşcinselliğini gizlememiş, Hulki Aktunç'un çok yerinde saptamasıyla bir "erken muhalif". Gününün değerlerine ve baskın dil ideolojisine 'muhalif' de olsa, kendi değerlerini 'sessiz bir başkaldırı'yla taşımakta ısrar da etse, Nahid Sırrı gibi mücevherler karşısında 'zaman' dayanıksızdır. Mücevher, ışığını gizleyemez ve göz kamaştırır.

M. Kayahan Özgül ve Vahide Bilgi'nin çabalarıyla, Oğlak Yayınevi'nin desteğiyle okurlarına kavuşan Nahid Sırrı Örik öyküleri, iki kitapta toplandı... M. Kayahan Özgül'ün Nahid Sırrı'nın yaşamını ve yapıtlarını anlatan yazılarıyla zenginleştirilen iki kitabın ilki, *San'atkârlar... San'atkârlar*, "Eski

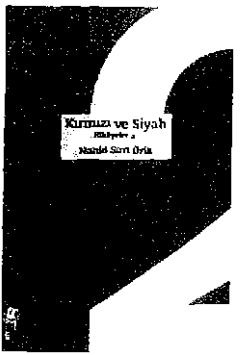

Resimler"i oluşturan altı, "San'atkârlar"ı oluşturan on bir öyküyü içeriyor. "Eski Resimler"in öyküleri, aile fotoğraflarını saklayan albümler gibi çıkıyor karşımıza... Biraz dağınık, biraz buruk, sepya tonlarında, iyi poz vermeye çalışan portrelerin içini gören fotoğrafçının "müstehzi" objektifiyle anlatılıyor. Kimi kez birkaç öyküde birden karşımıza çıkan aynı portreler, bize zamanlarının, zamanlarındaki ev-içlerinin, sokakların, ağaçların da portrelerini çiziyorlar. Ama objektiften bakan fotoğrafçı, çok eğleniyor; okuyucusunu da eğlencesine ortak ediyor... *San'atkârlar*'ı oluşturan öykülerdeki 'baş' kahramanların tümü de sanatçı (son iki öykünün mimar ve mühendisleri de 'sanatçı' sayılabilir) ve çok mutsuzlar... Dramatik yapılardaki çekicilik, kişiliklerin incelikli işlenişi, 'son'ların trajedisi, ayrıntıların ekonomik kullanımı günümüzün okurlarına da, yazarlarına da çok yönlü göndermeler yapmakta... Örneğin, "En Güzel Eseri" adlı öyküsü şöyle bitiyor :

"Cemil'in yapabilmek için gözlerinin bütün ışığını verdiği zavallı resmi bir yere saklayarak, kendisinin humma içinde gece gündüz çalışıp vücuda getirdiği, sonra onun imzasını atarak gönderdiği aynı mevzulu tablo, işte çocuğuna ölümüne kadar sürecek bir saadet ve belki asırlarca unutulmayacak bir isim temin etmişti. Bütün gazeteler :

"'Tanınmış bir Türk ressamının oğlu olan Cemil, ilk ve heyhat ki son tablosu ile koca bir ömrün gayretine ve muvaffakiyetlerine rağmen babasının bile erişemediği bir dereceye erişti' demiyorlar mı idi? Yirmibeş yaşında gözlerini kaybeden oğlunun karşısında, Ahmet Sedat babalık sevgisinden başka her hisden o kadar ayrılmış ve uzaklaşmıştı ki, şimdiye kadar vücuda getirmiş olduğu eserlerin en güzelini oğluna feda etmekten hiçbir eza duymuyordu; kendi hakkı olan bütün bu şeref ve şöhreti kıskanmak hiç hatırına gelmiyordu."

Nahid Sırrı'nın ikinci öykü kitabı ise, *Kırmızı ve Siyah*. Aşkın (ya da tutkunun) ve ölümün kitabı mı acaba bu öyküler toplamı? Aynı adı taşıyan öykü de içinde olmak üzere on üç öykü var kitapta. "Fettan", erkekleri kandıran, erkeklerin yaşamlarını alt-üst eden "cadı", sürekli isteyen, doymayan, doyamayan, içlerindeki "kötülük'le dolaşan kadınlar geçidi *Kırmızı ve Siyah* öyküleri. Örneğin, "Bir Nezaket ve Merhamet Hikâyesi"nde kıskanç koca rolü oynayan Hayrettin'le karısı Münevver şöyle betimleniyor :

"Uzun seneler sevilmiş, arzu edilmiş ve kıskanılmış olan eski macera kadını etrafında artık hiçbir arzu uyanmadığını görerek ıstırap çekiyor, artık çok sevdiği kocasını muhafaza edemeyeceğini, güzel ve genç kadınlara kaptıracağını düşünerek kendi kendini yiyen, aşkın minnetini muhafaza ederek ona acıyan, fakat ihtimal ki bu merhametinde eski aşkından hâlâ bir parça da yaşayan erkek, karısını avutmak için bazen böyle kıskanç koca rolü oynuyordu. Artık tamamiyle yaşlı bir kadın manzarası arzeden Münevver'e karşı erkeklerin gösterdikleri hürmet ve alâkalar sırf kendi mevkiine karşı gösterilen bir saygı, sırf kendisini memnun bırakmak için sarfedilen bir dikkat ve itina eseri idi. Fakat Hayrettin bu nazik ve hürmetkâr muameleleri gösteren erkeklerin ona karşı başkı tasavvurlar beslediklerini ve ondan yüz de bulduklarını iddia ederek kıskanç bir koca rolü oynuyor ve bu hâl karısının

endişe ve ızdıraplarını bir müddet teskin ediyor, geçkin kadın : '– Mademki kıskanıyor, şu halde demek ki beni hâlâ seviyor. Şu halde daha benim elimden alamayacaklar!' diye avunuyordu. ...Fakat acaba bu sahte kıskançlık kendisini yalnız bunun için mi müteselli ve bahtiyar ediyordu? Günahkâr mazisinin hasreti içinde belki gizli gizli yanan ve kendisini artık kimsenin istemeyişiyle muzdarip olan kadın acaba bu bir nevi sadaka olan kavgalar esnasında gizli ve kirli bir haz içinde hiç ürpermiyor muydu?.. Eski bir macera kadınının aşkı ne dereceye kadar temiz olabilir ve o kadın mazisindeki bütün duygulara ne dereceye kadar veda edebilir?.."

Kitabın on ikinci öyküsü "İki Kız Kardeş ve Bir Delikanlı"da büyük kız kardeşin (: "kötü kadın" Sacide), çok yaşlı ama çok zengin bir adamı kendisine tercih etmesi üzerine küçük kız kardeşle (: "iyi kadın" Macide) evlenen delikanlıyla büyük kız kardeş yıllar sonra, karşı karşıya geldiklerinde, Macide'nin ısrarıyla öpüşürler. Delikanlı çok pişman olur, Macide ise, müthiş bir gururla şöyle der :

"– Allahaısmarladık Celal Bey... Gitmeden evvel şunu da söylemek isterim ki, sizi ne zaman istesem tekrar elde edeceğimden eminim. Ne zaman o kadar bîçare, ne istediğinden o derecede bihaber buldum ki, bu arzuyu bir daha duyacağımdan çok şüpheliyim."

Olumlu özelliklerle anlatılan kadınları ise pek sevemiyorsunuz bu öykülerde. "Aciz", "zavallı" hâlleriyle zaten bu hayatta yok gibiler; ya da olmasa da olur gibiler. Ama "Kırmızı ve Siyah"ın derli toplu ev kadını Nedime, kocasının ender sorularını "Bilmem!"le yanıtlayan Nedime, kocasının sevgilisi Madam Harden'i öldürürken, kendi de ölecektir (yoksa intihar mı etmiştir?). Toplumsal yaşamın ve ilişkilerin mimarı, ekonomik gücü ellerinde bulunduran erkekler, kadınlar karşısında, eviçlerinde neden bu kadar 'güçsüz' acaba?.. Keşke bu konularda Nahid Sırrı'yla söyleşebilseydik... *Kırmızı ve Siyah* öykülerinden günümüze taşınan, bugünün yapı taşları arasında kendini hissettiren, "para-güç-iktidar" gibi yapılara gönderme yapan çok oluşum var. Aradan geçen zamana rağmen, Nahid Sırrı Örik öykülerinin okuyucuya ulaşmasında emeği geçen herkese teşekkür ederim. Ve dilerim, Nahid Sırrı Örik'le aynı yazgıyı paylaşan çok fazla yazarımız yoktur. ○

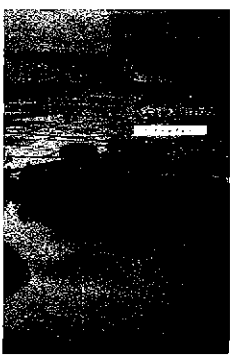

Dost Körpe
Zaman Sona Ermeli

Era Yayıncılık, 1993

● Nalan Barbarosoğlu

BÖCEKLER! Hangi böcekler?.. Kabuklular mı?.. Kabuksuzlar mı?.. Kanatlılar mı?.. Kanatsızlar mı?.. Kafadanbacaklılar mı? Eklembacaklılar mı?.. Türlerinin sonu yok. Tanımlanmış, tanımlanmamış böceklerin tür sayısı, değişik böcek uzmanlarının değerlendirmesine göre, 2-5 milyon arasında değişiyor. Ve her insanın karşısına öyle ya da böyle çıkmış en azından birkaç böcek bulunuyor.

Peki ya zaman?.. Zamanın böcekler-

le ne türden bir ilişkisi olabilir?.. Zamanın böceklere değip geçmemesi ya da öyle görünmesi bir ilişkiyi çağrıştırır mı, çağrıştırabilir mi?.. İlişkilerde bir simge ya da ilişkilerimizin bir simgesi olabilir mi?..

Tüm bu sorular, *Dost Körpe*'nin 1993 yılında yayınlanmış, *Zaman Sona Ermeli* adlı öykü kitabını okuduğumda yanımda yöremde uçuşmaya başladı. Kitabın ilk öyküsü "Korku", tümüyle böcek fobisi üzerine kurulmuş. Bu korkunun izini sürerken Devrim'in yaşamına da tanık oluruz. Ustaca kurgulanmış, yalın, kısa tümcelerle anlatılmış öykü, okuyucuyu da ister istemez kendi yaşamındaki böceklere, böcekli anılara, söyleşilere götürüyor. İkinci öykü "Mektup", fantastik bir kurgu ve kitabın sayılı böceksiz, yani içinde böcek geçmeyen öykülerinden. Okurken eğleniyorsunuz. Siz olsaydınız, ilginiz olmayan bir adresten gelen tek mektupla tüm yaşamınızı değiştirir miydiniz?.. Üçüncü öykünün adı "Mağara"... Sinem ve Fehmi, birbirlerini değil ama sadece kendilerini yaşadıkları bir ilişki sürdürmektedirler. Erdek'te geçirdikleri tatil boyunca Sinem, için için kendini sorgulamanın içine çekilir... Dördüncü öykü "Çember"in kahramanı Selim, Sibel'den ayrılmaya 'karar' vermiştir. Kafasının içinde provalarını yapar, o an gelir, çatar... "Kişisel Ölüm", kitabın beşinci öyküsü. İki yıldır hastanede bitkisel yaşam süren sevgilisi Pınar'a yaşam vermeye çalışan Serkan ve hastanede "hümanist" bir hemşire... Altıncı öykü, "Zamanın Ötesine Açılan Kapı", Edgar Allen Poe'ya adanmış. Bodrumdaki sandıktan çıkan yıllar öncesinin sepya bir fotoğrafına duyulan bir tutku ve yaşamın günlük boyutunu yitirmesi... Kitabın yedinci ve son öyküsü ise "Seslerin Efendisi (Alice Cehennemde)", bir otobüs yolculuğu boyunca, saat saat tutulan bir günlük (bu durumda "saatlik"-!-) tarzında yazılmış. Geçmişle şimdi ustaca örülmüş...

"Hay allah, bitiverdi," dedim kendi kendime; "Ne güzel okuyordum, ne çabuk bitti, tadı damağımda kaldı." Allahtan dergiler var da, oralarda okuyorum Dost Körpe öykülerini; kim bilir ne zaman çıkar yeni kitabı? ❍

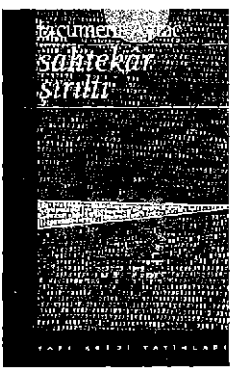

Ercüment Aytaç
Sahtekâr Şırıltı

Yapı Kredi Yayınları, Aralık 1996

● Banu Yıldıran

ERCÜMENT Aytaç, *Ve; Blues* adlı romanından sonra farklı bir öykü kitabıyla, *Sahtekâr Şırıltı*'yla çıkıyor okurun karşısına. Aslında tam bir öykü kitabı değil onunki, içindekilerde görünen dokuz öykünün çoğu, öyküden, hatta kısa öyküden de öte, birer sayfalık anlatılar.

Ercüment Aytaç'ın öyküleri genel olarak bugünü anlatıyor. Bugünü, çağımızı, günümüz insanlarını ve kent yaşamını. Kent insanlarının içine düştükleri yalnızlık, zamanla sahip oldukları sürekli rahatsızlık ve huzursuzluk duygusu anlatılardaki başlıca unsurlar. Bazı öykülere "huzursuz sayıklamalar" bile denebilir. Rahatsızlığın getirdiği olumsuz

duyguların yıllar boyu birikmesi ve değişen zamanın değerleri önüne katıp götürmesi sonucu birbirlerinden kopan, mutsuz insanlardır Aytaç'ın öykülerinde karşılaşılan.

Kitaptaki dördüncü öykü olan "Delimemet'in Masalı" ise diğer öykülerden tamamen farklı bir yol izliyor. Gerek kurgusu, gerek anlatımı, gerek konusuyla daha yetkin bir öykücülüğün izlerini taşımakta.

Eskiden hemen hemen her mahallede rastlanan delilerden biridir öykünün kahramanı olan Delimemet ve yine hemen hemen her delinin olduğu gibi, acıklı bir öyküsü vardır. Okur bunları Delimemet'e iyi davranan tek insan olan "karalı kadın"dan öğrenmektedir. Karalı kadın, öykü boyunca olayların anlaşılmasına yardımcı olan bir karakter olmakla birlikte, öykünün başında anlatılan ölümü ile ardında açıklanmayan bazı soru işaretleri bırakır. Yazar, bunları okurun kafasına öykünün son cümlelerinden birinde yerleştirir : "Sülün gibi kız yalnızca karalı kadının yumuşak sesinde ölürdü, yalnızca bahçede. Bundan sonra her iğne getirişinde yeniden ölmeyecekti sülün gibi kız." Karısının ölümüne dayanamayıp deliren ve bu gerçeği bahçesine yemek yemeye gittiği karalı kadından tekrar tekrar dinlemek durumunda kalan Delimemet midir onu öldüren? Bunu tahmin etmek okura kalıyor.

Öykünün büyük bir bölümünü kapsayan Delimemet'in günlük yaşantısı oldukça içten ve gerçekçi bir biçimde anlatılmış. Her gün karalı kadına iğne götürmesi, orada ekmek yemesine benzer davranışlarının yanı sıra, bahçe hortumundan akan suyun gümüş gibi parlayışı ya da karalı kadının komşulara "sülün gibi kız"ı anlatışı karşısında duyumsadıklarının anlatımı da ustaca kotarılmış.

Öykünün belki de en etkileyici bölümü, mahalle çocuklarının bir köpekle Delimemet'e saldırmalarının anlatıldığı bölüm. Delimemet, çocukların attığı taşlardan, bağıra bağıra söylediklerinden, üzerine saldıkları köpekten kaçmaya çalışırken, bir yandan da karısının, annesinin, annesinin kötü çocuklara vermeyeceği iğnelerin hayalleriyle boğuşmaktadır. Bu somut ve soyut iki olayın iç içe geçirilerek, etkileyici bir biçimde anlatılması, öykünün okurda oluşturduğu duyguların doruk noktasını oluşturuyor. Çocukların saldırmaları süresince artan gerilim ve duygu yoğunluğunun, karalı kadının ortaya çıkıp Delimemet'i kurtarmasıyla birlikte yavaş yavaş normal düzeye inmesi, okuru öykünün içine çekiyor.

Yazarın öykülerinde okuru rahatsız edebilecek en önemli unsur, zaman zaman kendini belli eden anlatım bozuklukları. Bir cümlede iki ayrı zaman ya da şahıs ekinin yanlış kullanılması, tamlananın niteliğine uyum sağlamayan sıfatlar birçok öyküde göze çarpıyor.

Aytaç'ın öykülerinde – belki de yıllardır yurt dışında yaşamasından dolayı – okuyana oldukça garip gelen bir "çeviri öykü" havası seziliyor. Sanki yabancı bir yazarın Türkçe'ye tam oturtulamamış öyküleri bunlar. Özellikle son öykünün kahramanının Mr. Weekend adını taşıması da sanki bu düşünceyi destekliyor. ○

Alice Walker
Kadının Hası Kolay Ezilmez

Mitos Yayınları, 1996

● Nedret Tanyolaç Öztokat

Yalnızca modern Amerikan yazınının değil, yaşadığı ülkenin siyasal etkinliklerinin de önde gelen adlarından olan

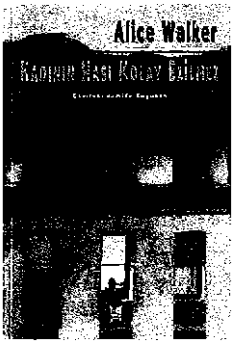

Alice Walker'ın on dört öykülük bu yapıtı, okuru siyah insanın gerçeğine yaklaştırmak gibi hem siyasal, hem de toplumsal bir işlev üstleniyor. Aslında siyah-beyaz sorununu yazar cinsellik temeline göre ele almış. Amerikan toplumsal tarihinin en önemli olgularından ırkçılık, böylece kadın, kadın cinselliği, tecavüz ve pornografi açısından ele alınırken önemli tezlerle de desteklenerek, uyanık bir bilincin tanıklığıyla örülmüş sağlam bir söylemle aktarılıyor. Kahramanların hepsi kadın ve siyah. Konuşma diline yakın bir biçemle, bazen de olduğu gibi konuşma diline öykünülerek yazılmış öykülerde neredeyse bir saat gibi ritmini düşürmeden işleyen bir bilinç kendini duyuruyor. Öykülerin anlatıcıları, siyahların geçmişiyle bugününü örtüştürerek okura sunarken yargılamak, acıma uyandırmak gibi, yanlış bulmak gibi ucuz ve kolay amaçlardan özenle uzak duruyorlar. Bu anlatıcı – kadınlar arasında cinsel açıdan örselenmiş, maddi açıdan sömürülmüş, babasız çocuklar doğuran zor koşulların insanları olduğu kadar, ünlü yazarlar, şairler, toplumun ödüllendirdiği kadınlar da var. Ama hepsinin ortak bir özelliği var : yazgılarına çok da kolay boyun eğmeyen güçlü kadınlar bunlar. En yoksul, en talihsiz sayılabilecek kadınlar bile edilgen bir ezilmişliği yaşamayı reddediyor. Aslında bazı öykülerde kadınların gücüne hayran olmamak elde değil. "Eyaletteki en büyük avukatlardan birini öldürüp bu işten nasıl sıyrıldım? Kolay oldu" adlı öykünün kahramanı on dört yaşındayken zengin bir avukatın metresi olur, bu yoldan annesinin bakımını sürdürür ve anne ölünce avukatı vurur. Cenazenin kaldırıldığı gün de avukatın çocuklarına bakıcılık yapmak üzere sakin sakin adamın evine gider. Genç kızın soğukkanlılığı, onun sömürülme biçimi, süresi, koşulları göz önüne alındığında okurda şaşkınlık uyandırmıyor. "Sevgili"deki meslek sahibi, evli, çocuklu kadın ise aşkı yaşamak ister, ancak sevgilisi onunla aynı gönül rahatlığını paylaşamaz bir türlü. Sonuçta genç kadın kocasını başka gözle değerlendirir ve ona geri döner. Bu öyküde de okur, kadının en ufak bir kuruntu, iç sıkıntısı, pişmanlık gibi duygular arasında bocaladığına ilişkin bir belirti göremez – hani şu kadın konulu öykülerin sorunsallarından olan iç hesaplaşmalar –, Walker'ın tüm kadınları gibi genç şair de kendine güvenen, sağlam bir karakter olarak karşımıza çıkar. Bu öykülerde erkeğin yeri yok değil. Cinsel rollerin sorgulanmasında ilginç toplumsal gözlemlerin yanı sıra (özellikle de cinsellik açısından), öykülerin güçlü kadınlarının yanında onları seven, anlayışlı erkekler bulunuyor. Evet, pornografik dergiler ya da fanteziler arasında boğulmamışlarsa eğer, Walker'ın bu güçlü kadınlara değer bulduğu erkekler anlayışlı, sabırlı, erdemli. Yine de terk edilmelerini engellemiyor bu nitelikleri. "Laurel"in kadın kahramanı, Laurel adlı beyaz gazeteci arkadaşıyla kısa bir aşk yaşar. Yollar ayrılır, ancak Laurel sevgilisini unutamaz. Oysa genç kadın evlenmiş ve anne olmuştur. Laurel'in saplantılı tutkusunu kocasının yardımıyla atlatmayı başarır ama kocasıyla yolunu ayırmaktan da geri kalmadığını öykünün sonunda okuruz. Yine ilginç bir öykü olan "Kaynak"ta iki kadın arkadaşın, yaşamın içinde savruluyor gibi görünseler de aslında nasıl yaşamlarına sahip çıktıklarını görürüz. Farklı yönlere dağılsalar da kadınlar arasındaki dost-

lukların sağlamlığı da Walker öykülerinin önemli öğelerinden : yıllara karşın dostlar birbirlerinden kopmuyor. Birinci öykü "Bindokuzyüzellibeş" caz bestecisi bir kadın ve şarkıcı bir erkeğin dostluğunu anlatıyor.

Walker'ın öyküleri değişik konular, değişik kimlikler, değişik olay örgüleriyle besleniyor, ancak ırkçılık, ırk ayrımcılığı, kadın sorunu, cinsel sömürü gibi can alıcı olgular öykülerin ortak paydasını oluşturuyor. Amerikan toplumuna tutulmuş çıplak bir aynadan bazen tanıdık gibi gelen bazen de irkilten görüntüler birbiri ardına akıyor. Yazınsal olduğu kadar belgesel niteliğiyle de okurun ilgisini çekebilir. ❍

BU SAYININ YAZARLARI

Nezihe Meriç (1925) öykü edebiyatımızın ustaları arasında verimini kararlılıkla sürdürenler arasında. Yeni bir kitaba doğru, öykülerini tamamlıyor.

Ignacio Aldecoa (1925) İspanyol edebiyatının ünlü ve sevilen öykü yazarlarından. Basklı. 1964'te ABD'ye gitti, konferanslar verdi. 15 Kasım 1969'da, bir boğa güreşini izlerken, kalp krizinden öldü. Emekçileri, balıkçıları, çingeneleri, sıradan insanları, sokaktaki adamı anlatıyor. Ülkesini, ülkesinin insanlarını yakından tanıması ve insanların yaşam biçimlerini irdeleyen tutumuyla önemseniyor. Çok zengin ve üstünde çok çalışılmış bir biçemi olduğu belirtiliyor. Kendini Sartre'ın görüşlerine yakın bulan Aldecoa, solcu düşünceleriyle bilinmekle birlikte, hiçbir partiye bağımlı olmamaya özen göstermiş.

V. S. Pritchett (1900) öykünün anavatanlarından İngiltere'nin çağdaş dünya edebiyatına kazandırdığı en önemli öykücülerden. Yazık ki ülkemizde yeterince tanınmıyor. Aynı zamanda bir romancı ve biyografi yazarı. "Adam Öykü" fırsat buldukça Pritchett'ten öyküler yayımlamaya çalışacak.

Konur Ertop (1936) önde gelen eleştirmenlerimizden. Edebiyatımızın geçmişine sadık oluşu başlıca özelliklerinden. *Pir Sultan Abdal'dan Onat Kutlar'a* adlı kitabı, Çağdaş Yayınları'nda yeni yayımlandı.

Walter Allen günümüz İngiliz yazarlarından. "İngilizcede Kısa Öykü" adlı yazısının ilk bölümü "Adam Öykü" okurlarının oldukça ilgisini çekmişti.

Nadine Gordimer (1923) ırk ayrımının kararlı muhaliflerinden, Güney Afrikalı romancı ve kısa öykü yazarı. Yazarlığın yanı sıra, ABD'de çeşitli okullarda konferanslar ve dersler verdi. Türkçede de tanınan ve sevilen yazarlardan.

Selim İleri (1949) çok genç yaşta kendini yazın dünyamıza kabul ettirdi. Başlangıçta hep öykü yazdı. Sonra çok verimli bir romancı oldu, ama öyküden hiç kopmadı. Edebiyatımızın geçmişine olan bağlılığını yazılarıyla sürdürüyor. *Cemil Şevket Bey, Aynalı Dolaba İki El Revolver* (Oğlak Yayınları) adlı romanı yeni yayımlandı.

Saffet Özcan (1945) ilk öyküsünü 1964'te "Varlık"ta yayımladı. Sonra 1976'da "Türk Dili"nde yeniden ortaya çıktı. "Adam Öykü" onun üçüncü doğuşunu hazırlamış oldu. Yayımlanmak için bekleyen çok sayıda öyküsü var.

Mehmet Günsür (1955) ilk öykü kitabı *Caique*'tan sonra yazmayı sürdürüyor. Onun, öykü edebiyatımızın genç kuşağının dikkat çekici yazarlarından biri olacağı saptanabilir mi?

Adnan Azar (1956) genç kuşağın ilgi çeken şairlerindendi; sonra sinemaya gönül verdi; şimdi de öyküye... "Uçurumlar"ın ardı beklenebilir.

Sadık Hidayet çağdaş İran edebiyatının önde gelen yazarlarından. Yurtdışında öğrenim gördü, yurda döndü, yeniden yurtdışına gitti. Kaçış gibiydi gidişi. Sonunda kendi son verdi yaşamına...

Angela Carter (1940) yedi roman, üç öykü kitabı ve çeşitli inceleme yazılarının sahibi.

György Spiro (1946) yeni Macar edebiyatının önde gelen yazarlarından. Budapeşte'de yaşıyor. *Les Anonymes* adlı pikaresk romanıyla tanınıyor. "Adam Öykü"nün 6. sayısında "Erginleşmenin Yolları" ve "Seni Gördüm Düşümde" adlarında iki kısa öyküsü yayımlanmıştı.

Coşkun Yerli Ankara'da yaşıyor. Şiir çevirileriyle dikkat çekiyor. Şiirlerini dilediğince yayımlatamamanın sıkıntısını duyuyor. "Tabanca"ya özellikle dikkat!

Zeynep Aliye yeni öykü kitabının hazırlıkları içinde. Kitapları Altın Kitaplar yayınevince yayımlanıyor.

Halil İbrahim Özcan öykünün yanı sıra şiirleriyle de görünüyor dergilerde.

Halûk Cengiz Bursa'da yaşıyor. "Adam Sanat"ta yayımladığı denemeleriyle dikkat çekmişti. Öykülerini yayımlama fırsatını da "Adam Öykü" ile buldu.
Nalan Barbarosoğlu (1961) Adapazarı'nda doğdu. İÜ Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi. Tek öykü kitabı *Ne Kadar da Güzeldir Gitmek* geçen yıl yayımlandı.
Semra Topal (1964) Eskişehir'de doğdu. 1990'da "Çaydanlıklı Tanık" adlı öyküsüyle Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Ödülü'nü, 1992'de de "Bayan Mira'yla Ufak Bir Gezinti" adlı öyküsüyle öykü dalında "Varlık" dergisinin Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülü'nü kazandı. *Bayan Mira'yla Ufak Bir Gezinti* adlı tek öykü kitabı geçen yıl yayımlandı. Yeni öykü kitabının yayımlanmasını bekliyor.
Müge İplikçi (1966) geçen yıl Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülleri'nin öykü dalı birincisi olmuştu. O da ilk öykü kitabının yayımlanacağı günü bekliyor.
Sema Kaygusuz (1972) Samsun'da doğdu. Halkla ilişkiler ve tanıtım öğrenimi gördü. Okul yıllarında tiyatro, koreografi, radyoculukla ilgilendi. Şimdilerde senaristlik, reklam yazarlığı, metin yazarlığı yapıyor. 1995'te Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülleri'nin öykü ikincilik ödülünü aldı. İlk kitabı *Ortadan, Yarısından* Haziran'da Can Yayınları'nca yayımlanacak.
İlker Karakaş'ın ilk öyküsü "Adam Öykü"de yayımlanıyor.
Müjdan Kayserli Ankara'da yaşıyor. Onun da ilk öyküsü "Adam Öykü"de yayımlanıyor.
Şule Tankut (1976) "Adam Öykü"de öyküsü yayımlanan *en genç* yazar. Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi birinci sınıf öğrencisi. "Adam Öykü"nün gelecek sayılarında yayımlanacak başka öyküleri de var!
Konuralp İren "Adam Öykü"nün bu sayısının "dört silahşörler"inin sonuncusu. Onun da ilk öyküsü yayımlanıyor...
Mehmet Kanar İÜ Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri Bölümü'nde öğretim üyesi. Çevirilerinin bazıları kitap olarak da yayımlandı. Kendini Doğu edebiyatlarının tanınmasına adamış gibi.
Aydoğan Yavaşlı (1955) öyküler, mizah öyküleri ve yazılar yazıyor. Deneme tadında, öykü edebiyatımızı kurcalamayı sürdürüyor.
Cemil Kavukçu (1951) "Adam Öykü"nün ikinci soruşturmasında "en beğenilen" genç öykücü seçilmişti. Soruşturmalara gerek kalmadan da, son yılların en çok beğenilen öykü yazarlarından oldu. Öyküye ilk girdiği yıllarda bu denli değerli bir öykücü olacağı görülebilmiş miydi?
Suzan Samancı (1962) Diyarbakır'da yaşıyor. Hep Diyarbakırlı oldu. Şimdilerde yalnızca yazıyor. Öykünün onda artık şiire baskın çıktığı belli. Kürtlerin acılı yaşamlarının tanıklığını yapıyor. Üstelik yazınsal kaygıları unutmadan, yazılması çok güç olanları yazıyor.

baudelaire'den günümüze fransız şiiri antolojisi ahmet necdet

Ahmet Necdet'in büyük bir özenle hazırladığı **Baudelaire'den Günümüze Fransız Şiiri Antolojisi** modern Fransız şiirinin Mallarmé, Lautréamont, Rimbaud gibi öncü ustalarıyla Valery, Apollinaire, Char, Saint-John Perse, Eluard, Aragon, Desnos gibi önemli orta kuşak şairlerini ve Yves Bonnefoy ile onu izleyen daha genç şairleri içeriyor. Kitabın başındaki önsözle, sona eklenen "Şairler Sözlüğü"yle Ahmet Necdet modern dünya edebiyatının en zengin kaynaklarından birini Türkçe'deki en başarılı çevirileriyle bir araya getirmiş oluyor. Bu antolojinin ele aldığı dönemi Türkçe'de en eksiksiz biçimde yansıtan bir derleme olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

ÇIKTI!

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM yayınları

ÖYKÜ

ÖZDEMİR ASAF *Dün Yağmur Yağacak*
SEVİM BURAK *Afrika Dansı*
MUZAFFER BUYRUKÇU *Şarkılar Seni Söyler*
NURSEL DURUEL *Geyikler, Annem ve Almanya*
LEYLÂ ERBİL *Gecede*
LEYLÂ ERBİL *Eski Sevgili*
NECATİ GÜNGÖR *Bu Sevda Ölmek*
KEMAL TAHİR *Göl İnsanları*
ÜLKÜ TAMER *Alleben Öyküleri*

SHERWOOD ANDERSON *Kasabamız* (Saydam Özel)
ERSKINE CALDWELL *Kuyudaki Zenci* (Memet Fuat)
TRUMAN CAPOTE *Gece Ağacı* (Memet Fuat)
RAYMOND CARVER *Ateşler* (Zafer Aracagök)
ERNEST HEMINGWAY *Denizin Değiştirdiği* (Memet Fuat)
JACK LONDON *Ateş Yakmak* (Memet Fuat)
KATHERINE MANSFIELD *Ölü Albayın Kızları* (Memet Fuat)
EDGAR ALLAN POE *Morgue Sokağı Cinayeti* (Memet Fuat)
WILLIAM SAROYAN *Yoksul İnsanlar* (Memet Fuat)
JOHN STEINBECK *Kasımpatları* (Memet Fuat)
VASİLİ ŞUKŞİN *Yaşamak Tutkusu* (Yurdanur Salman)
MARGUERITE YOURCENAR *Doğu Öyküleri* (Hür Yumer)
ERNEST HEMİNGWAY *Kadınsız Erkekler* (Ülkü Tamer)

değerli kitaplar yayımlar.

Adam Yayınları,
Yaşar Kemal Toplu Yapıtları'nı
"Adam Yayınları özen ve titizliğiyle"
Türkiye'ye armağan ediyor.
Gururla.

BÜTÜN ROMANLARI

İnce Memed I
İnce Memed II
İnce Memed III
İnce Memed IV
Ortadirek
(Dağın Öte Yüzü I)
Yer Demir Gök Bakır
(Dağın Öte Yüzü II)
Ölmez Otu
(Dağın Öte Yüzü III)
Yağmurcuk Kuşu
(Kimsecik I)
Kale Kapısı
(Kimsecik II)
Kanın Sesi
(Kimsecik III)
Kuşlar da Gitti
Filler Sultanı
Demirciler Çarşısı Cinayeti
(Akçasazın Ağaları I)
Yusufçuk Yusuf
(Akçasazın Ağaları II)
Deniz Küstü
Höyükteki Nar Ağacı
Yılanı Öldürseler
Al Gözüm Seyreyle Salih
Teneke
Ağrıdağı Efsanesi
Binboğalar Efsanesi
Üç Anadolu Efsanesi
Sarı Sıcak *(Bütün Öyküleri)*

değerli kitaplar yayımlar.

Fakir Baykurt

Fakir'in başarısı insanları tutuşu, insanları anlattığı dilin onlara uyuşu.. Yapmacığı olmayışı, romanın yapısının uygunluğu, güzelliği...

– Yaşar Kemal

KAPLUMBAĞALAR

KÖYGÖÇÜREN

YILANLARIN ÖCÜ

ve

yeni romanı

YARIM EKMEK

ADAM öykü

Geçen sayının (mart nisan 9) içindekiler

öykü Pia ile Bir Öğleden Sonrası ***Demir Özlü*** • Şairlerin Peçetesi ***Guillaume Apollinaire*** • Yağmurda Kedi ***Ernest Hemingway*** • Biz Nerdeyiz, Ah Nerde? ***Yüksel Pazarkaya*** • Sampinge ***Sadık Hidayet*** • Duran Zaman ***Ayfer Coşkun*** • Bu Öyküyü Kim Yazdı ***Ali Balkız*** • Salyangozlu Ev ***Semra Aktunç*** • Kovan ***Cemil Kavukçu*** • Beşinci Katta Bir Pencere ***Ahmet Yıldız*** • Rastlantı ***Eray Karınca*** • Bronz Düş ***Leyla Ruhan Okyay*** • Doc ***Dost Körpe*** • Güneş, Kadın, Bir de Adam ***Mehmet Demir*** • Düşler Güçlenirken ***Seçkin Gündüz*** • Sokak... ***Sedat Çilingir*** **bu sayının konuşması** Ferit Edgü ile Dünden Bugüne **yazılar** İngilizcede Kısa Öykü ***Walter Allen*** • Bir Yanı "Kıraç Dağlar..." Bir Yanı "Elifi Bahar"... ***M. Sadık Aslankara*** • Kemal Tahir'in Tek Öyküsünde İpuçları ***Hürriyet Yaşar*** • Parçalı Bulutlu Havalar ***Murat Yalçın*** • Öykü Yazmak ***Sevim Gündüz Raşa*** • Dönence / Öyküde İzleksel Olan ***Feridun Andaç, İnci Aral, Erendiz Atasü*** **unutulmuş öyküler** İnsanlar Böyledir İşte... ***Cahit Sıtkı Tarancı*** **bir kitap bir yazı** Ne Kadar da Güzeldir Gitmek ***Banu Yıldıran*** • Geceye Uçurulan Güvercinler ***Nalan Barbarosoğlu***

500.000 LİRA (KDV dahil)

ISSN 1300-7556